

Georg Hugh Robert Zachariae

ERINDRINGER

FRA ET LANGT LEVNEDSLØB

NEDSKREVNE TIL MINE BØRN

OG BØRNEBØRN

TRYKT SOM MANUSKRIFT

KØBENHAVN

FR. G. KNUDTZONS BOGTRYKKERI

1933

Alpharadias

JEG er født den 16de September 1850 paa Christianshavn, Strandgade Nr. 34, Købmand Abraham Lehns gamle Gaard, der da ejedes af Etatsraad og islandsk Købmand Bryde. Min Fader var Karantænelæge G. J. ZACHARIAE, født i Kjøbenhavn den 29. Juni 1818 og død sammesteds den 25. Juni 1888. Min Moder, MARGARET FRANCES ZACHARIAE, født LANG, fødtes paa Sct. Croix i Vestindien paa Plantagen »Paradise«, den 20. September 1824 og døde i Kjøbenhavn den 25. Maj 1909.

Min Slægt paa Fædrene Side stammer fra Tyskland (Thüringen). Slægtens Navn er Zachariae, Stamm Schönstedt, og den findes for Tiden spredt over hele Tyskland. De første Oplysninger, som haves om den, gaar saa langt tilbage som til 1372, og nøjagtige Oplysninger haves fra 1598, Slægten har gennem Tiderne hovedsagelig været en Embedsmandsslægt, Superintendenter (Biskopper), Præster, Professorer, Officerer og Amtmænd. Den danske Linie af Slægten stammer fra GEORG FRIEDERICH ZACHARIAE (1730—1797), som var grossfürstlicher Cancellisekretær i Kiel. Med Hensyn til Kiels politiske Forhold under hans Levetid skal jeg bemærke følgende: Dele af Holsten, deriblandt ogsaa Kiel, var jo fra 1762 gennem Peter III — Hertug Carl Peter Ulrich — ved Personalunion forbundet med Rusland. Derfor kaldte, i Modsætning til den kongelige danske Regering, Kielerregeringen over den egentlig hertugelige Del sig »grossfürstlich«. I Aaret 1767 gav Catharina II, som Moder

til og Formynder for Hertugen, Kejser Paul, Afkald paa den hertugelige Del af Holsten til Fordel for Kongen af Danmark, en Overenskomst, som blev bekræftet i 1773 af Paul I som Kejser. Den grossfürstelige Cancellisekretær gik saa over under den danske Styrelse som Krigskancellisekretær.

Georg Friederich Zachariae havde 11 Børn, det yngste, Sønnen GEORG PETER LUDWIG Z., kom til Kjøbenhavn, blev Købmand og gift med en Sønnedatter af den bekendte Direktør i Asiatisk Kompagni, JOHN BROWN, tilhørende en til Skotland i sin Tid emigreret fransk Familie »Le Brun«. Denne Georg Peter Ludwig Zachariae var min Bedstefader.

Min Moder var ogsaa af skotsk Afstamning, hendes Fader, min anden Bedstefader altsaa, var Skotten Doctor HUGH R. LANG, der havde nedsat sig som Læge paa Sct. Croix, og min Bestemoder var paa Øen indfødt Kreolerinde LUCRETIA BURKE. Min Moder blev opdraget i Skotland.

Der flyder altsaa baade tysk, fransk, skotsk og vestindisk Blod i mine Aarer.

Seks Aar gammel kom jeg i Skole i Cand. Hesselbergs Skole i Akademigade (nu Fredericiagade), en Forberedelsesskole af stort Ry med et mindre Elevantal, og efter at have afsluttet Undervisningen her, overgik jeg til Maribo's Latin- og Realskole ved Frederiksholms Kanal, fra hvilken jeg forberedtes til det kongelige Søkadetakademi.

Min Fader var som nævnt Karantænelæge i Kjøbenhavn og maatte som saadan have Bopæl nær Toldboden og Karantænehuset, som var beliggende foran paa den gamle Langelinie. Vi boede desaarsag i den nordligste Ende af Store Amaliegade, i Vinhandler Ammitzbølls Gaard. Fra Vinduerne havde vi fortil en stor Udsigt over Flaadens Leje med de gamle Linieskibe og Fregatter og til venstre en Udsigt over et Stykke af Indredden og Batteriet Trekroner. Vi Dreng, vi var 3 Brødre, færdedes derfor meget ved Vandet paa Toldboden og paa Langelinie med vore

Legetøjsskibe, og da Søkadetakademiet laa tæt ved vort Hjem, og man fra Gaden kunde se Fregatmasten paa Legepladsen, hvor Kadetterne havde Øvelser, var det ikke saa underligt, at min Hu snart kom til at staa til at blive Søkadet.

Maribo's Skole havde dengang en særlig Klasse, der forberedte til Adgangseksamenen til Søkadetakademiet, den saakaldte Præliminaristklasse. Jeg overførtes derfor til denne og bestod ved Begyndelsen af Aaret 1864 som Nr. 1 den nævnte Eksamen. Krigen med Preussen og Østerrig var jo i fuld Gang, og mit Hold kom straks ombord i det under Krigsudrustning værende Kadetskib, Sejlkorvetten »Valkyrien«, førende 18 Kanoner. Vor Station var Sundet, Bælterne og Østersøen fra Bornholm Vester efter. Der var jo ingen Lejlighed til særlig krigeriske Bedrifter, men det var jo et stolt Tidspunkt for en 13 Aars Dreng at komme til Tjeneste under Orlogsflaget, under Krigsforhold, hvor hele Flaaden var udrustet, og hvor vi var Herrer i vore Farvande. Den større Trafik af Orlogsskibe, de opbragte Priser, Mødet med norske og svenske Orlogsmænd, som, naar de passerede os, mandede Vant og spillede »Kong Christian«, hvilken Hyldest besvaredes paa tilsvarende Maade fra vor Side, alt dette virkede jo begejstrende paa mit unge Sind. Jeg husker navnlig et Møde en Aften i Hjelmsbugten med vort stolte, gamle Sejllineskib »Frederik den Sjette«. Det var et herligt Syn at se dette store Skib for fulde Sejl stryge tæt forbi os, medens den nedgaaende Sols sidste Straaler kastede et magisk Skær over det og over Havfladen, et Syn, som har præget sig dybt i min Erindring.

Efter Tabet af Als maatte Regeringen regne med Muligheden af et Angreb paa Sjælland og Hovedstaden. Søforterne blev derfor besat, en Flotille af Rokanonbaade gjort klar til Støtte for Forsvaret mod Søen og henlagt i Batteriet Trekroners Havn. Korvetten blev stationeret i Sundet, udfor Hovedstaden, og Kadetterne blev fordelt til Kanonjoller og havde Øvelser

og Skydeøvelser med disse Fartøjer. Som bekendt maatte et saadant fjendtligt Angreb dog opgives, da Preussen ikke var Hersker paa Havet, og da Kejseren af Østerrig bestemt modsatte sig en Overgang til de danske Øer og nægtede at lade sin Flaade medvirke dertil.

Efter Hjemkomsten fra Togtet begyndte saa Akademilivet. Akademiet var beliggende paa Hjørnet af Bredgade og Toldbodvej. Den kønne Hovedbygning ligger der endnu ret uforandret, medens Chefens Have og den store med en Øvelsesrejsning forsynede Gaardsplads, der strakte sig næsten helt ud til Amaliegade, nu er bebygget med nye Huse. Som Følge af den efter Krigens sørgelige Udfald besluttede Reduktion paa alle Omraader, solgtes nemlig Akademiets Ejendom i Sommeren 1865, og det husvilde Akademi flyttedes ud i Søartilleriets Kontorbygning paa den til Orlogsværftet dengang henhørende Ø Christiansholm. Der tog jeg min Officerseksamen i Foraaret 1869.

Opdragelsen paa Akademiet og ombord i Kadetskibet havde dengang en noget haardhændet Karakter. Det første Aar var man, som det benævnedes, »Rad« for Kadetunderofficererne og de ældre Kadetter, d.v.s. man skulde ubetinget lystre og udføre de Paalæg og Kommissioner af tjenende Art, som de behagede at forlange. Lussinger hørte til Dagens Orden. Saa kom der, efterhaanden som man rykkede op i Klasserne, en Periode, hvori man ikke var »Rad«, men ej heller maatte holde »Rad«, og endelig naaede man de sidste Aar op til Selvhersker over Radene. Legene paa Pladsen i Fritiden var ogsaa ret brutale, Kampene paa de tunge, jærnbeslaade Stylder, Storm i Krogen og den saakaldte Huserleg, der foregik i den lange, smalle Gang mellem Gymnastikhuset og Muren ind til Frederiks Hospital, og som bestod i, at Radene stilledes op i Række tværs over Gangen, og de skulde da søge at standse de øvrige Kadetter, som kom løbende i Flok gennem Gangen for at hugge sig gennem Kæden. Der faldt mange drøje Slag ved

den Lejlighed. Om Vinteren ved Snebolds- eller snarere Isboldskampen var Radene »Trykkere« for de ældre Kadetter, d. v. s. de havde at tilberede de haarde Bolde og række dem til deres Herre og Mester, som beskød — ikke sin Modstander — men dennes Trykker. Begravelserne i Sne, baade enkeltvis og i de saakaldte Familiebegravelser kunde ogsaa være ret uhyggelige.

Kadetofficererne saa vel en Del af dette, men tog ingen Notits deraf, der var jo Tradition for, at saaledes burde det være.

Medens der altsaa indenfor Kadetkorpset herskede et ret skrappt Regimente, saa stod paa den anden Side Korpset uadtil fast sammensluttet. Og mod Slutningen af min Kadettid begyndte ogsaa et humanere Syn at gøre sig gældende i det foran berørte indre Forhold.

Med Kadetskibet deltog jeg i alt i 6 Togter, de første 2 Aar med det gamle fuldriggede Sejlskib, Korvetten »Valkyrien«. Alt var jo mere primitivt i de gamle Sejlskibe, ogsaa for Kostens Vedkommende. Blødt Brød forekom kun, naar man var ved Land, det daglige Traktement var ellers de store, haarde engelske Kiks, Skonrogger og sorte Jakobber. Af Paalæg fandtes kun to Slags, Pølse og Ost, som var medgivet for hele Togtet. Hestepølse og Skindlap var disse Delikatessers ret betegnende Benævnelser i Kadetmessen. Endvidere som Regel salt Kost, salt Kød, og som Oplivelse af og til Sursteg, Surkaal og a. l. Da vi det 3. Aar kom over i Skruekorvetten »Hejmdal«, skete der jo Forbedringer i saa Henseende. Bagerovne var jo blevet indført i de nyere Skibe, og med Skibene udkommanderedes værnepligtige professionelle Bagere.

Paa Togterne under min Kadettid besøgte vi *Færøerne, Island, Norge og Sverrig* samt *skotske og engelske Havne*. I Norge anløb vi i 1865 Christianssand for at bringe Byen vor Regerings Tak for dens kort forinden udviste store Omsorg for vore Saarede og Faldne i Kampen ved Helgoland og for Graven

og det derpaa rejste Mindesmærke. Nordsøeskadren søgte jo som bekendt efter Kampen herind og landsatte de Saarede og Faldne. Der var jo i fornævnte Anledning en større Festlighed ombord i Korvetten.

Samme Aar blev vi sendt til Store Bælt for at afgive Honnør for den gennem Bæltet passerende russiske Eskadre med Storfyrsttronfølger Nikolaus', Prinsesse Dagmars Forlovede, afsjælede Legeme ombord. Det var et betagende Syn at se Fregatten »Newsky« med Storfyrsttronfølgerens Flag paa halv Stang, eskorteret af 2 Fregatter, alle 3 Skibe med Ræerne brast i Kryds og Pik, med langsom Fart bevæge sig sønderpaa gennem Bæltet. Da vi var Eskadren paa et Par Kabel-længder nær, fløj vore Undersejl op, Bramsejlene blev firet paa Rand, og idet vi gik over Stag, afgav vi en Sørgesalut paa 27 Skud.

2 Sommere i Træk besøgte vi Færøerne, anløb Thorshavn og gjorde nogle Smaature om og imellem de smukke Klippeøer med det rige Fugleliv. Paa Island anløb vi Rejkjavik. Den første Toning af det bjergfulde Land med de snedækte Jøkler gjorde et imponerende Indtryk. Jeg mindedes Verset hos Islands største Digter:

»Landet var lokkende skønt og tindrende Jøklernes Toppe,
Himlen blaaende høj, Havet var skinnende blankt.»

Dog, Glanspunktet ved dette Besøg for Kadetterne var de store Rideture. Jer' sér endnu for mig Torvet i Rejkjavik, 30—40 Kadetter og Officerer forsamlede her for at stige til Hest. Hestene blev prøvede, det var et livligt Skue, tilsidst blev vi ordnede til en Eskadron med Underofficerer paa Fløjene, og Officerer og Læge i Spidsen. Afsted gik det saa i strakt Karriere, over Sten og Lavablokke, gennem Elve og varme Kilder. Til sidst maatte vi lade Hestene klattre, saa stejlt var der, saa gik det atter videre i flyvende Galop. En Hest styrtede med sin Rytter, men han var snart oppe igen.

I Skotland anløb vi Clyden og Byen Greenock. De vigtigste maritime Etablissementer ved Floden blev besét, og vi fik tillige Lejlighed til at foretage en Udflugt til et Parti af Højlandene. Besøget i England galdt engang den store ved Kanalen beliggende Orlogshavn Plymouth, hvor Værftet indgaaende blev besét gennem flere Dage; en anden Gang Byen Cowes paa Øen Wight for at afhente en til vor Flaade indkøbt Dampbarkas. Her besaa vi Dronning Victorias' Slot »Osborne House«, ligesom vi ogsaa gjorde en Udflugt til den ca. 7 miles oppe paa Fastlandet liggende store Søstad »Southampton«.

Mit sidste Togt med Kadetskibet — efter at jeg var forfremmet til Kadetunderofficer — var i 1869. Henimod Slutningen af Togtet sendtes Korvetten til Stockholm for at være et Led af den danske Repræsentation ved Kronprins Frederiks Formæling med Prinsesse Lovisa. I Slotskirken paraderede under Højtideligheden de danske Søkadetter langs den ene Side, de svenske Landkadetter langs den anden Side. Vi deltog i Ballet paa Drottningholm og i de øvrige Festligheder i Staden. En særlig Fest for os fandt Sted ude paa det ved en Vig af Mälaren beliggende svenske Landkadetakademi Karlberg. Ved Ankomsten dertil blev vi trakterede med Punch — det var endnu i denne Nationaldriks Glansperiode — derefter blev der, som en udsøgt Opmærksomhed, kastet Himmelspræt med os, og Festen kulminerede i al Gemytlighed med en ret kaad Kadetstreg, idet en Del af os blev holdt under Ankeret med Punch, medens der tappedes af Indholdet i Halsen paa dem. Da Korvetten, som efter Festlighederne straks afgik til Kjøbenhavn, ankom dertil, sad Punchesmagen os endnu i Halsen.

Jeg havde taget min Officerseksamen ved Akademiet i Foraaet, et Aar før det normale Tidspunkt derfor, men manglede endnu den saakaldte Attest for Modenhed ombord, og jeg blev derfor, sammen med et Par Kammerater, der var stillede paa

samme Maade, efter Hjemkomsten med Kadetskibet udkommanderet med Skruefregatten »Sjælland«, der skulde til Middelhavet og repræsentere Danmark ved de store Festligheder i Anledning af Suez-Kanalens Aabning. Chefen var Kommandør MALTHE BRUNN, Chefen for Søkadetakademiet under min Kadettid. Efter en stormfuld Rejse over Nordsøen, anløb vi Plymouth for at faa nogle mindre Lækager og Beskadigelser reparerede. Efter 4 Dages Sejlads ankrede vi paa Cadix Red. Byen ligger oprindelig paa en Ø, men er ved en flere Mil lang Mole forbundet med Fastlandet. Fra Søen ligner Byen et meget takket Kridtbjerg, thi Husene er som i alle spanske Byer hvidmalede med mange Skorstene og Balkoner udenfor hvert Vindue. I Forening med Lægen og nogle af Officererne foretog jeg en herlig Tur paa et Par Dage til den fra Romernes og Maurernes Tid bekendte By Sevilla ved Guadalquivir. Vi fik Tid til foruden at faa et Hovedindtryk af den smukke By, at besé den store Katedral, det mauriske Slot Alcazar med de pragtfulde Haveanlæg, flere af den spanske Maler Murillos' berømte Billeder og mange andre Seværdigheder. Efter i Cadix at have indtaget Vin til Mandskabet — dette faar i Syden daglig Vin i Stedet for Øl, — forlod Fregatten Byen og stod ind i Middelhavet forbi Gibraltar og Sierra Nevadas høje, snedækkede Bjergtinder. En Uges tid efter passeredes Malta, og nogle Dage efter, da vi fik Kreta i Sigte, indhentede Postdamperen fra Brindisi os, den signalerede, at den havde Post om Bord til os, hvorfor vi sendte Fartøj over, der fik den velkomne Post hjemme fra med tilbage.

Den 13. November, altsaa i god Tid før Festlighedernes Begyndelse, stod vi ind mod Port Said. Allerede langt ude fik vi en Skov af Master isigte, hidrørende fra de store Orlogsmænd paa Reden og inde i Havnen. Efter at have saluteret Admiralsflaget paa den ene af 2 svære østrigske Panserfregatter, der laa tilankers $\frac{1}{2}$ Mils Vej ude, stod vi ind langs de kolossale Havnedæmninger, passerede det franske Admiralskib,

Fregatten »Thémis«, idet vi hilste den med den franske Nationalsang »Partant pour la Syrie«, som besvaredes med »Kong Christian«, videre mellem 2 Rækker Orlogsmænd af forskellig Nationalitet, der laa forankrede med Agterfortøjninger iland, saaledes at kun en Rende i Midten afgav fri Passage mellem Kanalmundingen og Havet. Vi fik anvist Plads ved Siden af en stor nederlandsk Fregat »Admiral van Vasenaar«, og paa den anden Side fik vi kort efter den da indkomne preussiske Corvet »Arcona«, en af »Sjælland«s Modstandere i Fægtningen ved Rygen i 1864. Der var ikke meget mere end en halv Snes Favne mellem Skibene. Omtrent ligeoverfor os laa den ægyptiske Vicekonges Yacht fortøjet. Efterhaanden var vi samlede ca. 40 Orlogsmænd i Havnen og paa Reden. De første Dage gik med de officielle Høflighedsbesøg mellem Skibene, med Salutter for de forskellige Nationsflag og Admiralsflag, med Musik og Parade o. s. v. Havnen var fyldt af et broget Mylder af Ro- og Sejlfartøjer af alle Nationer. Den 15. om Morgenen kom Kejseren af Østerrig i sin Yacht. Ved Ankomsten mandedes Ræer paa samtlige Skibe, som flagede over Topperne og Kejsersalutten afgaves. Kejsersinde Eugénie, »Festens Dronning«, kom ind den 16. paa Yachten »l'Aigle«. Salutten tordnede hende imøde fra flere hundrede Kanoner, Velkomstraab i alle mulige Tungemaal genløde fra Orlogsskibenes Ræer, fra de tætstuede Dæk paa Lystdamperne og fra de myldrende Skarer indefra Kysten.

Om Eftermiddagen foretoges den religiøse Handling at lyse Velsignelse over Kanalen. Der var paa Land opført 3 Pavilloner med slanke Søjler og arabiske Dobbeltbuer, smykkede med alle Nationers Flag og tropiske Planter, og paa hvert Hjørne bar slanke Stænger Orientens forgyldte Halvmaane. Det var et glimrende Syn at se alle de fyrstelige og høje Personer under Salut, Paradering og Hurraraab, eller hvad hver Nations Sædvane var, defilere lige foran »Sjællands« Stævn i

deres Rofartøjer; i Kejserindens Fartøj var bredt et stort, rødt Fartøjsklæde, helt overstrøet med Guldbier. Kejserinden saa jeg i Løbet af Dagen et Par Gange paa temmelig nært Hold, hun var bedaarende smuk og elegant at skue.

I den store, midterste Pavillon tog Kejserinden Sæde, paa sin højre Side havde hun Kejseren af Østerrig og derefter de fremmede Prinser, til venstre Vicekongen af Ægypten og andre høje Herskaber. I Spidsen for den glimrende Skare, der stod bagved, bemærkedes Abd-el-Kader i sin arabiske Dragt og Lesseps. I den anden Pavillon var Alter for den romersk-katolske Gejstlighed, og den tredie Pavillon var forbeholdt den græsk-katolske Kirkes Tjenere.

Efter en kort Pause oplæste Ulemaen — Hovedet for den muhamedanske Gejstlighed — en ærværdig Skikkelse med flagrende, hvidt Skæg, en Bøn til Allah om at skænke sin Velsignelse til det Foretagende, som nu skulde indvies til Menneskehedens Tjeneste. Da Muhamedaneren havde sluttet, besteg Erkebiskoppen af Jerusalem i fuldt Ornat Trinene til det romersk-katolske Højalter og afholdt Messen, hvorefter Kejserindens Skriftefader i Purpuornat indtog Pladsen ved Foden af Alteret og holdt en blomstrende Lovtale over Suezkanalen, Lesseps, Vicekongen, Kejserinden og alle de høje Gæster.

Illuminationen og Fyrværkeriet, hvormed man i Port Said fejrede Aftenen, var ligesaa tiltalende som glimrende. Da Solen var dalet bag den lange, lave Sandstrækning i Horizonten, bredte der sig et mørkerødt Skær over hele Himmelen, og efterhaanden som dette svandt hen, og Skibenes Kontur tabte sig i Mørket, traadte lysende Ildstriber frem, hvor man før havde set slanke Rejsninger. Fra Mast til Mast og langsmed Vant og Ræer strakte de skinnende Linier sig. Port Suids Gader straaledede i et Lyshav, langs Kajerne og Dæmningerne blussede Begfaklerne, og Fyrtaarnet blændede med sit elektriske Lys. Alverdens Dragter saas og Alverdens Tungemaal hørtes

i den brogede Mængde, som myldrede i Gaderne, og over hele dette virkningsfulde Billede hvælvende den stjerneklare Himmel sig, medens Maanen kastede sit venlige Skær henover Suezkanalens glimtende Vande.

Ombord paa »l'Aigle« gik Kejsrerinden den 17. ind i Kanalen og gennemsejlede denne til Suez, fulgt af en Flaade af lettere liggende Orlogsskibe og Lystdampere med Fyrster og Prinser ombord. Det var oprindeligt Meningen, at samtlige ved Festen tilstedeværende Orlogsmænd skulde have eskorteret, men det viste sig, at der ikke var Vand nok i Kanalen til de større og mere dybtgaaende Skibe, hvortil »Sjælland« hørte, saaledes at de maatte blive liggende i Port Said. De tjenestefri Officerer fra disse Skibe blev saa fordelt ombord i de »l'Aigle« ledsagende tyrkiske Regeringsskibe og Dampere. Jeg kom, da jeg havde Vagt, desværre ikke med paa denne interessante Sejlads med efterfølgende Fester i Ismaelia og Kairo.

Som ovenfor nævnt var »Sjælland« i Havnen placeret mellem den preussiske Korvet »Arcona« og den hollandske Fregat »Admiral van Vasenaar«. Vort Samkvem med »Arcona« var under hele Opholdet indskrænket til det efter de internationale Høflighedsregler aller nødvendigste. Officererne i de 2 Skibe stod paa Vagtbænken med Ryggen mod hinanden; naar der salutedes, røg, skønt der anvendtes reducerede Salutladninger, Krudtrøg og Kardusstumper ind paa Preusserens Batteridæk, og Glas og Ruder knustes, medens vi fik det samme fra hans Kanoner. Det var Fægtningen ved Rygen om igen, men med løst Krudt. Nationalhadet var endnu saa friskt efter Krigen 1864, at da Mandskab fra »Sjælland« en Dag i Land traf sammen med Mandskab fra »Arcona«, røg de sammen i et stort Slagsmaal. De kom desaarsag ikke oftere i Land paa samme Dag.

Med Hollænderen paa den anden Side var vi derimod gode Venner. Det var interessant at sé, hvorledes alt i denne gamle

Marine med de store Traditioner var i glimrende, gammeldags System. Det morede os meget at sé, at naar deres Landgangsfolk ventedes fra Land, saa blev der sat et Kvarttakkel ud paa Storraaen. Naar Fartøjet lagde paa Siden, blev alle de ædru og nogenlunde ædru dirigerede op ad Falderebstrappen, medens de døddrukne blev efterladt i Fartøjet. Saa blev der slaet paa dem, én efter én, hvorefter de hejstes et godt Stykke op i Taklet, der kastedes saa los, og de fik dem en Dukkert og Afkøling i Vandet, hejstes saa op igen og haledes ind paa Dækket.

Efter Festlighedernes Afslutning afsejlede vi den 24. fra Port Said til Alexandria, hvor vi skulde fylde Kul. Vi ankrede tæt udfør Vicekongens Palads med den ved Siden af liggende store og smukke Haremsbygning. Jeg gjorde nogle Rundture i Byen, besaa Pompeius Søjlen og Cléopatras Obelisk — en Søster-Obelisk til denne laa henstrakt paa Jorden tæt ved den anden — denne sidste skulde jeg gense en halv Snes Aar efter ved et Besøg i London, hvortil den imidlertid var bragt af Englænderne for at opstilles paa Victoria Embankment. Den var en Gave til den engelske Regering fra Mohammed Ali. Til Æsels gjorde jeg nogle Udflugter udenfor Byen.

Fra Alexandria stod vi over mod Grækenland og passerede det bjergfulde Kreta, men fik udfør Sydostpynten af Morea et svært Vejr, for hvilket vi søgte Læ i Batika-Bugten, tæt vesten for Cap Malia. Vi laa her til Ankers i 2 Dage, indtil Vejret dagedes. Den 11. December om Aftenen stod vi ind til Piræus og ankrede i Havnen.

Vort Ophold her blev af lang Varighed, det meste af en Maaned, saaledes at Julen og Nytaaret fejredes her. Jeg havde saaledes god Tid til at færdes paa Grækenlands klassiske Jordbund. Jærnbanen fra Piræus til Athen gaar gennem en stor Olivenskov og Vinmarker, og efter et knapt Kwartérs Forløb er man i Hovedstaden. Foran sig har man det skøn-

neste Panorama: »Theseustemplet«, Athens bedst bevarede Oldtidsminde; bag dette hæver sig det gamle »Acropolis«, bag dette igen Bjergene »Hymettos« blaalige Fortoning. Tilvenstre ses »Lykabettos« Bjergkegle med Eremitboligen paa Toppen.

Selvfølgelig tilbragte jeg mange Timer med Beskuelser af de mange berømte og skønne Levninger fra de gamle Tider; først og fremmest dvælede jeg ofte paa Acropolis, ved »Propylæerne og Niketemplet«, »Erechtheion med Karyatidehallen«, og det vidunderlige »Parthenon«, som er bygget paa Acropolis' højeste Punkt for saaledes at være alt beherskende, baade med Hensyn til Udsigten og sét nedefra. Ogsaa det gamle »Areopag«, tæt ved Foden af Acropolis, en noget forrevent Klippemasse, paa hvilken det gamle Athéns Højesteret og Raadsforsamlingen blev afholdt, blev besøgt. Dette Sted har ogsaa for Kristenheden sin særlige Interesse, thi efter Traditionen var det herfra, at Apostelen Paulus første Gang prædikede Evangeliet ved sin Ankomst til Grækenland.

Et Par Dage efter vor Ankomst havde vi officielt Besøg ombord i Fregatten af Kong Georg og Dronning Olga. Der salutedes og paraderedes, og Kongen hilste hjerteligt og synlig glad paa Officererne, hvoraf nogle var hans Kadetkammerater og særlige Bekendte. Den skønne, blonde Dronning gjorde et bedaarende Indtryk paa os alle.

Under hele vort Ophold ved Piræus aflagde Kongen næsten daglig privat Besøg ombord i Fregatten. Det var Kadetten Prins Wilhelm, der herigennem genoplevede noget af Fortiden, ja, selv Kadetstreger var han ikke bange for at give til bedste. Et Par af Officererne spiste hver Dag ved det kongelige Taffel i Athen og tilbragte Aftenen i Kongens private Værelser.

Juleaften var jeg blandt de Vagthavende ombord. Om Eftermiddagen blev der meldt ned i Messen, at der var en Færgebaad paa Siden med en Dame, som ønskede at tale med den vagthavende Officer. Jeg gik op, og Damen kom ind over

Falderebet med et »Goddag og glædelig Jul allesammen«. Det var Professorinde Elisabeth Jerichau, der var i Athen for at male Kongen og Dronningen. Hun havde et Juletræ med i Baaden og endel Julegodter og bad, om hun maatte pynte Træet for Folkene. Det blev selvfølgelig med Glæde tilladt, og da alt i saa Henseende var ordnet, blev Besætningen pebet agterud, og Professorinden tog saa Ordet og holdt en nydelig patriotisk Tale og endte med Fremsigelsen af et af hende for Lejligheden skrevet højtstemt Digt. Hun blev efter Festlighedens Afslutning til en fornøjelig lille Middag i Officersmessen.

I Juleugen var vi til Bal paa Slottet og hos nogle af Diplomatiet. Nytaarsdag var et stort Postyr ombord, for Underofficererne havde indstuderet en lille Komædie, som skulde spilles om Aftenen i et med Sejldug indrettet Teater paa Agterdækket. Kongen havde meldt at ville overvære Forestillingen. En af Officererne og jeg havde i Forening malet en større Dekoration, forestillende Partiet set fra Stormgade i Kjøbenhavn med Thorvaldsens Musæum og Nikolaj Taarn i Baggrunden. Paa Hjørnet af Stormgade i Forgrunden stod en Hund i et nødvendigt Ærinde. Kort før Forestillingen skulde begynde indløb der Meddelelse om, at Dronningen ogsaa vilde komme med, og vi maatte da skyndsomst i Gang med at male Benet ned paa Hunden. Under hele Forestillingen drev imidlertid til Rædsel for Kunstnerne den vaade Farve mere og mere af, heldigvis dog saaledes, at ikke fuldstændig Afsløring af det oprindelige fremkom.

Det havde jo knebet med at faa Damerollerne besat, men 3 af de yngre Underofficerer havde maattet ofre deres Overskæg, saa maatte det gaa i Mangel af bedre. Kjoler og Skørter havde de laant i Land, men Haaret kneb det med (nu vilde denne Vanskelighed jo ikke have været). Der blev imidlertid forarbejdet nogle udmærkede Parykker af oppillet Tovværk,

og Kokken satte nogle nydelige Krøller i med en Ildtang, saa Damerne optraadte som nordiske Skønheder med fagerl, hør-gult Haar. Komædien gik forholdsvis udmærket, og Kongen og Dronningen morede sig godt; bag efter ønskede Dronningen at se en af Parykkerne paa nærmere Hold, men hun vovede dog ikke at røre ved disse, for de lugtede jo ikke saa lidt af Tjære.

Den 7. Januar slog Afskedstimen, da vi skulde forlade Piræus og Grækenland. Kong Georg fulgte med ombord et langt Stykke udenfor Havnen, men til sidst maatte han jo tage Afsked og ro tilbage med sit Fartøj, viftende med Lømmetørklædet, saalænge vi kunde se ham.

Den 16. Januar ankom vi til den sig stejlt af Havet hævende Klippeø Malta og ankrede i La Valetta's Havn. Denne er en af Middelhavets bedste Havne, dyb og beskyttet mod Vinden og forsvaret af Fortet St. Elmo og andre i Klipperne udhuggede Batterier. I Havnen fandtes nogle engelske Orlogsmænd, og til vor store Overraskelse vor Kontrapart fra Rygen og Port Said, den preussiske Kadetkorvet »Arcona«. Dagen efter at de officielle Visiter var aflagt var vi Genstand for en uventet Tilnærmelse, idet vi fik Besøg af nogle Officerer og Kadetter fra Preusseren. Vi modtog dem, som almindelig Høflighed byder, vel, og da Middagstiden var inde, bad vi dem spise med. Jeg vil ikke sige, at der fra først af herskede nogen gemytlig og kammeratlig Stemning ved Bordet; men efterhaanden kom der dog, da Gæsterne var, mere end almindeligt for deres Nation, taktfulde og sympatiske Mennesker, en noget mere belivet Stemning op, og Modtagelsen havde vist oversteget deres Forventning, idet Kadetunderofficeren Wolff ved Afskeden med Patos udbrød: »Hätte ich gewusst, dass ihr Dänen solche famosen Knöpfe waren, dann wäre ich früher gekommen«.

Under vort Ophold ved Malta havde jeg Lejlighed til at

besé en stor Del af Øen med dens interessante Levninger fra Malteserriddernes Tid.

Natten mellem den 20. og 21. Januar ankrede Fregatten i Bugten ved Tunis, det Sted, hvor de karthageniensiske Flaader i sin Tid leverede deres blodige Træfninger. Grunden til vor Nærværelse i disse af danske Orlogsmænd saa sjældent besøgte Farvande var, at Beyen havde hilst Hs. Maj. Kong Christian IX's Tronbestigelse med 101 Skud, hvilken Salut det var overdraget »Sjælland« at besvare, da Beyen havde følt sig krænkert over endnu ikke at have faaet denne Besvarelse trods danske Orlogsskibes siden da gentagne Besøg i Middelhavet. Tidlig den næste Morgen begav Chefen sig med et Følge af Fregattens Officerer, i hvilket jeg var saa heldig at komme med, i Land i Goletta, Tunis Havnestad, hvor den danske Generalkonsul allerede havde indfundet sig. Ved Telegram underrettedes Beyens Udenrigsminister om den danske Fregats Ankomst og om, at man agtede at besvare de 101 Skud samt anmodedes om at skaffe Fregattens Chef Audiens hos Beyen.

Da der vilde medgaa flere Timer, inden der kunde indløbe Svar herpaa, besluttede vi at anvende denne Tid til at bese Levningerne af det gamle Karthago, som kun ligger en halv Mils Vej fra Goletta. Fra Kysten og en halv Mil op i Landet betegnede en Grushob det Sted, hvor det stolte Karthago laa. Endnu for 20 Aar siden fandtes enkelte større Ruiner, men Araberne, der hentede deres Byggemateriale her, havde bortsprængt og bortført disse sidste Levninger, kun nede ved Kysten laa endnu nogle kolossale Murblokke, rimeligvis Resterne af den Ringmur, som omgav Byen. Efter at have bestegit en lille Høj befandt vi os lige udfør de vel vedligeholdte Levninger af de mægtige Cisterner, der forsynede Karthago med Vand; de svære Hvælvinger, der lukker dem foroven, var paa flere Steder styrtede sammen, men dette

fraregnet, var Cisternerne fuldstændig vel bevarede; de Trapper, der førte ned til Vandet, syntes snarere at være byggede nu end at have trodset Aartusinder. Vandet stod højt i dem alle, og det Vand, som en Araber hentede op til os, var aldeles krystalklart. At disse Cisterner er undgaaede den almindelige Ødelæggelse kan kun forklares ved Vanskelighederne i at bemægtige sig det i dem indeholdte Materiale og ved den Ørkenens Søn medfødte Ærbødighed for Vand.

Meget lidt af arkæologisk eller historisk Interesse var der iøvrigt at sé, kun et enkelt Mosaikgulv fra et fönikisk Tempel forefandtes endnu, og vi havde altsaa ikke meget andet Udbytte af Turen end at kunne sige, at vi ligesom Marius havde vandret paa Karthagos Ruiner.

Audiensen foregik paa Residensslottet »Bardo«, der ligger en halv Fjerdingvej hinsides Tunis. Som alle andre orientalske Fyrsters Residens lignede Slottet en lille By, medens dets Ydre aldeles mindede om en af Middelalderens Ridderborge — en Grav omgav hele Slottet, Murene var spækkede med Kanoner og overalt paa dem saas turbanklædte Skildvagter. Vi kørte over en Vindebro, og efter at være komne igennem en Række Gaarde, standsede vi udenfor en stor Port i maurisk Stil og modtoges der af en af Beyens Ministre, som førte os op i Ventesalen. Paa Trapperne fandtes den mest brogede Menneskevimmel: Europæere, Negere, Jøder i deres lange Frakker, Persere i deres elegante Kaftaner og endelig Arabere, siddende med Benene overkors, indhyllede i deres hvide, uldne Burnus, fuldstændige Idealer af mandlig Skønhed. Grunden til denne Masse Menneskers Nærværelse var, at Beyen holdt Ret. Som den eneste dømmende Myndighed i Tunis modtog han hver Mandag og Fredag sine Undersaatter, der da kunde frembære deres Klager. Han indfandt sig da med sine Ministre i den store Retssal, Forbryderen eller Kla-

geren førtes frem, Sagen plæderedes, og Beyen afgav sin Kendelse — for den førstes Vedkommende betegnede en vandret Bevægelse med Fingeren, at han skulde miste Hovedet.

Selve Audiensen var kort. Vi blev førte ind i den med østerlandsk Pragt udstyrede Audienssal, hvor vi forefandt Beyen, prægtig klædt, men af et sløvt og af Udsvævelse præget Udseende, alene med sin Premierminister. Efter at vi havde efterkommet Opfordringen til at tage Plads paa de langs Væggene løbende Divaner, førtes ved Hjælp af en Tolk en kort Samtale mellem Beyen og vor Chef. Denne overbragte Hs. M. Kongens Tak og Hilsen, hvilken Beyen bad retourneret og udtalte efter nogle faa andre Bemærkninger, at det altid var ham en »Vive joie« at se det danske Flag vaje i sine Farvande.

Efter Audiensens Afslutning og vor Tilbagekomst til Tunis faldt Salutten fra Fregatten.

Tunis viste sig at være, hvad den jo havde Ry for at være, den mest snavsede By i hele Levanten. Bazaren, det arabiske Kvarter med den meget brogede Befolkning var dog af stor malerisk Virkning.

Fra Tunis-Bugten stod vi øster paa langs Siciliens Kyst. Efter at have ligget med daarlig Vind og Regnvejr i nogle Dage, satte vi Dampen op og stod ind i Strædet ved Messina. I Vest hævede Siciliens Bjerge deres snedækte Toppe og mellem dem »Etna«, hvis hvide Top, tildels dækket af Skyer, ragede højt op over de andre. I Øst havde vi Kalabriens ligeledes tilsnede Bjerge. Den 29. ankrede vi i Messinas dybe Havn indenfor Molen. Byens Beliggenhed er overordentlig skøn. I Forgrunden langs Kajen Marina de smukke hvide Huse, foran hvilke en Mængde Skibe ligge fortøjede, derover de med Oranger, Oliven og Kaktus bevoksede Høje med smaa Flodsege, og over Højene de brune Bjerge med de sneklædte Toppe. Den danske Konsul Fog kom ombord med

sine 2 Sønner, Skolekammerater af mig fra Hesselbergs Skole. Med dem var jeg om Aftenen i Operaen, et pragtfuldt udstyret Teater med 5 Etager. Programmet var »Sonnambula« og en Ballet. En stakkels Tenor, der virkelig forekom mig ganske respektabel, blev paa det haanligste udleet og udpebet.

Det er morsomt at iagttage den italienske Tilhører under Operaen. Han synger som oftest med; naar noget behager ham særdeles, antager hans Ansigt et begejstret Udtryk og han udraaber sit »bravo, bravo«, eller, naar han er rigtig tilfreds, sit »bene«. Forekommer noget ham mindre godt eller skurrende, giver han sit Mishag til Kende ved støjende Udbrud eller ironiske Bemærkninger; jeg har sjældent hørt et saadant Spektakel som ved Tæppets Fald den Aften.

Den næste Dag foretog vi en Køretur udaf Byen Nord paa langs Kysten, en yndig Vej med Oranger, Cypresser og smukke Villaer paa venstre Haand og det blaa Vand med Kalabriens Bjerge paa højre. Og paa Vejen en Færdsel af elegante Ekvipager, broget klædte Fodgængere, Munke paa Æsler og lurvede Lazaroner o. l.

Efter et Par Dages Ophold forlod vi Messina og stod Nord paa udaf Strædet gennem »Charybdis« og forbi »Scylla«. Snart efter fik vi de lipariske Øer med Stromboli Vulkanen i Sigte. Stromboli passeredes i kort Afstand efter Mørkets Frembrud, men Troldene havde ikke stukket Fyr den Nat.

Næste Morgen var vi udfør Capri, forude saas Toppen af det rygende »Vesuv«. Vi spejdede efter »den blaa Grotte«, der ligger paa Nordsiden af Øen, men det viste sig at være temmelig vanskeligt at finde den, da Grotte ved Grotte fandtes der. Vi satte da et Fartøj i Vandet og roede ind mod Øen, og vor Undersøgelse kronedes nu med Held, thi Masser af Baade samledes snart om os. Det var smaa Baade, byggede netop til at kunne passere gennem den lave Aabning ind til Grotten. Indskibningen i nogle af disse fandt under megen

Munterhed Sted. Det var en heldig Dag, vi var komne paa, med nogen Sø er der nemlig ikke Tale om at kunne komme derind, og stiger Vandet, medens man er derinde, kan man ikke komme ud igen.

Grotten er ca. 50 m lang, og største Bredde er ca. 30 m. De blaa Lysreflekser paa Væggene og alle Genstande er vidunderlig skønne, og i de første Øjeblikke var vi ganske blændede deraf. Genstande i Vandet, f. Eks. en Svømmende, saa helt forsølvede ud.

Opad Dagen fortøjede vi i Neapels Havn. Under Opholdet her, som strakte sig over en 14 Dages Tid, havde jeg Lejlighed til at sé mig godt om. Charmen ved Neapel bestaar jo hovedsagelig i dens Omegns bedaarende Skønhed. Bugten med dens klare og gennemsigtige blaa Vand, dens Forbjerge og Øer, de blomstrende Smaabyer langs Kysterne med de hvidkalkede Huse, Portici, Resina, Torre del Greco, Torre dell' Annunziata m. fl., Neapel, der hæver sig amfiteatralsk med Fæstningen St. Elmo og Klostret St. Martino, og midt over det hele den 4000 Fod høje Monte di Vesuvio med det rygende Krater.

Dagene gik med Beskuelsen af Byens Seværdigheder og Udflugter til Omegnen. Besøg aflagdes i det fortrinlige Museo Borbonico med de mange udgravede Skatte fra Herculanium, Pompeji, Stabiæ og Cumæ. De pompejanske Antikviteter og Kunstgenstande, ligesom Bronzerne fra Herculanium er jo enestaaende. Hele denne store og smukke Samling er jo verdensberømt. Gennem Søofficersforeningen fik vi under vort Ophold fri Adgang hver Aften til Officerernes Løge i Teatret San Carlo, et af de største Operahuse i Italien. Toledogaden og den berømte Strandpromenade Santa Lucia med det male- riske Folkeliv gennemvandrede.

Udflugterne galdt fornemlig »Vesuv« og »Pompeji«. Bestig- ningen af »Vesuv« foretoges til Hest fra Resina til Observa-

toriet og derfra med Førere baade for og bag og med Alpe- stok i Haanden opad selve Kraterkeglen gennem løs Aske og Lapilli op til Kraterranden. Opstigningen maa fore- tages paa den luv Side af Keglen for at undgaa den kvælende Røg og bevare den pragtfulde Udsigt. I »Pompeji« tilbragte jeg en hel Dag, der var jo noget betagende i at gaa rundt i disse tavse Gader med en Samling Ruiner om sig. Jeg vandrede om i en Stad, hvis øverste Etager saa godt som alle var forsvundne, hvor Lofter og Tage var styrtede ned. Over- alt befandt jeg mig under aaben Himmel. Her laa brudte Søjler, hist stod en Række uden Kapitæler, her saas Piede- staler uden Statuer, hist Templer uden Portikus eller Facade, medens Gudebillederne var forsvundne. Overalt Mure, Stene, Tuf, Lava, nogle Marmor- og Travertinblokke, halvt udviskede Malerier, afblegede Farver, Brudstykker og Stumper, Revner og Nøgenhed. Men man faar jo Indtrykket af en antik, klassisk By, der danner et afrundet, afsluttet Hele for sig, en Slags Overlevering fra en fjern Tidsalder, som ikke har været under- kastet Tidens og Menneskenes Forandringer og derfor er ene- staaende i Verden.

Den 12. Februar forlod vi Neapel. Da vi skulde lette vort Anker, viste det sig, at et andet Skib havde sat sit Anker saa uheldigt, at dets Kæde var bleven uklar af vor Kæde. Der blev derfor lejet et Par Dykkere for at klare Kæderne; jeg formoder, at det var et Par Svampeskudere, thi de brugte ingen Dykkerdragt, men stak skiftevis nøgne tilbunds, og det var forbausende, saalænge de hver Gang kunde holde sig nede i den store Dybde. Til sidst fik de imidlertid Kæderne klarede, saa vi fik vort Anker op.

Fregatten stod nu nordpaa langs den italienske Kyst og mellem Øerne Corsica og Elba over til den franske Krigs- havn Toulon, hvor vi fik Kul ombord ved en af Marinens Broer; disse Kul blev i Trillebøre kørt ombord af uniformerede

Galejslaver — ind gennem én Kanonport og tomme ud af en anden. Men skønt man vidste, at disse Mennesker var forhærdede Forbrydere, ja maaske Mordere, saa kunde man ikke andet end føle Medynk med dem, naar man saa dem med den raslende, læmmelig svære Jærnkæde, der var fæstet med en Bøjle omkring Ankelen, og den anden Ende under Arbejdet fæstet op til en Rem om Livet.

Allerede Dagen efter afsejlede vi og stod Syd paa for at gaa til Gibraltar, hvortil vi ankom den 23. Februar. Klippen Gibraltar, denne bratte, nøgne Stenkolos, der fra Spaniens Sydkyst skyder ud i Strædet, hæver sig mod Nord og Øst omtrent lodret op, mod Vest og Syd sænkede den sig terrasseformig, og paa disse Sider var Klippen stærkt befæstet med udhuggede Gallerier, armerede med Skyts. Ved en c. $\frac{1}{2}$ Mil bred Sandtange, som er neutralt Omraade, forbindes den med det spanske Fastland.

Paa et af Klippehalvøens højeste Punkter findes en Signalstation og paa dens øverste Tinde, i 1400 Fods Højde, Taarnet O'Hara, hvorfra man har det herligste Fugleperspektiv til alle Sider. Ved Ens Fødder strækker sig den lange, smalle By med sin travle Befolkning, der fra Højden sér ud som Myrer i en Tue, ligeoverfor sés Afrikas højnende Kyst, og til Højre og Venstre de tvende Verdenshave, som flyde sammen i Strædet ved Gibraltar. Fra Højderne fører en Trappe — vistnok en af de længste i Verden — ned til den stive, solhede Garnisonsby, hist og her med en Port og en Murlevning fra Arabernes Tid, lejret paa den vestlige, jævnt mod Havet skraanende Del af Bjerget. Et smukt Haveanlæg afløser noget sydligere den kedsommelige By, og op og ned ad Bakker, gennem lunefulde Indskæringer og Aabninger i Stenmassen, fører Vejen videre Syd paa, forbi engelske Landsteder, til den øde, kun med enkelte Aloebuske bevoksede Europapynt, hvor Fyret knejser i halvandet hundrede Fods Højde over Havet.

Den 20. Februar afsejlede vi fra Gibraltar, passerede Kap St. Vincent, Sydvestpynten af Portugal, og stod nu ud i Atlanterhavet for Sejl og Damp for Hjemgaaende. Den 8. Marts ankom vi til »Cowes« paa Øen Wight, og et Par Dage efter gik det videre hjemad. Nu begyndte Kulden at indfinde sig; det var jo en ret stor Forandring for os, som for 14 Dage siden havde gaaet i hvidt Tøj.

Den 16. Marts hilste vi atter paa dansk Grund, idet vi passerede »Skagen« om Morgenen. Paa Sejladsen ned gennem de hjemlige Farvande mødte vi Isen, ca. en Mil nord for Helsingør den faste Is. Under Damp gik vi dog nogenlunde let gennem den, og ved Middagstid den 17. vekslede vi Salut med Batteriet »Sixtus« og ankrede paa Indrereden.

Næste Formiddag kom Hs. Maj. Kongen, der gik Tour paa Langelinie, over Isen om Bord til os, for at ønske os Velkommen hjem og for at besé Fru Elisabeth Jerichaus Malerier af den græske Konge og Dronning, som vi jo havde hjem med.

Derefter indlagdes Fregatten og Kommandoen blev strøget og — hermed var det første af mine langludgaaende Togter til Ende.

Den 31. Marts modtog jeg min Udnævnelse til Sekondløjtnant i Søofficerskorpset.

Om Sommeren var jeg udkommanderet med Panserfregatten »Peder Skram«, Chef: Kommandør J. ALBECK. Fregatten hørte til en Øvelseseskadre, bestaaende af Panserfregatterne »Dannebrog« og »Peder Skram« samt Panserbatteriet »Lindormen«. Eskadrechefen var den gamle Kommandør PETER WULFF.

Som bekendt erklærede Frankrig ved Midten af Juli Maaned Tyskland Krig. Den ydre Anledning var den tyske Prins Leopold af Hohenzollerns Kandidatur til den spanske Trone. Ihvorvel denne Prins paa Grund af Omstændighederne, for at undgaa Blodsudgydelse, frivillig opgav sin Kandidatur, vilde Frankrig ikke lade sig nøje hermed, men krævede en officiel

Nægtelse fra Kongen af Preussens Side. Fra fransk Side blev der lagt Pres paa Danmark for at faa afsluttet en Alliance-traktat, en fransk Afsending kom til Kjøbenhavn i den Anledning. Fristen til at slutte sig til Frankrig var jo Tilsagnet om at faa den danske Del af Slesvig tilbage. Frygten for Følgerne af Frankrigs mulige Nederlag holdt igen.

Imidlertid blev der jo for alle Tilfældes Skyld truffet militære Sikkerhedsforanstaltninger. Rytteri og Infanteri sendtes til Grænsen. Eskadren blev kaldt til Kjøbenhavn og forøget med Panserbatteriet »Rolf Krake«. Skarpladt Ammunition gaves ombord, Samkvem med Land afbrudt og Entrenættene straktes paa Plads. Om Natten patrouilleredes med Fartøjer fra samtlige Skibe. En af de første Nætter blev der taget en Officer og 40 Mand fra »Peder Skram« til Hjuldampskibet »Holger Danske«, som den næste Dag passerede os med Transportbaade paa Slæb, ladede med Feltartilleri, som skulde føres over til Grænsen.

Hs. Maj. Kongen var jo stærkt imod, at man skulde indlade sig paa noget forbindende overfor Frankrig, han ønskede i høj Grad en neutral Stilling for Landet bibeholdt under Krigen. Og da de franske Hære straks efter Krigens Begyndelse var uheldige og led flere Tab, kølnedes den hos flere af de Ledende herhjemme tilstedeværende Trang til Indblanding i Krigen paa fransk Side. Mac Mahons Nederlag ved Wörth bragte heldigvis endelig Ende paa enhver Tanke i saa Henseende og forhindrede en Indblanding, der som Forholdene senere udviklede sig, kunde have kostet Landet dets Eksistens.

Eskadrens Togt holdt sig indenfor de danske Farvande. Panserfregatterne var jo oprindelig Trækrigsskibe — »Dannebrog« et Sejllineskib og »Peder Skram« en Skruefregat — de var blevne ombyggede og pansrede, og Rejsningerne var blevne reducerede. Øvelser i Rejsningernes Betjening blev

dog stadig vedligeholdt, og vi laa ofte under Sejl med Skibene. Der skete iøvrigt ikke noget af særlig Interesse paa Toglet.

Der er dog et Minde fra dette af Betydning men af rent personlig Art for mit Vedkommende. En Dag, mens vi laa fortojede paa Kjøbenhavns Red, havde Chefen Besøg af sin Familie, den skønne Kommandørinde A. og hendes nydelige 18aarige Datter. Da vi stod ved Falderebet og gjorde Honnør for Damerne ved deres Afsked, stødte vor gamle Underskibslæge til mig og sagde: Det var skam en Kone for Dem, Zachariae. Og det viste sig, at han havde sét Ret, den gamle Mand. Faa Aar efter blev jeg forlovet med Frøken SOPHIE AGNETE ALBECK.

Ved Oktober Maanedes Begyndelse ansøgte jeg om og fik 6 à 7 Maaneders Orlov for at gaa i Koffardifart. Dengang var der en livlig Forbindelse mellem Kjøbenhavn og dansk Vestindien. Firmaet »Moses og Søn G. Melchior« havde dets Sejlskibe i bestemt Fart paa denne Route, som Regel foretog disse Skibe 2 Rejser om Aaret med fuld Last udefter og Sukkerlast hjem. Foruden Passagerer havde de ofte Søofficerer ombord. Marinens Udrustningskonto var nemlig saa lille, at den ikke kunde give alle Officerer aarlig Beskæftigelse paa Søen, og Ministeriet henvendte sig derfor til de private Rederier med oversøiske Forbindelser for at give dets Officerer Lejlighed til lidt mere Sejlads. Henvendelsen blev modtaget med varm Tilslutning. Officererne bleve ikke paamønstrede som Styrmand, men blev tagne ombord som tjenstgørende Passagerer og forrettede Vagttjeneste med Kaptajnen eller alene, som Omstændighederne tilbød sig, og deltog i Arbejde ombord, dog fornemmelig i Vagttjenesten.

Jeg kom ombord i Barken »Gerson«, Kaptajn OLSEN.

Efter en ret god Rejse over Nordsøen, gennem Kanalen og spanske Sø fik vi Passaten paa sædvanligt Sted. Naar man har faaet denne, begynder en rolig Periode, hvor Vinden

blæser fra nordostlig Retning og med nogenlunde samme Styrke. Dog kan der af og til sætte svære Byger ind, og saa kan det falde ind med Vindstille.

Alt gaar dog som Regel sin rolige Gang, der tages fat paa Skibsarbejde, og kun de svære Dønninger virker forstyrrende. Den ene Dag gaar som den anden, »Gerson« arbejder sig vestover med alle Sejl og Læsejl til, Livet ombord begynder at blive ensformigt, Varmen tager til, og Passagererne dører paa Dækket i Easy chairs. Blikket glider ud over den store Havflade og de evindelige Dønninger. En Flok Flyvefisk flyver op af Vandet, og de smaa lyseblaa Bidevindssejlere glider langs med Skibssiden. Og saa Natten i Passaten, den mørke Himmel med de klare Stjerner, og Kjølvandet — et storslaaet og skønt Syn — Morilden i Passaten.

Varmen begynder at blive generende, Observationerne viser, at Landkending kan ventes med det første. Udkiggen bliver dobbelt agtpaagivende. Endelig lyder Raabet: »Land forude«. Det er den engelske Ø Antigua, som haves i Sigt.

Om Natten stod vi ind mellem »Øerne over Vinden«, som de kaldes, og passerede i den tidlige Morgen St. Kitts, St. Eustache og Saba. Om Formiddagen den 30. October stod vi langs Nordsiden af St. Croix, forbi det skovrige Buck Island, op til Byen Christiansted eller »Basinet«, som den i daglig Tale kaldes. Den sorte Lods Andrew kom ombord og tog os gennem det slangeformede Løb, som fører mellem Korallrevene, der omgiver Havnen, og snart efter faldt Ankeret udfor Fortet, tæt indenfor den lille Ø »Protestant Cay«.

Basinet er en venlig lille By med adskillige anselige Bygninger, blandt andre Guvernementshuset, som sagdes at skulle være det største Regeringshus paa de smaa Antiller. Bag Byen hævede Landet sig til en ret betydelig Højde, det saakaldte Jakobs Bjerg. De kratbevoksede Høje og Palmelundene, samt de lysegrønne Sukkermarker, var en bedaarende Baggrund for Byen.

Det første Indtryk af de vestindiske Øer maa uvilkaarligt virke tiltalende paa enhver Fremmed. Har man i flere Uger været tumlet mere eller mindre blidt om af Passaten med intel andet for Øje end Himmel og Hav, er man alene af den Grund oplagt til at glæde sig ved Gensynet af Land, og dette viser sig her under ualmindelig tiltalende Former. Øerne er alle venlige og smilende; friske og lette synes de at flyde paa det mørkeblaa Hav, omkransede af den hvide Brænding. Smukt formede Bjergtinder tegner sig skarpt imod den klare Luft, og de dybe Kløfter, kantede med yppig tropisk Vegetation, afveksler med lysegrønne Sukkermarker, i hvilke hist og her kridhvide Huse titter frem af mørke Palmelunde.

Under vort ca. 14 Dages Ophold ved Basinet havde jeg, da jeg ikke deltog i Losningsarbejdet, rig Lejlighed til at se mig om i Omegnen. De hvide og velstaaende kulørte Familier, som jeg hurtig gjorde Bekendtskab med, var i høj Grad gæstfrie. Til Hest og til Vogns afsøgte jeg denne Del af Øen, dejlig Natur og herligt Klima og saa de maleriske Folketyper, Negere samt Kulørte af alle brune Farve-Nuancer, Kvinderne i hvide Kjoler med hvide eller stærkt farvede Hovedtørklæder. I Begyndelsen generede Varmen jo endel, saa meget mere som den for November Maaned var usædvanlig høj. Som jeg skrev hjem til mine Forældre: »I kan tro, at jeg transpirerer dygtigt, bruger 1 à 2 Skjorter om Dagen og 3 Lommetørklæder, hvilket allerede har afpresset mig ca. 2 Dollars i Vadskesalær«.

Af Plantagerne paa Sydlandet besøgte jeg »Grange«, »Work and Rest« og »Peters Rest«, sidstnævnte Sted var jeg Gæst hos den gamle Admiral Christmas. Paa Nordlandet Plantagerne »Bülows Minde«, »Great Princess«, »Windsor«, »Rust up Twist« og »la Vallée«. Fra »Windsor« foretog jeg en Ridetur op til Toppen af »Clermont« Højen, hvorfra der var en henrivende Udsigt over næsten Halvdelen af Øen.

Fra Basinet sejlede vi Norden om Øen til Byen Frederikssted paa dens Vestside. Nordsiden er den smukkeste paa Øen, og de Dale, der sænker sig mellem de to højeste Punkter, Mount Eagle og Mount Pleasant, er henrivende dejlige. Henimod Vestpynten stemmer Kysten sig op imod Søen i en brunlig Klippeformation, men det er kun Fodstykket, ovenpaa udbreder de dyrkede Agre sig; man passerer det klippede Hams Bluff, der gerne sender et Pust ud af sine Tragter, og Frederikssted, med Vestfarerne tilankers, kommer frem med sin lave Forstrand, hvorpaa Byen ligger, med Højder paa sin østlige Side, medens en lang »Sandy point« skyder sig ud mod Syd. Man drejer nærmere ind og passerer Plantagerne »Butlers Bay«, »Sprat Hall« og »Prosperity« med deres Negerbyer og viftende Palmer, og holder ind efter det lave Fort, der ligger ved Nordenden af Byen. Snart efter falder Ankeret, og man ligger da opsvajet for den østlige Vind i Læ af Landet, en halv Fjerdingsvej fra Frederikssted eller, som det altid derude kaldes, »Vestend«.

Efter at have løstet, skulde vi afvente Sukkerhøsten for at indtage Sukkerlast til Hjembringning. Da Høsten trak ud, blev vort Ophold her af ca. 4 Maaneders Længde. Tiden gik med Afsøgning af denne Del af Øen. Jeg boede dels ombord, dels efter Indbydelse i Land paa forskellige Plantager. Min Malerkasse og min Akvarelfarvelade var min stadige Ledsager, og jeg fik da ogsaa efterhaanden en god Del Skitser samlet.

Den sydvestlige Del af Øen er et Sletteland, der for Størstedelen er bakket og bølgeformet. Der forekommer ogsaa flere Steder i Nærheden af Kysten fuldstændig flade, lave Strækninger, der er hævet Havbund og som ofte indeslutter store Laguner, der mere eller mindre fuldstændig afspærres fra Havet ved Strandvolde eller Korallrev.

Omtrent en Trediedel af St. Croix's Landareal var inddraget til Dyrkning af Sukkerrøret. Sukkerlandet begynder omkring

Christianssted og strækker sig i et bredt Bælte, begrænset mod Syd af Havet og mod Nord af dette og Nordvestbjergene, til Frederikssted. Smilende og ensformig som en Græsplæne, men en Græsplæne sammensat af mægtige Græsarter, præsenterer Sukkermarkerne sig for Beskueren. I frodige Aar bliver Sukkeret saa højt, at en Rytter til Hest kan skjules deri, og smukt er Synet af en saadan Mark, navnlig naar Sukkerplanten bærer sin store, hvidgule, alenlange Blomsterdusk.

Under mit Ophold paa Plantagen »Camperico« havde jeg Lejlighed til at sætte mig ind i Sukkerdyrkningen og Sukkerfabrikationen paa den nærliggende Plantage »Good Hope«. Paa mine Rideture besøgte jeg mange af de omliggende Plantager, bl. a. Plantagen »Paradise«, hvor min Moder fødtes og tilbragte sine første Barneaar. Det var jo med egne Følelser, at jeg vandrede rundt paa dette Sted under den bagende Sol, medens Tankerne gik over de store Have til Moderen og Hjemmet deroppe i det kolde Nord. Hovedbygningen var i stærkt Forfald efter den sidste Orkan. Taget og den øverste Etage manglede, men de store, smukke, slyngede Stentrapper, der fra Haven førte op i Bygningen, stod fuldstændig uberørte af Ødelæggelsen.

Vil man i en Fart danne sig et Indtryk af denne Del af Øen, kan man ikke gøre noget bedre end at foretage en Køretur ad den udmærkede Landevej mellem Øens 2 Byer. Vejen, den saakaldte »Centerline«, er c. 3 Mil lang og gaar næsten snorlige med høje Palmetræer paa Siderne, saaledes at man uafbrudt kører i en Allé. Hestene ere smaa men hurtige og utrættelige, og den lette, lille Vogn ruller rask afsted forbi den ene Plantage efter den anden. Mod Nord hæver de skovbevoksede Bjerge sig, og mod Syd sér man ud over det umaadelige blaa Hav.

Fra Frederikssted gjorde jeg flere Rideture gennem St. Croix's Skovareal. Efter at have redet en halv Mils Vej mod

Nord ad en skyggeløs, hed Vej, men med frodige, veldyrkede Plantager til begge Sider, bøjer man mod Øst og befinder sig snart i det bekendte »Crequis«, en snever Skovdal, der gaar omtrent i vest-østlig Retning. En behagelig, kølig, sval Luft strømmer En i Møde herinde under det tætte Løvtag. Prægtige Træer, af hvilke navnlig Silkebomuldstræet gør sig bemærket ved sine ved Grunden af Stammen udstaaende, sammentrykte Brædtrødder og ved sin kolossale Tykkelse og Højde, store Brødrugtræer, Kongepalmer, Figenarter og mange andre, og under disse atter en Underskov af Buske, Myrtearter og andre Arter samt talrige smukke Lianer.

Saa kom jo omsider Tidspunktet for Hjemrejsen; jeg havde gerne blevet længere derude. Den 21. Marts Kl. 11 Aften lettede vi. Folkene gik rundt i Spillet under den gamle Opsang

Hurrah, my boys,
Hurrah for Sante Croix

og for en let Brise stod vi over mod St. Thomas. Næste Morgen ankrede vi op i Havnen for at tage en Passager ombord og afsejlede igen samme Eftermiddag. Hjemad gik det saa ad den sædvanlige Sejlskibsroute nord paa, forbi »Bermuda«-Øerne og østover i Vestenvindsbæltet. Vi passerede paa disse Breder de her forekommende store Tangmasser, den saakaldte »Sargassum weed«, som lejrer sig i store Striber, parallelle med Vindretningen, og vi undgik heller ikke de heftige Regnskyl og den dermed følgende Tykning, som af Søfolk har faaet Benævnelsen »Bermudas Punch«.

Overgangen til det barske nordlige Klima var jo følelig, og April-Stormene udeblev ikke. Ved Indgangen til den engelske Kanal fik vi prajet en Lods, braste bak og fik kastet en Flaske med vor Post og den obligate Flaske Rom til ham. Den gamle Ulk, der vist var vant til en høj Snaps, greb straks Romflasken og satte den for Munden. Men den unge, hvide Rom, den saakaldte Slaverom, var ham dog vist for kraftig.

Han rømmede sig stærkt og brølte over til os: »Is that the rum, you kill the soldiers with in the Westindies?«.

Den 23. April ankom vi til Kjøbenhavn, og efter en hjertelig Afsked med mine Skibskammerater, meldte jeg mig atter til Tjeneste i Marineministeriet.

Ved Maj Maanedes Begyndelse blev jeg beordret til at forrette Tjeneste ved Søtransportvæsenet. Der fandt den Gang for Hærens Vedkommende store aarlige Lejrsamlinger Sted ved Hald i Jylland, i alt ca. 10,000 Mand. Søtransportvæsenet skulde da ordne Overførslen af Tropperne fra Øerne til Jylland. Efter Afslutningen af Transporterne blev jeg beordret til Tjeneste ved den i Lejren kommanderende Generals Stab.

Fra de militære Ministeriers Side var der nemlig Bestræbelser oppe for at fremme og udvikle en større Samvirken mellem de to Værn under deres Fredsgerning, og som Led i disse Bestræbelser var ogsaa det, at Officerer af Hæren blev beordrede om Bord i de aarlige Øvelseseskadrer, og Officerer af Flaaden beordredes til at overvære de aarlige, store Lejrsamlinger. Da jeg som Kadet havde lært at ride og havde havt Hest selv, blev jeg det paagældende Aar sendt til Lejren ved Hald.

Den kommanderende General i Lejren var den fra de slesvigske Krige bekendte Generalmajor Ernst Henrik Claude Wilster. Han var meget lille af Vækst og kaldtes derfor i daglig Tale den »lille Wilster«. Der var et vist franskt og galant Snit over den lille, ivrige Officer, og der kunde paa Grund af forskelligt i hans Optræden af og til fremkomme et lidt komisk Skær over ham, men som Fører saa alle op til ham paa Grund af hans Mod og Dygtighed og stærke Fædrelandskærlighed. Han modtog mig med megen Elskværdighed og Ridderlighed.

Hver 4. Dag havde jeg Jour hos Generalen, jeg skulde da ledsage ham til Hest under hans Inspektion af Øvelserne. Da han jo som nævnt var meget lille og altid red en meget stor

Hest, var hans Stigen til Hest, hvorved den jourhavende assisterede, en ret kompliceret Sag. Der var udenfor Generalens Telt fældet et Træ, og først skulde han hjælpes op paa Stubben og derefter fra Stubben op paa Hesten. Paa Rideturene oplevedes jo forskelligt af militær Interesse, og fornøjeligt skortede det jo heller ikke paa. Generalen yndede meget at indlade sig med Menigmand og lagde ved saadan Lejlighed ikke Skjul paa, hvilken Ære der derved overgik dem. Han aabnede gerne Samtalen med et: »Kammerat, hvordan gaar det?« Jeg husker en Dag, vi red gennem Køkkenlejren. Vi stoppede op foran en Arbejdssoldat, der stod og rørte om i en Gryde med en Slev. Efter at Generalen paa sædvanlig Maade havde underholdt sig noget med sin lavere stillede Kammerat, sluttede han med: »Ja, jeg er Overgeneralen«, hvilken Oplysning Soldaten ganske uanfægtet besvarede med: »Ja, a er Trankusk«.

Der fortaltes ogsaa i Lejren en Historie fra en Indskibningsøvelse fra aaben Strand i vore gamle Transportbaade. Københavnerne, 1. Regiment, stod tæt sammenstuede i Baadene. Generalen red ud paa Stranden og raabte til en af Baadene: »Hvordan har I det, Kammerater?«, hvorpaa en Stemme fra Midten af den sammenstuede Masse svarede: »Skidt, Kammerat!«

Jeg gik i Lejren i Almindelighed under Benævnelsen: »Den lille Flaade«. At se en Søofficer til Hest virkede jo ogsaa som et Incitament til at søge ham kastet af Sædlen. Det kunde saaledes hænde, at naar jeg med Generalen red gennem en Kæde, der laa ude under Skydning, at min Hest, naturligvis ganske tilfældigt, fik et løst Skud bag i Enden, som fik den til at springe. Det lykkedes imidlertid aldrig at opnaa noget Resultat af disse Attentater.

Henimod Slutningen af Lejrtiden foretoges en større Rekognosceringsøvelse helt op til Limfjorden med den samlede Division. Herunder havde jeg en ret pudsigt Oplevelse. En

Dag skulde der af en Eskadron Husarer, som holdt skjult i en Slut, gøres et Flankeangreb mod det forbi rykkende Fodfolk. Generalen med Stab holdt tæt ved Husarerne. Da Trompeten til Choket lød, fór min Hest, som var en tidligere Dragonhest, og dermed Generalens og hele Stabens, ind mellem Husarerne, og vi kom derved ganske ufrivilligt til at deltage i Choket. Rekognosceringsøvelsen sluttede med en Parademarch gennem Viborg By af hele Divisionen.

Efter Slutningen af Lejrøvelserne og de derefter følgende Hjemtransporter fik jeg Udkommando med Skrueregatten »Jylland«, Kommandør J. P. SCHULTZ, paa Togt til de vestindiske Farvande.

Den 22. Oktober hejstes Kommandoen i Fregatten, og den 30. s. M. afsejlede vi fra Sundet. Alle vi yngre Officerer dér om Bord var Kammerater fra Søkadetakademiet, saa der behøvedes ikke nogen Sammenrystning. Paa Udvejen mod vort fjerne Maal anløb vi først min gamle Bekendt, Plymouth ved Kanalen, hvor vi forblev til Ankers et Par Dage. Under vort Ophold her blev vi unge indbudt til Bal hos Admiral Sir Codrington, hvor the upper part af Selskabet i Plymouth var til Stede; jeg dansede bl. a. med en Slægtning af Lord Russell, som var baade smuk og livlig; det var i det hele en meget fornøjelig Fest; man var saa høflig flere Gange i Løbet af Aftenen at tage mig for en indfødt Englænder for min gode Udtales Skyld.

Næste Anløbssted havde ejheller Nyhedens Interesse, det var nemlig Cadix, hvor vi skulde indtage Vin til Mandskabet. Efter en Uges Ophold her stod vi til Søs over mod Madeira, fik Passaten og dinglede Vester over for fulde Sejl og Læsejl. Jeg skal ikke her gentage den allerede tidligere givne Beskrivelse af en Overrejse i Passaten. Juleaftensdag stod vi under Sejl ind mellem Øerne over Vinden, Sonden om Monserrat, og Julenat i det dejligste Fuldmaaneskin videre op mod St.

Thomas. Alle Officererne undtagen de Vagthavende spiste til Middag hos Chefen, derefter var der arrangeret en større Tombola for Mandskabet, hvor hver af den store Besætning fik sin Present. Festen aabnedes med, at en Nisse steg op fra Lasten og fremsagde en meget net Prolog, der modtoges med Jubel. Efter at dette var forbi, gik Officererne med Chefen i Spidsen ned i den oplyste af mig festlig dekorerede Officersmesse, hvor vore Juleløjer begyndte. Messen saa, naar jeg selv skal sige det, virkelig nydelig ud, og jeg høstede ogsaa vældigt Bifald derfor. Alle Væggene vare beklædte med mørkerøde, énsfarvede Flag, hvorpaa Kultegninger og Akvareller var op-hængte og indfattede med Guirlander af Vimpler. Tegningerne var virkelig lignende Portraiter af Officererne i en eller anden grinagtig Situation, hentet fra Rejsens tidligere Periode og forsynede med Epigrammer. Mellemmrummene var dækkede med danske Vaaben, Kroner, Sole af Hirschfængere m. m. En Nisse bragte Chefen et forseglet Tjenestebrev, der indeholdt en meget morsom Prolog, og som ligeledes indeholdt Hip og Hentydninger til Rejsens Hændelser. En festlig Opdækning fandtes paa det store Bord i Messens Midte, og paa 2 smaa Borde var der dækket Juleborde med Presenter, ondskafulde anonyme Vers fandtes ogsaa. Champagnen flød, og en smuk festlig Sang af en anonym Forfatter endte med en Skaal for »Absent friends«. Chefen takkede derpaa Festkomiteen for den fornøjelige Aften, hvorefter Festen i Messen sluttedes.

Nu begyndte Juleløjerne paa Dækket for Mandskabet. Store Optog med Musik i Spidsen, udpyntede Julebukke, Heste og Kameler. Dette varede til over Midnat og tog sig brillant ud i det dejlige Maaneskin.

Næste Middag ankrede vi i St. Thomas' Havn.

Havnen dannes af en naturlig, velbeskyttet Bugt og afgiver et rummeligt Bassin, omgivet af høje Bakker den er den bedste Havn i Vestindien, er tilgængelig for store Skibe og

yder Læ mod Passaten, som blæser den største Del af Aaret. Byen hæver sig malerisk paa sine 3 Høje ved Foden af en Bjergryg, som beskytter den mod Nord. Hovedgaden med dens Magasiner og Pakhuse gaar parallelt med Stranden. Fra Hovedgaden fører Sidegader ind i Dalene mellem Bakkerne.

Julen tilbragtes her med Juletræer og Dans rundt omkring i Familiene, og hos Guvernøren, Kammerherre BILLE, som holdt stort, aabent Hus. Guvernøren var meget afholdt derude paa Øerne; hans Frue, en ung, nydelig Amerikanerinde, gjorde megen Lykke med det gebrokkne Dansk, hun allerede kunde tale. Som alle engelsktalende, der forsøger sig i det danske Sprog, sagde hun »Du« til alle Fremmede. Med Guvernøren gjorde Fregatten flere Inspektionsrejser til St. Croix. Der var da altid en Del Passagerer med, deriblandt mange af Byens unge Damer, hvilket jo i høj Grad bidrog til Rejsernes Forherligelse.

Ved Januar Maanedes Midte afgik Fregatten paa et lille Kryds i det karaibiske Hav med La Guaira som Endemaal. Det var morsomt for mig at se noget Nyt, hidintil havde jeg jo kun været paa bekendte Steder. Byen ligger ved den aabne Kyst, og umiddelbart bag den hæver Cordilleraernes mægtige Bjergvægge sig stejlt op i Skyerne. Ankerpladsen er jo ret urolig paa Grund af Dønningerne fra det aabne Hav. Landstigningen i Byen er derfor lidt ret vanskelig. Fra vort Fartøj maatte vi et Stykke ude i Søen gaa over i en Færgebaad. Vi var snart ovre i den, og nu gik det indefter mod Kysten. Der kom nogle høje Søer, pludselig vendte Baadføreren Stævnen imod og laa stille, Søerne brød sig skummende omkring os, og da de var forbi, roede han af alle Kræfter op mod den flade Strand, hvor Folk halede Baaden indenfor Brændingen, tog os paa Armene, aldeles som Ammer bære Børn, og vadede ind.

Chefen foretog en tjenstlig Rejse op til Hovedstaden »Carra-

cas« for at konferere med den danske Generalkonsul, Legationsraad Styrup. Vi andre nøjedes med nogle smukke Køreture med Konsulen op i Bjergene. Som Erindring fra dette Ophold hjembragte jeg en grøn Papegøje i Bur, som jeg fik forærende af Konsulens Frue. Den kom lykkelig hjem med til Danmark, levede et Par Aar der, og døde saa en Vinter af Bronkitis.

Efter Hjemkomsten til vore Øer, havde vi et længere Ophold i St. Thomas' Havn og forlystedes som sædvanlig med Selskaber og Dans i Land. En svensk Fregat »Josephine« var ankommen til Havnen, og der opstod jo paa Ballerne en ædel Kappelstrid om Damerne mellem de svenske og de danske Officerer.

Som Gengæld for al den Gæstfrihed vi havde nydt i Land, gav vi Officerer et stort Bal ombord i Fregatten. Af Guvernøren havde vi faaet Tilladelse til at kappe Træer og Blomster paa Bugtens Bredder til Udsmykningen af vor Balsal, og vor store Barkas med det fornødne Mandskab havde været inde og gjort en rig Høst af unge Brødfrugtræer og Oranger med Frugterne paa, Palmer m. m. Fregattens Agterdæk var omdannet til Balsal med Solsejl over, Gardiner paa Siderne og rig Flagdekoration. De unge Træer fra Land var anbragte i Ballier med Sand og ordnede i Grupper i Salens Udkanter, og nogle stækkede, grønne Papegøjer, medbragte fra La Guaira, hoppede rundt i Træerne. Det var et pragtfuldt »Fjernt fra Danmark« at skue. Og til vort flinke Hornorkester svingede Gæsterne sig i den lune Tropenat efter den spanske Kontradans' Toner til langt ud paa Morgenstunden.

Et sidste Kryds til en af de omliggende, fremmede Øer, nemlig til Portorico, foretoges med Guvernøren og Gemalinde samt Stab ombord. Det galdt en Høflighedsvisit hos den derværende spanske Guvernør. Den 1. Februar afsejlede vi og ankom samme Eftermiddag i Hovedstaden St. Juans' Havn. Portorico er en stor Ø med ca. 1 Million Indbyggere; flere

lave Bjergkæder strækker sig fra Øst til Vest. Passaten blæser med stor Stadighed og fremkalder en stærk Brænding paa Øens Nordside, saa Havnene er usikre.

I St. Juans ret rummelige Havn fandt Fregatten dog en god Ankerplads, og Besøget fik den fornøjeligste Karakter med Køreture ind paa den smukke Ø, Hanekampe m. m. Hovedstaden var allerede den Gang et lille Paris med brede Gader og smukke Bygninger. Paa »Strøget« fandtes moderne Varehuse og Boutikker samt flotte Restauranter.

Underligt, som Livet former sig — jeg tænkte ikke dengang paa, at jeg engang skulde faa en Svigerdatter fra Portoricos Hovedstad.

Faa Dage efter vor Hjemkomst til St. Thomas hævedes Stationen ved de vestindiske Øer, og Fregatten tiltraadte Hjemrejsen til Danmark. Rejsen forløb normalt, og efter at have anløbet Plymouth ankom vi til Kjøbenhavn den 16. Marts. Et fornøjeligt Togt var afsluttet; det var sidste Gang, jeg skulde se vore dejlige Tropeøer derude i det blaa Hav.

Efter det meste af 2¹/₂ Aars Sejlads var jeg nu hjemme og skulde tænke paa min videre Uddannelse i teoretisk Retning. Udviklingen af Søværnets Materiel var jo gaaet rask fremad, de store europæiske Krige, den preussisk-østrigske Krig 1866 og den fransk-tyske Krig 1870—71 havde medført en stærk Udvikling af Krigsmateriellet. De store Vaabenfabrikanter, Sir Wm. Armstrong i England og Friederich Krupp i Tyskland havde forbedret Skytsmateriale og selve Konstruktionen af Skytset og derigennem i høj Grad forøget Artilleriets Virkeevne. Pansertykkelsernes Tiltagen og Forbedringen af Pansermateriale havde medført en Kamp om Overtaget mellem Kanonen og Panseret, Maskineriernes Udvikling, Søminevæsenets og Torpedoens Fremkomst og mange andre Forbedringer paa Teknikens Omraade havde gjort det nødvendigt for Søofficererne at følge med i al Almindelighed i denne Udvikling og helst at vælge sig et Speciale indenfor denne.

Jeg besluttede mig til at søge særlig videnskabelig Uddannelse som Artillerist og fik, sammen med nogle andre lige-sindede Kammerater, Ministeriets Tilladelse til at indtræde som Elev i Artilleriafdelingen i Hærens Officersskoles ældste Klasse.

Den 29. Juni modtog jeg Udnævnelse til Premierløjtnant i Søofficerskorpset.

Uddannelsen paa Skolen varede ca. 1¹/₂ Aar, og saa fik jeg i Maj Maaned 1874 paany Udkommando, denne Gang med Skruefregatten »Sjælland«, Chef: Kommandør R. C. MALTJE BRUN, min gamle Kadetchef og Chef for Togtet til Suezkanalen i 1869. Togtet varede kun 2 Maaneder og frembød intet af særlig Interesse, idet Fregatten, som var Eksercerskib for værnepligtige, opholdt sig i danske Farvande. Ved Midten af Juli Maaned blev Kommandoen strøget, og samme Dag overgik hele Besætningen med Undtagelse af en Officer og 40 Mand til Skruefregatten »Jylland«, som imidlertid var klargjort til at føre Hs. Majestæt Kongen til Island, hvor han ønskede at overvære vort nordlige Bilands Tusindaarsfest.

Efter at have faaet det kongelige Køkken og en Del Hofpersonale og Lakajer samt Bagage ombord, afgik Fregatten, eskorteret af Skruekorvetten »Hejmdal« til Frederikshavn, hvor Hs. Majestæt, ledsaget af Prins Valdemar og et stort Følge, gik ombord. Den 25. Juli ankom Skibene til Thors-havn paa Færøerne, hvor der ankredes. Fregatten blev straks efter Ankringen omgivet af en Vrimmel af Færingerbaade, pyntede med Dannebrogflag. Baadene, ialt en ca. 40 Stykker, eskorterede Kongens Fartøj ind til Landingsbryggen, hvor Indbyggerne vilde modtage Hs. Majestæt, den første, der som Konge skulde sætte sin Fod paa færøesk Jord.

Ved Landstigningen forefaldt iøvrigt en tragisk Begivenhed, idet en gammel Skolelærer, der skulde holde Velkomsttalen, som Følge af den stærke Sindsbevægelse, fik et Hjerteslag og faldt død om for Kongens Fødder.

Efter en Festlighed hos Amtmanden, hvori ogsaa Følget og endel af Fregattens Officerer deltog, kom vi paa Nedvejen til Fartøjerne forbi et større, dunkelt oplyst Skur, hvori Færingerdansen gik livlig for sig under Afsyngelsen af de gamle Kvad. Kongen blev opfordret til at deltage i Dansen; han gik villig ind derpaa og saa maatte vi jo alle med. I det halvmørke Rum med osende Lamper og stærk Hede gik det saa løs, under Sang viklede Kæden op til en Snegl og viklede af igen, og Hs. Majestæt deltog ivrig deri. Da vi var i Sabel og Taske, haglede Sveden snart ned af os, men der hjalp ingen »Kære Mor«, vi maatte jo holde ud, saalænge Majestæten holdt ved.

Videre gik saa Farten op mod vort fjerne Maal. Det havde under hele Vejen over Nordsøen været daarlig Vejr og temmelig høj Sø, og Søsøgen havde jo krævet mange Offre. Ved Majestæstens Taffel spiste hver Dag 4 af Skibets Officerer efter Tur. Salonen laa helt agter i Skibet og oppe paa Dækket, saa det var jo et farligt Sted for usøvante. Efter 1. Ret trak Kongen sig som Regel tilbage, kort efter fulgte Ministeren for Island, Justitsminister Klein, og hele Følget ham, alle med Undtagelse af Rejsemarchallen, den gamle Oberst Holten, som var søstærk. Han fortsatte med de 4 Søofficerer, og vi nød Bordets Glæde i rigeligt Maal under den livligste Underholdning, idet den gamle Oberst var Gemytligheden selv og fuld af Historier og Anekdoter.

Jeg erindrer en pudsig Scene med Obersten under Oprejsen. Der var under Fregattens Klargøring paa Værftet indbygget endel Klosetter til de mange Passagerer, og ret ubetænksomt var de anbragt paa begge Sider af Skorstensomtrækket paa Batteriet. Da vi maatte dampe hele Rejsen op, var der en ganske utaalelig Hede inde i disse Rum. De blev derfor snart af Folkevittigheden døbt med Navnet »Hedehusene«.

Obersten, som var en temmelig svær og blodrig Mand, havde

sét sig nødsaget til, naar »Hedehusene« skulde besøges, at ordne sig paa følgende Maade: Han gjorde sine Toiletteforberedelser udenfor paa Batteriet, bakkede saa i Færdigstillingen ind i Huset, og efter Udførelsen af sit Ærinde for aaben Dør styrtede han ud, sveddryppende, med Permissionerne om Hæserne og fuldendte Toiletet udenfor. En Dag, da Majestæter kom spadserende paa Batteriet og passerede »Hedehusene«, fór Holten netop ud, som udskudt af en Kanon og badet i Sved, og iøvrigt arrangeret som ovenfor beskrevet. Tableau! og stor Moro paa alle Sider.

Torsdagen den 30. Juli ved Middagstid stod Fregatten ind paa Reykjaviks Red, fulgt af sin tro Fælle og Eskorte, Korvetten »Hejmdal« samt af Stationsskibet ved Island, Skrueskonnerten »Fylla«, der om Morgenen var staaet ud fra Reykjavik for at slutte sig til Kongeskadren. Natten mellem Onsdag og Torsdag havde været stormfuld, og det var ved Daggry overtrukket og bygget, saa at der kun var lidet af Landet at se. Det klarede imidlertid opad Formiddagen, og Solen fik Magt til at trænge igennem og kaste Glans paa de smukke Fjelde, navnlig paa Esja, der hæver sig nord for Reykjavik med bløde Linier og i Solskinnet antager forunderlig skønne, blaarøde Farvetoner.

Da Eskadren stod ind paa Reden, viste denne sig pragtfuldere end nogensinde før; flagsmykkede og med mandede Ræer laa flere fremmede Orlogsmænd, et svensk, et norsk, et tysk og to franske, tilankers og hilste Kongeskibet med en dundrende Salut, der gav Ekko i de fjerne Fjelde, medens Besætningerne paa Ræer og i Vanter raabte Hurra, og Musik-korpserne bragte Danmarks Konge en Hilsen i Tonerne af »Kong Christian stod ved højen Mast.«

Efter Ankringen kom Landshøvding Finsen fra Land, og Kong Oscars Repræsentant, Admiral Lagerkranz, og de forskellige Skibschefer ombord for at melde sig til Kongen. En

Timestid derefter gik Kongen i Land og modtoges paa Bryggen af Landshøvdingen i Spidsen for Landets førende Embedsmænd, Kommunalbestyrelsen, de forskellige i Reykjavik bopaa Konsuler og andre Autoriteter. Landshøvdingen bød Kongen Velkommen i Landets Navn, og i sit Svar paa hans hjertelige Tiltale yttrede Kongen bl. a., at han selv her fik et kært Ønske opfyldt, naar han med egne Øjne fik at sé dette Land, saa meget mere, som det skéte nu i en saa festlig og hellig Mindets Tid.

Søndagen den 2. August var den egentlige Hovedfestdag for hele Landet; paa den skulde der nemlig i alle islandske Kirker afholdes Takkefester for det svundne Tusindaar og sendes Bønner for den kommende Tid, navnlig for at den fri Forfatning, der med den Dag skulde træde i Kraft, maatte blive til Held og Velsignelse for Landet.

Kirken i Reykjavik straaede paa Festdagen i en aldrig før sét Glans. Alter, Kor og Galleri var prydede med Tæpper og Guirlander, og navnlig var Kongestolen paa Galleriet ligeoverfor Prædikestolen pyntet paa det smagfuldeste med røde Drapperier og Blomster. Udenfor Kirken paraderede en Afdeling af »Jylland«s Besætning, og inde i Kirken var »Hejmdals« Kadetkorps opstillet i 2 Rækker fra Indgangen til Koret. Da Kongen med Følge ankom til Kirken, spillede Fanemarchen, og Matrosafdelingen præsenterede Gevær. Ved Indgangen til Kirken traadte Biskoppen, Dr. Pjetursson, ham imøde og nedbad Guds Velsignelse over Landets Konge, hvorefter selve Gudstjenesten foregik med stor Højtidelighed.

Torsdag Aften den 6. August red Kongen ned paa Thingvallasletten, eskorteret af sit Følge og 12 ridende islandske Bønder, der var komne ham imøde oppe paa Lavasletten med Bøn om, at han vilde komme til Stede ved den islandske Folkefest paa »Thingvellir«. Sletten mellem »Almannagja« og »Øxaraa« var bedækket af hvide Telte, og Almannagja's østre

Skraaning var fyldt med Grupper, der svang Tørklæder og Hatte. To Rækker af Mænd og Kvinder stod ærefrygtsfulde paa begge Sider af Kongens Vej; Leveraabene klang ham i Møde og fandt saa stærk Genlyd i Kløfter og Klipper, at Hestene næppe lod sig styre.

Efter nogle Festligheder i selve Reykjavik havde Kongen en større Reception ombord i Fregatten den 10. om Aftenen, ved hvilken Dansen gik paa Agterdækket i den lyse Sommernat. Efter at Gæsterne havde forladt Skibet, lettede Fregatten Kl. 3 Fmd. og stod, ledsaget af »Hejmdal«, ud fra Reden og sønder paa.

Den 16. om Morgenen ankredes der paa Leith Red for at tage Prinsesse Alexandra af Wales, der vilde aflægge et Besøg i Danmark, ombord. Kl. 11 samme Formiddag kom Prinsessen med Følge ombord. I de følgende Dage foretog de Kongelige forskellige Udflugter iland, og nogle af Kongens Følge og af Fregattens Officerer gjorde en Udflugt fra Edinburgh gennem de skotske Højlande til Glasgow og derfra tilbage. Jeg deltog i denne vidunderlig skønne Udflugt, der gik over Søerne Loch Katrine og Loch Lomond.

Torsdag den 20. forlod Fregatten Leiths Red og stod over Nordsøen ad Hjemmet til. Det friskede i efterhaanden, og Søen rejste sig, hvad desværre blev Anledning til, at vor egen skønne og elskværdige Prinsesse holdt Sengen for at imødegaa Søsnygen. Vi passerede Skagen den 22. ved Middagstid, det blæste efterhaanden en 3-rebet Mærsejlskuling af N. W. med tilsvarende Sø. For at skaffe Læ holdt Chefen ned langs jydsk Kyst og gennem Læsø Rende. Selv efter at Læ var tilvejebragt, var Prinsessen ikke at formaa til at staa op og glæde sig over Synet af sit gamle Fædreland. Kongen var meget ked deraf; han vilde saa gerne have hende op, og saa fandt han paa følgende Udvej: Majestæten havde af og til hørt Klaverspil fra vor Messe og havde erkyndiget sig om,

hvem der spillede, og saa sendte han Bud efter Pianisten — det var mig — og anmodede mig om at gaa ind i hans Salon og paa det derværende Klavér at spille danske Folkemelodier, for om muligt derigennem at lokke Prinsessen op. Jeg tog fat; jeg spillede en lang Række af vore skønneste Sange igennem — og det lykkedes. Om det var de Minder, som de gamle Melodier vakte, eller om det var fordi Søen, efterhaanden som vi var komne mere i Læ, blev roligere, ved jeg ikke, men Prinsessen kom op, og jeg høstede kongelig Tak baade fra Fader og Datter og et smukt Kabinetsbillede af Prinsessen med hendes egenhændige Paategning.

Den 23. om Formiddagen rundede vi om Kronborg Pynt, og ved Middagstid blev Fregatten udfør Vedbæk modtaget af en Flotille paa 14 Dampskibe fra Kjøbenhavn, der hilste Kongens Ankomst med Flagning og Hurraraab. Som Tak for denne Hyldest mandedes der Vant paa Fregatten.

Der ankredes paa Kjøbenhavns Red Kl. 1 Emd. Den kongelige Familie kom ombord, og Kl. 1 $\frac{1}{2}$ gik Kongen med Familie fra Borde. Kongeflaget blev under Salut strøget. Togtet var til Ende.

Den 29. Januar 1875 blev Underskibslæge Gerbers tidligere nævnte Henstilling til mig ombord i »Peder Skram« til Virkelighed — jeg blev forlovet med min daværende Chefs, Kommandør J. S. C. Albecks nydelige, blonde Datter Sophie Agnete. Nu skulde der rigtig arbejdes, for at jeg snart kunde naa frem til at sætte Foden under eget Bord. Jeg benyttede derfor Tiden mellem mine Udkommandoer til indtægtgivende Arbejder af forskellig Art.

I Aaret 1875 var jeg først udkommanderet med Hjuldampskibet »Hekla«, Kaptajn S. A. Bille, i Troppettransport, derefter med Kongens Dampskib »Slesvig«, Kaptajn W. J. Pedersen. »Der har vi jo en af mine gamle Islandsfarere«, sagde Majestæten, da han første Gang kom ombord. I 1876 var jeg tjenst-

gørende i Kanonbaaden »Willemoes«, Kaptajn A. E. Christiansen, paa den hemmelige Militæropmaaling. Der indsamledes paa dette Togt Materiale til Brug for Flaadens Navigering i Krigstid, naar Sømærker og Fyrskibe var inddragne og Fyrene slukkede. Min særlige Virksomhed derombord — foruden den almindelige Skibstjeneste — var at tegne Landtoninger til de Krigsmærkelinier, som var ledende for Sejladsen under de nævnte Forhold. Jeg var nemlig en ret dygtig Tegner. Dette Arbejde førte med sig en videre Udarbejdelse paa Søkortarkivet og Reproduktion af det indvundne Materiale i Løbet af Vinteren. For mine Landtoninger fik jeg af Ministeriet som Anerkendelse et smukt Honorar.

Efter Afslutningen af Togtet med »Willemoes« fik jeg Udkommando med Panserbatteriet »Rolf Krake«, Kommandør H. G. F. Garde. Panserbatteriet var et Led af en Øvelseseskadre, under Kommando af den gamle Kommandør A. C. Schultz. Eskadrens Operationsfelt var de danske Farvande, og Formaalet med disse Eskadretogter var jo dels at udvide Officerernes Kendskab til disse Farvande, dels at foretage Krigsøvelser i disse og indøve Administration og Ledelse af en Samling Skibe, Øvelser, som jo var ganske nødvendige, men ikke fuldt saa morsomme for de Unge som de langt udgaaende Togter til fremmede Lande.

Efter min Hjemkomst i Begyndelsen af Oktober kom omsider det Øjeblik, hvor jeg skulde begynde at høste Frugten af min særlige Artilleriuddannelse og faa mine derigennem erhvervede Kundskaber bragt i praktisk Anvendelse. Jeg blev fra 1. November ansat som Inspektionsofficer ved Søartilleriet. I denne Stilling virkede jeg derefter i flere Aar, idet jeg arbejdede i den om Vinteren og var til Søs med Flaadens Skibe om Sommeren. Med Stillingen fulgte et Bestillingstillæg, og da jeg samtidig blev ansat som Lærer i Matematik og Naturlære ved Flaadens Underofficersskole, som havde Lokaler

i Søartilleriets Kontorbygning, steg min Aarsindtægt i betydelig Grad. Denne øgedes yderligere ved at der blev mig overdraget et Arbejde for Marineministeriets Efterretningskontor, nemlig Penne-tegninger med kemisk Tusch af fremmede Mariners Krigsskibstyper.

Under alt dette maa jeg ikke glemme at berette om den stolte Oplevelse, som jeg havde ved dette Tidspunkt, da der blev mig tildelt mit første danske Hæderstegn, nemlig den af Hs. Majestæt Kongen allerhøjest indstiftede Erindringsmedaille for Deltagelse i Kampen for Fædrelandet 1864. Jeg var en af de yngste Medaille-mænd. Foruden mine Kadetkammerater henhørte hertil i samme Alder vistnok kun nogle Hornblæsere og Piberdrengene af Hæren.

I Sommeren 1877 var jeg atter udkommanderet med Kanonbaaden »Willemoes« paa Militæropmaaling, og derefter med Panserbatteriet »Odin«, Kommandør L. C. Braag. Panserbatteriet var et Led af Aarets Øvelseseskadre, hvis Chef var Kommandør R. C. Malthe Bruun, min gamle Kadetchef og min Chef paa Togterne til Suez-Kanalen og Tusindaarsfesten paa Island, en stout og praktisk Sømandstype.

I Løbet af Sommeren var der, som Følge af mine forbedrede Indtægter, truffet Bestemmelse om at holde Bryllup efter min Hjemkomst fra Aarets Udkommandoer. Forberedelserne var trufne, jeg havde søgt og faaet Hans Majestæts Tilladelse til at indgaa Ægteskab, og jeg havde opnaaet at faa Lejlighed i Nyboder, Ulvegade (nuværende Olfert Fischers Gade) Nr. 18. Det var Hjørnehuset, Hjørnet af Borgergade. En stor Hjælp var det jo for en ung Officer med de smaa Indtægter at faa et saadant Hus, Lejen var kun 300 Kr. aarlig.

Kirke og Præst valgtes, Dagen for Brylluppet blev fastsat og Indbydelserne udsendtes. Saa skete der noget, der bragte Forstyrrelse i de sidst trufne Forberedelser og foranledigede, at Bryllupsdagen maatte ændres, til stor Fortrydelse for os alle.

Sagen var den, at den store Kruppske Fabrik i Essen havde fremstillet en saakaldet Panserkanon og havde indbudt de forskellige Nationer til at sende Repræsentanter for at overvære en Skydning med denne. Da min Bryllupsdag fastsattes, var jeg ikke vidende om, at jeg for Marinens Vedkommende var udsét til at overvære Skydningen, og det viste sig nu, da Meddelelsen om Dagen for Forsøgets Paabegyndelse indløb, at Rejsen ganske vilde kollideres med Bryllupsarrangementet. Der var efter det foreliggende ikke andet at gøre end at skyde Bryllupet frem. Dette lykkedes med stort Besvær, og den 4. November, Dagen før jeg skulde rejse, stod vi for Alteret i vor gamle Holmens Kirke. Intet er jo saa galt, at det ikke er godt for noget, jeg fik jo nu min Hustru med paa Rejsen, som saaledes blev en kombineret Tjeneste- og Bryllupsrejse.

Forsøget afholdtes paa en Skydeplads ved Bredelar i Westphalen og varede 2 Dage. Min Hustru forblev paa et Hotel i det nærliggende Cassel sammen med en Tante af mig, der havde rejst sammen med os og skulde videre til Schweiz med en Datter, som skulde i Pension i Genève. Bredelar laa i en meget smuk, bjergrig og skovrig Egn. Den 65aarige og verdenskendte Indehaver af den Kruppske Fabrik, Alfred Krupp, var selv til Stede, en statelig, høj og kraftig, hvidskægget Mand med et energisk og intelligent Ydre. Forsøget forløb meget tilfredsstillende. Under Overvejelserne med Hensyn til at kunne gøre Kanonporten (Skydeskaaret) i en Panservæg saa lille som muligt for derigennem at tilvejebringe Beskyttelse for Kanon og Betjeningsmandskab, var Krupp i 1875 kommet paa den Tanke at anbringe Kanonen med et kugleformet Hoved, drejeligt i Panservæggen, saaledes at Rekulstødet ved fuldstændig Ophævelse af Tilbageløbet blev overført paa Væggen. Det opnaaede Resultat vakte Opmærksomhed. Vi var ialt ca. 48 Officerer af forskellig Nationalitet til Stede, deriblandt 2 Japanere og 1 Argentiner.

De to Dage forløb udmærket under fornøjeligt Samvær og den mest udsøgte Gæstfrihed. Middagen indtoges i et gammelt Kloster mellem Bjergene. Da jeg den anden Dags Aften ankom til Cassel, viste min Hustru mig et Telegram, som hun kort forinden havde modtaget fra Skydepladsen. Det var en af de ledende Ingeniører, som var bleven bekendt med mine Bryllupsfataliteter og vidste, at min Hustru var i Cassel. Telegrammet, som var afsendt uden mit Vidende, lød saaledes: »Um zehn Uhr in Deinen Armen«.

Min Tante havde indbudt os, det unge Ægtepar, til at ledsage hende paa Rejsen til Genève, der foregik over Frankfurt og Karlsruhe til Basel, hvor vi overnattede. Derfra videre over Olten, Bern og Lausanne til Genève. Jernbaneturen fra Basel til Genève er noget af det skønneste, man kan tænke sig. Først gennemskærer Banen Jurabjergene, krydser Floderne Aar og Saane og støder til Genfersøen (Lac Léman) ved Lausanne. Udsigten fra Toget, naar man i Nærheden af Lausanne faar Søen i Sigte med Savoyens høje Bjerge og Mont Blanc paa den modsatte Bred, er vidunderlig. Fra Lausanne løber Banelinien til Genève langs Søens nordre Bred.

Her forblev vi nogle Dage, afleverede Kusinen i Pensionatet og tog saa ud over Vevey og Clarens til Montreux, hvor vi forblev nogle Dage, og hvorfra vi gjorde Udflugter langs Søen, bl. a. til det berømte gamle Slot Chillon.

Hjemkommen til Danmark skulde vi jo først til at leve os ind i vort fremtidige Hjem, vort lille Hus i Nyboder. Det var et toetages Hus med 5 smaa Værelser, Køkken og Pige-kammer, og der var efter Nyboders Forhold ret højt til Loftet, nemlig næsten $3\frac{3}{4}$ Alen. En lille Gaard med de fornødne Udenomsrum, et lille Træ og en Havebænk udgjorde Ensemblet. Alt straaledes i den ny Udstyrspragt, og der var dejligt at være.

Der var en vis Charme over Christian IV's gamle Sømandsby, man følte sig der uvilkaarligt sat Hundreder af Aar tilbage i

Tiden. Gaderne med de toppede Brosten, de smalle Fortov og de dybe Rendestene, der før et godt Ord svømmede over under stærke Regnskyl, bortførte Rendestensbræderne og hindrede Forbindelsen med den øvrige Verden, Sælgekonerne paa Gadehjørnerne og den lange Række Skarnbøtter, som om Morgenen paraderede paa Gaderne foran Husene, før Enden af vor Gade den gamle Kommandantskabsbygning med den høje Klokkegalge med Klokken, som i den tidlige Morgen indvarslede Tiden for Afmarchen til Orlogsværftet, og ligeoverfor os, langs den anden Side af Gaden, en af de énetages Længer, som ikke var højere, end at en fuldvoksen Mand kunde staa paa Gaden og lægge den indvendige Haandflade paa Tagrendens Bund. Ifølge de gamle Husbreve udgjorde Forbindelsen mellem Stuen og Loftet for Mænd, Kvinder og Børn et Knudetov. Alt i alt et Billede fra Fordums Tider, en Verden for sig selv i den store By.

Her fik vi vort Hjem i ca. 11 Aar, og her kom 3 af vore Børn til Verden.

Ved Søartilleriet virkede jeg fremdeles som Inspektions-officer, og jeg paabegyndte nu litterær Virksomhed indenfor mit særlige Speciale med Artikler i Tidsskrift for Søvæsen og andensteds. Som Anerkendelse for mit Arbejde og for at skaffe mig yderligere Uddannelse og praktisk Kundskab indenfor Specialet, blev jeg af Søartilleriet indstillet til at udsendes paa en længere Studierejse til Udlandet. Den 4. Juli 1878 fik jeg ministeriel Ordre til at foretage en saadan Rejse til Sverrig, Storbrittanien, Frankrig, Italien, Østerrig og Tyskland, søge Oplysning om den nyeste Udvikling paa det artilleristiske Omraade i disse Lande og jævnlig indberette om Resultaterne af mit Arbejde. Vore Legationer i Landene fik Meddelelse om Rejsen og mit Hverv samt Anmodning om at være mig behjælpelig til Gennemførelsen af dette.

Saa begav jeg mig da ud paa den lange Rejse, som varede ca. 10 Maaneder og var i høj Grad udviklende for mig. Jeg

skal selvfølgelig her ikke komme nærmere ind paa Enkelt-heder med Hensyn til, hvad jeg oplevede, saa og lærte, men kun ganske i Korthed angive Rejsens Gang.

Først rejste jeg over Malmö og Norrköping til Kanon-fabrikken Finspong, hvor ringede Støbejernskanoner til den danske og svenske Hær og Flaade gennem en Aarrække har været tilvirket. Allerede i det 16. Aarhundrede anlagdes Værket for Statens Regning, det ejedes nu af Brukspatron Carl Ekman. Værket var beliggende ved Finspong Aaen, omringet af stejle Klippehøjder og prægtige Have- og Parkanlæg. Her traf jeg sammen med den danske Kontrollofficér, Premierløjtnant af Artilleriet Rohmann, som paa 4. Aar laa ved Fabrikken, og som var mig til stor Hjælp ved mine Studier der. Der vistes mig megen Gæstfrihed og Imødekommenhed, og gennem den derværende Kontrollofficér af den svenske Marine, Premierløjtnant Fejlitsen, fik jeg indgaaende Oplysninger om denne Marines Artillerimateriel og detaillerede Arbejdstegninger til dette.

Fra Finspong gik Rejsen til Stockholm, hvor jeg aflagde flere Besøg paa Orlogsværftet, der i Grunden hovedsagelig var en Minestation med tilhørende Mineforsvar. Under Opholdet i Stockholm aflagde jeg endvidere flere Besøg paa PALMCRANTZ og VINBORGS Værksted, hvor der var en Mittrailleuse til vor Flaade under Arbejde.

Fra Stockholm aflagde jeg Besøg paa Åker Krudtværk, beliggende ved Landsbyen Mariefred ved Mälaren. Krudtværket befandtes at være et efter Nutidens Fordringer temmelig ubetydeligt Anlæg, og jeg rejste derfor hurtigt derfra over Stockholm gennem Göta-Kanalen til Motala, en smuk og interessant Tur gennem et kønt Landskab, flere Søer og sammensatte Sluseværker paa mange Sluser. Motala ligger ved Kanalen, tæt ved dens Udmunding i Søen Vettern. Her var det navnlig Forarbejdningen af Staalringe og Baglademekanismer til Sverrigs

Kanoner, som var af Interesse for mig. Efter 2 Dages Ophold her gik Rejsen videre til Karlskrøna, den svenske Flaades Hovedstation, hvor jeg gjorde et længere Ophold.

Paa Værftet aflagde jeg mange Besøg. Værftet var af ret stor Udstrækning, men temmelig smalt. Der fandtes dog flere Dokker og Kraner. Det var navnlig Flaadens store Skibe og Artilleriopstillingen i disse, særlig Affuteringen af de ny Mittrailleuser, som jeg ved Selvsyn vilde gøre mig nærmere bekendt med. Af andre Seværdigheder forefandt jeg Torpedoskolen for Officerer og Underofficerer og Rekrutskolen for de inddelte Matroser, hvilken sidste var et meget stort, smukt udstyret og praktisk indrettet Anlæg.

Efter Afslutningen af mine Studier i Sverrig, rejste jeg over Kjøbenhavn og Esbjerg til Newcastle upon Tyne i England, hvor den store Fabrik Elswick Works skulde besøges. Rejsen over Nordsøen var mindre behagelig, den begyndte med en vestlig Storm og endte med en stærk Taage, saa at vi maatte ligge ca. 3 Timer udenfor Tynemundingen uden at kunne komme ind.

De store Elswick Works ejedes af Sir William Armstrong. De er beliggende ved Tynefloden og strakte sig fra Newcastles vestlige Ende ca. $\frac{3}{4}$ Fjerdingvej langs Flodens nordlige Bred.

Anlægget var ca. 30 Aar gammelt. Kanonfabrikationen paa-begyndtes først efter Krimkrigens Slutning, men i Begyndelsen af Tresserne havde Fabrikken arbejdet sig op til at indtage den første Plads paa dette Omraade, og fra 1863 havde den, gennem en Periode af ca. 13 Aar, været Leverandør af svært Forladeskyts af Smedejærn til vor Flaade, indtil vi af forskellige Grunde mente at maatte gaa over til Anvendelsen af Staalskyts fra Frederik Krupp i Essen.

Ved Fabrikken opholdt jeg mig en halv Snes Dage og gennemgik Kanon- og Affutagekonstruktionen i alle dens Enkelt-heder. Endvidere havde jeg i Opdrag at føre Forhandlinger

med Fabrikken om Muligheden af at opnaa større Virkning med vor Beholdning af det tidligere derfra til os leverede Skyts, og det lykkedes mig at opnaa et godt Resultat i saa Henseende. Opholdet ved den store Fabrik var i det hele taget i høj Grad lærerigt for mig, særligt paa Grund af den store Imødekom-menhed, som vist mig af de to bekendte Artilleri-Teknikere, Direktørerne, Kaptajn Noble og Mr. Rendel.

Efter Afslutningen af mine Studier afrejste jeg til London.

Det var første Gang, at jeg saa denne Stædernes Stad, hvilken Vrimmel, hvilket umaadeligt bølgende Hav af Mennesker og Vogne gennem Hovedtrafikaarerne. Den vældige Stad med de mange Pragtbygninger, den brede Flod Thames, som gennem-strømmer Byen og Fartøjsvrimlen paa denne, de mange store og stærkt befærdede Færdsels- og Jærnbanebroer, som fører over Floden, alt dette virker overvældende og imponerende, men hvor føler man sig uvilkaarlig ensom, naar man som jeg stod alene i hele dette Mylder.

Efter at jeg havde aflagt mine officielle Besøg og fremsat mine Ønsker med Hensyn til, hvad jeg gerne vilde se af Stats- etablissementer og Institutioner, maatte jeg vente en 4 à 5 Dage paa Regeringstilladelserne dertil. Denne Tid benyttede jeg til at se mig om i Staden.

Det var blevet mig sagt, at den bedste Maade, paa hvilken man kunde faa et Indblik i Londons Topografi var at fore-tage en Køretur gennem Hovedkvartererne ovenpaa en af de røde »Busser«, som i store Mængder vælter gennem Gaderne, gungrende og masende. Jeg tog en saadan »Buss« paa Hyde Park Corner, ved Vestenden af Picadilly, den kørte til Banken og London Bridge gennem det meste af Kvartererne paa Nord-siden af Thamesfloden. Vi passerede Green Park og Bucking-ham Palace, kørte gennem Regent street og Haymarket, over Trafalgar square med Nelson Monumentet og National Gallery, forbi Charing Cross og ind i the Strand, den store Trafikaare

mellem Bydelene City og Westend, og en af de vigtigste og mest befærdede Færdselsaarer i London, videre gennem Fleet street og Ludgate Hill, forbi St. Pauls Cathedral og videre til London Bridge.

En anden orienterende Udflugt foretog jeg paa Themsen fra Blackwall i Byens østlige Udkant med en af Greenwich Dampbaadene vester over til London Bridge. Vi passerede de store London Docks, St. Katherine's Docks, the Tower, den gamle Fæstning og skumle Statsfængsel, historisk sét det interessanteste Sted i England, derefter Custom House og Billingsgate, Hoved Fisketorvet i London.

Jeg fik ligeledes Tid til at besøge flere af de mest fremragende Bygninger og Samlinger, bl. a.: Westminster Abbey med de kongelige Gravhvelvinger og den lange Række af Monumenter over berømte Mænd, National Gallery paa Trafalgar square, endvidere Londons mest fremragende Bygningsværk, St. Paul's Cathedral, færdigbygget i Aaret 1710. Kirken ligner Peterskirken i Rom, men er dog betydelig mindre, den er den 3die største af de eksisterende kristne Kirker, idet den kun overgaas i Størrelse af Peterskirken i Rom og Domkirken i Milano. Et stort Antal Monumenter over berømte Englændere gør Kirken til et Slags nationalt Tempel for Berømmelse (dog af lavere Rang end Westminster Abbey).

Jeg boede i et svensk Pensionat paa Hjørnet af Norfolk street og Victoria Embankment og havde en storartet og livlig Udsigt fra mit Værelse over Themsen, Waterloo Bridge, Westminster Abbey og Houses of Parliament. Under mit lange Ophold fik jeg taget en Skitse i Olie af denne Udsigt, min Malerkasse havde jeg jo som altid med paa Rejsen.

Victoria Embankment er en Promenade, anlagt i Aarene 1864—70, som fører fra Black friars Bridge mod Vest langs den nordlige Bred af Themsen til Westminster. Under mit Ophold opstilledes paa denne min gamle Bekendt fra mit

Besøg i Egypten, Søster Obelisk til Cleopatras Obelisk i Alexandria.

Omsider indløb da de ønskede Regeringstilladelser, og jeg gik da straks i Gang med Besøgene paa de i Londons Omegn liggende Fabrikker og Etablissementer. Mit første Besøg galdt Woolwich Arsenal, et stort og udstrakt Anlæg ved den lille By af samme Navn, beliggende paa den sydlige Bred af Themsen, et Par Mil fra London. Paa Arsenalet tilvirkedes saavel Kanoner og Projektiler som Affutager, foruden alt Tilbehør og Laboratoriesager. Fabrikkens samlede Arbejdsstyrke udgjorde ca. 10,000 Arbejdere.

Under mit Besøg, som strakte sig over flere Dage havde jeg Lejlighed til i »the Gunfactory« at studere i alle Enkeltheder den saakaldte Fraserske Konstruktion af Smedejærnskytset, der var simplere og billigere end den Armstrongske, og af Besøget i »the gun-carriage Department«, hvor alle Affuteringer saavel til Hæren som til Flaaden, med Undtagelse af de hydrauliske, tilvirkedes, havde jeg ogsaa et godt Udbytte. I »the Laboratory« havde jeg Lejlighed til at overvære Fabrikation af Projektiler, Brandrør, Fængrør og alle Slags Fyrværkerisager. Det var dog her navnlig Studiet af de Foranstaltninger, som vare trufne til Sikring mod utidige Eksplosion af Granatens Sprængladning, som havde min store Interesse.

Det næste Regerings-Etablissement, som jeg besøgte, var »the Enfield factory of small arms«, hvor jeg gennemgik Fabrikationen af »Martiny-Henry« Bagladeriflen, der var indført som Bevæbning saavel for Hæren som for Flaaden.

Fabrikken er beliggende en halv Snes engelske Mil nord for London i en meget smuk og frodig Egn. Under Middags-tiden tog jeg mig en Lunch paa en Gæstgivergaard, der laa ved en lille Bæk og med en yndig og skyggefuld Have. Hele denne Omgivelse, den lille Havestue, hvori der var dækket

til mig, de mange Slynplanter, der omgav Veranda og Træer, og endelig Bækkens melodiske Rislen og en Fiskermand lidt længere nede skabte en velgørende lille landlig Idyl ovenpaa den megen Teknik og Larm af Maskiner.

Dagen efter tog jeg til Krudtfabrikken Waltham Abbey, der laa lidt nordenfor Enfield og tæt ved det gamle Kloster af samme Navn. Jeg fik her Lejlighed til at gennemgaa Krudtfabrikationen og da navnlig Fabrikationen af det størstkornede Krudt, der benyttes i den engelske Tjeneste.

Her blev jeg indbudt til Lunch i Major Twedy's Familie. Majoren var en af de ældre ved Fabrikken ansatte Officerer. I Lunchen deltog en anden engelsk Artilleriofficer, der lige var kommen hjem fra Indien med sin Frue; de havde været i Paris i nogen Tid paa Gennemrejsen og sagde mig, at der var meget overfyldt i den franske Hovedstad paa Grund af Verdensudstillingen.

Det var nogle fornøjelige Timer, jeg tilbragte i dette hyggelige og gæstfri engelske Privathjem.

Derefter besøgte jeg Skydepladsen ved Shoeburyness, som er beliggende ved Themsens Udmunding i Nordsøen, paa Flodens nordre Bred, hvor jeg fik Lejlighed til at se Virkningen af endel Skydninger mod Jærnplader til Prøve af Projektiler af forskellig Konstruktion og Materiale.

Mit sidste Besøg paa Regeringsetablissementerne i Londons Omegn galdt the naval dockyard Chatam, som er beliggende ved Floden Medway, omtrent 12 engelske Mil fra Themsens Munding. Det er det næststørste af de engelske Orlogsværfter, i det store og hele et imponerende Anlæg. Foruden selve Værftet besaa jeg de under Bygning værende nye Skibstyper, Taarnskibet Agamennon og Torpedoskibet Polyphemus samt nogle Nybygninger af mindre Størrelse. Mange Enkeltheder, som jeg fik Tilladelse til at gøre mig nærmere bekendt med, var for mig af stor Interesse.

Den 1ste Oktober afsluttede jeg mit Ophold i London og rejste til Plymouth for at besøge de der værende Orlogsværfter, the dockyards of Devonport and Keyham. Disse Værfter, som er beliggende paa Englands Syd-Vest Kyst, er hovedsagelig Reparations Værfter. Devonport dockyard anlagdes for over et Aarhundrede siden, som et Anlæg for Sejllineskibsperioden, men efter Dampens Indførelse blev det ansat for ønskeligt at skabe et helt nyt Værft, nemlig Keyham Værftet, som lagdes $\frac{3}{4}$ engelske Mil fra Devonport. Begge Værfter er forbundne ved en underjordisk Tunnel og er under fælles Overbestyrelse. Keyham er en moderne dockyard, indrettet til Reparation og Bygning af Dampmaskinerier.

Jeg aflagde Besøg ombord i Eksercerskibet, den gamle Tredækker Cambridge, hvis Besætning udgjorde ca. 1000 Mand, der gennemgik den der ombord etablerede Eksercerskole. Her havde jeg særlig Interesse af Installationen og Indøvelsen af den fremtidige, samtidige Affyring af et Batteri ved Elektricitet.

Et pragtfuldt Skue afgav den gamle Tredækker »Impregnable« som laa opankret i Havnen som Uddannelseskib for Lærlinge. Det var et af de sidste Trælineskibe, som byggedes, og det repræsenterede Højdepunktet med Hensyn til Størrelse og Effektivitet, som naaedes i Træskibsbygningens Tid.

Fra Plymouth gik Rejsen videre til Portsmouth, hvor jeg tilbragte det meste af en Uge. Portsmouth dockyard ved den engelske Kanal er den største og vigtigste af de engelske Orlogsværfter, stærkt befæstet og indeholdende alt, som hører til Bygningen og Udrustningen af en Flaade. Mellem Portsmouth og Øen Wight byder »Spithead Red« sikker Ankerplads for selv de største Flaader.

Med stor Interesse besaa jeg det udstrakte og med moderne Anlæg forsynede Værft, og under mit Ophold var jeg saa heldig at komme til at overvære Prøverne og Eksercitsen med det

hydrauliske Betjeningsapparat til det svære Skyts i Taarnskibet Dreadnaught's Taarne. Apparatet arbejdede fortrinligt og uden Standsninger.

Jeg aflagde Besøg ombord i Eksercerskibet, Tredækkeren Excellent og Linieskibet Calcutta, der var forbundne med en Bro. Besætningen varierer fra 1000 til 1500 Mand ad Gængen. Installationen ombord var i det væsentlige som i Cambridge i Devonport.

I Havnen laa ogsaa her opankret et Uddannelsesskib for Lærlinge, nemlig den stolte, gamle Tredækker »St. Vincent« som var blevet sat i Vandet i Aaret efter Slaget ved Trafalgar. Det var det ene af de tre Søster 120 Kanonskibe, Nelson, Howe og St. Vincent, som var blevne opkaldte efter de store Admiraler. Endvidere laa opankret i Havnen en højst interessant Seværdighed, nemlig Admiral Nelsons berømte Flagskib i Slaget ved Trafalgar »Victory«, som endnu ved grundige Restaurationer var bevaret og tilgængeligt for Besøgende.

Med Opholdet i Portsmouth afsluttede jeg mit meget lærerige Besøg i Storbritannien og afrejste over Southampton og Havre til Paris, hvortil jeg ankom den 11te Oktober om Eftermiddagen efter en stormfuld Overrejse over Kanalen. Vi var endel forsinket, og jeg var jo i den Anledning noget i Vinden med Hensyn til ikke at komme for sént, da jeg skulde skaffe Hotelplads og modtage min Hustru og mine Forældre paa Banegaarden den 12te om Morgenen, men alt lykkedes over Forventning, og henrykt var jeg over at have min egen Hustru og mine gamle Forældre om mig igen.

Efter at have aflagt mine officielle Besøg og fremsat mine Ønsker med Hensyn til, hvad jeg vilde se, benyttede jeg Vente-tiden, indtil Tilladelserne indløb, til sammen med mit Rejse-selskab at se mig om i Staden.

Paris er som bekendt en vidunderlig dejlig By, og man bedaares ogsaa hurtig efter Ankomsten af Byen og dens mange

Pragtbygninger og Anlæg, af den Charme, som er over Byen og over Livet og Færdselen i denne. Det livligste Parti i Byen er det, som er beliggende paa højre Bred af Seinen, det omfatter i øvrigt den største Del af Staden. Her findes ogsaa de mest frekventerede og interessanteste Gader, de smukkeste Promenader og Pladser, Louvre med dets Kunstschatte, l'Hotel de Ville, Champs-Élysées, Trocadéro, Madeleinekirken, Operaen, Palais-Royal, Central Hallerne, Père-Lachaise og flere andre Seværdigheder.

Vi boede i dette Kvarter, i Rue Richelieu, tæt ved Palais-Royal. Vor første orienterende Udflugt var til de store Boulevarder, der gaar i en Bue fra Bastillen til Madeleinekirken. De have store asfalterede Fortove, som er kantede med Træer, og de er forsynede med Træbrolægning. Vi gjorde Turen gennem Boulevarderne fra la Madeleine og til la Place de la République til Fods. Paa denne Maade bliver man bedst bekendt med Paris' Fysiognomi, thi Boulevarderne er altid Hovedfærdselsaaren gennem denne Del af Staden. Paa denne Tur besaa vi de mange fremragende Bygningsværker ved Promenaden, saasom Madeleinekirken, den store Opera og flere andre Kirker, ogsaa de mange Teatre. Vi aflagde ogsaa senere ved Aftentid Besøg paa Boulevarderne for at se det stærkt pulserende Liv paa denne Tid, de brilliant elektrisk oplyste Magasiner, Kaféerne med de mange Mennesker, og vi sluttede da vor Aftenpromenade med at nyde vor Is udenfor en af de store Kaféer.

Vort Hotels Beliggenhed omtrent i Centrum af Paris var jo et meget fordelagtigt Udgangspunkt for Udflugterne til Byens Seværdigheder. Kommunikationsmidlerne var her overordentlig talrige. Vi benyttede nu den følgende Tid til at se alt, hvad en Pariserrejsende ikke maa forsømme at se, til Fods eller ved Hjælp af Omnibusser, Vogne og de smaa Seinedampbaade. Det mest storartede Indtryk af Byen og den særdeles Skønhed,

som den franske Hovedstad er i Besiddelse af fremfor alle andre Verdensbyer, faar man paa Turen gennem den lange Strækning mellem Louvre og Concorde-Pladsen, og naar man fra en af Seinebroerne, og da navnlig fra Pont de la Concorde, betragter Udsigten saavel opad som nedad Floden. Concorde-Pladsen mellem Champs-Élysées og Tufterihaven, er en af de skønneste, største og mærkværdigste Pladser i Verden; paa denne Plads begyndte jo Guillotinen sin politiske Virksomhed i 1793 med Halshugningen af Ludvig XVI.

Men jeg skal ikke komme nærmere ind paa vor lange Færden gennem Seværdighederne i disse Dage. Vi besøgte selvfølgelig Louvre, den betydningsfuldeste af de offentlige Bygninger i Paris, paa engang mærkelig ved sin Arkitektur og ved de kostbare Samlinger, som den indeholder. Vi gjorde en Tur ud gennem Avenue de Champs-Élysées til Triumfbuen, gennem Avenue de Bois de Boulogne til Parken af samme Navn, som er stærkt besøgt af Parisernes Beaumonde. Vognene er ofte saa mange, at de maa køre i Række og i Skridt; her sér man de flotteste Ekvipager og de mest elegante Toiletter.

En anden Dag tog vi ud til les Invalides, som er beliggende paa Seinens venstre Bred. Besøget i Dømen ved Kejser Napoleon I' Grav gør et betagende Indtryk. Det svage, blaalige Dagslys i Krypten forøger det Indtryk af højtidelig Storhed, som Graven fremkalder.

Paa venstre Seine-Bred hvor en god Trediedel af Paris er beliggende, besøgte vi endvidere Palais de Luxembourg med dets moderne Musæum, Panthéon og le Jardin de Plantes, og paa Seine-Øen, la Cité, den ærværdige gamle Domkirke Notre-Dame, den smukkeste gotiske Bygning i Paris, la Sainte-Chapelle og Palais de Justice.

Vi saa selvfølgelig meget mere af Seværdigheder i disse Dage, men jeg tør ikke brede mig yderligere.

Da jeg var anmeldt fra vor Regering, blev jeg indbudt til de forskellige officielle Festligheder i Udstillingstiden. Indbydelserne modtog jeg gennem en Kyradsér, som red op foran Hotellet og afleverede dem. Jeg overværede saaledes Præmieuddelingen i det vidunderlig skønne Trocadéro Palads paa Udstillingen, ligesom jeg fik Indbydelse til Præsidenten Marskal Mac Mahons store Bal i Slottet i Versailles. Der var indbudt ca. 8000 Gæster, og Slottets glimrende Sale var pragtfuldt dekorerede. Jeg gav tidlig Møde derude, og det lykkedes mig at faa Plads ved et Vindue i selve Balsalen, hvorfra jeg havde en glimrende Udsigt over det store Fyrværkeri i Slotshaven. Fyrværkeriet var storartet, alle Springvandene sprang, og Blomsterbedene var oplyste, elektrisk Lys overalt. Fra min Plads kunde jeg paa nærmere Hold iagttage den berømte Marskal og hans Gemalinde, endvidere Prinsesse Alexandra of Wales, der tog sig nydelig ud i hvid Dragt med Diamantkrone paa Haaret. Mange af Frankrigs ledende Personer fik jeg ogsaa et Glimt af. Festen havde en straalende Begyndelse, men Orde-
nen var desværre alt andet end god. Den store Mængde Mennesker pressede sig efterhaanden sammen, saaledes at der slet ikke kunde danses i Balsalen. Mange vilde hjem, men paa den store Trappe, som baade var Opgang og Nedgang, mødtes den opadgaaende og nedadgaaende Strøm, og Trængselen var forfærdelig. Jeg var 2 Timer om at kæmpe mig igennem ned til Slotsgaarden, og at naa frem til Garderoberne var ganske umuligt, saa jeg maatte efterlade min Havelok. Damer skiltes fra deres Forældre og maatte spadsere omkring i den store Slotsgaard i den kølige Oktober Nat uden Overtøj i tynde Baldragter for at finde deres Ledsagere. Jeg kørte i Jærnbane-kupé ind til Paris med Gæster med Lommetørklæder om Hovedet og i Balsko og tynde Dragter. Overalt hørte man høje Raab om det skandaløse Arrangement, og Skandale var det sandelig ogsaa.

Nogle Dage efter blev alt det efterladte Tøj udstillet i Palais d'Elysée, Mac Mahons Palæ, og Samlingen afgav et ret morsomt Skue. I en lang Gang var opstillet 2 Rækker Borde med Overtøj, Paraplyer, Hatte, Vifter, Fødtøj m. m., alt en masse, saa det var et virkeligt Svineheld, at jeg fandt min Havelok igen.

Udenrigsminister Waddington gav ogsaa et Bal, hvortil jeg blev indbudt. Det var en virkelig elegant og velordnet Fest, som det morede og interesserede mig at deltage i.

Paa Verdensudstillingen tilbragte vi jo megen Tid, jeg navnlig for at gøre mig bekendt med hvad der forefandtes paa Artilleriets Omraade. Baaede fra Indlandet og fra Udlandet var Udstillingen meget omfattende, dog fandtes der ikke saa meget af fremragende Interesse. For Frankrigs Vedkommende var det navnlig de store Fabrikker le Creuzot, Terre Noire og St. Chamond, hvis Produktioner tiltrak sig Opmærksomheden. I den engelske Afdeling var Hovedudstilleren Sir Joseph Whitworth og Co., Rusland, Schweiz og Østrig havde saa godt som Intet udstillet, noget mere fandtes fra Sverrig og Norge, Italien og Holland. Spanien havde derimod en større Udstilling, dog væsentlig af udenlandsk Fabrikat. Over alt dette udarbejdede jeg en stor og detailleret Beretning, som jeg indsendte til vort Marineministerium.

Under Slutningen af mit Ophold i Paris besøgte jeg med personlig Tilladelse af Krigsministeren Krudtfabrikken Sevran-Livry, der ligger nordost for Paris, $\frac{1}{2}$ Times Jærnbanekjørsel fra Hovedstaden. Anlægget blev paabegyndt kort før den fransk-tyske Krig 1870, men Preusserne ødelagde alt, og først i 1872 var Fabrikken i Stand til at begynde sin Virksomhed. Det var et stort, moderne Anlæg, og jeg fik meget liberalt Tilladelse til at gennemgaa Tilvirkningen af de ny franske Krudtsorter.

Endvidere besøgte jeg Hotchkiss' Revolverkanonfabrik i St. Denis, hvor en Bestilling paa 100 Stk. 37 mm Revolverkanoner til den franske Marine var i Arbejde.

Vor Søtøjmaster, Kaptajn Jessen, var imidlertid kommet til Paris for at foretage Modtagelsesprøverne med de til vor Flaade hos Firmaet L. Sautter Lemonnier et Cie bestilte Dynamo-elektriske Lysapparater. Tøjmasteren ønskede min Assistance ved disse Prøver, hvad der forlængede mit Ophold i Hovedstaden.

En af de sidste Aftener aflagde vi, sammen med Kaptajn Jessen, et Aftenbesøg i Folies Bergères, en Mellemting mellem en Café chantant og et Teater, et Sted af den Art man næppe efter Datidens Begreber vilde besøge sammen med sine Damer i sit eget Hjemland. Der var Dans, og Aftenen endte med en meget morsom og livlig Pantomime. I Lokalet fandtes en dejlig Vinterhave, hvor der promeneredes, og rundt omkring i den var der smaa Buffetter, hvor meget pudrede Damer serverede Forfriskninger. En af disse Damer havde Bakkenbarter og Overskæg, hun gjorde megen Lykke. Herrerne betalte hende for at prøve, om Skægget var ægte. Medens vi stod og saa paa alt dette, hørte vi, at der taltes Dansk bag os, og der stod Kronprins Frederik og Kammerherre Nægler. Vi lod som om vi ikke saa dem, men saa kom Kammerherren hen og tog Kaptajn Jessen med hen til Kronprinsen.

Kronprinsen havde sét mig og vilde gerne have hilst paa mig, men da min Hustru var med, vilde han ikke genere, da hun muligvis ikke ønskede at være sét paa dette Sted. Han bad Jessen bringe mig en Hilsen.

Sidste Aften var vi i Variété Teatret (vi havde tidligere tilbragt Aftener i Théâtre-Français og sét Stjernerne Sarah Bernhard og Croizette samt i Chatelet Teatret) og saa Niniche med den berømte Stjerne, Madame Judic, i Hovedrollen.

Mine Forældre var rejst hjem, og den 8. November forlod jeg Paris efter et meget interessant og lærerigt Ophold der, ledsaget af min Hustru, som nu fulgte mig paa min videre Rejse gennem Europa.

Rejsen gik først til de franske Krigshavne. Den første galdt Cherbourg, hvor jeg tilbragte en Ugestid. Cherbourg er Frankrigs 3die største Orlogshavn. Anlagt af Napoleon I i Begyndelsen af det 19de Aarhundrede, er den senere blevet betydelig udvidet af Napoleon III. Reden er beskyttet af en stor Breakwater, hvorpaa findes 3 Forter til Stationens Forsvar mod Søsiden, et centralt og et for hver Ende af Breakwateren. Mod Landsiden er Værftet ogsaa befæstet. Byen er lille, men er smukt beliggende ved Havet med et højt, enligt Bjerg i Baggrunden. Vejret var nu begyndt at blive vinterligt, Kulde og Regn hørte til Dagens Orden. Der var flere større Skibe under Bygning paa Værftet, og mange Skibe laa i Oplag ved Stationen. Kanaleskadren, Suffren, Colbert, Duquesne o. fl. laa under mit Ophold til Ankers paa Reden. Paa Grund af stormende Vejr aflagde jeg intet Besøg i den.

En lille Oplevelse havde jeg ved at træffe paa en gammel Bekendt, nemlig Kejser Napoleon III' Yacht »l'Aigle«, den som førte Kejserinde Eugénie paa hendes sidste store Repræsentationsrejse, nemlig til Festlighederne i Ægypten i Anledning af Suez-Kanalens Aabning. Yachten henlaa nu med Tag paa i et afsides Bassin, men med Møblementet og hele sin Ekviperung inde fra Kejserens Tid. Den var nu omdøbt til »le rapide«. Sic transit gloria mundi!

Fra Cherbourg afrejste vi til Krigshavnen Brest. Det var en ret besværlig Rejse. Men Besværlighederne glemtes over det varmere Solskinsvejr og ved Synet af den smukke By, der ligger højt over Havets Overflade.

Brest er Frankrigs næststørste Flaadestation og er af Naturen forsynet med en udmærket og velbeskyttet Havn. Anlægget skriver sig omtrentlig fra Colberts Tid. Her fandtes en Mængde Skoleskibe, saasom Skoleskibet for Aspirants de 2de Classe, for Matroser, for Lærlinge o. s. v. Dog foretoges ogsaa her endel Nybygninger, navnlig Gardes-côtes af forskellige

Klasser. Jeg aflagde Besøg i nogle af de oplagte og udrustede Skibe, som var af særlig Interesse for mig, og jeg blev modtaget med megen Elskværdighed og Imødekommenhed overalt.

Byen ligger som ovenfor nævnt meget højt, terrasseformigt bygget, og Gaderne er meget bakkede, ofte maa man kravle op af høje Stentrapper for at komme fra den ene Gade til den anden. Vi boede paa et udmærket Hotel sammen med en yngre Prins af Kina og hans Adjutant. Ved table d'hôte mødte Prinsen i Reglen i sort Frakke og med Pisken viklet rundt om Hovedet som en Fletning, medens Adjutanten derimod optraadte i en lang, blaa Kimono og med Kalot. Prinsen havde under hele Maaltidet ikke Øjnene fra min kønne, blonde Hustru, dog fandt jeg det paa Grund af Omstændighederne ikke nødvendigt at sende ham en Udfordring.

Den 20. November forlod vi dette behagelige Selskab og afrejste til Orlogsværftet ved Lorient. Stationen her er af 2. Rang, og der findes kun faa Skibe stationerede her, men som Nybygningssted har Værftet sin Betydning. Paa Reden laa den sidst fuldførte og kraftigste cuirassé de première classe, »le Redoutable«, som jeg fik Lejlighed til at besé og gøre mig nærmere bekendt med.

Ikke langt fra Byen laa Marinens Forsøgsskydeplads, Gâvre.

Fra Lorient rejste vi over Nantes til det meget maleriske beliggende Angoulême. Tæt ved denne By ligger Marinens største Kanonfabrik, Ruelle, som jeg skulde besøge. Selve Fabrikken og Fabrikationen fik jeg Lejlighed til at gennemgaa, men til Forsøgsskydepladsen, hvor en Prøveskydning skulde foretages, nægtedes der mig Adgang. Man var i det Hele taget ikke særlig imødekommende paa dette Sted.

Saa gik Rejsen videre over Limoges, Vierzon og Bourges til Nevers. Den derværende Kanonfabrik, der ligger ved Floden Nièvre, Biflod til Loire, er noget mindre end Ruelle. Man var her mere imødekommende, og jeg havde ikke alene Lejlighed

til i Enkelthederne at studere Fabrikationen, men man gav mig beredvillig Adgang til Skydepladsen. Jeg blev indbudt til Middag sammen med Fabrikens Officerer.

I Byens gamle Katedral i gotisk Stil overværede vi en stor Konfirmation. De unge Piger var alle iført sorte Kjoler og store, hvide Molls Slør. Der var megen smuk Sang og Orgelspil, men tillige mange bizare Ceremonier under Handlingen.

Fra Nevers tog vi til le Creuzot. Rejsen gik først langs Loire, og vi saa Côte d'Or i det fjerne. Den store Fabrik le Creuzot, hvor jeg tilbragte nogle højst interessante Dage, tilhører »M. M. Schneider«, og den var i de senere Aar betydelig udvidet, saaledes at den nu var i Besiddelse af de mest storartede mekaniske Hjælpemidler i Europa til Bearbejdelsen og Tildannelsen af svære Staalblokke. Der tilvirkedes Jernbanemateriel efter en større Maalestok, Skibsmaskiner, Skibbygningsmateriale af Staal, Staalpanserplader o. s. v. Først efter den fransk-tyske Krig 1870 havde man begyndt at beskæftige sig med Artillerikonstruktion, dog havde Fabrikken alt leveret et temmelig betydeligt Artillerimateriel til den franske Regering.

Jeg var saa heldig under mit Ophold at overvære Støbningen af en Staalblok paa 50 Tons til en af det italienske Panserskib »Duilio«'s Sidepanserplader. Endvidere saa jeg i Panserplade-Afdelingen Afsavningen af en Sidepanserplade samt Boringen af en Port i en af »Duilio«'s 55 cm tykke Taarnpanserplader.

Monsieur Schneider modtog mig med største Elskværdighed og Imødekommenhed, og min Hustru og jeg blev indbudte til en fornøjelig Frokost hos Monsieur og Madame i deres elegante og fornemme Hjem i den ved Fabrikken liggende Villa »la Verrerie«.

Vi var nu kommet ind i December, og Vinteren var begyndt,

vi glædede os derfor til, at nu skulde vi jo syd paa, ned til Provence. Fra Creuzot afrejste vi den 5. December over Chagny, Chalons, Macon, Lyon til Rive de Gier, hvor jeg skulde besøge Firmaet Marrel frère's Fabrik. Der tilvirkedes der navnlig Smedejærnsplader, og af Artillerigods Staaltuber, saavel til Støbejærns- som til Staalskyts. I Øjeblikket var 3 større Bestillinger igang, nemlig Panseret til 3 af den franske Marines Nybygninger, »Duperré«, »Bayard« og »Devastation«.

Selve Byen Rive de Gier, der ligger i Sevennerne, var ubetydelig og lidet tiltalende, Gaderne triste og snavsede, Hotellet daarligt, men Bospisningen og Vinen (Macon) udmærket. Det sneede betydeligt under vort Ophold, og det frøs om Natten. Sneen fulgte os iøvrigt lige ned til Middelhavets Kyst, og først mellem Marseille og Toulon gik den over til Regn.

Forinden vi rejste fra Rive de Gier gjorde jeg en Dag pr. Bane en Afstikker til det nærvæd beliggende Terre-Noire for at erfare noget nærmere angaaende Tilvirkningen af de uhamrede Staalprojektiler og Staaltuber, som denne Fabrik havde fremstillet paa Verdensudstillingen. Efter at have besøgt de forskellige Værksteder, fik jeg gennem Direktøren, Msr. Euvertes Forekommenhed, interessante Oplysninger om alle foreliggende Data, Sagen vedrørende. Det var lykkedes Kompagniet at fremstille blærefrit Støbestaal af alle forskellige Haardhedsgrader, der altsaa ikke behøver Smedning under Hammer, men straks kan støbes ud i den ønskede Form. Fordelene ved at kunne støbe Staalplader i deres endelige Form, uden at de skal gennemgaa de besværlige og kostbare Hamrings- og Boringsprocesser, er jo af eminent Betydning. Spørgsmaalet kunde vel ikke siges at være løst i alle dets Enkeltheder, men de hidtil indvundne Resultater havde paavist Sikkerheden for Opnaelsen af betydelige praktiske Fordele ad denne Vej.

Efter at have spist til Middag i Direktørens Hjem, der var fornemt og smukt som det Schneiderske Hjem i Creuzot, tog

jeg tilbage til Rive de Gier. Den 10. gik saa Rejsen videre over Givors, Chasse, Valence, Avignon, Marseille til Toulon.

Toulon er den franske Flaades største Krigshavn, der er beskyttet af Forter, som krone Højderne bag Havnen, de stærkeste af Forterne ved la Malue, Aiguillette og Ballagnieu samt Fort Napoléon, som man kaldte det lille Gibraltar. Anlagt af Vauban, har Krigshavnen siden modtaget meget betydelige Forøgelse. Foruden Hovedværftet findes et mindre for sig selv beliggende Værft, Arsenal Mourillon, der udelukkende er Konstruktionsværft.

Jeg aflagde Besøg paa Værfterne, besaa de under Bygning værende Skibe, deriblandt le cuirassé de première classe, »le Foudroyant«, og endvidere var jeg ombord i nogle af de i Oplag liggende nyere Skibe. Da en Del af Middelhavs-Eskadren fandtes til Ankers paa Reden, deriblandt 2 af de nyere Typer af de søgaaende Panserskibe, »Trident« og »Richelieu«, hvori henholdsvis Kontreadmiralens og Viceadmiralens Flag vajede, aflagde jeg ogsaa meget instruktive Besøg der ombord, hvor jeg blev modtaget med megen Elskværdighed.

Under mit Ophold i Toulon aflagde jeg ligeledes et Besøg i les Forges et Chantiers de la Méditerranée, beliggende ved den lille By »La Seyne« paa den modsatte Side af Toulons Indrehavn. Her byggedes nemlig for Marinen den nyeste og kraftigste Type for de søgaaende Panserskibe, »Amiral Duperré«, i hvilken jeg havde stor Interesse af at studere det i den seneste Tid i Frankrig indførte System for Anbringelsen af det svære Artilleri, det saakaldte System l'armement dans l'axe.

Vi havde nu faaet det dejligste Vejr. Den store Red afgav det skønneste Skue, Himmel og Hav dybblaa. Ved Ankomsten til vort Hotel havde vi der truffet Ingeniørløjtnant Carl Hedemann, den senere Oberst og Guvernør i dansk Vestindien, der ligesom jeg var paa en Stipendierejse. Vi havde et meget

fornøjeligt Samvær med ham, og vi foretog sammen flere lange Fodture langs Kysten østerpaa ad Promenade la Malue, en ved Kunst anlagt Vej over Klipperne tæt langs Havet. Herfra havdes den skønneste Udsigt over Reden, Havet og les isles d'Hyeres. Vi var alle 3 begejstrede over al den Dejlighed, som omgav os.

Byen Toulon selv var meget ubetydelig med smalle Gader. Dog lige bag Byen hævede Bjergene sig meget malerisk, bedækkede med Sne paa Toppen. De franske Officerer sagde mig, at siden 1864 erindrede de ikke at have havt saa kold en Vinter, og at der sjældent laa Sne paa Bjergene. Paa vor Vandring gennem Hovedgaden La Fayette holdtes der stort Torv hele Gaden igennem, og der fandtes uendelig Masser af Frugt, Appelsiner, Æbler, Figen, Dadler, Rosiner, store Sække med Valdnødder og Kastanier. Vi svælgede daglig i alle disse Sager, som var meget billige.

Efter Afslutningen af mine Studier i Toulon, og efter at have udarbejdet en større Rapport over min meget lærerige og interessante Rejse gennem Frankrig, forlod vi Byen den 22. December og rejste østerpaa i dejligt Vejr langs Middelhavet over Frejus, Cannes og Nizza for at finde et Sted, hvor vi kunde holde Ferie og fejre den forestaaende Julefest paa bedste Maade. Først standsede vi i Monaco.

Vidunderlig skøn Beliggenhed, men vi fandt her intet passende Juleselskab. Selvfølgelig besøgte vi Casinoet med Spillesalene. Vi tilbragte 2 Aftener der men prøvede ikke vor Lykke ved Spillebordene, og som Følge deraf kunde vi henvende hele vor Opmærksomhed paa, hvad der foregik i Salene, paa Selskabets mærkelige Fremtoninger og deres af Lidenskab prægede Ansigter. En Dame, som formentlig havde tabt alt, besvimed og blev baaret ud af Salen af 2 Betjente. Et Selvmord fandt Sted i Parken under vort Ophold.

Den 24. om Morgenen tog vi til Mentona og fik Plads i

Pension du Nord, hvor der var ca. 30 Skandinaver. Vi blev modtaget her med den største Elskværdighed og tilbragte en meget fornøjelig Juleaften med Juletræ, Risengrød og Gaver. Vi havde faaet et udmærket stort Værelse, og fra vore Vinduer havde vi, over Palmer og Oranger, Middelhavet lige for. Vejret var meget mildt, og de sidste Dage af vort Ophold havde vi klar, blaa Himmel med Solskin og 18° Reaumur i Skyggen. Vi nød Vejret fra Morgen til Aften, spadserede langs Middelhavet i det dejligste Maaneskin. Jeg fik taget et Par Skitser i Olie fra Stranden til Erindring om vort Ophold paa dette herlige Sted. Nytaarsaften fejredes i Pensionen med dansk Komædie, der spilledes »Abekatten« og »Et Uhyre« og Udførelsen var virkelig særdeles tilfredsstillende; der lød stærkt Bifald, ledsaget af en Blomsterregn fra Tilskuerne, Buketter med Roser, Heliotroper o. s. v. i Massevis. Kl. 12 Midnat drak vi det ny Aar ind i Punch, og jeg tillod mig med et Par Ord at mindes de Fraværende hjemme i Norden, hvis Tanker sikkert var hos os i denne Stund.

Nytaarsdag foretog Pensionærene en Køretur, 5 Vogne i alt, ind over den italienske Grænse, Grænsen ligger nogle hundrede Alen øst for Mentona. Turen gik til et paa en fremspringende Klippe plantet Kors, hvorfra der havdes den vidunderligste Udsigt, saavel over Mentona og Monaco som over de nærmeste italienske Byer, Ventimiglia og Bordighera, samt over den hele maleriske Klippekystr. Ved et italiensk Trattoria gjordes et kort Ophold for at drikke Asti, en sød, mousserende, hvid Vin. Stedet hed »Garibaldi«, hvortil Valfarter jævnlig foretages af Mentonas Beboere i samme Anledning.

Den 3. Januar om Morgenen forlod vi Mentona og kørte pr. Jærnbane over den italienske Grænse og langs Middelhavet til Savone, en Tur med malerisk beliggende Byer, smukke Klippeformationer og det blaa mod Stranden sig brydende Middelhav. Fra Savone bøjede vi af mod Nord og gennemskar

Appeninerne; vi kørte afvekslende over Broer og gennem lange Tunneler. Temperaturen faldt betydelig, Sne og Is omgav os efterhaanden, og det milde Middelhavsklima var snart en Saga blot. Saasnart vi naaede ned paa Posletten, slog Vejret dog om til Tø og Taage.

Om Aftenen den 3. ankom vi til Turin. Her forefandt jeg Brev fra Legationen i Rom med Underretning om, at der var givet Tilladelse for mig til at aflægge de ønskede Besøg paa Regeringsetablissementer og Fabrikker.

Jeg begyndte med Besøg paa Kanonfabrikken. Det var et mindre Etablissement, hvor der kun tilvirkedes Kanoner af Støbejern og Bronze til Land- og Kystartilleriet.

Under mit Ophold i Turin besøgte jeg tillige pr. Jærnbane Krudtfabrikken i Fossano, af hvilket Besøg jeg i øvrigt ikke havde noget større Udbytte, da man hemmeligholdt Detaillerne ved Fabrikationen af det progressive Krudt. Ja, man nægtede mig endog at se et Korn af det senest tilvirkede Krudt til den 100 Tons Kanon. Tilladelse blev dog givet mig til at gennemgaa den almindelige Fabrikation. Fabrikken var anlagt tildels efter engelsk Mønster saa sent som i 1852, og dens Bygninger og deres Indretning var derfor meget moderne.

Turin er en By med store, brede Gader, mange Pladser med Monumenter og med et broget Folkeliv. Vi brugte de Par Dage, vi opholdt os i Byen, til at se os godt om; saa bl. a. det kongelige Slot, Rust- og Vaabensamlingen, Camposantoen og Naturhistorisk Musæum. En Morgen besteg vi »Capuciner-Bjerget«, fra hvilket Sted der var en pragtfuld Udsigt til Alpekæden, der omringer Turin mod Vest og Nord. Det var meget klart Vejr, og det var et glimrende Skue at sé alle disse høje, sneklædte Bjergtoppe mod den klare, blaa Luft — Mont Viso, Mont Cenis og Mont Rosa var tydelige at skelne.

Den 9. gik Rejsen videre over Alessandria, Genua og Riviera

di Levante til Spezia, i Begyndelsen i Snevej og Kulde. Spezia ligger ved Golfen af samme Navn, den frembyder en af de rummeligste og bedste Havne i Europa. Golfen er langs den ene Bred omgivet af høje Bjerge, der løber lige ud til Vandet, langs den anden Bred begrænset af mindre, kraftbevoksede Højder, men bag disse hæver sig i det Fjerne høje, snedækkede Udløbere af Appeninerne. Hele Panoramaet er af stor Skønhed.

Orlogsværftet ved Spezia er det største og vigtigste af den italienske Marines Værfter. Det var kun lidt over 10 Aar siden, at det var taget i Brug, og Anlægget var langt fra fuldent endnu. Over 35 Millioner Kroner var allerede anvendt derpaa; Bassinerne maa nemlig graves og sprænges ud. Værftet maatte dog alt betragtes som et af de mere betydende i Europa. Efter Planen skal det, naar det er færdigt, indeholde 9 Beddinger til Nybygninger og 10 Drydokker.

Paa Værftet aflagde jeg Besøg i flere af Flaadens nyere Typer. Taarnskibene »Duilio« og »Dandolo«, stod Side om Side, hver i sin Dok. De almindelige Principer for Konstruktionen af disse Skibe afvige kun lidt fra det engelske Taarnskib »Inflexibles«. Armeringen skal bestaa af 4 Stk. 17,7 inch (45 cm) 100 tons F. K., to og to i diagonalt stillede Taarne. Af andre Skibe fandtes paa Stationen Panserfregatterne »Roma« og »Venezia«, paa det nærmeste Søsterskibe, og endvidere var jeg ombord i Panserkorvetten »Maria Pia« og Taarnskibet »Affondatore«.

Med stor Interesse besaa jeg det moderne Værft. Og saa havde jeg den interessante Oplevelse at overvære en Skydning med den 100 tons F. K., nemlig Afslutningen af Kanonens Indskydning. Kanonen var installeret paa en Ponton, der var svinebunden med 4 Kabeltove, og Skydningen foretoges ud over Havet. Fire Officerer var fordelte paa begge Sider af Golfen for at pejle Nedslagene. Skønt Pontonen var svine-

bunden, var det dog nødvendigt at støtte sig mod en fast Genstand, for ej at falde overende ved Skuddets Affyring. Der afgaves 2 Skud med tilfredsstillende Resultater, saavel hvad opnaaet Distance, Tryk i Kammeret og Rekulen angik.

Der vistes mig i det hele taget megen Imødekommenhed og Opmærksomhed under mit Ophold. Min Hustru og jeg blev indbudt til en Té-dansant i Marine-Casinoet, hvor vi morede os fortræffeligt, og min blonde Hustru, saa forskellig fra de sorthaarede, italienske Skønheder, blev Genstand for megen Hyldest.

Den 19. om Morgenen afrejste vi over Pisa og Rom til Orlogsværftet i Castellamare ved Golfo di Napoli, hvor mit næste tjenstlige Besøg skulde foretages.

I Rom gjorde vi et 9 Dages Ophold for, da Lejligheden tilbød sig, at sé den gamle, navnkundige Stad ved den gule Tiber, som jo for mig, der er i Besiddelse af endel historisk og kunsterisk Interesse, var det forjættede Land. Vi ankom til Staden Kl. 10^{1/2} Aften og kørte straks, efter adskilligt Vrøvl med de mange paatrængende Droschekuske, til det Hotel, som Løjtnant Hedemann havde anbefalet os, og som var beliggende i Fremmedkvarteret, tæt ved Piazza di Spagna.

Straks næste Morgen begyndte vi vor Afsøgning af Byen. Da Droscher var meget billige, var vi meget kørende, hvilket var ganske nødvendigt, naar man under vort korte Ophold vilde naa at faa sét noget.

Staden ligger jo paa en bakket, vulkansk Slette, der paa begge Sider af Floden Tiber strækker sig mellem Appeninerne og Havet. Tiberen er jo den italienske Halvøs største Flod. Rom ligger 3 Mil fra Flodens Udløb i Middelhavet og er omgivet af en ca. 3 Mil lang Mur, gennem hvilken 12 Porte fører ud til Omegnen. Den vigtigste af disse Porte er »Porta del Popolo«, fra hvilken den store Landevej, der over Ponte Mollo, ^{1/2} Time fra Staden, overskrider Tiberen og fører til de nordlige og østlige Dele af Italien.

Tiberen gennemflyder Staden i Retning fra Nord til Syd. Paa dens højre Bred ligger de yngre og ringere Dele af Staden. Fem Broer forbinder den højre Bred med den venstre. Den ældre og den egentlige By paa venstre Bred ligger dels paa den bredere Slettedel ved Floden, det gamle Campus Martius, dels paa de denne omgivende Høje. Højene, som bar det gamle og det ældste Rom, var i Øjeblikket for Størstedelen ubeboede; man skelner mellem 7 Høje (heraf den gamle Betegnelse af Rom som Byen paa de 7 Høje).

Her at give en Beskrivelse af, hvad vi saa under vort korte Ophold, vilde føre for vidt, jeg skal indskrænke mig til kortelig at anføre nogle Hovedpunkter.

Vor første orienterende Udflugt galdt »Fremmedkvarteret og Corsoen«. Nord fra, ikke langt fra Tiberen, fører den ovenfor nævnte Porta del Popolo ind til Staden. Indenfor Porten ligger den skønne Plads, Piazza del Popolo, paa hvis Midte der staar en Obelisk mellem 4 vandspyende Løvinder. Fra Pladsen løb mod Syd 3 store Gader, af hvilke den midterste, Corsoen, er Roms Hovedgade, og mod Øst fører Opgange op til det for sin Skønhed berømte »Monte Pincio«. Fra dennes Terrasser er der en herlig Udsigt over det moderne Rom; over Piazza del Popolo hæver sig paa den anden Side af Tiberen den kæmpestore Peterskirke med det nærliggende Vatikan, til venstre for S. Peter tæt ved Tiberen det runde Engelsborg, og paa denne Side af Floden et Virvar af Huse og Kirker, den flade Kuppel af Pantheon, Capitol og helt til venstre det store kongelige Palads paa Quirinal-Højen.

Det romerske Selskab rettede paa Dagens sidste Timer Spadseretur op til det med Træer og Busketter beplantede Pincio, og der udfoldede sig da et meget livligt og tiltrækkende Billede, medens Militærmusikken spillede. En Allé fører ned til Piazza Trinita med Kirken »S. Trinita de Monti«. Denne var kun aaben om Søndagen, og om Aftenen, $\frac{1}{2}$ Time før

Ave Maria, synger Nonnerne med Orgelledsagelse. Mendelssohn har komponeret flere Stykker til dem. Vi overværede Sangen en Aften, det hører med til Nydelserne i Rom.

Fra S. Trinita fører den store, spanske Trappe med 125 Trappetrin nedad. Paa denne Trappe plejede tidligere henimod Aften Kunstnermodellerne i maleriske Folkedragter at opholde sig. Trappen fører ned til den spanske Plads, »Piazza di Spagna«, som, omgivet af elegante Butikker og Hoteller, er Midtpunktet i Fremmedkvarteret.

Af andre Severdigheder i dette Kwartér besøgte vi »Fontana di Trevi«, en af de prægtigste Fontæner i Rom. Af dennes store Bassin plejer i Henhold til Traditionen de afrejsende Turister at drikke og at kaste en Mønt deri, hvorved man skal sikre sig en fremtidig Genkomst til Staden. Vi fulgte forinden vor Afrejse samvittighedsfuldt Traditionen og kastede en Soldi i Vandet og drak 3 Gange af dette.

Vi gik saa over til det næste Kwartér i Byen, nemlig »Kvarteret paa Højene«, den østlige Del af Rom, som strækker sig over de 3 langstrakte, parallelt løbende Høje, Quirinal-, Viminal- og Esquilin-Højene. Kvarteret slutter sig umiddelbart til Fremmedkvarteret. Det var kun tildels bebygget; især henimod Bymuren fandtes der Vigner og Haver. Paa Quirinal ligger det kongelige Palads, »Palazzo Regio«, oprindeligt Pavernes Sommerresidens, det overgik efter den 20. September 1870 i den italienske Regerings Besiddelse, og beboedes nu af Kongen og det kronprinselige Par. Fra Palæets Terrasse var en smuk Udsigt, og Haven var meget smagfuldt anlagt.

Paa Esquilin ligger Kirken »S. Maria Maggiore«, som er den største af de omtrent 80 Mariakirker, der findes i Rom, og tillige den ældste af dem, ja, maaske den ældste i den samlede Kristenhed (efter Legenden 353—366). Dens Indre er den treskibede Basilika, som gør et pragtfuldt og festligt Indtryk.

Af de andre Kirker i Kwartéret besøgte vi »S. Pietro in

Vinculis«, bygget 443 for deri at opbevare den hellige Petrus Lænker. For Enden af det høje Sideskib findes Michel Angelos Gravmæle for Julius den 2. med den berømte Moses Statue, et af Kunstnerens genialeste Værker. Fra Pladsen foran Kirken naar man paa 5 Minuter Titusthermerne.

Vi komme saa til »Kvarteret Rom ved Tiberen«. Denne Del af Staden, som strækker sig fra Fremmedkvarterets vestlige Grænse ud til Floden, var i de ældste Tider ubeboet (Campus Martius), siden Rom's Verdensherredømme mere og mere bebygget, og er nu tæt befolket og har i det væsentlige en middelalderlig Karakter, snevre, smudsige Gader. Blandt bemærkelsesværdige Bygninger findes »Augusts Mausoleum«, som denne Kejser byggede til sig og sin Familie, det berømte »Palazzo Borghese« ved Pladsen af samme Navn og Kirken S. Maria Rotonda eller »Pantheon«, beliggende paa Sydsiden af Piazza della Rotonda, en som oftest meget belivet Plads, hvor man tidt har Lejlighed til at iagttage Landboernes Færd.

»Pantheon« er den eneste helt bevarede antike (27 Aar før Kristus) Bygning i Rom, d. v. s. den eneste, hvis Mure og Hvælvinger er blevne staaende, medens Statuerne og de arkitektoniske Prydelser forlængst er erstattede med moderne Frembringelser. I Aaret 610 indviede Pave Bonifacius IV Pantheon til kristelig Kirke. Med megen Interesse og Beundring besaa vi denne gamle, vældige, runde Kuppelbygning med den mægtige Søjlehal. Det kun gennem en Aabning i Hvælvingens Midte oplyste Indre er af skøn Virkning.

Blandt Gravstederne i Kirken fandtes Rafaels og flere andre af de betydende Kunstneres, endvidere Kong Victor Emanuels Kiste.

I Nærheden af Pantheon ligger den efter Peterspladsen største Plads i Rom: Piazza Navona, og lidt sønden for denne Pladsen Piazza Farnese med et af de skønneste Paladser i Rom, »Palazzo Farnese«, som er Mønsterværket af romersk Paladsarkitektur fra Højrenæssancen.

I Kvarterets sydligste Del ligger ved Tiberen Bydelen »Ghetto«, flere med Floden parallelle Gader, som er forbundne ved smaa, snevre Sidegader. Det er den af Poul IV til Jøderne anviste Bydel.

Den mest interessante Del af Byen Rom er selvfølgelig Kvarteret »Det gamle Rom«. Dette Kvarter omfatter den sydlige Del af Byen, regnet fra Capitol mod Øst ud til Lateran. Det omfatter Højene Capitol, Palatin, Aventin, Caelius og de sydlige Skrænter af Esquilin. Denne for Tiden næsten ganske i Øde henliggende Hoveddel af den republikanske og den kejserlige By faar jo sit bestemmende Fysiognomi gennem Ruinerne og Erindringerne fra den klassiske Oldtid. Dog findes der ogsaa her en Mængde gamle Kirker, der er af højeste Interesse for Studiet af den kristelige Bygningskunst, ligesom ogsaa de imponerende Kunstsamlinger paa Capitol og Lateran indbyde til indgaaende Betragtning.

»Capitol« er den mindste, men den historisk betydeligste blandt Roms Høje, fra ældgammel Tid et Sted for Folkeforsamlinger, et helligt Sted med det store Jupitertempel, den fornemste Helligdom i den gammelromerske Verden, omgivet af andre Helligdomme; alle disse er nu sunkne i Grus, og Højen bærer nu Præget af en nyere Tid.

Sin nuværende Skikkelse fik Capitolium i det 16. Aarhundrede. Trappen, som fører op til Capitoliumspladsen, »Piazza del Campidoglio«, bærer for sin øverste Ende et Bur med en Ulvinde, sigtende til Sagnet om Roms Oprindelse. Paa Midten af Pladsen staar den fortræffelige Rytterstatue af Kejser Marc. Aurel i Bronze, tidligere forgyldt. Hele Udkastet til det nuværende Anlæg stammer fra Michel Angelo, et Midterpalads, »Palazzo del Senatore«, genfremstillet over Resterne af det antike Tabularium, og 2 Sidepaladser, nemlig »Conservatorernes Palads« (d. v. s. Statsraadernes) og »det capitolinske Musæum«. Dettes Samling besaa vi. Samlingen er betydelig mindre end Vatikanets, men dog rig paa fortræffelige Værker.

Gaar man fra Capitoliumspladsen til højre udenom Senatorpaladset og nedad, saa aabner sig straks Udsigten over »Forum«, et storslaaet og betagende Syn udover dette Sted, paa hvilket de største Scener fra den romerske Republik er foregaaet. Gennem mere end 2 Aartusinder er der sket Nybygninger og Forandringer paa Forum og dets Omgivelser, hvilket jo har vanskeliggjort Løsningen af flere af de af Udgravningerne foranledigede topografiske Spørgsmaal.

De udgravede Dele adskiller sig, formedelst den moderne Vej, i 2 Halvdele; den mindre tilvenstre indeslutter bl. a. »Saturntemplet«, til hvilket de endnu staaende 8 Granit søjler hører, i Vinklen mellem Gaden og Tabularium »Scala sancta« med de 12 Guders Portikus, til højre derfor de 3 Søjler af »Vespasian-Templet«, derefter »Septimius Severus Triumfbue« med 3 Gennemgange, bygget til Minde om hans Sejr over Partherne og Araberne m. fl.

I den anden Halvdel sér man »Phokassøjlen«, gennem en lang Tid Vartegnet for det i Grus sunkne Forum; endvidere Levningerne af den store »Basilica Julia«, bygget af Cæsar. Fra Saturntemplet strækker sig en gammel Gade østerover mellem Basilikaen og en Række Murstenspiller, 7 Stykker, med lige Afstande mellem sig, som formentlig har dannet Afspærringen mod Syd af det aabne Forum mod Gaden.

Dette skønnes at have været af langagtig Form, indesluttet mellem gamle Gader og parketeret med Travertinplader. Østen for Basilikaen kommer »Castor og Pollux' Templet« med 3 skønt bevarede Søjler af parisk Marmor. Templet var et af Republikkens berømteste Templer. Paa Østsiden af Forum, med Front mod Capitolium, ligger »Cæsars Tempel«.

Men jeg kan jo ikke fordybe mig yderligere i al det interessante, vi saa, det vilde føre meget for vidt — jeg maa indskrænke mig til nogle ganske faa Bemærkninger om, hvad vi i øvrigt saa under vore Besøg i den gamle Del af Staden. Vi

gennemvandrede de saakaldte Kejsersforaer, der indtage Rummet NO. for Forum Romanum; de strakte sig fra dette i en Række op mod Piazza Venezia i Fremmedkvarteret. Særlig bemærkelsesværdigt var »Forum Nerva« med de 2 halvtbegravede korinthiske Søjler, den saakaldte Colonnacce, som er rigt smykkede med Relieffer, og over dem en Attika med en Minerva, alt af stor Skønhed. Endvidere passerede vi »Forum Augustus« med de 3 høje og skønne korinthiske Søjler, der tilhørte Længdesiden af Mars Ultere Templet. Derfra gik vi gennem »Trajansforumet«, tidligere et Komplex af pragtfulde Bygninger. Rester findes af 4 Rækker Søjler, som har tilhørt en Basilika Ulpia. Paa Nordsiden af Basilikaen rager den med udmærkede Relieffer, der viser Kejsersens Overvindelse af barbariske Folkeslag, forsynede »Trajanssøjle« højt i Vejret.

Fra Forum Romanum foretog vi en Vandring østerud ad Campo Vaccino, passerede »Basilica di Constantino«s 3 kolossale Buer, »Titus Triumfbuen«, der er bygget til Minde om Sejren over Jøderne Aar 70 e. Christus. Buen er forsynet med skønne Relieffer; af særlig Interesse er det, som forestiller Triumftøget med de fangne Jøder, Bordet med Skuebrødene og den 7armede Lysestage.

Der siges, at ingen Jøde nogensinde har villet passere gennem denne Bue, og man fortalte os under vort Ophold følgende, som skulde være hændt vor danske Forfatter M. Goldschmidt, som jo var af jødisk Slægt, under hans Besøg i Rom 1847. Kort efter hans Ankomst havde nogle i Byen værende Bekendte af ham gjort et lille Gilde for ham og efter dette foretaget en Spadseretur i Maaneskin paa Forum Romanum. Under Vandringen kom de til Titus Buen og vilde, uden at tænke nærmere over det, gaa igennem den, men Maanelyset faldt netop da paa Relieffet med Triumftøget med den 7armede Lysestage, og da Goldschmidt blev dette var, standsede han fortørnet, vendte om og forlod ophidset sit Selskab.

Man hører jo saa mange Røverhistorier paa Rejser, og jeg véd egentlig ikke, hvorfor jeg efter min Hjemkomst til Kjøbenhavn efter Rejsens Afslutning fik Lyst til at undersøge, hvorvidt der maatte foreligge noget autentisk med Hensyn til denne gennem Tiderne overleverede Fortælling. Jeg fandt omsider i et af Goldschmidt redigeret Maanedsskrift »Nord og Syd«, 5. Bind, under Overskriften: Brudstykker af en Rejse-Dagbog, Stemninger og Billeder fra Rom, Januar 1847, følgende af ham selv nedskrevne Beretning om hans Besøg i Titus Buen.

Han skriver deri, at han i det første gode Vejr efter Ankomsten henrykt ilede ud i det Frie uden at bekymre sig om, hvorhen Vejen gik. Pludselig opdagede han, at han maatte være neden for Capitolium, paa Forum Romanum, og ved Hjælp af Indskrifterne stavede han sig frem, videre og videre, kom til en Triumfbue og gik derind; ved det første Blik var det ham umuligt at tvivle om, hvor han var. I et Basrelief paa højre Side saa han den syvarmede Lysestage fra Jerusalems Tempel, baaren i Triumf af romerske Krigere.

Betaget af Synet sank han ned paa en Marmorsten inde i Buen; forbi i hans Erindring gik i brogede Billeder hans Folks Historie, Templets Brand, Fortvivlelseskampen og Rædselsraabet, som de Døende udstødte, da de saa Luerne slaa ud af Templet. Han vidste ikke, hvorledes det gik, men efter en Stunds Forløb mærkede han, mens Tankerne kom og gik, at han græd, og Taarerne gjorde ham vel, og han gav dem frit Løb — saa rejste han sig og gik ud af Buen tilbage til Capitolium.

Dette er altsaa Sandheden om det, som man havde fortalt os. Saaledes forholder det sig vistnok for mange af de Fortællingers Vedkommende, der bringes til Torvs for den Rejsende.

Vi gik saa videre ud ad Vejen, der sænker sig mellem Stumper og Stykker af Ruinrester, og stod snart foran Resterne

af den mægtige romerske Teaterbygning, Flaviernes Amfiteater »Colosseum«, fuldført ca. 80 e. Christ., en oval Bygning, den største af alle Teatre. Et Amfiteater vil jo sige en Bygning, i hvilken Tilskuerbænkene løfter sig rækkevis amfiteatralisk omkring Skuepladsen. Colosseum kunde rumme 87,000 Tilskuere. Udadtil aabner Bygningen sig med Buer, baarne af Piller (Arkader) i 3 Stokværker. Øverst er der et 4. Stokværk med korintiske Pilastre og Vinduesaabninger. To Trediedele af Kæmpebygningen eksisterer ikke mere, men den staaende Rest virker dog stadig overmægtig at skue.

Tæt tilhøjre for Amfiteatret staar »Constantins Triumfbue«, den bedst bevarede af alle disse Buer. Buen har 3 Gennemgange. Paa den modsatte Side af Teatret, kun et Par hundrede Skridt fra dette, ligger Levningerne af de prægtige »Titusthermer«.

En anden Udflugt, vi foretog, galdt »Palatinerbjerget« med de storartede Levninger af det gamle Rom og af de forskellige Kejserborge, Caligulas, Titus' og Septimius Severus' Paladser, der indtage et umaadeligt Fladerum; endvidere den vigtigste Del af de palatinske Udgravninger, Flaviernes Palads, der frembød meget af Interesse som den egentlige Kejserresidens. Fra Bjerget fandtes til alle Sider henrivende Udsigter over saavel det gamle som det moderne Rom, over Ruinhavet, Campagnen og Bjergene.

Desuden aflagde vi et Besøg ude i det SO.-lige Hjørne af det gamle Rom. Vi kørte en Dag ud til »Caracalla's Thermer«. Der er jo nu kun store nøgne Murrester, nogle Mosaiker og andre Levninger tilbage, og Tagene er styrtede ned, men Anlægget er af meget betydelig Størrelse og skal kunne have optaget samtidig ca. 1600 Badende. Det skal have været udstyret med en forbausende Pragt, og mange Statuer er ogsaa fundne deri ved Udgravningen.

Vi spadserede derfra over til Piazza di S. Giovanni in

Laterano, besaa Laterankirken, som i sin Tid, siden Constantin den Store, var Roms Hovedkirke, og besaa det hosliggende pavelige Palads, som var Pavernes Residens fra Constantin og indtil deres Udvandring til Avignon. Fra Kirkens Forhal havde vi den dejligste Udsigt over Albanerbjergene og Sabinerbjergene samt over en Del af Campagnen, over betydelige Rester af dens gamle Bygninger med Porten S. Giovanni, der ligger tæt ved Kirken.

Paa Lateranpladsens østlige Side ligger den hellige Trappe, »Scala Santa« med 28 Marmortrin fra Pilatus' Palads i Jerusalem, som Christus selv skal have besteget. Den er af Kejserinde Helena Aar 326 bragt til Rom. Trappen maa kun bestiges krybende paa Knæ; den er, for at skaane den, beklædt med Træ; den fører op til det hellige Kapel, Sancta Sanctorum, Pavernes gamle Huskapel og den eneste bevarede Del af det ældste Lateranpalads. En gammel Kone laa paa Trappen og bad.

I det SV.-lige Hjørne af det gamle Rom ligger Aventinerbjerget. Ved dets Fod ligger »Porta S. Paolo«, der fører ud til den verdensberømte Basilika af samme Navn. Ved Siden af Porten ligger »Cestius Pyramiden« og »den protestantiske Kirkegaard«. Vi kørte derfra ud ad Via di S. Paolo Ostrensis, Vejen til Ostia. Efter en halv Times Kørsel var vi ved den berømte Kirke.

»S. Paolo fueri le mura« var før den store Brand 1823 den skønneste og mærkværdigste Kirke i Rom. Den 5-skibede Basilika med 80 Søjler af parisk Marmor bar det med Brystbilleder af Paverne prydede Arkitrav, i Confessionen den hellige Poulus' Kiste. Efter Branden genopbyggedes Kirken; desværre blev i Stedet for den gamle Basilika bygget en moderne, som i Skønhed staar tilbage for den gamle, men dog gør dens Indre med det mægtige Rum, som det indtager, og det skønneste Marmorgulv og Materialets Pragt et imponerende Indtryk.

Vi var nu færdige med det paa venstre Side af Tiberen liggende Rom. Kvarteret paa højre Side af Floden bestod af 2 fra hinanden adskilte Dele, den nordlige, den vatikanske, som kaldes »Borgo«, og den sydlige, »Trastevere«. Fra Borgo, den vatikanske Høj, fører en Bro, Ponte S. Angelo, over Tiberen. Broen er bygget af Hadrian 136 e. Chr. som Forbindelse mellem Staden paa venstre Bred og hans Gravmæle, »Engelsborg« (Castello del Angelo). Fra dette fører Gaden Borgo Nuovo lige til Kolonnaderne paa »Peterspladsen«. Denne Plads er en Firkant med foranliggende Ellipse, den omfattes af de storslaaede Kolonnader af Bernini, som hver bestaar af 4 doriske Søjlerækker, der danne 3 overdækkede Gange. Det hele gør et mægtigt Indtryk og afgiver en værdig Forplads for Jordens største Kirke.

Peterskirken, »S. Pietro in Vaticano«, er bygget som et græsk Kors med en stor Kuppel over den hellige Petrus' Grav i Midten. Den store Kuppel er omgivet af 4 mindre Kupler. Vi aflagde gentagne Gange Besøg i dette prægtige Bygningsværk, men en Beskrivelse af dette her vilde føre for langt. Jeg skal kun anføre, at Kuplen hviler paa 4 vældige Piller, og i Midterskibet under Kuplen findes det kostbare men noget smagløse Tabernakel, en Bronzebaldakin, der bæres af 4 slyngede Søjler. Under Baldakinen staar Højalteret; det staar umiddelbart over Petrus' Grav. For Enden af Midterskibet findes Tribunaen. Om Torsdagen før Kl. 10 Fmd. kan man faa Adgang til at bestige den store Kuppel; vi benyttede os heraf. Otte Trapper med 142 bekvemme Trin fører op til Kirkens Tag. Paa dette finder man Billedet af en velbygget, lille By, Huse, Magasiner, smaa Kirkebygninger, som tildels er beboede af Arbejdere og Bevogtningspersonale ved Kirken, alt alt saa i fri Luft og omfattede af smukke Spadseregange. Vi var saa heldige at have klart Vejr under Besøget og nød den dejlige Udsigt herfra over hele Rom og lige til Appeninerne og Havet.

Fra Taget fører smalle Trapper gennem den dobbelte Kuppelvæg, altsaa mellem Kuplens Yder- og Indervæg, op til Laternen, hvorfra vi ogsaa havde en henrivende Udsigt.

Ogsaa i det »Vatikanske Palads« aflagde vi gentagne Besøg, dette det største af alle Paladserne, som igennem Tiderne fra en mindre Bolig for Paverne udvikledes til dets nuværende enorme Størrelse. Først efter Pavernes Hjemkomst fra Avignon blev dog Paladset, i Stedet for det forfaldne Lateran, den pavelige Residens. Vatikanet skal for Tiden omfatte 20 Gaarde og 11,000 Rum, Sale, Kapeller og Værelser. Kun en mindre Del af disse benyttes dog til Pavernes Hofholdning, langt den største Del indeholder Pragtsale og Samlinger.

I anden Etage findes Sideindgangen til »det Sixtinske Kapel«. Dette er bygget under Sixtus IV til Benyttelse ved de religiøse Festligheder. Det er navnlig Michel Angelo's Udsmykning af Rummet, som er af imponerende Virkning og af den største Interesse. Loftet, som maaske kan siges at være det mest storartede Værk, som Malerkunsten har frembragt, blev malet af Michel Angelo 1508—11 i 22 Maaneder. Grundtanken i Værket er Verdens Forberedelse paa Christus Komme. I Midten ses de overhaands dejlige Billeder af det første Menneskepar, deres Skabelse, Syndefald og Uddrivelse af Paradiset, Syndfloden og Noahs Rus, og rundt om disse Billeder Skikkelser af Profeter og Sibyller, som anede Messias' Komme og forkyndte dette.

30 Aar efter malte Michel Angelo paa Altervæggen det kolossale Dommedagsbillede, der fordrer et indgaende Studium deraf, for at kunne opfatte alle Enkeltheder i det af Røg og andel gennem de mange Aar sværtede imponerende Billede. Foroven i Billedets Midtakse troner Christus. Hans knusende Gestus behersker Billedets Masser, medens hans Moder gysende kryber sammen ved Siden af ham.

»Rafaels Loggiaer« i Paladsets 2. Etage indeholder 13 Kuppel-

hvælvinger, hver med 4 firkantede Freskobilleder, kaldet Rafaels Bibel, der alle udviser en fremragende Rigdom i Retning af Komposition og Ynde i Behandlingen. For Enden af Loggiaerne findes de saakaldte Rafaels Stanzer, en Sal og 3 Værelser (Stanzer), som er smykkede af Rafael med Fresker; de skal være de skønneste figurlige Dekorationer i Verden.

Endvidere findes i Vatikanet rige Samlinger, flere Musæer, Maleri-Gallerier, Antiksamlinger og Bibliotek m. m.

Vi havde endnu kun tilbage den sydlige Del af Kvarteret paa højre Side af Tiberen, Trastevere. Tiden tillod os imidlertid ikke at sé os om her, hvor navnlig den arbejdende Klasse har til Huse; kun en enkelt Udflugt op til Klosteret »S. Pietro in Montorio«, der er bygget paa det Sted, hvor det antages at S. Petrus led Martyrdøden. Vi tog derop for at beundre den herlige Udsigt over Rom og dets Omgivelser, som haves fra Pladsen foran Kirken.

Forinden vi forlode Rom kun et Par Ord endnu. Vi traf jo under vort Ophold der sammen med et større Selskab af Skandinaver. Vi spiste altid vore Middage paa Restaurant sammen med Danske, hvoriblandt der var flere af vort Bekendtskab, saaledes Kunstmaleren Rosenstand, Candidaterne Blædel, Bastrup og Poulsen (den senere Biskop), Ingeniør-løjtnant Hedemann, som vi her mødtes med for 3. Gang paa vor Rejse, og mange flere. Vi havde det meget gemytligt sammen efter Dagens Anstrængelser. Engang spiste vi i Trattoria Falcone (romersk Køkken). Man spiste her i det store Køkken og saa alle de hvidklædte Køkke tilberede Maden. Efter Middagen gik vi som oftest alle paa Vinstue, og her kom flere Skandinaver til; vi traf saaledes en Aften her sammen med Advokat Liebes og med Norges Digterkonge, Henrik Ibsen, og Frue; han var trods sit noget syrlige Ansigt ganske omgængelig og deltog ivrigt i Kortspillet.

Endelig gik de smukke og interessante Dage i Verdensstaden

til Ende, og den 28. om Aftenen sagde vi Farvel til vore Venner og tog med Banen direkte til Castellamare (de Gamles Stabiæ), hvor jeg havde tjenstligt Arbejde at udføre.

Vi tog ind paa Hotel Quisisana, der laa et lille Stykke opad Bjergene bag Byen og lige over denne. Fra vort Vindue i Hotellet havde vi den dejligste Udsigt ned over den maleriske lille By, over den blaa Golfo di Napoli med den lille Klippeø Rovigliano med et gammelt Fort. Over den anden Bred af Golfen det rygende Vesuv med de hvidt lysende Byer Torre dell Annunziata og Torre del Greco, længst til venstre Napoli og omgivende Land. Og rundt omkring os Appelsin- og Citrontræer, bugnende af Frugt — alt belyst af det pragtfuldeste Solskin, helt Foraarsklima. I Sandhed et bedaarende Skue, som man ikke kunde blive træt af at nyde.

Orlogsværftet i Castellamare var et ældre og mindre Værft, der udelukkende benyttedes til Nybygning. Flaadestationen med Depoter og Arsenal laa paa den anden Side af Golfen ved Neapel. Da Panserskibet »Duilio« i sin Tid skulde bygges paa Værftet i Castellamare, maatte man anlægge de for Jærnskibsbygningen nødvendige Værksteder, som forresten var temmelig primitive.

Paa Grund af Golfen ved Neapels store Brede og den deraf følgende Vanskelighed ved at etablere et Forsvar, egner den sig mindre godt til Station for en større Flaadeafdeling. Den italienske Regering, som nu var kommen til Klarhed med Hensyn til dette Forhold, agtede efterhaanden at forlægge Stationen til Tarent, hvis halvcirkelformede Havn beskyttes mod Havet af 2 Klippeøer, der kun lader én Adgang aaben til Havnen. Alt Materiellet fra Arsenalet i Neapel og fra Skibsbyggeriet i Castellamare skulde efterhaanden flyttes dertil, og Arbejdet ventedes paabegyndt, saa snart Midler dertil maatte blive bevilget.

Under Bygning forefandt jeg det ene af de to kæmpemæssige

Skibe, som den italienske Regering havde sat paa Bedding, nemlig »Italia«, Søsterskibet »Lepanto« byggedes paa Privatværft ved Livorno. Disse Skibe var næsten $\frac{1}{2}$ Gang større end det engelske »Inflexible«, de havde nemlig et Displacement af ca. 15 000 Tons, og de skulde armeres med Datidens sværeste Skyts, nemlig 4 Stk. 100 Tons armstrongske Forladekanoner. Italien overskrider saaledes betydeligt, hvad andre Nationer antager for Maksimums Størrelse af et manøvrabelt Skib.

Jeg gik ved gentagne Besøg paa Værftet alle Enkeltheder ved Bygningen nøje igennem; Bygningen af Skibet var stærkt fremskreden.

Aftenerne benyttedes til Rappportskrivning til Ministeriet, og om Morgenens inden Besøget paa Værftet fik jeg malet en lille Skitse i Olie af Udsigten fra vort Vindue. Der var endnu ikke mange Gæster paa Hotellet; blandt dem havde vi mest Samkvem med en meget tiltalende belgisk Familie, en Professor Lavelye fra Liège med Frue og Datter. Den unge Pige var passioneret Tegner, og vi maatte da gensidig vise hinanden vore Produktioner fra Rejsen, og hun var meget henrykt for mine Skitser.

Af Udflugter fra Hotellet gjorde vi kun to: en Køretur til Sorrento og et Besøg i Pompeji. Dette sidste skete ogsaa pr. Vogn; vi vilde have taget dertil pr. Jærnbane, men da vi kom ned i Byen, blev vi overfaldet af en Mængde Kuske, som alle vilde køre for os, saa vi skyndte os op i den nærmeste Vogn for at slippe for videre Tiltale. Det var kun $\frac{1}{2}$ Times Kørsel. Jeg havde jo for 10 Aar siden aflagt et indgaaende Besøg i denne verdensberømte Levning fra en fjern Tidsalder. Denne Gang indskrænkedes Besøget til en Vandring gennem den klassiske Stads tause og tomme Gader, hvor den dybe Stilhed ikke undlader at fremkalde en alvorlig Stemning. Denne Stemning forøgedes yderligere ved Besøget i det lille Museum, hvor den halve Snes af Ligafstøbninger opbevaredes.

Man kan vanskeligt tænke sig noget mere spøgelsesagtigt og alvorligt, men tillige rørende og interessant; der haves her en Afstøbning af Døden selv — den sidste Dødskamp og dens Lidelser ligger illustrerede for den Besøgende. De fortæller deres Historie med en forfærdelig dramatisk Sandhed, som ingen Billedhugger kunde formaa at gengive.

Køreturen til Sorrento var noget af det skønneste, som tænkes kan. Vi havde varmt Solskin, og Himmel og Hav var saa blaåt, som man ikke sér det hjemme, Landskabet gennemskaaet af snævre og dybe Bjergkløfter, bemærkelsesværdige ved deres yppige Vegetation. Appelsinlunde, Olivenplantager, Morbærtræer, Granatæbletræer, Figentræer og Aloer var til Stede i Overflod og smukt blandede mellem hverandre. Ved selve Byen var der intet særlig séværdigt, men Turen dertil var henrivende.

Den 4. Februar om Formiddagen rejste vi ind til Neapel og tog ind i Pension Hasler. Det var ret ubehageligt her i Syditalien at komme fra Jærnbanen til sit Hotel. Her i Neapel og i Castellamare var det mange Gange værre end i Rom; var man naaet op i sin Vogn, blev denne omringet af Tiggere, som var forfærdelig paatrængende, og af Dragere, der alle vilde have Bulletinen paa Kufferterne for at kunne hente disse. Endvidere var det næsten umuligt at blive af med en Kommissionær, der absolut vilde ledsage os til vort Hotel, Gud maa vide, til hvad Nytte for os. Jeg maatte skælde ham, der var krøbet op paa Bukken, meget kraftigt ud, ja — jeg maatte trække ham i Benene for at faa ham ned og blive ham kvit, og dog gjorde han derefter forgæves Forsøg paa at løbe efter Vognen, da vi kørte. Ligeledes var det vanskeligt at frigøre sig for de talløse Tiggere og Sælgere, der var til forfærdelig Plage.

Neapel er en meget større By end Rom og med langt mere Liv i Gaderne, men Bebyggelsen er langt fra tiltalende, Masser

af snævre og snavsede Gader og høje, indelukkede og daarlig byggede Huse. Men Byens Beliggenhed er uforlignelig skøn ved den pragtfulde Golf; amfiteatralsk hæver den sig fra Golfen med den høje, rygende Kraterkegle, »Monte di Vesuvio« i Baggrunden.

Snart efter vor Ankomst søgte jeg Arsenalet. Værftet var, som tidligere nævnt, hovedsagelig et Depot og Oplagssted for en Del af den italienske Flaade. Dog fandtes der flere Reparationsværksteder, nogle Beddinger til Bygning af smaa Fartøjer paa og en mindre Drydock. To Panserfregatter af Middelhavseskadren, »Principe Amadeo« og »Palestro«, laa under Reparation ved Værftet, og jeg havde Lejlighed til at gøre mig nærmere bekendt med deres Konstruktion, Armering, Beskyttelse m. m.

Vi saa os selvfølgelig om i Byen, besøgte Byens Hovedgade »Strada di Toledo«, der i Retning Nord til Syd, og fortsat Nord efter af »Strada nuova di Capodimonte«, deler Byen i 2 Dele, hvoraf den østlige er den største og ældste Del af Staden. Den vestlige Del omfatter det moderne Kvartér, som kaldes »La Chiaia«. Den brede Riviera di Chiaia løber langs Golfen og afgav en pragtfuld Promenade med frisk Luft og skønne Udsigter; her fik jeg Lejlighed til at male et Par pæne Akvareller. Envidere besøgte vi den berømte Kaj »S. Lucia«, hvor der blev Lejlighed til i stor Udstrækning at sé Scener af det maleriske og ret ugenerte neapolitanske Folkeliv. Paa smukke Aftener, særlig om Søndagen, kan der være meget overfyldt og livligt paa Pladsen.

Af Seværdigheder gennemvandrede vi naturligvis Museo Nazionale (det tidligere Museo Reale Borbonico, som jeg jo havde besøgt i Februar 1879, se Pag. 22), en af de mest fremragende Samlinger i Verden.

Paa Grund af den indskrænkede Tid, vi havde til Raadighed, foretog vi kun faa Udflugter fra Byen. Nævne skal jeg

kun et Besøg i Klosteret »S. Martino«, navnlig for den pragtfulde Udsigt derfra over Neapel, Golfen, Vesuv og det frugtbare Land saa langt som til Nola og Appeninerne; endvidere en dejlig Køretur fra »Chiaiaen« gennem Distriktet Vest for Neapel, som fra umindelige Tider af har været Scene for den voldsomste vulkanske Virksomhed. Forbjergene, Bugter og Søer og de vidunderlig smukke Indskæringer udgør Ejendommelighederne i dette Sceneri. Vi kørte gennem Grotten ved »Posilipo« til »Bagnoli« og »Pozzuoli«, besaa Amfiteatret og Krateret »Solfatara«. Endel af Vejen gaar langs Kysten. Hjemkørslen fra Pozzuoli til Neapel foretoges ad Strada Nuova di Posilipo.

Den 8. Februar afrejste vi over Rom, Firenze til Venezia, hvor jeg havde tjenstlig Gerning at udføre.

I Firenze gjorde vi nogle Dages Ophold. Vi tog ind i det danske Pensionat i Via della Scala, Carlo Rodolfo, en Hillerødborger, som havde italianiseret sit danske Navn, men vi havde jo meget travlt i de 2 Dage, vi var der, saa vi saa ikke meget til de andre Pensionærer, mellem hvilke iøvrigt var Komponisten Lange-Müller.

Firenze er en meget smuk By, beliggende paa begge Bredder af Floden Arno i en Dal, som er omgivet af Udløbere fra Appeninerne. Byen er i Virkeligheden fra Middelalderen af og til Nutiden det intellektuelle Centrum i Italien. Literaturen og Kunsten, storslaaede Minder om Byens betydningsfulde Historie og en skøn Omegn har gjort Firenze til en Verdensstad af første Rang.

Da vi jo kun havde den meget korte Tid til Raadighed, maatte vi indskrænke os til et almindeligt Overblik og til at besé de største Seværdigheder. Først besøgte vi den maleriske »Piazza della Signoria« med det gamle Raadhus, »Palazzo Vecchio« og »Loggia dei Lanzi«.

Raadhuset er opført ca. 1300, det var oprindeligt et stærkt

befæstet Slot med en meget fremspringende Rundgang med Skydeskaar, og det har et mægtigt, firkantet Taarn, hvori Stormklokken hænger, og smaa uregelmæssigt anbragte Vinduer. Indtrykket af Trusel og Kraft fremhæves derved, at Bygningen er opført i »Rustika«, d: af raat tilhugne Kvadre. Til venstre for Indgangen findes en Kopi af Michel Angelo's berømte David, til højre Bandinellis Herkules.

Lige overfor Raadhuset ligger den meget smukke, aabne Søjlehal, der kaldes »Loggia dei Lanzi«. Enkelthederne i Hallen er vel gotiske, men Linier og Forhold i Bygningen minder mere om Renaissance end om Middelalder. Den rummer en Mængde Sculpturer, bl. a. Sabinerindernes Rov og Menelaus med Patroclus Lig.

Ved Siden af Loggiaen og Raadhuset i Retningen mod Arno ligger »Palazzo degli Uffizi«, opført ca. 1560 til Brug for Administrationen. Paladset bestaar af 2 Fløje, forbundne for Enderne ved en mellemliggende Bygning. Søjlehallernes Arkader i Paladsets Stueetage er dekorerede med Marmorstatuer af berømte Toscanere. Den vestlige Fløj af Paladset indeholder Postvæsenets Centralbureau og det centrale Archiv for Toscana, den østlige Fløj det store Biblioteca nazionale.

»Galleria degli Uffizi«, denne Kunstsamlings Kærne udgøres af Medicæernes Samling. Den er, hvad Værkernes Antal og Betydning angaar, en af de største i Verden. Vor Tid tillod os kun en flygtig Gennemgang af denne pragtfulde Samling, som omfatter saa godt som fuldstændig de florentinske Sko- lers Malerier.

Fra Uffizierne fører et overdækket Galleri over Broen Ponte Vecchio til Palads Pitti paa Arnos venstre Bred. Broen er den ældste af Broerne over Arno; den er paa begge dens Sider bræmmet med Guldsmedebutikker o. l. Paladset er bygget paa Skraaning af Colline Boboli og er meget smukt beliggende. Det indeholder i sin øverste Etage det berømte »Galleri Pitti«.

Denne gamle Samling er grundlagt af Medicæerne og indeholder ca. 500 Numre. I denne Mængde pragtfulde Værker var Raphael repræsenteret med seks udmærkede Billeder, hans Ven Fra Bartolomeo og Andrea del Sarto hver med fire, Tizian med fem og Rubens med fire. Desværre maatte vi ogsaa her nøjes med en, for mig som særlig kunstinteresseret, altfor hurtig Gennemgang.

Den sidste Dag af Opholdet foretog vi et kort Besøg i Domkirken og et længere ved Michel Angelos sidste store plastiske Værk, nemlig Gravmælerne over to unge Medlemmer af Medicæernes Slægt, »Lorenzo og Giuliano«, i et Kapel ved den meget gamle Kirke »S. Lorenzo«. Kunstneren har selv bygget Kapellet.

Statuerne af de to unge siddende Medicæere — Idealfigurer, ikke Portræter — i antike Rustninger, er anbragt foroven i Nicher; gennem deres Holdning og Bevægelser er givet Modsætningen, dog ikke overvættets stærkt, mellem Daadskraft og Eftertanke; Skyggen fra Hjelmen falder over Lorenzos Overansigt, hvorved det tankefulde Præg fremhæves. Forneden paa Sarkofagerne hviler fire mægtige, nøgne Skikkelser, en Mand og en Kvinde paa hver Sarkofag; de forestiller Døgnets Tider, der jo betinger Tilværelsens Forløb. Hver Figur er legemlig forskellig karakteriseret, svarende til den Dagstid, Skikkelsen forestiller. Under Giuliano: Natten, sovende, en Kvinde ude over den første Ungdom, Hovedet beskygget, og Dagen, den vældige Mand, der uvillig drejer Hovedet. Under Lorenzo: Aftenen, den aldrende Mand, der tager Afsked med Dagens Møje og strækker sig til Nattens Hvile, samt Morgenens, den friske unge Jættekvinde, der tøvende drager Sløret tilside. I Henseende til Formens Bredde og Friskhed menes disse Skikkelser at kunne sammenlignes med det ypperste af antik Skulptur, Parthenons Gavlgrupper. Til Kapellets Udsmykning hørte ogsaa en ufuldendt Gruppe, den dejligt komponerede, vemodige Madonna med det diende Barn.

Gerne var vi bleve længere i denne vidunderlige og interessante By, men det kunde vi af flere Grunde ikke. Den næste Morgen rejste vi over Bologna og Ferrara til Venezia, hvor jeg skulde besøge det derværende Orlogsværft.

Vi ankom altsaa til Venezia den 11. Februar om Aftenen og tog pr. Gondol til den os anbefalede Pension Aurora, beliggende ved Kajen »Riva degli Sciaconi«, ved »Canale di S. Marco«, en henrivende Beliggenhed med dejlig Udsigt over denne Canal til Øen »S. Giorgio Maggiore« med den smukke Kirke af samme Navn og det gamle Benediktiner-Kloster, samt over Mundingen af Canal Grande med Kirken »S. Maria della Salute«.

Mit første Besøg i Staden galdt de maritime Myndigheder og Arsenalet. Dette engang i Republikkens Tid anselige Værft, anlagt Aar 1104, var nu kun af forholdsvis ringe Betydning. Kanalernes ringe Dybde tillader nemlig kun moderne Krigsskibe af 2. og 3. Rang Adgang dertil. Arsenalets Udstrækning er betydelig; det er helt omgivet af Mure, forsynede med Skydeskaar og flankerede med Taarne. Indgangsporten, som den var nu, er fra Renaissancetiden og meget smuk; foran den staar 4 Løver af antik græsk Oprindelse. Et større Antal Bygninger indtage Arsenalets Fladerum, disse var dog for en stor Del forfaldne. I den senere Tid havde man dog begyndt at rekonstruere Anlægget.

Foruden et Jærnskipbygnings Værksted fandtes et Torpedoværksted og et Artilleriværksted. Af Nybygninger forefandt jeg under mit Besøg 2 mindre Søsterskibe, nemlig Avisoerne »Colonna« og »Barberigo«.

Som ovenfor nævnt anvendte Regeringen for Tiden en Del Midler til Reorganisering og Modernisering af Værftet; naar disse Arbejder var afsluttet, var det Hensigten at anvende en mindre Sum paa Uddybningen af det til Arsenalet indførende Farvand. Den nutidige Dybde var ca. 7 m, det paatænkte at gøre Løbet sejlbart for 9 m dybgaende Fartøjer.

Venezia, tidligere den mest blomstrende af Universets Handelsbyer, ligger 4 Kilometer fra Fastlandet i Lagunerne ved Adriaterhavets nordlige Ende og er ved en meget lang, muret Bro i Forbindelse med Fastlandet. Lagunerne er ved Dyner adskilt fra Havet. Byens Huse og Paladser er byggede paa Grundpæle. Mere end 150 Kanaler deler Øen i 117 Smaaøer, der var forbundne med hinanden ved 378 Broer, for Størstedelen af Sten. Kanalerne beskyller som oftest Husenes Fod. En Labyrinth af snævre Stræder udstrækker sig i Mellemrummene mellem Kanalerne.

»Canal Grande«, Venezias Hovedfærdselsvej, gennemskærer Byen fra Sydøst til Nordvest, idet den beskriver et omvendt S. Mængden af stolte, karakteristiske Paladser antyder Rigdommen og den næsten fyrstelige Magtstilling hos Republikkens Købmandsfamilier. Alle Stilarter fra det 12. til det 18. Aarhundrede er repræsenteret mellem Paladserne.

Vi begyndte vor Afsøgning af Byen med en flere Timer lang Gondoltur. Først gennemroede vi hele Canal Grande i Retning fra SO af. Vor Gondoliere var meget flink til at nævne alle Navnene paa Paladserne, og selv fulgte vi med efter Bædeker. Det var jo et meget smukt og malerisk Skue, men det meste bar jo Præget af Førfald og falden Storhed. Ved Indgangen til Kanalen ligger den store og smukke Domkirke »S. Maria della Salute«, vi passerede under den nye Jærnbros, der fører over til Academia di Belle arti, derefter under den berømte »Rialtobro«, der er bygget 1582—92 i Stedet for en gammel Træbro. Den bestaar af en enkelt Brobue af Marmor, og den er paa begge dens Sider bræmmet med en Række Butikker. Indtil Aaret 1854 har denne Broforbindelse været den eneste mellem Venezias Øst og Vest Kvarterer.

Efter Kanalturen roede vi udenom Byen og hjem. Vi gjorde i øvrigt efterhaanden den Opdagelse, at man til Fods kan komme overalt i Byen, naturligvis med store Omveje gennem

smalle Stræder og over en utallig Mængde Broer. En Tur til Fods var ogsaa morsom, kun blev man plaget af mange Tiggere; $\frac{1}{4}$ af Befolkningen var fattig og arbejdsløs. Paa en saadan Fodtur i Byens Vest Kvarter besaa vi »Frari Kirken«, en af de største og smukkeste i Venezia, hvor venetianske Berømtheder er begravede, og endvidere besøgte vi »Academia di Belle Arti«, som indeholder ca. 700 Malerier, næsten alle af venetianske Kunstnere. En anden Fodtur foretog vi til »Campo S. S. Giovanni E. Paolo« i Byens Øst-Kvarter, ikke langt fra vort Pensionat. Denne Plads besøgte vi for at se Billedhuggeren Verrocchios berømte Hovedværk, Rytterstatuen af »Condottieren Colleoni«. En smækker Piedestal, der har Form af et Mausoleum, løfter Statuen op i Højde med Hus-tagene. Den fyrige Hingst, en kraftig og glimrende Silhuet, ypperlig i Bevægelsen, er en levende Piedestal under den harniskklædte Feltherre, der tøjler den uden at agte derpaa. Det skal være Verdens mest imponerende Rytterstatue.

Fra vort Pensionat havde vi kun et Par Minutters Gang langs Canal di S., Marco til »Dogepaladset« (Palazzo Ducale), »Piazzettaen« og »S. Markus-Pladsen«. Denne Plads er uden Sidestykke i Italien, den giver en god Idé om Venezias tidligere Storhed. Paa Pladsens østlige Ende ligger »Kirken S. Marco« og foran den den gamle »Campanile«. Paa Nord- og Sydsiden er Pladsen omgivet af Øvrighedsbygninger fra Republikkens Tid, og Stueetagerne i alle disse Bygninger har fortil Arkader, der er optaget af Kaféer og Magasiner. Store Mængder af Duer flagre rundt paa Pladsen, der gennem hele sin Længde er brolagt med Fliser af Marmor og Trachyt. Rigt dekorerede Piedestaler af Bronze foran Kirken bærer de 3 venetianske Master.

Kirken S. Marco er bygget for i den at kunne bevare Relikvierne af S. Marco, Kirkens Patron, som af Venetianerne er bragte fra Alexandria hertil. Kirken har Form af et græsk

Kors og er overdækket med 5 Kupler, den er paabegyndt Aar 830, og dens Hovedparti er en romansk Basilika, men den er siden da gentagne Gange underkastet Ombygninger og Stilændringer, saaledes at dens Ydre efterhaanden er blevet ret fantastisk. Mere end 500 Marmorsøjler er fordelt mellem Kirkens Ydre og Indre. Over Hovedporten er anbragt fire Bronzeheste, som Dogen Dandolo Aar 1204 bragte med sig fra Constantinopel.

Kirkens imponerende store, fritstaaende Klokketaarn, Campanile di S. Marco, staar foran Kirken i Markuspladsens SO.-lige Hjørne. Vi besteg Taarnet, hvorfra man har den dejligste vidtstrakte Udsigt over Venezia, Lagunerne, Havet og de tyrolske Alper, og vi havde maget det saa, at vi naaede Toppen et Kvartérstid før Solnedgang for at kunne nyde dette store og glimrende Skue. Idet Solen sank ned bag Bjergene ved Padua, kastede den et karminrødt Skær over Land og Hav, de fjerne, snedækte Toppe af de tyrolske Alper stod skarpt mod den nordlige Himmel. Skøndt det var køligt deroppe, kunde vi ikke løsrive os fra Stedet, før Tusmørket begyndte at indtræde.

Til Marcuspladsens SO.-lige Hjørne støder vinkelret Piazzettaen, som strækker sig herfra helt ned til Canale di S. Marco. Til Pladsens vestlige Side støder det gamle Bibliotek, til dens østlige Side Dogepaladset (Palazzo Ducale), bygget i Begyndelsen af det 9. Aarhundrede som Residens for den første Doge, senere ofte restaureret og lavet om paa. Bygningens udvendige Side har i Stueetagen og i 1. Etage lige over hinanden 2 smukke gothiske Gallerier. Hovedindgangen til Paladset ved S. Marcuskirken, »Porta della Carta«, er bygget i meget dekorativ Stil. For Enden af Pladsen mod Canalen staar 2 store Granitsøjler; den ene af disse bærer »St. Marcus' vingede Løve«; den anden »St. Theodore«, Venezias gamle Skytshelgen. Der er herfra en smuk Udsigt til St. Georgio Maggiore paa Kanalens anden Side.

Næsten hver Aften drev vi nogle Timer hen paa dette vidunderlige Sted, iagttagende Folkelivet og de mange Butikker af forskellig Art paa Marcuspladsen. En Maaneskinsaften paa Pladserne er af uforlignelig Skønhed.

Under vort Ophold var Karnevallet i fuld Gang. Det er her mere broget og betydeligt end i Italiens andre Byer, Rom maaske undtaget. En Søndagften overværede vi et stort Maskebal under aaben Himmel paa en paa Marcuspladsen opført stor Estrade. Denne forestillede Havbunden, hvorfra mægtige Koralgrene skød sig i Vejret; gennem dem var lagt Gasledninger, og Blussene dækkedes af mangefarvede Glaskupler. Store Konkylie-Opstillinger med derpaa hvilende Havfruer og Havplanter fuldendte dette lige saa fantastiske som smagfulde Arrangement, og hele Estraden var omgivet af Flagstænger med brogede Silkevimpler. Da vi mellem Kl. 9 og 10 kom ned paa Pladsen, var Dansen i fuld Gang, og de mest forskelligartede og morsomme Masker hvirvlede sig omkring efter en udmærket Musik, der udførtes af et kostumeret Musikkorps. Pladsen var i øvrigt fyldt af promenerende Tilskuere, og det haglede med Konfetti fra disse. Det Hele var i Sandhed et pragtfuldt Skue.

Næste Formiddag overværede vi paa Piazzettaen et andet Karnevalsoptrin. Et Skib kom roende gennem Kanalen og lagde til ved Piazzettaen. Midt paa Dækket var anbragt en stor, i overnaturlig Størrelse fremstillet Muslingeskal, hvorpaa der hvilede en Venus i Trikot, og Muslingeskallen var paa begge Sider omgivet af en Livvagt af Adelsmænd af de for-dum adelige Slægter i Venezia. Livvagten bar Muslingeskallen iland og bar den under mægtig Jubel fra de omgivende Mængder op ad Piazzettaen.

Langs Rivaen var der til Adspredelse for det lavere Publikum, som paa vor Dyrehavsbakke derhjemme, opstillet en Række Boder, til hvilke vi havde Udsigt fra vore Vinduer i

Pensionatet. Der forevistes fede Kvinder, siamesiske Tvillinger og endvidere Panoramaer med de forfærdeligste Tildragelser, som de store Skille gav en Idé om. Der var en Raaben og Skrigen af Foreviserne. Et Telt, hvori der optraadte Beridere, syntes dog at gøre størst Lykke, da Heste ellers aldrig ses i Venezia.

Omsider kom da Afslutningen af vort Ophold i Italien, og vi afrejste en Aften pr. Dampskib til Triest med Sorg over at skulle forlade det skønne, maleriske og minderige Land.

Til Triest ankom vi den 19. Februar om Morgenen. Vi var altsaa nu i Østrig, og jeg skulde begynde mine Studier i dette Land. Ved Triest fandtes ingen Orlogsstation, ej heller noget kejserligt Bygningsværft, men Bygning af Skibe til Flaaden blev foretaget paa et privat Værft, San Rocco, tæt ved Byen, og under Opsyn af Marineingeniører. Paa dette Værft aflagde jeg et Besøg og forefandt der følgende Skibe under Arbejde:

Et større pansret Kasematskib, »Tegetthof«, paa 7600 Tons, opkaldt efter Sejrherren ved Lissa. Skibet var sat i Vandet sidste Oktober Maaned og var under Færdigbygning paa Vandet. Jeg fik beredvillig Adgang til at sætte mig ind i alle Enkeltheder ved Bygningen, som frembød meget af Interesse for mig baade ved Kasemattens Konstruktion og Beskyttelse og Armeringens Anbringelse. Jeg havde Lejlighed til at sé, hvorledes Erfaringen fra Kampen ved Lissa havde affødt flere Ejendommeligheder ved Konstruktionen af Skibets Kasemat, Ejendommeligheder, som sikkert var af ikke ringe praktisk Betydning.

Foruden dette større Skib var der ogsaa et mindre under Bygning, nemlig Torpedoskibet »Spalato«.

Forinden vi forlod Triest aflagde vi et Besøg paa det berømte Slot »Miramare«, som har en henrivende Beliggenhed ved Triester Golfen. Slottet ejedes i sin Tid af Erkehertug Maximilian af Østrig, en yngre Broder til Kejser Frantz Joseph.

Som bekendt blev Erkehertugen i Aaret 1864 ved Napoleon den 3.s Hjælp valgt til Kejser af Meksiko, senere svigtet af Franskmændene og ved Oprør i Landet fanget og skudt i Juni 1867.

Efter et Par Dages Ophold i Triest, hvor jeg fik en Del mig paahvilende tjenstlig Korrespondance til Ministeriet og til den danske Gesandt i Wien, Kammerherre Falbe, fra Haanden, tog vi med Dampskib fra Triest til Pola.

Det var en lille Sko af en Damper, snavset indenbords. Vejret friskede op efterhaanden, saa det var just ikke nogen magelig og behagelig Rejse. Vi fik en Bøf, som vist var stegt i Maskinolie, men trods alt holdt min Hustru sig tappert. Endelig ud paa Eftermiddagen drejede vi ind i den mindre Bugt, hvorved Pola ligger. En smuk Ruin af et Amfiteater, bygget i samme Stil som Colosseum i Rom, dog mindre, men mere velbevaret, fortonede sig pragtfuldt mod den klare Luft inde over Byen ved Bunden af Bugten.

»Pola« var den østrigske Flaades eneste Orlogsværft; det var et særdeles smukt og moderne Anlæg ved Bugten, der danner en fortrinlig Havn, forsvaret mod Søsiden af et Antal Forter og en Minespærring og mod Landsiden af en Række Forter. Ved Værftet fandtes Oplagssteder og Beholdninger for Flaaden, Konstruktions- og Reparationsværft, ligesom ogsaa Artilleri- og Matrosskoler — Kadetakademiet findes i Fiume. Konstruktionsværftet var anlagt paa en Ø i den inderste Del af Bugten, den saakaldte Olivenø, og her fandtes foruden Jærnskibsbyggeri Værkstederne, 2 større Drydøkker og en større Flydedok, en større ikke overbygget Bedding og 2 mindre overbyggede af en særdeles smuk og hensigtsmæssig Konstruktion.

Chefen for Værftet havde, da jeg ved min Ankomst aflagde ham Besøg, givet mig en Officér til Hjælp for mig under Opholdet. Under dennes Vejledning besaa jeg med stor Interesse og med meget Udbytte dette moderne Anlæg. Af Nybygninger

forefandtes en Trækorvet »Saida« med enkelte Jærnforbindelser og et Torpédoskib »Zara« af Bessemer-Staal, Søsterskib til det ovenfor nævnte ved Triest under Bygning værende »Spalato«. Endvidere havde jeg Lejlighed til at besøge de for nylig ombyggede og nu fuldførte Panserfregatter »Kaiser Max«, »Prinz Eugen« og »Don Juan d'Austria«. Disse Skibe var oprindeligt byggede af Træ. I en forholdsmæssig kort Tid ødelagdes imidlertid Træskrogene, og man havde da bestemt sig for at erstatte disse med Jærnskrog af samme Tegning; ikke for derved at indvinde nogen økonomisk Fordel, men for at Reparationskontoen at kunne erholde 3 saa godt som nye Skibe, da Rigsdagen Intet vilde bevilge til Nybygninger. Paa Grund af Jærnskrogens større Lethed havde man naaet at kunne beskytte Skibenes vitale Dele med sværere Panser.

Endvidere aflagde jeg Besøg ombord i de ny fuldfærdige Typer af Kasematskibene, Panserlinieskibene »Custoza«, »Erzherzog Albrecht«, sjældent smukke og rummelige Skibe, som paa deres første Togt havde vist sig i Besiddelse af udmærkede Egenskaber.

Den østrigske Flaades moderne Artilleri bestod for de mindre Kalibres Vedkommende af Uchatius Staalbronze Kanoner og for de større Kalibres Vedkommende af Kruppske Bagladekanoner.

Paa en Høj, skuende ud over Værft og Krigshavn, var oprejst en Bronzestatue af Admiral Tegetthoff. Min Ledsager fulgte mig derop, og under Opstigningen kunde jeg paa den Side af Sökkelen, som vendte imod os, læse Inskriptionen af Metal: »Glorreich siegend bei Lissa«. Jeg skal ikke nægte, at jeg var spændt med Hensyn til den mulige Inskription paa Sökkelens anden Side. Da jeg kom derover og fik Spændingen udløst, maatte jeg i høj Grad anerkende den for saadanne Spørgsmaals Vedkommende saa sjældne Ærlighed og Erkendelse, som havde faaet Udtryk gennem Affattelsen af den paa-

gældende Inskription, der stod nemlig: »Tapfer kämpfend bei Helgoland«.

Jeg fik under Opholdet Indtryk af, at de østrigske Søofficerer var meget vel instruerede, kundskabsrige og dygtige Officerer, som stod endel højere i disse Henseender end Medlemmerne af den samme Stand paa den Side af Adriaterhavet, som jeg nylig havde forladt.

Byen var en tarvelig bygget Provinsby, hvori dog fandtes — foruden den ovenfor omtalte smukke Amfiteaterruin — nogle forfaldne arkitektoniske Levninger fra Romertiden. Hotellet var meget slet og snavset, og vi havde de fleste Dage under Opholdet Regn eller Blæst, saa at vi umiddelbart efter Afslutningen af min tjenstlige Virksomhed, trods al den Elskværdighed, der blev vist os fra alle Sider og trods Indbydelse til et Bal i Marinekasinoet, for hvilken vi undskyldte os med uopsættelig Nødvendighed for Afrejse, forlod Byen den 25. Februar om Aftenen med Toget nordpaa til Wien.

Det var en 24-Timers Rejse over Laibach, Marburg, Gratz og Semmering. Vi var saa heldige at være alene i Kupeen næsten hele Natten. Over Semmering havde vi det dejligste Vejr, klar blaa Himmel, der var Dagen før faldet megen Sne, som saa smukt fremhævede de mange Bjergtoppe mod den blaa Luft, og vi var enige om, at Turen over Semmering vist var den skønneste og mest storslaaede Jærnbane-rejse, vi endnu havde kørt paa Rejsen. Det højeste Punkt paa Banen ligger omtrent 3000 Fod over Havet, det gik afvekslende gennem Tuneller og over Broer, der i flere Buer strakte sig over Afgrunden, og fra Broerne havde man de mest glimrende Udsigter over Landskabet.

Ved 6-Tiden om Eftermiddagen ankom vi til Wiens Sydbanegaard og tog ind paa et Hotel paa Karlspladsen.

Mit første Besøg galdt Gesandten, Kammerherre Falbe, der

raadede mig til at henvende mig personlig i Krigsministeriet for at opnaa den af mig ønskede Adgang til Arsenalet, hvilket jeg ogsaa gjorde. Adgangstilladelsen blev mig ogsaa med megen Elskværdighed og Forekommenhed givet.

Arsenalet er et omfangsrigt og betydeligt Anlæg, som først for ca. 25 Aar siden var traadt i Virksomhed. Det var delt i 3 Hovedafdelinger, nemlig Kanon-, Affutage- og Haandvaabenfabrikkerne. Kanonfabrikken var kun tildels tilgængelig for Fremmede, idet hele Støbningen og den første Del af Forarbejdelsen af Staalbronzeskylset holdes meget hemmelig, og jeg fik desaa kun de færdige Kanoner og de under sidste Færdiggørelse værende Kanoner af dette Materiale at sé.

Men det var jo netop for at faa saa indgaaende Oplysninger som muligt om dette nye Skyts, at jeg tog til Wien og søgte om Adgangen til Arsenalet. Som bekendt er det den østrigske Generalmajor, »Baron Uchatius«, Bestyreren af Fabriksafdelingen i Arsenalet, der er Opfinderen af den saakaldte Staalbronze, et Kanonmateriale, der havde vundet mere og mere Indpas i det østrigske Artilleri. Det lykkedes mig nu ogsaa ad forskellige Veje at komme i Besiddelse af meget fyldige Oplysninger. Blandt andet fremgik heraf, at Feltskytsset — Bronzen og Arbejdslønnen iberegnet — kostede omtrent $\frac{1}{3}$ af, hvad Prisen var for det Kruppske Feltskyts, medens den 15 cm Staalbronzekanon kom paa omtrent det halve af, hvad den tilsvarende Støbstaalskanon koster Østrig. Jeg skal ikke her komme nærmere ind paa disse Oplysninger, som i flere Retninger var af stor Interesse, og som jeg gjorde til Genstand for en særlig Indberetning til vort Marineministerium.

Vi var jo nu naaet op i et koldere Klima, i Wien var der Vinter endnu, dog ikke Frostvejr. Nedgangen i Temperaturen føltes dog ikke saa stærkt, da Husene er mere byggede med Vinter for Øje end f. Eks. i Paris. Jeg havde en Del at bestille her med Indberetninger, Arsenalbesøgene og Visiter, men

vi fik dog Lejlighed til at faa et Overblik over Hovedstaden, der jo ligger ved Donaufloden, som dog ikke flyder gennem den indre By, men kun berører de nordlige og østlige ydre Kvarterer. Ved Nusdorf bøjer dog Donaukanalen af fra Floden. Kanalen skiller i sit Løb Brigittenau, Leopoldstadt og Prateren fra den øvrige Del af Wien.

Byen er inddelt i 21 saakaldte Bezirke. Det 1. Bezirk omfatter den indre Bydel, som helt omgives af Franz Josefs Kajen langs Donaukanalen og den 6 km lange »Ring«, en Række brede Boulevarder, der var anlagte paa de i 1858 sløjfede gamle Fæstningsværkers Plads. Ringen hører til de smukkeste Pragtgader i Hovedstaden.

I denne Bydel saa vi den berømte »Stephans' Domkirke«, som er Midtpunktet i den indre By, gennemvandrede »Graben Gaden«, en bred og meget livlig Gade med meget elegante Butikker. I dens Midte ligger den af Marmor i Sæmning og Plastik pragtfulde »Pestsøjle«, opført »til Ihukommelse af Ophøret af Pesten« 1679. Endvidere besøgte vi »Hofburg«, Kejserens Residens, »Revolutionspladsen« og Hovedgaden »Kärntner Strasse«, en bred, stærkt befærdet og yderst elegant Forretningsgade. Paa Ringen besøgte vi Operaen og tilbragte en Aften der ved Opførelsen af »Faust« og en Ballet. En pragtfuld Eftermiddag tilbragte vi paa en Promenade-Koncert, hvor selve »Strausz« dirigerede.

I de øvrige Bezirke besaa vi kun, da vor Tid ikke tillod os andet, det aller væsentligste. Blandt Wiens mange smukke Parkanlæg og Spadseregange aflagde vi Besøg i »Prateren«, Wiens mest bekendte Seværdighed, som for enhver Fremmed er uadskilleligt knyttet til Begrebet Wien. Ogsaa den store »Augarten« besøgte vi; desværre tillod Aarstiden jo ikke ret at nyde disse Anlægs Skønhed.

I Bezirk XIII, »Hietzing«, fik jeg Anledning til at allægge et særligt Besøg. Anledningen var følgende: Den 21. December

1878 var jo vor »Prinsesse Thyra« bleven formælet med »Prins Ernst, Hertug af Cumberland«. Prinseparret boede, efter hvad der fortæltes mig af Premierløjtnant Hedemann, som vi her for 5. Gang paa Rejsen var truffet sammen med, i en Villa i Hietzing. Han havde ved et Besøg i det tæt derved beliggende kejserlige Lystslot »Schönbrunn« sét Prinsessen spadsere i den offentlig tilgængelige Del af den smukke Slotspark. I øvrigt fortalte han, at Prinsessen for Tiden næppe befandt sig helt vel her i Wien; hun var endnu ikke præsenteret ved Hoffet, da Kejserinden var rejst til Irland og Kejseren til Ungarn uden at have haft nogen Forbindelse med det cumberlandske Prinsepar, ligesom ogsaa Wiener-Pressen aldeles ikke havde omtalt Prinseparrets Ankomst til Staden. Som dansk Officér og i øvrigt ogsaa som kendt af Prinsessen fra min Tjeneste i Kongens Dampskib »Slesvig« og fra flere andre Lejligheder, bestemte jeg mig til at søge Foretræde for hende og gøre hende min Opvartning. Jeg blev meget venligt modtaget og indbudt til Frokost den næste Dag, hvor jeg tilbragte et Par fornøjelige Timer sammen med Prinseparret. Saa vidt jeg husker, havde Prinsen i sin Tid forrettet Tjeneste ved Artilleriet, og det fremgik i det mindste af vor Samtale, at han havde megen Indsigt paa dette Omraade og stor Interesse for dette Vaaben. Han erkendte sig om forskellige af mine artilleristiske Erfaringer fra min Tjenesterejse og forærede mig ved Afskeden et stort og pragtfuldt illustreret Værk om Generalmajor Uchatius' Staalbronzeskyts, som det glædede mig meget at modtage, og som var mig til megen Nytte. Jeg blev under mit Ophold hos Prinseparret slaet af den Hygge og Jævnhed, der var i deres Hjem, og jeg fik et stærkt Indtryk af, at Lykke og Kærlighed herskede der.

Efter Afslutningen af min tjenstlige Virksomhed forlod vi Wien den 10. Marts om Aftenen for at rejse over Dresden til Berlin. Heldigvis ved Daggry kørte vi gennem det sachsiske

Schweiz, hvor der er meget smukt, flere Timer kørte vi langs Elben og omgivet af de sachsiske Alper. Dog var vi enige om, at Udsigterne stod tilbage for mere af, hvad vi i saa Henseende havde sét tidligere paa vor Rejse. Til Dresden ankom vi Kl. 9 om Morgenen og standsede her for et Par Dage, egentlig kun for at sé det berømte »Museum« og »Zwinger«, der indeholder betydelige og meget betydende Samlinger, Museet: Malerigalleriet, Kobberstiksamlingen og Haandtegningerne, Zwinger: Gipsafstøbningerne, det zoologiske og det mineralogiske Museum m. m.

Vi tog ind paa Hotel Weber, der laa i Ostra Allé, tæt ved Zwinger, og straks samme Formiddag aflagde vi Besøg i Museet, som danner Zwingerbygningens nordlige Afslutning. Malerigalleriet staar i 1. Række blandt de europæiske Samlinger, det er i det væsentlige skabt af August III udaf et allerede dengang bestaaende Kunstkammer. Den gamle italienske, tyske og nederlandske Kunst er pragtfuldt repræsenteret. Vi opsøgte straks Raphaels berømte Billede »den sixtinske Madonna«, for med friske Øjne at kunne betragte dette herlige Mesterværk, der med sin hulde Ynde og æggende, hemmelighedsfulde Vision betager ethvert modtageligt Gemyt. Jo længere man betragter det, jo større bliver Nydelsen. Ogsaa Correggio's verdenskendte Billede »den hellige Nat«, hans »Magdalene« og de mange andre Billeder af berømte Malere beundrede vi, men det vilde føre for vidt her at komme ind paa Enkeltheder; hele Formiddagen forbleve vi i Museet, og det var vanskeligt for mig at løsrive mig derfra. Vi gik saa hjem over den »Brühlske Terrasse«, anlagt af Grev Brühl 1738 som Have til hans tilstødende Palads. Terrassen har fra gammel Tid et stort Ry, men havde dog i den nyere Tid paa Grund af omgivende Bygninger mistet en Del af sin Ejendommelighed. Terrassen sænker sig ned mod Elben, som jo gennemstrømmer Staden og deler den i 2 Dele, den sydlige, Altstadt,

med sine Forstæder, og den nordlige, efter Branden 1686 paany opførte, Neustadt, med sine Forstæder.

Efter 2 Dages interessant Ophold i Kongeriget Sachsens Hovedstad, gik Rejsen videre til Berlin, hvortil vi ankom den 13. Marts efter 3 Timers Jærnbankørsel. Først her mærkede vi rigtig Kulden, Frysepunkt med en forfærdelig bidende, kold Vind, der gik gennem alt, til Marv og Ben. Vi tog ind paa et Hotel lige ved »Unter den Linden«, Strækningen mellem »Brandenburger Thor« og »det kongelige Slot«, Brændpunktet for Berliner-Livet. Jeg aflagde mine officielle Besøg; i Østrig var man meget forekommende og imødekommende mod mig, her var man nok forekommende, men ikke meget imødekommende. Ved et personligt Besøg i Krigsministeriet for at erfare, om der var tilstaaet mig Tilladelse til at besøge et Statskrudtværk, som jeg gennem vort Gesandtskab havde anmodet om Adgang til, svarede man mig med dybe Beklagelser, at i reglementariske Bestemmelser fra 1876—77 var det forbudt at give fremmede Officerer Adgang til enhver teknisk Anstalt, og som Subsistut tilbød man mig Adgang til en Kaserne og Tilladelse til at overvære Eksercits med et Feltbatteri, hvortil jeg gjorde dem opmærksom paa, at jeg var Søofficer og ingen særlig Interesse havde heraf. Gennem Marineministeriet opnaede jeg dog Adgang til Marinestationerne i Wilhelmshafen og Kiel. Da disse Ordninger var truffet, afrejste vi den 16. til Magdeburg, hvor jeg skulde alægge et Besøg i det private Firma Grusons Fabrik.

Denne Fabrik var beliggende i Magdeburgs sydlige Forstad »Buckau«. Det temmelig storartede Anlæg skriver sig først fra 1868 og var desarsag særdeles hensigtsmæssigt og praktisk anordnet, saavel som ensartet i Opførelse. Ca. 1000 Arbejdere beskæftigedes til Stadighed, og Fabrikkens Virksomhed havde været i stadig Tiltagende. Som bekendt skylder den sin Opvækst Fremstillingen af det saakaldte »Hartguszeisen«, den

nyere Tids Konkurrent til Smedejærn og Staal, saavel til Projektil- som til Bepansringsmateriale.

Man gav mig beredvillig Adgang til Fabrikken og til dens store Støberi, og jeg fik Lejlighed til at sætte mig ind i Fremstillingen af de haardstøbte, panserbrydende Projektiler og til Fremgangsmaaden ved Fremstillingen af de svære, haardstøbte Panserplader. Detaillerede Oplysninger om Materialet og om dets Forarbejdelse gjorde jeg til Genstand for en særlig Indberetning til vort Marineministerium.

Efter Afslutningen af dette Besøg gik Rejsen videre til den Kruppske Støbestaalsfabrik i Essen.

Vi kom dertil om Aftenen og tog ind paa det ved Fabrikken liggende Kruppske Hotel for de mange til denne i tjenstligt Øjemed kommende Officerer og Ingeniører m. fl., »Hotel Essener Hof«. Straks næste Morgen gik jeg over paa Fabrikken for at hilse paa Direktionen og anmelde min Ankomst. Jeg spurgte under Samtalen, om Hr. Alfred Krupp var hjemme for Tiden — jeg havde nemlig hos Gruson hørt, at Familien var i Syden. Det viste sig imidlertid, at det kun var Fruen, der for en 14 Dage siden, sammen med en Slægtning og Følge, var rejst Syd paa. Man fortalte mig i øvrigt, at der Dagen derpaa skulde være Selskab ude paa den udenfor Byen ved Floden Ruhr beliggende store Kruppske Villa »Hügel«, og at min Hustru og jeg sikkert vilde blive indbudte dertil, naar Hr. Krupp blev bekendt med vor Ankomst. Det viste sig ogsaa at være rigtigt. Tidligt næste Morgen kom Indbydelsen tillige med Meddelelse om, at en Vogn vilde komme Kl. 5¹/₂ Emd. og hente os.

Vi kørte sammen med 2 andre Gæster, 2 preussiske Officerer af den mindre tiltalende, pralende Type; de fortalte os, at Selskabet bestod af 100 Personer. En halv Mils Vej Syd for Essen laa det store og skønne, chateauagtigt byggede »Hügel« paa det jævnt skraanende, nordlige Affald af den

smukke Ruhrdal. Fra Villaen havde en storslaet Udsigt over Dalen. Huset var pragtfuldt bygget, lette Jærn- og Glaskonstruktioner var anvendt i stor Udstrækning. Fra Stentrappen traadte vi ind i en meget stor Hall, »Untere Halle« kaldet, paa dennes ene Side laa Spisesalen, som bestod af 5 i hinandens Forlængelse liggende Værelser, hvorimellem der fandtes spanske Vægge. Bordet var dækket gennem alle Værelserne paa 100 Kuverter; det var af en imponerende Længde, saa at vi, der sad paa Midten ligeoverfor hinanden og tæt ved Krupp, med Nød og Næppe kunde kende Personerne ved Bordenderne. Servicet var elegant og naturligvis ensartet. En pragtfuld med levende Blomster smykket Opsats stod paa Bordets Midte, og 7 forskellige andre Planter og Opsatser fra Midten ned mod hver Bordende. Endvidere var der en smuk Buket til hver Dame. Selskabet bestod af Officerer og Ingeniører fra en stor Del af Europas og de øvrige Verdensdeles Lande, mange tyske Officerer og Embedsmænd, Fabrikkens overordnede Personale og endel Damer fra Essen og Omegn.

Det var en meget flot Middag, 9 Skift og mange forskellige gode Vine, Champagne i Massevis. Musikken fra et udmærket Orkester krydrede det fine Maaltid. Det var i Sandhed et fyrsteligt Taffel. Min Hustru's Bordherre var en hollandsk Søofficér; de talte hele Tiden Tysk ved Bordet, og hun, hvis Force ellers var det franske og det engelske Sprog, klarede sig udmærket og ogsaa senere gennem hele Aftenen, hvor Fru Lieutenantinde Zachariae var Genstand for megen Opmærksomhed og fik en stor Del af Selskabet forestillet for sig. Flere af de Herrer Embedsmænd og Funktionærer ved Fabrikken var jo fra Aaret forud ved Bredelarforsøget kendte med de Vanskeligheder, som Forsøget havde forvoldt os ved vort Bryllup.

Efter Middagen samledes man i Villaens 1. Etage, hvor en meget stor Sal, der gik gennem 2 Etager, den saakaldte »Obere

Halle«, skilte Hr. Krupp's og Fruens Værelser fra hinanden. Ved hver af Salens Ender fandtes foroven et Galleri til Anbringelse af et Musikorkester o. l., i Loftet 6 Gassole og paa Sidevæggene, ligeoverfor hinanden, 2 store Spejle med Marmor-skulpturer paa Siderne, ved Spejlet paa den ene Sidevæg forestillende Foraar og Sommer med levende Blomster, svarende til disse Aarstider, ved Spejlet paa den anden Sidevæg forestillende Efteraar og Vinter med deres Blomster. Kaffen blev serveret i Fruens Værelser, som var smagfuldt møblerede og dekorerede, prydede med Masser af Blomster. I hendes Dagligstue, hvor alt var holdt i lyseblaat, var der stor Trængsel af Gæsterne for at beundre et stort Oliemaleri af hende, der fra Gulvet til Loftet var omgivet af Kameliatræer, Blomster og Guirlander; dette Arrangement skulde fotograferes og sendes til Florens, hvor Fruen for Tiden opholdt sig. Fra Hr. Krupp's Arbejdsværelse erindrer jeg det Kuriosum, at der, foruden det store Skrive- og Arbejdsbord i Værelsets Midte, ved Vinduet fandtes en høj Skrivepult, foran hvilken der var anbragt en paa et Underlag hvilende Ryttersaddel, idet Hr. Krupp, der var en meget passioneret Rytter, foretrak at arbejde saaledes siddende ved Pulten.

I den store Obere Halle dansedes der til Midnat. Hele Tiden serveredes her Is og mange forskellige Slags Drikkevarer. Kl. 12 fandt Bortkørselen Sted.

Kun et Par Ord om vor Vært, den berømte Indehaver af Støbestaalsfabrikken. »Hr. Alfred Krupp« var en høj Mand med et karaktérfuldt Ansigt, hvidhaaret og med et stort, hvidt Fuldskæg. Over hans ydre Skikkelse og hans Optræden i den noget fremskredne Alder — han var under vort Besøg 67 Aar gammel — var der noget ret imponerende. Han var en født Hersker, og der var noget fyrsteligt i hans Levevis og hans Optræden udad til; fyrstelig var hans Fremtræden, naar han ved festlige Lejligheder med rank Holdning traadte

ind mellem de allerede forsamlede Gæster for at ønske dem et elskværdigt Velkommen. Men naar han derefter præsiderede ved sit Bord, saa aflagde han snart sin formelle Værdighed og førte Underholdningen paa ganske utvungen Maade. Dette var mit første Indtryk af den Mand, som jeg senere skulde komme i nærmere Berøring med.

Saaledes begyndte mine Studier ved den Kruppske Fabrik.

Fabrikkerne Sir Wm. Armstrong i England og Friederich Krupp i Tyskland var jo, som bekendt, den nyere Tids Matadorer paa Kanonindustriens Omraade. Som anført i min Omtale af mit Besøg i den armstrongske Fabrik, Elswick Works, ved Rejsens Begyndelse, havde denne Fabrik i Begyndelsen af Tredserne arbejdet sig op til at indtage den 1ste Plads paa Kanonfabrikationens Omraade, og fra 1863 var vor Flaade gennem ca. 13 Aar blevet forsynet med svært Forladeskyts af Smedejærn fra Armstrong. Ogsaa i flere andre af de europæiske Stater, saaledes f. Eks. Italien, Østrig, Holland, Norge o. fl., var det armstrongske, panserbrydende Forladeskyts blevet indført i Flaaderne. Men ved Midten af Halvfjerdserne kunde man ikke paa Sagernes daværende Udviklingstrin, alle Hensyn tagne i Betragtning, nægte Krupp Forrangen, da hans Kanoner, der var fremstillede af Støbestaal og var Bagladere, var naaet frem til at være kraftigere og mere skarpskydende end de armstrongske. Jeg skal imidlertid ikke her komme ind paa nærmere at afveje de to Systemers gensidige Fordele og Mangler men indskrænke mig til at bemærke, at man i vor Marine i 1876 var gaaet over til Anvendelse af det tyske System.

Den Kruppske Fabrik i Essen var ved Udgangen af Aaret 1811 bleven oprettet for at kunne fremstille og forarbejde Støbestaal. Grundlæggeren var »Friederich Krupp«; den første Støbning fandt Sted i Januar 1812. Det var et lille Anlæg, der trods store Anstrængelser og meget Arbejde ikke naaede

frem, men som efterhaanden gik tilbage og fuldstændig mislykkedes ved den kun 40 Aar gamle Grundlæggeres Død i Oktober 1826. — Ved hans Død var hans ældste Søn »Alfred« kun 14 Aar gammel, men han overtog med Moderen som Medarbejder og med pekuniær Støtte af Familien Virksomheden for at bringe den i Gang igen. Han udviklede sig til en dygtig, energisk og forstaaende Leder, der gennem mange Vanskeligheder, men ogsaa til Tider begunstiget af heldige Konjunkturer, i sin lange Levetid arbejdede Fabrikken op til det høje Standpunkt, som den kom til at indtage.

Følgende Tal tjener til Oplysning om Fabrikens Vækst under hans Styre. Værkstederne i Essen, som i 1848, da Alfred Krupp blev Eneejer af dem, indtog en Grundflade af 0,5 ha og beskæftigede 70 Arbejdere, bedækkede i 1873 en Flade af 35 ha's Størrelse og beskæftigede ca. 12,000 Arbejdere. Desforuden havde Firmaet erhvervet Kulminer, Jærnmalmgruber og Højovnsanlæg, paa hvilke 4000 Arbejdere var beskæftigede. Antallet af Damphammere var steget fra 4 til 71, og Antallet af Dampmaskiner fra 1 til 286.

I Løbet af en 8 Dages Tid besøgte jeg daglig den store Fabrik. Kanonstaalet er et Digelstøbestaal, og jeg havde Lejlighed til at sé de forberedende Arbejder til en Støbning, endvidere Støbningen af en Blok og dens Gennemsmedning under Damphammer; Afdrejning og Udboring til omtrentlig Kaliber, og endelig Behandlingen i Kanonværkstederne til Færdiggørelse af Kanonen. De nyere Forbedringer i Affutage- og Projektilfabrikationen havde jeg ogsaa Lejlighed til at gøre mig bekendt med. I det hele taget var man meget imødekommende og gav mig alle de Oplysninger, som jeg stillede Spørgsmaal om.

Efter Afslutningen af dette meget interessante Besøg afrejste vi den 27. om Morgenen til Wilhelmshafen.

Det gennemgaaende Tog fra Essen var »Bummelzug« fra Oldenburg og til vort Bestemmelsessted; i dette Tog var

Kupéerne ikke opvarmede. Vejret var koldt og blæsende, og det var ret uhyggeligt at sidde og vente under de lange Ophold ved Stationerne og fryse og høre Østenvinden tude. Glade var vi, da vi omsider naaede vort Maal og kom ind paa et meget ordentligt, vel opvarmet Hotel. Den næste Dag var Vejret betydelig bedret, næsten en hel Foraarsdag. Byen mindede os lidt om Esbjerg, dog med nogle flere Huse. Her var endnu kun 2 lange Gader. I det hele taget var Indtrykket af Stedet lidt trist, og vi var enige om at beklage de Skabninger, der skulde leve her.

Jeg begav mig straks over paa Marinestationen og aflagde mine officielle Besøg. Man modtog mig meget elskværdigt og mere imødekommende end i Berlin.

Denne den preussiske Marines Nordsøstation var ved dette Tidspunkt udentvivl det mest moderne Anlæg af denne Art i Europa. Som bekendt afkøbtes i 1855 den storhertugelige Oldenborgske Regering den til Anlægget fornødne Grund, og Arbejdet paabegyndtes snart derefter. Først i 1869 kunde man imidlertid begynde at tage Værftet i Brug. Færdigbygningen fortsattes endnu den Dag idag, og man maatte uvilkaarlig beundre den Ensartethed og Symmetri i Konstruktionerne, som man ellers paa ældre Værfter ikke sér. Alle Bygningerne var énetages og opførtes af Mursten, Jærn og Glas. Havneindløbet førte mellem 2 Møler ind til Yderhavnen, 2 store Sluser begrænsede denne, en for hver sin Ende. Fra den inderste Sluse førte en Forbindelseskanaal ind til det store, indre Bassin, der var den egentlige Orlogshavn; for dens vestlige Ende fandtes 3 Tørdøkker Side om Side, og ved Siden af Døkkerne 2 uoverbyggede Beddinger, alt praktisk placeret for Brugen. Jeg indsamlede meget fyldige Oplysninger om det hele Anlæg, som jeg gjorde til Genstand for en Indberetning til vort Marineministerium.

I Værftets store, indre Bassin henlaa den til Stationen

hørende Del af Flaaden, og jeg havde saaledes Lejlighed til at besé Panserfregatterne »Kajser«, »Deutschland«, »König Wilhelm«, »Kronprinz« og »Friederich Karl« samt de til Kystforsvaret bestemte Kanonbaade af »Wespe«-Typen.

Stærke Fæstningsværker var anlagt paa forskellige Punkter til Forsvar for Stationen og Værftet.

Efter at jeg havde afsluttet mine Studier, afrejste vi den 31. om Middagen til Kiel over Hamburg, hvor vi gjorde et Par Dages Ophold, og hvor jeg udarbejdede min ovenfor nævnte Indberetning. Den 4. April ankom vi til Kiel, Stationen for den preussiske Østersøflaade.

Nu nærmede vi os jo Afslutningen af den lange Rejse. Det var jo gaaet saaledes i den sidste Tid, at jo mere vi nærmede os vort Hjemland, og jo færre Dage der var tilbage, inden vi skulde gense det, detsto mere voksede Længslen efter vort Hjem og vore Kære, og vi talte Dagene til Hjemkomsten. Det var jo ej heller saa underligt, at vi, skønt vi havde haft en vidunderlig, interessant og udviklende Rejse, begyndte at blive trætte af den stadige Omflakken, for mit Vedkommende ca. 10 Maaneder. Flere af vore Klædningsstykker, vore Støvler og andet Udstyr, var ogsaa blevne trætte og trængte til et større Eftersyn eller Fornyelse. Jeg var meget spændt paa, om min Ulster, som jeg havde købt i Paris paa Udrejsen, vilde holde en halv Snes Dage endnu, for jeg levede i stadig Frygt for, at den skulde aabne sig i Naadderne.

Men tilbage til Ankomsten til Kiel. Byen ligger yndigt ved den sydlige Ende af Kieler Fjord; den nu stærkt befæstede Fjord afgiver en af de fortrinligste Havne i Europa. Her findes, som foran nævnt, Stationen for den preussiske Østersøflaade, tilligemed Kadetakademiet og Skolen til Uddannelse af Mandskab. Paa den vestlige Side af Fjordens Bund, ved »Düsternbrok«, forefandtes det oprindelige provisoriske Marineanlæg; dette var paa Tidspunktet for mit Besøg under Sløjfning, og

det derværende Inventarium under Flytning over til det ny-anlagte og betydelige Værft paa Fjordens Østside lige overfor Byen. Ved Düsternbrok skulde der anlægges et Proviantmagasin og et Laboratorium.

Efter at have aflagt officielt Besøg hos Marinestationens Kommando, der modtog mig meget elskværdigt og imødekommende, paabegyndte jeg mine Studier paa Stedet. Det ny Orlogsværfts Bygning var allerede betydelig fremskredet, dog var Arbejderne derved ikke saa nær deres Fuldendelse som ved Wilhelmshafen. Ved en Kanal stod Værftets 2 store Bassiner i Forbindelse med Fjorden, deres Vanddybde var ca. 33—34 Fod, og de var ligeledes i indbyrdes Forbindelse ved en Kanal. For den inderste Ende af det inderste Bassin fandtes Side om Side 4 Tørdokker af betydelige Dimensioner, 3 Beddinger til Nybygning var derimod anlagt ud til Fjorden. Under mit Besøg paa Værftet samlede jeg mange Oplysninger af Interesse om Enkelthederne ved dets Indretning m. m.

Paa Værftet aflagde jeg Besøg i flere af de nyere Skibe, der dels var under Færdigbygning, dels under Oplag. Under Færdigbygning paa Vandet var den 2. af de nyere Panserkorvetter uden Rejsning, nemlig »Bayern«. Den 1. Korvet af denne Type, »Sachsen«, laa fuldt udhalet og ekviperet, for at afgaa paa en Prøvetur.

For dette Skibs Vedkommende havde jeg følgende lille Oplevelse. Paa en af vore Udflugter med de smaa Dampbaade, der løber paa Fjorden, som vi foretog, dels for at jeg kunde orientere mig nærmere med Hensyn til de forskellige Befæstningsanlæg ved denne, dels for at beundre den landskabelige Skønhed ved dens Bredder, kom vi ogsaa til den tæt op ad Orlogsværftets nordlige Begrænsningsmur liggende lille Fiskerby »Ellerbeck«. Vi gik ind paa et tæt ved Muren liggende Værthus og fik en Kop Kaffe med Brød, som vi nød paa en lille Veranda. Fra denne, som var højt beliggende, kunde man sé

ind over Værftets Mur og ned paa den ved denne liggende Panserkorvet »Sachsen«. Jeg kunde ikke modstaa Fristelsen, trak min Lomme-Skitsebog frem og tegnede et Rids af dens øverste Dæk med Kanonopstillingerne og øvrige Anordninger. Da jeg var næsten færdig dermed, indfandt imidlertid Værten sig og anmodede mig om at aflade dermed, noget saadant var strengt forbudt, og han kunde komme i de største Vanskeligheder derfor. Jeg stak derfor straks Bogen i Lommen — jeg havde imidlertid faaet, hvad jeg vilde have — og vi forlod uantastede Stedet.

Omsider indtraf da den længselsfuldt ventede Aften for vor Hjemrejse. Vi tog med Postdampskibet til Korsør og følte os straks derombord med Henrykkelse paa hjemlig Grund. Ved Ankomsten næste Formiddag fik vi en kærlig og hjertelig Modtagelse paa Banegaarden af vore nærmeste og kørte med Gensynsglæde til vort lille Hjem i Nyboder. Dejligt var det at have foretaget en lang, smuk og begivenhedsrig Rejse, men ogsaa dejligt var det at komme hjem igen og finde alt vel i Hjemmet.

Ved Meldingen af min Hjemkomst fik jeg Myndighedernes Ros for mit Arbejde i Udlandet og for mine Indberetninger, og jeg tiltraadte atter Tjeneste ved Søartilleriet, hvor jeg kom til at virke i flere Aar, dog saaledes, at jeg om Sommeren jævnlig var udkommanderet med Flaadens Skibe. Jeg blev straks beordret til at udføre Forretningerne som Undertøjmester, da Undertøjmesteren, Premierløjtnant Schwanenflügel, var udkommanderet til Søs.

Allerede den 27. Maj blev jeg sendt til den kruppske Skydeplads ved Meppen i Hannover for at overvære Prøveskydningen og Modtagelsesprøven med nogle Albini Affutager til vore 3" B. K. Under Opholdet paa Skydepladsen traf jeg sammen med den tyske Artillerie-Prüfungs-Kommission, der laa ved Skydepladsen i lignende Ærinde som jeg, og gjorde

Bekendtskab med det ledende Medlem af Kommissionen, Capitän-Lieutenant i Admiralstaben Sack, et Bekendtskab, som jeg havde meget Udbytte af. Hjemkommen derfra blev jeg beordret til at indtræde i en Kommission under Ledelse af Kommandør H. Garde, som skulde foretage Skydeforsøg med en 37^m/_m Hotchkiss' Revolverkanon fra Kanonbaaden »Falster«. Jeg havde jo et ret indgaaende Kendskab til Vaabnet fra mit Besøg paa Hotchkiss' Fabrik i St. Denis under mit Ophold i Paris Aaret forinden. Forsøget faldt gunstigt ud og førte til Indførelsen af Revolverkanonen som Antitorpedobaadsskyts i vor Flaade.

I August Maaned blev jeg udkommanderet med det ny Panserbatteri »Helgoland«. Chefen for Panserbatteriet var Kommandør L. Braag. Jeg havde Ansættelse ved det svære kruppske Skyts i Skibet, og der blev i øvrigt foretaget mange Prøver og Forsøg af forskellig Art i Løbet af Togtet, der først afsluttedes ved Midten af Oktober Maaned. Under en Del af Tiden var Panserbatteriet indordnet under Aarets Øvelseseskadre som Flagskib for Eskadrechefen, den gamle Admiral G. Wrisberg.

Men Aarets store og af os begge i Hjemmet med inderlig Længsel ventede Begivenhed indtraf henimod dets Slutning. Den 8. November tidlig om Morgenen bankede Storken paa Døren og afleverede en Pakke med den sødeste, velskabte lille Pige. Vi var i mit Barndomshjem 3 Brødre, 3 noget vilde Dreng, thi der var ingen Søster til at mildne Gemytterne og øve en blidgørende Indflydelse. Efterhaanden som jeg voksede til, følte jeg ofte Savnet af en Søster, og da jeg omsider traadte ind i Ægtestanden, var det mit inderlige Ønske, at der, hvis Ægteskabet skulde blive velsignet med Børn, maatte komme en lille Pige mellem Drengene. Og allerede første Gang, da Storken kom, bragte den jo den ønskede Pige — men den havde ogsaa været længe om det. I hele to Aar

havde den gaaet og ledt, inden den fandt den lille »Ma«, men saa var det ogsaa et Pragteksempel, som den kom med, og som den kunde være bekendt at aflevere.

Hvor husker jeg ikke den Dag mellem Jul og Nytaar, da Barnet blev døbt og i Daaben fik Navnet »Margaret«. Der var faldet et stærkt Islag om Natten, og der var saa glat paa Gaden, at vi maatte strø et tykt Lag Aske fra vor Gadedør og ud til Vognen, hvormed vi skulde køre til Kirke, for at kunne faa Barnet med Sikkerhed baaret ud til Vognen. Daaben fandt Sted i Holmens Kirke og blev foretaget af min Faders gamle Skolekammerat, Pastor Lauritz Schmidt.

Der var derefter Festmiddag i vort lille Nyboderhjem. Jeg havde dekoreret Spisestuens Længdevæg med to store Vandfarve-Billeder. Der fandtes i de Dage i alle Byens større Boghandlerforretninger udstillet to meget yndede franske Krigsbilleder, det ene var overskrevet »Avant l'attaque«, og det andet »Aprés le Combat«. Disse Overskrifter havde jeg benyttet paa mine to Dekorationer, og jeg havde ligeledes benyttet Tanken i de franske Billeder men givet dem en anden, efter vor Fest afpasset Udlægning. Paa min Dekoration under »Avant l'attaque« saas en Gengivelse af Ulvegade i Nyboder, og henimod vor Gadedør løb Storken med Barnet i Næbbet, skrappt forfulgt af mig selv og den kloge Kone, og noget længere nede i Gaden kom vor Huslæge, Doctor Borch, i Il-march efter os. Paa Dekorationen »Aprés le combat« var vor Spisestue afbildet. Paa dens Gulv stod i Række opmarcheret de fire vordende Bedsteforældre, portrættlig vel lignende, i spændt Forventning. Billedet gengav det Øjeblik, da det nyfødte Barn blev rakt frem mod dem fra Sovekammerdøren, og de i Henrykkelse rakte Armene frem imod det.

Festen forløb udmærket, og Dekorationen af Spisestuen gjorde stor Lykke.

Vinteren gik med Tjeneste ved Søartilleriet og ved Udgangen

af Marts Maaned blev jeg beordret til at forrette Tjeneste ombord i »Eksercer- og Kaserneskipet Dannebrog« i Flaadens Leje, Chef: Kommandør H. Garde, hvor det til Sommerfregatten bestemte værnepligtige Mandskab fik sin første militære Uddannelse. Denne varede til Udgangen af Maj, hvorefter Officerer og Mandskab gik over til Fregatten »Jylland«, i hvilken Kommandoen hejstes den 1. Juni. Fregatten afgik derefter paa et Togt til Atlanterhavet, anløb paa Vejen »Southampton« og satte derfra Kursen paa den skønne Atlanterhavs Ø Madeira. Den 3. Juli ankrede vi paa »Funchals« Red paa den sædvanlige Ankerplads ved den gamle Fæstning »Loo-Rock«, lidt Vest for Byen. Vi var næppe kommet til Ankers, før vi var saa godt som belejrede af Bombaade, fyldte lige til Randen med en Rigdom af Frugter. Mellem Baadsfolkene opstod der under et øredøvende Spektakel en heftig Strid, om hvem der skulde indtage den gunstigste Plads ved Fregattens Side.

Det første Syn af Madeira gjorde et meget tillokkende Indtryk, men i hvor venlig Funchal end tog sig ud fra Søen, hvor tillokkende end Landet, som danner dens Baggrund, virkede med sine grønne Vinhaver og de hvide Bygninger opad det stejle Bjerg, saa svandt dog endel af Fortryllesen, naar man satte Foden i Land i Funchal. Gaderne var meget smalle, brolagte med ganske smaa spidse, ovale Sten; denne Brolægning er just ikke behagelig eller bekvem for Fodgængeren som for Hesten, der er det almindelige Befordringsmiddel paa Øen, men den er hensigtsmæssig, da Øen ofte besøges af stærke Regnskyl. I Gaderne vrimlede der med Folk, som vilde leje Heste ud, med Tiggere og med en utallig Mængde smudsige Dreng, der tilbød deres Tjeneste som Vejvisere. I Byen var der i øvrigt ikke meget seværdigt at skue.

Nogle Udflugter udenfor Byen foretoges til Hest med dertil hørende Førere, som løb, galoperede eller gik med, alt eftersom Rytteren havde Lyst til at lade Hesten tage Fart. Tæt

uden for Byens Grænse hæver Bjergene sig umiddelbart, det er temmelig, stundom endog meget stejlt, men desuagtet var her banet en Vej snorret op mellem Vinhaverne. Vejen var brolagt med smaa Sten som Funchals Gader og begrænset paa Siderne af Mure. Vi red mellem Vedbend og Passionsblomster, som slyngede sig yppigt nedad Murene, medens en frodig Vækst af Heliotroper, Pelargonier, Roser, himmelblaa Hortensier og mange andre Slags pragtfulde Blomster, Buske og Træer stod langs Murene. Flere Steder undervejs havde vi en overordentlig smuk og vid Udsigt over Land, By og Red og over det uendelige Atlanterhav med Himlens Hvælving som eneste Grænse. I Sandhed henrivende Ture paa denne af Naturen saa rigt begavede Ø.

Af min Malerkasse fik jeg ogsaa gjort Brug under Opholdet. Jeg maalede et Billede af Reden med Fæstningen »Loo-Rock«, og ved min Side sad en anden Maler, beskæftiget med Gengivelsen af det samme Motiv. Det var en Lodssøn fra Dragør, som skulde være Kunstner, og som vor Chef, der kendte hans Fader, havde været saa elskværdig at tage med paa Togtet. Det blev den første Begyndelse til den senere i Livet saa fremragende Marine- og Historiemaler »Chr. Mølsted«.

Efter en Uges Forløb afsluttedes Besøget ved denne dejlige Ø, og Fregatten stod tilbage mod Kanalen, anløb vor gamle Bekendt »Plymouth« og ankrede ved August Maanedes Midte ved Kjøbenhavn. Jeg medbragte foruden Minderne om den skønne Ø en vældig Klase Bananer, der, ophængt under Loftet i mit Lukaf paa Batteriet, optog en stor Del af Pladsen i dette. Den kom lykkelig hjem og gjorde stor Lykke i Hjemmet.

Et Par Dage efter Ankomsten blev Fregatten beordret til at eskortere Dampskibet »Dannebrog« med det græske Kongepar ombord til Kronstadt. Det var en lille Galoptur; kun 2 Dage laa vi ved denne Flaadestation. Jeg fik dog Lejlighed til den ene Dag at foretage en Svipetur op til »Petersborg«

med en af de smaa Floddampere og fik da et flygtigt Indtryk af den store Hovedstad ved Nevaflodens Bred. Naturligvis fik jeg kun aflagt et kortvarigt Besøg paa nogle af de mest fremragende Séværdigheder: det store, pragtfulde Slot »Vinterpaladset«, der sagdes at rumme 6000 Mennesker, naar Hoffet opholdt sig der. Slottet overgaar jo i Størrelse og Storartethed ethvert andet Residensslot; intet andet Slot kan maale sig med dets Pragt af massivt Guld, af Marmor, Malachit og andre Kostbarheder. Endvidere var jeg paa »Isakspladsen« med Generalstabsbygningen, gennem hvis store Portal man kommer ind paa denne uhyre Plads med »Alexander-Søjlen« og Porten til Slottet, i »Isaks Kirken« og en Tur ned ad »Newski-Prospektet« med de mange Pragtbygninger, bl. a. »Anitschkov Slottet«, Prinsesse Dagmars første Hjem efter Brylluppet.

Efter Hjemkomsten til Kjøbenhavn blev Fregatten inspiceret og indlagt. Kommandoen blev strøget en af de første Dage i September.

Fra »Jylland« gik jeg umiddelbart over til Panserbatteriet »Gorm«, som skulde være Flagskib i Aarets Øvelseseskadre, der foruden »Gorm« bestod af Panserbatteriet »Rolf Krake« og 3 Kanonbaade. Eskadrechefen var Kommandør CHR. SCHØNHEIDER, som tillige var Chef for »Gorm«. Jeg, der var ældst Løjtnant derombord, havde jo efterhaanden faaet en Del Rutine som Vagtchef i de nye dobbeltskruede Panserbatterier, med hvis Manøvrering Kommandøren ikke var fortrolig, og jeg havde derfor en god og privilegeret Position under denne ellers noget vanskelige Mand, hvilken Position yderligere styrkedes gennem følgende lille Hændelse: En Dag laa vi til Ankers i den vestlige Del af Svendborg Sund udfør Kammerherre Sehestedt-Juul's Villa »Miramare«. Eskadrechefen skulde spise til Middag hos Kammerherrens, og han havde lovet Fruen om Aftenen at oplyse Villaen og Sundet med en af Panserbatteriets elektriske Projektører. Nu vilde Skæbnen

imidlertid, at det elektriske Maskineri om Formiddagen kom i Uorden, og Maskinmesteren, som ikke var særlig dreven i Behandlingen af dette nye Materiel, kunde, trods ihærdigt Arbejde for at finde Aarsagen, ikke finde ud af, hvad der var i Vejen. Jeg gik paa Dækket og havde Vagt, da Sagen til Kommandørens store Ærgrelse maatte opgives. Da Maskinmesteren var gaaet ned, gik jeg hen og saa paa og pillede lidt ved Dynamoen, og ganske tilfældigt opdagede jeg, at en Kost ikke laa rigtig an paa denne. Ved at rette dette saa jeg, at jeg kunde faa Strøm, og at alt dermed var i Orden. Jeg sagde imidlertid ikke noget derom til nogen, men da Kommandøren gik iland og gav Luft for sin Ærgrelse, sagde jeg til ham, at jeg nok skulde skaffe Lys om Aftenen. Han saa noget skeptisk paa mig og gik. Men om Aftenen ved Mørkets Frembrud straaede den elektriske Lyskegle ind over Villaen og Sundet.

Dette blev mig ikke til Skade.

Togtet, der varede indtil Midten af Oktober, var et af de sædvanlige Efteraars-Eskadreøvelsestogter i de danske Farvande og frembød ikke noget af særlig Interesse.

Ved Januar Maanedes Udgang næste Aar blev jeg sendt over Essen til Paris, sidstnævnte Sted angaaende Anskaffelsen af 37 ^m/_m Hotchkiss' Revolverkanoner til vor Flaade.

Fabrikken, som jeg jo i sin Tid besøgte under mit store Ophold i Paris paa min Uddannelsesrejse, ligger jo i »St. Denis«, lidt norden for Hovedstaden. Fabrikant Hotchkiss, en i Udseende, Væsen og Tale typisk Amerikaner, var til Stede ved Fabrikken og modtog mig paa den fornøjeligste Maade. Han gav en flot Middag paa den nyeste Restaurant i Avenue de l'Opéra og havde bestilt en Loge i den store Opera, hvor vi kunde tilbringe Aftenen og more os over at sé paa det offentlige Bal, som fandt Sted denne Aften i det store ryddede Tilskuerrum. Ved Middagen og i Operaen var foruden mig som

Gæst en Amerikaner, som jeg som ganske ung havde læst endel om; det var den bekendte Afrikarejsende DU CHAILLU. Hvis Skildring og Beretninger om Gorillaen og dens Udbredelsesomraade i sin Tid vakte Opsigt. Senere har andre Rejsende, der har besøgt de paagældende Egne, faaet den Opfattelse, at Du Chaillu's Fortælling var en underlig Blanding af Digtning og Sandhed.

Manden var et lille, spinkelt Menneske af sydlandsk Type med et noget udbrændt Udtryk i Øjnene. Han var ikke meget meddelssom, og der var noget abeagtigt over ham, vel erhvervet gennem hans Samliv med og nøje Studium af disse Dyr.

I Foraaret havde jeg Ro hjemme ved mit Arbejde ved Søartilleriet, hvad jeg var glad for. Der forestod nemlig en Forøgelse af Familien i Hjemmet, og jeg haabede, at Forholdene maatte tillade mig at blive hjemme, til denne Forøgelse var fuldbyrdet. Men det skulde nu ikke blive saaledes; ved Midten af Juni Maaned fik jeg Ordre til at rejse til Essen med to af Orlogsværftets Bøssemagere og drage Omsorg for, at de kom til at gennemgaa et ca. 6 Ugers praktisk Kursus i Behandling, Vedligeholdelse og Reparation af vort nye Bagladeskyts, særlig for Baglademekanismens og Tætdelens Vedkommende. Jeg skulde blive dernede og være Bøssemagerne til Vejledning og Hjælp samt sørge for, at de fik det størst mulige Udbytte af Arbejdet. Det var med blandede Følelser, at jeg maatte afsted, da Begivenheden i Hjemmet snart kunde ventes.

Jeg boede under mit Ophold ved Fabrikken ofte ude paa Hügel nogle Dage ad Gangen i det saakaldte Logirhaus, en stor Villa i samme Stil som Hovedbygningen, sammenbygget med denne ved en overdækket og blomstersmykket Forbindelsesgang. Det var smaat med Humøret, og jeg levede stadig i spændt Forventning om Efterretning hjemmefra. Fru BERTHA

KRUPP, Alfred Krupps Hustru, en statelig, smuk og elskværdig Dame, var blevet min fortrolige i denne min Kvide, hun var mig meget bevaagen og meget interesseret i Sagen.

Fru Krupp var født Eichhoff, Datter af Steuerrat og Rhein-zoll-Inspektør Eichhoff i Köln. Ved et Besøg i denne By traf Alfred Krupp sammen med hende og blev straks ved dette første Møde saa betaget af hende, at han blev paa det Rene med, at hun og ingen Anden var den, som han ønskede at knytte til sig som Livsledsagerinde. Bertha Eichhoff var 20 Aar yngre end ham, men hun modtog uden Nølen og med hjertelig Tilbøjelighed Friet fra den fine og aandfulde Mand, hvis Navn allerede dengang i industrielle Kredse var stærkt fremme. I Maj 1853 fandt Brylluppet Sted, og saa begyndte en Række lykkelige Aar i Hjemmet paa Fabrikken. Hun blev sin Mand en dygtig Hjælper i alle Forhold.

Men tilbage til hendes Interesse for mig og min Længsel efter Meddelelse hjemmefra. — Endelig indløb da følgende Telegram fra min Fader:

Den 13. Juli.

»Kl. 5¹/₂ imorges en stor Søn, Moder og Søn raske«.

Fru Krupp fik straks Underretning derom fra mig og deltog med Hjertelighed i min Glæde, og saa betroede hun mig, at hun havde overtalt sin Mand, som ellers aldrig indlod sig paa noget saadant, til at blive Gudfader til min Søn. Jeg takkede hende varmt for den smukke Tanke, og hun og jeg blev saa enige om, at Drengen skulde opkaldes efter hendes Mand.

Efter min Hjemkomst blev Drengen, en dejlig lille Dreng, som var trivedes godt, døbt i Holmens Kirke af Pastor Schmidt. Han fik i Daaben Navnet HUGO ALFRED KRUPP ZACHARIAE. Vi havde valgt til Daabsdag den 25. August, min Hustrus Fødselsdag, og Daabsfesten blev saa holdt i Ulvegade paa lignende Maade som for vor Maggies Vedkommende. Festen forløb udmærket; jeg husker en Detail fra Borddækningen.

Ved hver Kuvert stod en Stork af Papier-maché med Spisesedlen i Næbbet.

Da Tøjmasteren, Kaptajn Jessen, trak sig tilbage fra Lærerposten i Artilleri ved Søofficersskolen, blev denne Post mig overdraget.

I September og indtil Midten af Oktober var jeg udkommanderet med Panserbatteriet »Helgoland«, Chef: Kommandør MAC DOUGALL. Panserbatteriet var Flagskib i Øvelseseskadren, der foruden Flagskibet bestod af Panserbatterierne »Odin« og »Lindormen« samt Skonnerten »Absalon«. Eskadrechefen var Viceadmiral WRISBERG, en fuldkommen Type paa en gammel, dygtig Sejlskibsmand, en haard Hals, men han stod jo noget fremmed overfor den nyere Tids Marinemateriel. Øvelserne afholdtes som sædvanlig i de danske Farvande. Den 27. September anløb Eskadren »Frederikshavn« for at paradere ved den svensk-norske Kronprins' og Kronprinsesses Gennemrejse. Af særlig Interesse paa Togtet var en Episode med det svære Kruppske Skyts i Flagskibet, hvorved jeg var ansat. Der var medgivet Brandrørsgranater, hvis Sprængladning var anbragt efter en ny Metode, der skulde sikre mod utidig Antændelse af den i Løbet ved Skuddets Afgivelse. Ved en Prøveskydning ombord sprang imidlertid ved første Skud Granaten i Løbet af en af de 26 cm Kanoner i Kasematten ved Skuddets Afgang. Jeg meddelte Chefen, at Forsøget ikke burde fortsættes med den store 30¹/₂ cm Kanon i Taarnet, da der, efter hvad der var sket med den 26 cm Kanon, ikke var Tvivl om, at der vilde ske Sprængning af Granaten i Løbet af den betydelig større Sprængladning og at der saa vilde ské Beskadigelse af Riffelgangene, eventuelt Sprængning af Kanonen og til ingen Nytte, da Forsøget med den 26 cm Kanon havde givet fornøden Oplysning om Uanvendeligheden af den ny Metode for Sprængladningsanbringelsen. Admiralen fastholdt imidlertid sin Ordre til at der skulde skydes, og det gik saa, som jeg havde

forudsagt, Granaten sprang i Løbet og beskadigede Riffelgangene, men Kanonens Holdbarhed bestod lykkeligvis sin Prøve.

Ved Eskadrens Ankomst til Kjøbenhavn søgte jeg Marineministeren og gjorde, af Hensyn til min Prestige som Artillerist, fortrolig Rede for den ovenfor beskrevne Episode.

Næste Foraar fik jeg Udkommando som Næstkommanderende i Skonnerten »Fylla«, Chef: Kaptajn F. P. ULDALL, paa Fiskerinspektion ved Jyllands Vestkyst. Vi havde Station ved det dengang lille Esbjerg. Togtet varede i 2 Maaneder, April og Maj, og frembød ikke noget af særlig Interesse. Da Chefen laa syg ombord i en halv Snes Dage, fungerede jeg som Chef saa længe. Den 30. April skiftede vi Chef ved Kjøbenhavn. Kaptajn J. OLDENBURG overtog Skonnerten, som nu skulde være Opmaalingseskibe i Skagerak og Kattegat. Sommeren gik med disse Opmaalingsarbejder. Som Regel gik vi ved hver Uges Slutning ind til Land, afvekslende paa danske Kysten og den svenske Kyst, for at holde Søndagshvile. Paa danske Kysten var det navnlig »Skagen«, hvor vi ankrede udfør Byen, der var dengang ingen Havn, hvor vi kunde søge ind. Her havde vi Omgang med den Koloni af Kunstnere, som i Halvfjerdserne havde slaaet sig ned der, hvor de mente at have fundet en Natur og en Befolkning, der kunde begejstre dem til Frembringelser af Værd. P. S. Krøyer var, sammen med Holger Drachmann, Midtpunktet i den store og berømmelige Kunstnerkoloni, der blandt mange omfattede Michael Ancher, Anna Ancher og Carl Locher. Ofte kom endel af dem ombord til os Lørdag Aften, hvor vi saa havde et lille Bægersving med Taler og Sang. Drachmann var jo altid Fyr og Flamme ved saadan Lejlighed og højt oppe i Stemning. Jeg husker en Aften, da han midt under Gildet trak sig ud af Selskabet og satte sig ind i et af Lukaerne ved Siden af Messen. Da han nogen Tid derefter kom ud derfra, havde

han skrevet et Digt til »Fylla«s Chef, Officerer og Mandskab, som han med Begejstring deklamerede for Selskabet. Digtet var saalydende:

Og medens vi nu ligger for Anker under Land
og alle Officererne er glade,
og Chefen gi'er Champagne, som ej er Sodavand,
og Kattegattet er en rolig Flade,
saa vil jeg digte »Fylla's« og Fylderiets Skaal,
trods Herrerne i Messen opløfte deres Skraal,
i Chefens Lommebog og paa dens Blade.

Jeg er jo halvbefaren og kender, hvad der bor
i Sømandshjertet og i Skudens Indre,
at digte her paa Søen, den Kunst er ikke stor,
men var jeg helbefaren, var den 'mindre.
Jeg elsker disse Gaster, jeg ønsker at jeg var
med samt min Hustru Skipper, det blev et hollandsk Par,
ved Tanken derom mine Øjne tindre.

Og medens Øjet tindrer — saa ædru som jeg er
saa vil jeg lade »Fylla« leve længe,
og det kan jeg kun sige de Herrer, det var Jer,
som stemte mine allerførste Strænge.
Ja, Søen gav sin Sangbund, og Vinen gav sin Luft
og Tjæren gav sin ganske overordentlige Duft
til Sangen om »de begede Dreng«.

Gid alle disse Dreng maa vokse op til Mænd,
og gid de Mænd maa aldrig gamle blive,
hvad enten de nu sejler saadan sagtelig hen,
hvad eller for en Storm med Stumper drive.
Og gid at »Fylla« aldrig maa savne Vin ombord
og gid at Vinen stedse maa føde glade Ord,
sé saa kan »Fylla« selv sin Vise skrive.

Søndagshvilen under den svenske Kyst fandt Sted paa forskellige Steder i Skærgaarden ved Götheborg, saasom ved Rörö, Maaseskær, Nya Varfvet ved Götheborg og Marstrand.

Byen »Marstrand«, der jo er historisk bekendt, bl. a. fra den store nordiske Krig og Tordenskjolds Erobring af den, ligger paa den østlige Side af en Klippeø i Udkanten af Skærgaarden, og op over den paa den vestlige Side hæver sig den for sin Tid stærke Klippefæstning »Karlsten«. Nu er Byen et fredeligt og yndet Badested. Den gamle Fæstning var imidlertid endnu under vort Besøg belagt med Artilleri, og med Officererne stiftede vore Officerer snart Bekendtskab, som førte til fornøjelige selskabelige Sammenkomster, dels paa Fæstningen eller ved Soiréerne paa Badestedet, dels ombord i »Fylla«.

Efter tilendebagte Opmaalingsarbejder afsluttedes Togtet ved August Maanedes Udgang, og jeg tiltraadte derefter Tjeneste ombord i Flagskibet i Efteraarets Øvelseseskadre, Panserbatteriet »Odin«, Chef: Kommandør H. GARDE. Eskadren bestod foruden »Odin« af Panserbatterierne »Gorm« og »Lindormen« samt Panserskonnerten »Absalon«, Eskadrechefen var Kontreadmiral E. KRIEGER, og Togtet forløb med de sædvanlige Øvelser i de danske Farvande samt sluttede med en Revue for Hans Majestæt Kongen.

Næste Aar blev igen et Mærkeaar i vort lille Nyboderhjem, der ventedes atter en Forøgelse af Familien, og mit Haab om at maatte blive hjemme indtil dette var overstaaet, blev ligesom ved forrige Lejlighed af samme Art en Skuffelse, idet jeg fik Udkommando som ældst Løjtnant med Skruefregatten »Sjælland«, der skulde være Exercérskib for værnepligtige. Chefen var Kommandør M. A. C. WULFF. Kommandoen hejstes den 15. Maj, og efter nogen Tids Ophold i Farvandene indenfor Skagen afgik vi paa et Kryds til Nordsøen. Under Opholdet her skulde vi anløbe Leith. Henad den Tid, dette skulde finde Sted, fik vi daarligt Vejr, og da det havde blæst flere Dage stift af vestlig, og da der løb en ret svær Sø, gjorde Fregatten ingen Vej. Chefen vilde ikke bruge af de sparsomt

tilmaalte Kul under de Forhold, og vi laa derfor og ventede paa en anden og bedre Vind.

Jeg var i alt andet end godt Humør. Vi havde været mere end en halv Snes Dage i Søen, altsaa uden Efterretninger hjemme fra, og jeg ventede netop ved denne Tid Forøgelsen af Familien. Og det saa ud til, at det skulde trække ud med denne Liggen og Stampen paa Stedet.

Saa kom den 19. Juni. Jeg overtog Vagten Kl. 8 om Morgen, tung i Sind og fortvivlet over den daarlige Lejlighed. Men medens mine Tanker vandrede hjem mod det lille Hus i Ulvegade, trak Vinden sig sydostlig med fin, let Brise, og inden jeg gik af Vagten havde jeg faaet sat Masser af Sejl, og saa løb Fregatten med Bram- og Bovenbramsejl og Læsejl med rask Fart vesterover.

Om Eftermiddagen ankrede vi paa Leith Red, og kort efter modtog jeg fra Land et samme Dag fra Kjøbenhavn afsendt Telegram. Jeg stod nu med den længe ventede Efterretning i Haanden, men jeg ligesom tøvede med at aabne Brevet.

Jeg husker, hvorledes jeg gik langsomt ned i mit Lukaf og tændte mit Lys, saa bad jeg en kort Bøn og lukkede op. Telegrammet var fra min Svigerfader, og der stod deri:

Boy born, all well
Albeck.

Og det jublede i mig, og jeg var saa lettet og glad, glad for min Hustru og Drengen, den Dreng, som senere blev kaldet Poul Zachariae.

Byen Leith er jo Havnestad og Forstad til Skotlands Hovedstad Edinburgh, og begge Byer og den skønne Omegn var mig jo vel bekendt fra tidligere Besøg. Efter at Fregattens Ophold paa Reden var afsluttet, stod vi hjemad til de danske Farvande.

Paa Vejen ned fra Skagen til Sundet havde vi fint Vejr

med sydlig Brise og maatte krydse ned gennem Kattegattet. Fregatten var en udmærket Sejler, og det var en Fornøjelse at sé, at vi løb fra alle medgaaende Skibe, som vi traf paa undervejs. Da det var blevet os bekendt, at det skulde være sidste Togt for den gamle Fregats Vedkommende — efter Togtets Afslutning skulde den udgaa af Flaadens Tal og indrettes til Kaserneskip i Flaadens Leje for det værnepligtige Mandskab —, afholdt vi en lille Festlighed paa Vejen ned. Flere af os havde jo mange herlige Minder fra tidligere Togter med den — for mit eget Vedkommende bl. a. Togtet til Suez-Kanalens Aabningsfest — og det var derfor ikke frit for, at der var iblandet lidt Vemod i vor Afskedsfest for det stolte gamle Skib.

I Sundet laa vi et Par Dage til Ankers ved Vedbæk, og da min Hustru med Børnene var taget ud paa et lille Landophold i et derværende Pensionat, fik jeg Lejlighed til at sé hende og vor lille Nyfødte, en sød lille blond Dreng af den Albeckske Type. Jeg traf dem Gud ske Lov alle i bedste Velgaaende.

Fra Sundet stod Fregatten sønderpaa, vi skulde slutte af med et Kryds i Østersøen og under dette anløbe den svenske Hovedstad Stockholm.

Efter Afslutningen af Øvelserne i Søen stod vi ind mod Stockholms Skærgaard. Denne er Sverrigs største Skærgaard, den bestaar af et utalligt Antal større og mindre Øer, Holme og Skær. I Havbrynet dannes den af nøgne, øde Klipper med ringe Vegetation, men indenfor og i Læ af disse laa Holme, som var bevoksede med lidt Skov, og jo længere man kom ind i denne vildsomme Øverden, des rigere blev Plantelivet med høj Naaleskov, Fyr og Gran, og i Sænkninger og paa Læsiden smukke Løvklynger og smaa dyrkede Pletter rundt om graa og røde Fiskerhuse, endnu længere inde Villa ved Villa.

Vi var staaet ind i Skærgaarden ved Landsort og videre

gennem det sydlige Indløb til Stockholm, forbi det af Stockholmerne meget besøgte Badested »Dalarö«. Dette Indløb er meget langt, alene fra Dalarö over 10 Mil. Ankommet til Mälarens yderste Del, »Salt Sjön«, ankrede vi paa denne, midt inde i Hovedstaden udfør Kastelholmen.

Det var jo 3. Gang jeg var i Stockholm, og Besøget havde jo ikke Nyhedens Interesse men Glæde over Gensynet af denne skønne By. Efter en fornøjelig Middag hos Stationschefen, den gamle Admiral Lagerkrantz, tilbragtes de faa Dage af Opholdet med at genopfriske Minderne fra de tidligere Besøg, saaledes bl. a. i den morsomme gamle Bydel, Staden med de meget smalle »Gränder«, »Storkirken« og det prægtige »kongelige Slot«, Tessinerne Mesterværk, en Prydelse for Byen ved sin Skønhed og storslaaede Beliggenhed, i »Riddarholmen« med Broen og de talløse Dampskibe og med den bekendte Kirke, hvor saa mange af de svenske Konger hvile.

Aftenerne tilbragtes som oftest i »Strömparterren« under Broen til Normalm, i den derværende Café, hvor der var meget Folk og Militærmusik, og endvidere med Ture derfra med de smaa Dampbaade til »Djurgaarden«, det berømte Sommerfornøjelsessted for Hovedstadens Befolkning med »Bellmann«s Buste og »Hasselbacken«.

Efter Afslutningen af dette lille fornøjelige Ophold i Mälarestaden, afsejlede vi til Kjøbenhavn. Togtet var til Ende og Kommandoen blev strøget den 15. August.

Hjemkommen fra dette Togt fik jeg min første Chefskommando, nemlig som Chef for Kanonbaaden »Lille Bælt«, der var Led af en Kanonbaadseskadre, bestaaende af Kanonbaadene »Grønsund«, »Falster«, »Møen«, »Øresund«, »Store Bælt« og »Lille Bælt«. Eskadrechefen var Kommandør H. G. GARDE. Hovedøjemedet med denne Udrustning var at prøve og indøve en ny Taktik for Flaadens Skibe, udarbejdet af Eskadrechefen, endvidere almindelig Indøvelse i Eskadretjeneste og

Deltagelse i store Øvelser sammen med Hæren. Kommandoen var hejst fra den 16. August til den 29. September.

Det var 4. Gang jeg havde Udkommando til Søs under Kommandør Garde. I Land havde jeg jo jævnligt haft Arbejde for ham i hans Virksomhed som Leder af Marineministeriets Kontor for Indsamling af Oplysninger om fremmede Mariner, endvidere i flere af ham ledede Kommissioner.

For denne Officer, som jeg gennem vort Samarbejde lærte nøjere at kende, fik jeg efterhaanden den største Agtelse, han havde en stærk Kærlighed til Sømandsvirksomheden, parret med den sejgeste Ihærdighed i Alt, hvad han foretog sig, og med ganske ualmindelige Anlæg for det Kald, han havde viet sig til. Skønt kun ganske jævnt aandelig begavet, blev han ved de nævnte Egenskaber en fremragende Officer. I 1884 blev han udnævnt til Chef for Orlogsværftet. Trods hans aabenbart forestaaende Udnævnelse til Kontreadmiral, drev hans Kærlighed til Søen ham til at holde fast ved Ønsket om at føre Krydserfregatten »Fyen« paa dens Vintertogt til Middelhavet 1885. Her fik han en Forkølelse, som han vistnok med sin sædvanlige Villiestyrke ikke har villet bøje sig for, den udartede til en Lungebetændelse og efter et meget kort Sygeleje udaandede han ombord den 13. December, faa Dage efter sin Udnævnelse til Kontreadmiral. Han blev jordfæstet paa Malta med alle de Æresbevisninger, hvormed man i engelske Orlogshavne følger Flagmænd til Graven.

I Foraaret 1884 fratraadte jeg Posten som Lærer ved Flaadens Underofficersskole og ansattes om Efteraaret ved Hærens Officersskoles ældste Afdeling som Lærer i Søartilleri.

I Maj Maaned fik jeg Udkommando som Næstkommanderende med Skrueskonnerten »Fylla«, Chef: Kaptajn C. NORMANN, til de grønlandske Farvande. Kaptajnen havde i 5 Aar været i Koffardifart paa Grønland og havde stor Interesse for og Kærlighed til dette Land. Med Skonnerten fulgte en af Kom-

missionen for Grønlands geologiske og geografiske Undersøgelse udsendt videnskabelige Ekspedition, bestaaende af Botanikerne, Professor E. Warming og Cand. mag. Th. Holm samt af Hydrografen Dr. phil. Topsøe, som skulde foretage hydrografiske Undersøgelser i Davis Strædet fra Godthaab til Disko Bugt samt foretage botaniske og zoologiske Indsamlinger paa det nævnte Omraade. Endvidere medfulgte en Kunstmaler, Baron Dirckinck-Holmfeld. Den 27. Maj afsejledes fra Hovedstaden, Skonnerten stod over Nordsøen gennem Pentland Firth til Hebriderne, hvor »Stornoway« blev anløbet for et Par Dage. Derfra gik Vejen videre til »Reykjavik«, hvorfra Videnskaben foretog en botanisk Ekskursion til Thingvellir. Ved Reykjavik traf vi sammen med Stationsskibet ved Island, Søsterskibet til »Fylla«, »Skrueskonnerter Diana« og tilbragte en fornøjelig Dag med vore Kammerater derombord. Fra Reykjavik afsejlede vi den 8. Juni om Aftenen over mod Grønland.

Den 19. fik vi udfør »Kap Farvel« paa Grønlands Sydspids en svær SOstl. Storm. Desværre faldt Chefen under denne paa Dækket og slog sig, saa han maatte gaa tilkøjs og ligge syg i flere Dage. Det faldt derfor i min Lod efter hans nærmere Instruktion at staa ind i »Davis Strædet« og følge Kanten af Storisen, der ligger i et Bælte ud fra Kysten. Der er ofte Taage langs denne Kant og nogen Dønning, og man maa vogte sig for at komme ind langs en falsk Kant, altsaa i en Bugt i denne Is, der efterhaanden lukker sig og skruer sammen om Skibet. Vi laa derfor med lange Isstager klare paa Dækket, for ved deres Hjælp i Tide at kunne slippe ud af en Indeklemning, naar en saadan var ved at indtræffe. Vi fik ogsaa Brug for disse Stager nogle Gange.

Det var et herligt Syn at se Farverne, de grønne og blaa Skyggepartier, i Storisens Isstykker. Naar Klaring indtraf, saas Kysten med de glitrende Bræer, som hænger nedad Fjeldsiderne eller krone Bjergtoppene, og som give Landskabet et Skønheds-

moment, der ikke kan skattes højt nok og næppe kan fattes af den, der ikke kender det af Selvsyn.

Efterhaanden spredtes Storisen, Chefen kom op, og vi nærmede os Kolonien »Godthaab«. Den 27. var vi udfør Kolonien. Kajakmænd kom ud, blandt dem Lodsens Abraham, som vi tog ombord med samt hans Kajak. Foran os laa det skønneste snedækte Landskab, et Bjerglandskab med den høje Bjergtop »Hjortetakken« og den bag Kolonien liggende smukke Klippeformation »Sadlen«. Snart var vi inde ved Kolonien, eskorteret af Kajakkerne, og fortøjede i den tæt ved denne liggende lille Bugt Skibshavnen, hvor der er Læ for den drivende Is. Befolkningen var forsamlet paa Fjeldet, og det var morsomt at sé den store Kvindeforsamling med de farvede Bluser, de saakaldte »anoraqer«, Knæbukser af Sælskind og de lyse, langskafte Støvler, »Kamikker«. Kvindeopstillingen lignede paa lidt Afstand ganske et skotsk Højlænderregiment.

Vi aflagde Besøg i Kolonien og hos Myndighederne. Kolonien var jo Sædet for Sydgrønlands Inspektorat og Provstiet for Grønland, til dens Distrikt hørte ca. 1000 Mennesker. Vi blev modtaget med stor Begejstring og Elskværdighed.

Dagen efter flyttede vi fra Skibshavnen og opankrede Skonnerten udfør selve Kolonien, men maatte jo saa have Isstagerne klare for at kunne sætte af paa den forbi drivende Is. Om Søndagen var vi i Kirke i Godthaab, og Chefen havde Frokost ombord for Kolonialembedsmændene og Officererne. Dagen efter var vi til Middag hos Inspektør C. Ryberg, der for Aftenen havde arrangeret en morsom Dansesammenkomst for Grønlænderne paa det store Proviantloft.

Eskimoerne i Vestgrønland er for en stor Del gennem mange Aar blevne blandede ved løse og faste Forbindelser med Europæerne. De følge dog i mange Retninger fremdeles deres nationale Traditioner og Kultur. De tale jo deres Fædres Sprog, holde endnu mange af de gamle Vedtægter. Kvinderne satte

saaledes ved Tidspunktet for vort Besøg deroppe endnu deres Haar i en Top, ombundet med et Baand, hvis Farve angav om hun var gift (blaat Baand) eller ugift (rødt eller grønt Baand), efter som hun er Mø eller har faaet Barn. For Manden var det endnu national Skik at lade Haaret vokse frit, saa det hang bølgende om Skulderen. Over Panden og Issen fastholdtes det som oftest af en Haargrime. Og en stor Del af de gamle eskimoiske Sagn og Fortællinger har ogsaa holdt sig i levende Tradition blandt Vestgrønlænderne. I dem er der jo i Virkeligheden en Mængde Spor af den oprindelige eskimoiske Aandskultur, som endnu mærkes ret friske og tydelige.

Den 1. Juli afsejlede vi fra Godthaab nordefter mod Kolonien »Sukkertoppen«. Medens Landet omkring Godthaab udmærkede sig ved høje, skønne Fjeldpartier, antog Yderlandet allerede paa Nordsiden af Godthaabsfjorden et lavt, kullet Udseende, som var Kystlandets Ejendommelighed indtil et Par Mil syd for Sukkertoppen. Her antog Landet en ganske anden Karakter. Fjeldene blev højere og aneligere, og navnlig bidrog en Række høje, takkede og spidse, snedækkede Fjelde indenfor Sukkertoppens Ø til at gøre Landet deromkring vidunderlig smukt.

Undervejs derop foretoges hydrografiske Undersøgelser paa »lille Hellefiskebanke«, der trawledes og loddedes, og en ny saadan Banke sønden for førstnævnte fremgik af Undersøgelserne; vi gav den Navnet »Fylla's Banke«. Endvidere foretoges zoologiske Indsamlinger, navnlig ved Skrabninger paa indtil 500 m Dybde.

Det var ret vanskeligt at finde ind til Sukkertoppen efter de forhaanden værende Oplysninger. Men det lykkedes uden Uheld, og vi ankrede ved Kolonien den 2. om Eftermiddagen. Vi foretog saa en mindre Opmaaling af Indsejlingen, og Mærker for denne tegnede af mig.

Kolonien er den folkerigeste Boplads i Grønland, og den

havde Ry for at have det største Antal dygtige Fangere. Efter den sædvanlige Middag hos Chefen for Koloniens Embedsmænd aflagde vi Besøg paa Yderøerne, og Dagen efter var vi til Middag hos Kolonibestyrer Mathiesen. Videnskaben gjorde nogle Ekskursioner ind i de i det pragtfulde Bjergland Nord for Kolonien gaaende Fjorde; Deltagerne var betagne af de trange Fjordes stejle Fjelde og storslaaede Natur, over hvilken der herskede et saare højtideligt Alvor. Den 6. Juli om Aftenen afsejlede vi fra Sukkertoppen.

Landet mellem Sukkertoppen og Kolonien »Holstensborg« udmærker sig ved høje, forrevne Fjeldpartier, hvis Mage Vestgrønland ikke formaar at opvise mange Steder. Høje, sneklædte Fjelde, afbrudt af dybe Dalstrøg og Fjorde, danner en velgørende Afløsning paa det kullede, ensformige Land mellem Godthaab og Sukkertoppen; hist og her saas fra Søen et Glimt af Fjordens Indre, hvor stejle Gletschere forøgede Naturens vilde Skønhed.

Undervejs nordpaa trawlede og loddede vi. Vi havde jo efterhaanden mødt mange Isfjelde paa Sejladen op gennem Davis Strædet. Hidtil havde det navnlig været østgrønlandske Isfjelde, som af Polarstrømmen føres over til Vestkysten, ofte helt op til Godthaab Bredde. Men de allerfleste af Vestkystens Isfjelde produceres i Nordgrønland, de største Produktionssteder er Jakobshavn og Torsukataks Isfjorde indenfor Disko og nordligere Bræer. I Taage, Tykning og Storm, som langt fra er sjældne Fænomener i Davis Strædet, kan man let komme i farlig Nærhed af dem. Isfjeldene har jo deres Oprindelse fra den mægtige Indlandsis, der dækker saa godt som hele Grønlands Indre, de kan naa en ganske anelig Højde og Størrelse. Ofte udmærker de sig ved pragtfulde eller barokke Former, med de skønneste blaa eller grønne Farver i Skyggepartierne.

Den 10. tidlig om Morgenen ankom vi til Holstensborg.

Det var stille og varmt Vejr, Vaaren var helt kommen, og for første Gang mærkedes Myggenes Summen. Kolonien ligger ved Munden af »Amerdlok-Fjorden«. Blandt de omgivende Fjelde var »Præstefjeld« og »Røde Fjeld« omtrent snefrie, men »Kærtingehætten«s ejendommelige Top, som har givet Fjeldet sit Navn, var skinnende hvid af Sne.

Vi ankrede paa Svaj ude paa Reden, midt udfør Indløbet til »Ulkebugten«, en Indskæring lige Nord for Kolonien, og med Koloniens Bygninger aabne i den lille Vig, hvorved de ligger. Opholdet her strakte sig over en Ugestid, idet Videnskaben foretog en Ekskursion til Itivnek Dalen, som varede fra den 11. til den 16., og vi paa Skibet benyttede Tiden til at fylde Kul, Vand og Proviant, holde Rejsnings- og Sejlmanøvrer, Sejlads med Fartøjerne og Skydning med Haandvaaben iland. Tilfældigvis traf vi her sammen med min gamle Akademikammerat, Premierløjtnant J. A. D. Jensen og hans Ekspedition, som var paa Undersøgelsesrejse langs Grønlands Vestkyst, og tilbragte nogle fornøjelige Timer med dem. Og Tid fandt jeg ogsaa til nogle Skitser i Olie af Kajakmænd og det skønne Landskab.

Den 18. tidlig om Morgenen hævedes Stationen, og vi stod Nord paa mod Kolonien »Godhavn« paa Disko Øen. Under Sejladsen tiltog de drivende Isfjeldes Antal i betydelig Grad.

Kyststrækningen nord for Holstensborg er paa sin sydlige Halvdel temmelig høj og bjergrig, medens den nordlige Halvdel bestaar af lavt, ensformigt Landskab. Udfør Kysten ligger »Store Hellefiske Banke«, som strækker sig ca. 10 Mil tilsøs. Undervejs holdt vi Klartskib og foretog Skiveskydning med vore Kanoner. Disko's høje Land var synligt i ca. 14 Mils Afstand og iøjnefaldende ved sin jævne, plateauformede Overflade, over hvilken Øens Isdække var synligt. Plateauets Afald mod Søsiden var gennemgaaende stejle og mørke, da Sneen ikke kan blive liggende paa dem. Hovedparten af den

kendte Del af Øen gjorde med sine regelmæssige, foroven ligesom fladt afskaarne Fjelde et saare ejendommeligt Indtryk, naar man kommer fra Sydgrønlands takkede Gnejs- og Granitformationer.

Paa den sydligste Pynt af Disko ligger Godhavn, Sædet for Nordgrønlands Inspektorat. Havnen er en af de bedste i hele Grønland. Den 19. Juli om Eftermiddagen ankom vi til Kolonien og ankrede i Havnen.

Straks næste Morgen gik vi i Gang med et Arbejde, som vi efter Samraad med Videnskaben havde bestemt os til at søge gennemført. Som bekendt havde den svenske Polarforsker, Professor Nordenskiöld, i Aaret 1870 gjort sit mærkværdige Fund af de store Jærnblokke ved Blaa fjeld paa SV.-Kysten af Disko, og der opstod derefter en hel Litteratur om dette Jærns Forekomst og Oprindelse. Nordenskiöld betænkte sig efter sin foretagne Undersøgelse af Fundet ikke paa at erklære de der liggende Jærnmasser for at være Meteoriter (Meteorsten). Denne Opfattelse tiltraadtes af flere fremragende Sagkyndige, medens det fra anden sagkyndig Side antoges, at Jærnblokkene tilhørte den Bjergart (Basalt), hvorpaa de laa, og at de altsaa ikke var Meteorsten, men var af tellurisk Oprindelse. Denne sidste Opfattelse er nu, efter Resultaterne af Assistent Steenstrup's og senere af de af Professor Lawrence Smith i Nord-Amerika foretagne omhyggelige Undersøgelser, uafviselig slaaet fast.

Efter hvad der mentes, havde Professor Nordenskiöld ikke medtaget alle Jærnblokkene men efterladt én, som endnu skulde henligge under Blaa fjeld. Ved Eskimoernes Hjælp blev den funden, og vi sendte da med vor Dampbarkas en Ekspedition, bestaaende af en Underbaadsmand og det fornødne Mandskab samt med svære Lægter, Tallier m. m. og Teltgrejer til det ca. $4\frac{1}{2}$ Mil fra Godhavn liggende Fjeld. Den store Forskel mellem Høj- og Lavvande muliggjorde følgende Fremgangs-

maade: Ved Ebbetid blev der rejst en svær Trefod over Blokken, som i Talje blev løftet saa højt, at Dampbarkassen med sin Agterende ved Flodtid kunde flyde ind under Blokken, som saa kunde fires ned i Baaden. Jeg var selv med dernede forat lede Arbejdet, som det lykkedes at gennemføre paa den angivne Maade, og Blokkens Transport over Havet til »Fylla« i den til Vands satte Dampbarkas foregik ogsaa heldigt paa Grund af det rolige Vejr.

Jeg fik taget en Skitse i Olie af dette maleriske Sceneri.

Den 23. tidlig om Morgenen afsejledes fra Godhavn mod Jakobshavn. SO.-Kysten af Disko er ren; fra Godhavn og et Stykke ONO. efter er der saa dybt, at selv store Isfjelde driver tæt ind til Land. Vi passerede »Skarvefjeldet« og »Skandsen« under Sejladsen over den store Diskobugt mellem de mange Isfjelde, som fyldte Bugten og afgav et prægtigt Skue i det skønne og stille Solskinsvejr. Vi holdt over mod Jakobshavns Isfjord, i hvis Munding den bekendte »Isfjeldsbanke« ligger, stod ind med Kurs lige Nord for denne og forløjede i Havnen samme Eftermiddag. Fra Kolonien foretog jeg i Følge med Videnskaben den 24. og 25. en større Udflugt over Land ind til »Natdluarsuk« ved Isfjorden. Ved at vandre om Natten (Solen gik kun delvis en kort Tid under Horizonen, saa det var egentlig ingen Nat i almindelig Forstand) besværedes vi mindre af Heden og Myggene, men under Opholdet ved Isfjorden var begge i ikke ringe Grad til Plage. Men vi havde jo et storslaet, imponerende Syn udover Isfjorden, Tasiusak og den store Isbræ.

Den 25. ved Middagstid afsejledes til Kristianshaab. Isfjorden havde »skudt ud«, store Mængder af Isfjelde opfyldte Farvandet og nødte os til en Stund at søge Nord efter, før Kursen kunde sættes.

Foruden Kristianshaab anløb vi endnu Egedesminde, og hermed var vor Besejling af den store Diskobugt til Ende.

Disse sidste Besøg var for os ikke af særlig Interesse. Den 30. Juli stod vi ud af Bugten og sønderpaa igen. Paa Hellefiskebankerne mødte vi flere af de smaa hvide amerikanske Skonnerter, som, efter hvad der sagdes, gennem flere Aar havde fisket Helleflynder og Torsk her med godt Udbytte. Disse Fiskere maatte jo i Henhold til de internationalt gældende Bestemmelser ikke have Oplagsstationer iland eller nogen Forbindelse med den grønlandske Befolkning.

Ved vor Ankomst til Holstensborg den 1. August bragte vi imidlertid i Erfaring, at der savnedes et Par Grønlændere af Koloniens Befolkning, og at Styrelsen havde Mistanke om, at de var smuglede ombord i en eller anden af disse Fiskefartøjer for at benyttes som bekendte Mænd under Sejladsen langs Kysten for at vejlede med Hensyn til Paavisningen af afsides beliggende midlertidige Oplagssteder for deres Fangst. Saadant var nemlig skét ved tidligere Lejligheder. Vor Chef havde hjemme fra faaet Ordre til at have Indseende med disse Fiskerfartøjer og eventuelt skride ind overfor dem i Tilfælde af Overgreb fra deres Side. Vi laa derfor efter dette med bakkede Fyr for hurtigst muligt at kunne være over saadanne Fiskerfartøjer, der maatte komme i Sigte fra vor Ankerplads udfør Kolonien. Og en Eftermiddag fik vi Øje paa 2 Amerikanere, der, kommende Nord fra, noget efter hinanden vilde passere Kolonien. Vi satte straks Dampen op, lettede og stod ud efter det agterste Fartøj. Skonnerterne var imidlertid velsejlende og havde god Vind, saa det var først ud paa Aftenen, at vi naaede den og løb langs Siden af den. Vi skød et løst Skud og prajede over til den om at kaste bak, men den tog ingen Notits heraf og fortsatte Sejladsen. Saa gav vi den et skarpt Skud lige foran Bougen, og det hjalp, den drejede til og kastede bak.

Under Jagten havde vi gjort et Fartøj klart med Officer og bevæbnet Besætning, det firedes af, og jeg gik selv med for alle Tilfældes Skyld. Da vi klappede paa Siden af Skonnerten,

stod Føreren paa Dækket, og noget bag ham stod den ret store Besætning i Klump. Situationen var i Grunden ikke helt hyggelig. Føreren viste sig at være en Svensker; jeg sagde til ham, at han var mistænkt for at have en Grønlænder ombord, hvad han imidlertid benægtede, og jeg gav ham saa en ca. 5 Minutters Betænkningstid, forinden vi skred til selv at foretage en Undersøgelse ombord hos ham. Da denne Tid var forløbet, og der ingen Forandring var i Skipperens Holdning, skred vi ind og lod en Underofficer med bevæbnet Eskorte krybe ombord og foretage Undersøgelsen om Læ. Besætningen indtog en truende Holdning, men holdt sig dog heldigvis i Skindet. Resultatet blev, at der blev fundet en Grønlænder stuvet afvejen om Læ i en Køje. Den skælvende og rædselsslagne Eskimo blev baaret op og langet ned i vor Baad uden Indskriden fra Besætningens Side. Jeg gav Skipperen en alvorlig Advarsel og meddelte ham, at en Gentagelse af et saadant Overgreb vilde i Tilfælde af Opdagelse medføre Konfiskation af hans Skib og Fangst, og saa satte vi af, roede ombord, højste Fartøjet og fortsatte Jagten paa den forreste Skonnert, som jo imidlertid havde faaet et godt Forspring. Vi naaede den midt paa Natten, og en ganske lignende Episode, som ovenfor er skildret, gentog sig, og vi fik ogsaa her en Grønlænder med os tilbage. Da vi om Morgen naaede tilbage til Kolonien, blev de to Syndere under Bevogtning af en bevæbnet Patrouille ført i Land og afleveret til Kolonibestyreren. Som Bevis for, i hvor høj Grad Amerikanerne allerede ved Gaver, Drikkevarer og anden utilladelig Venlighed havde besnaeret Koloniens Befolkning, skal anføres, at flere Eskimokvinder fra deres Husdøre truede ad den forbigaaende Patrouille.

I 1889 var det islandske Stationsskib, ført af Kaptajn C. F. Wandel, et Trip over til Grønland, hvorfra der paany var kommet Klage over, at de amerikanske Fiskere trods de gældende Traktater og Forbud var gaaet i Land og havde be-

handlet og oplagt deres Fangst for at hente den, naar de drog hjem. I Godthaab erfarede Kaptajnen, at det havde gentaget sig i dette Aar, og at Fisk var bragt i Land i en lille Fjord Nord paa. Han afsendte en Dampbarkas med Officer og bevæbnet Mandskab, der ogsaa paa det angivne Sted forefandt en større Stabel Fisk, men Amerikanerne saas der intet til. Fisken blev spredt og overhældt med Petroleum, en ubehagelig Overraskelse for de paagældende, naar de kom for at afhente den.

Saa vidt mig bekendt have Amerikanerne siden Udgangen af Firserne opgivet Grønlandsfiskeriet, vistnok væsentlig fordi der fremdeles nægtedes dem at have fast Station i Land og under Hensyn til Risikoen, naar Overgreb foretoges.

Den 4. og 5. August benyttede Videnskaben til en Baadeekskursion til »Søndre Kangerdluarsuk«-Fjorden, nord for Holstensborg. Ekskursionen foretoges med en Konebaad med fire kvindelige Roersker og en Styrmand og med den fornødne Udrustning af Telte og Soveposer m. m. Endvidere medfulgte tre Kajakmænd i deres Kajaker. Chefen var saa liberal at give mig Frihed til at tage med. Vi afrejste om Morgen tidlig fra »Fylla« og naaede først sent paa Dagen til Fjordens Bund, hvor en kraftig Elv gennem et stenrigt Leje strømmede ud i Fjorden. Det var beundringsfuldt at se den Udholdenhed, hvormed Pigebørnene arbejdede ved deres Aarer. Undervejs blev der paa to Steder gjort Landgang, dels for at holde Rast med Kaffe, som tilberededes af Grønlænderinderne, dels for at foretage Indsamlinger. Vor Teltplads for Natten lagdes ved Elvens Munding. Herfra kunde vi i Nord sé de fra tidligere Ekspeditioner kendte Højder paa 4—5000 Fod, ikke blot dækkede af skinnende hvide Snemasser men ogsaa af en blaalig Ismasse af ret anselig Størrelse. Ogsaa mod Nordost saas høje, snedækte Bjergtoppe.

Efter at Teltene var rejst, Grønlænderne havde et Telt for

sig, krøb vi i Soveposerne. Det var en smuk Aften, og der var en forunderlig og højtidsfuld Stemning over Landskabet i den store Stilhed. Noget efter at vi var komne til Ro, lød der fra Grønlændernes Telt en smukt sunget Korale (mange af Grønlænderne er jo musikalsk begavede). Det var betagende at høre denne Sang i den tause Nat mellem Fjeldene.

Om Morgenen tidligt foretog Videnskaben deres Indsamlinger og Undersøgelser. Jeg fik Lejlighed til at tage en Skitse i Olie fra Stedet. Det var bestemt, at vi Kl. 9 skulde have brudt op, men en af Deltagerne forsinkede sig. Ebben indtraadte, og Afrejsen maatte opsættes til om Eftermiddagen. En flere hundrede Alen lang, bred Strækning af Fjordens Bund blottedes, og samtidig begyndte det at blæse op fra Vest, saa at Søen brød skummende paa Kanten af den tørlagte Banke, og tætte Skyer kom til Syne i Vest, saa at det saa lidt ilde ud for Afrejsen. Dog heldigvis løjede det af hen paa Eftermiddagen, saa vi kunde bryde op.

Under Tilbagereisen lagde Skyerne sig lavere og lavere, og i den tætteste Taage naaede vi til et Strømsted, hvor vi i længere Tid midt paa Natten maatte gøre Holdt, før Grønlænderne turde sætte igennem. Vi gjorde os Opholdet saa behageligt som muligt, der tændtes et Baal, og Grønlænderne dansede i den magiske Belysning til Fornøjelse for dem selv og til Adspredelse for os.

Om Morgenen den 6. naaede vi hjem til »Fylla«.

Chefen tog nu Bestemmelse om at afslutte vort Ophold i de grønlandske Farvande og tiltræde Rejsen hjemefter. Samme Aften stod vi ud fra Holstensborg og sønderpaa gennem Davis Strædet. Men allerede Dagen efter, medens vi endnu var i den smalle Del af Strædet, tog det i at blæse fra SV., og det gik hurtigt over til stormende Kuling, til en stærk Storm af SV., efterhaanden med svar Sø. Vi drejede under og holdt gaaende for Maskine og rebede Gaffelsejl, og da der

jo her var ret smalt Farvand mellem den amerikanske Vestis og de grønlandske Skær, maatte der jo i Tide paa hver Side lægges over den anden Boug. »Fylla« tumlede sig voldsomt i den svære Sø, og Forholdene var alt andet end hyggelige. Stormen holdt ved med uformindsket Styrke i godt 8 Døgn, og da Chefen og jeg efter hans Ønske hver Nat delte Overtilsynet paa Dækket mellem os, var det en meget anstrængende Tid, medens dette stod paa. Hver halve Nat paa Dækket, og næsten ingen Søvn, naar man kom ned, da det ikke var muligt paa Grund af Skibets stærke Bevægelser at stive sig helt af i Køjen. Endelig paa den 9. Dag stilnede det af. Vi havde nu brugt saa meget af vor Kulbeholdning, at vi maatte søge ind til Sukkertoppen for at fylde op med Kul. Den 16. om Morgenen naaede vi derind og sejlede igen samme Eftermiddag.

Nu gik det strygende hjemefter. Den 20. passerede vi Kap Farvels Længde, og efter at have anløbet Reykjavik og Kirkwall paa Orkney Øerne stod vi Sundet ind den 11. September, hvorefter vi blev inspiceret, og Kommandoen blev strøget den 23. s. M.

Hermed afsluttedes et meget interessant Togt til vort fjerne Biland. Vi havde lært at kende en stor Del af dette saare skønne og mærkelige Land og af dets primitive, meget særprægede og i mange Retninger dygtige Befolkning.

Hjemkommen fra Togtet overtog jeg igen min Tjeneste ved Søartilleriet, og den 14. Marts 1885 modtog jeg Udnævnelse til Kaptajn i Søofficerskorpset. Om Sommeren blev jeg beordret til at ledsage Tøjmasteren og assistere ham paa en Rejse til Essen, hvorfra jeg skulde rejse videre til England, for der at studere de sidste Aars Udvikling paa Søartilleriets Omraade. Fra Essen tog jeg saa over Vlissingen til London, hvorfra jeg aflagde Besøg paa de forskellige Stats- og private Artilleri-Etablissementer samt i Krigshavnene. De indsamlede

Oplysninger gjorde jeg ved min Hjemkomst til Genstand for en større Indberetning til Ministeriet.

Ved Begyndelsen af Aaret 1886 skete der Noget, som fik en afgørende Indflydelse paa min senere Virksomhed i Marinens Tjeneste. Kaptajn C. F. Wandel, som var Chef for Marineministeriets Sekretariat og Kommandokontor, søgte Afsked fra denne Stilling, og jeg fik gennem Departementsdirektøren for de militære Departementer, Kommandør F. P. Uldall, en Forespørgsel fra Ministeren, om jeg maatte ønske at komme i Betragtning ved Besættelsen af denne Post. Det vilde jo imidlertid betyde, at jeg ved at gaa over i Centraladministrationen i det mindste foreløbig maatte opgive min Virksomhed som teknisk uddannet Artillerist ved Orlogsværftet. Sagen laa imidlertid saaledes for mig, at jeg ikke kunde paaregne større Chance for at komme frem til de højere Stillinger ved Søartilleriet i de nærmeste Tider, idet Undertøjmesteren kun var 2 Aar ældre Officer end jeg. Det var jo foruden mine videnskabelige Forstudier mere end 7 Aars interessant og udviklende Tjeneste ved Søartilleriet, som jeg i det mindste foreløbig skulde forlade.

Jeg overvejede Forespørgslen, det var jo en ærefuld Stilling, der tilbødes mig, og som Spørgsmaalet laa, kom jeg ret hurtigt til det Resultat, at jeg burde modtage Stillingen.

Den 1. Maj overtog jeg Posten som Chef for Marineministeriets Sekretariat og Kommandokontor. Marineminister var Kommandør NIELS FREDERIK RAVN. Han havde i sin Tid som Kaptajn været min Lærer i Rationel Mekanik paa Hærens Officersskole. En Dag udeblev han fra Undervisningen; det viste sig, at Grunden dertil var, at han var bleven Marineminister i Ministeriet Holstein.

Min Tjeneste i min nye Stilling var meget interessant og instruktiv. Hele Ministeriets Post blev hver Dag aabnet af mig og fordelt af mig til Departementerne. Departementsdirektøren for de militære Departementer var som foran nævnt

Kommandør F. P. Uldall, en stout og elskværdig Sømandstype, som var mig meget velsindet. Han havde jo navnlig Interesse for den rent nautiske Del af Sagerne, Admiralitetets Sager, og af Sekretariatets Sager tog han sig navnlig af de personelle Spørgsmaal, det øvrige overlod han til mig at referere for Ministeren. Min tidligere erhvervede Indsigt paa det tekniske Omraade kom mig jo her meget til Nytte. Forhandlingerne med en saa klartseende, intelligent og kundskabsrig Mand som Minister Ravn var meget lærerig for mig. Jeg fik efterhaanden Følelsen af, at Ministeren kunde bruge mig, men jeg kan jo ogsaa uden at rødme sige, at jeg var flittig, altid paa Pletten selv om Aftenen, naar der indtraf noget, som jeg syntes ikke burde vente til den næste Dag.

Den 25. August s. A. udnævntes jeg til Ridder af Dannebrog.

Jeg maatte imidlertid med mit fremtidige Avancement i Korpsset for Øje sikre mig den nødvendige Søfart, og jeg var derfor udkommanderet i Sommermaanederne 1887 fra 1. Juni til Udgangen af September som Trediekommanderende i Panserskibet »Iver Hvitfeldt«, Chef Kommandør KOCH. Togtet holdt sig indenfor danske Farvande, en Del af Tiden indlemmedes Panserskibet i en Eskadre som Flagskib for Eskadrechefen, Viceadmiral MELDAL. Min Stilling i Ministeriet blev under min Fraværelse varetaget af Chefen for Admiralitetskontoret, Kaptajn Hedemann.

Aaret 1888 hengik med min Kontorchefs Virksomhed i Ministeriet. Samme Aar, den 25de Juni, afgik min kære gamle Fader ved Døden. Da jeg skulde ordne min Moders Sager og for at kunne støtte hende bedre i den første vanskelige Tid, fraflyttede vi vor lille Lejlighed i Ulvegade, hvor vi havde tilbragt 11 lykkelige Aar og flyttede midlertid ind til min Moder i hendes store Lejlighed i de Classenske Boliger i Ny Toldbodgade. Imidlertid søgte jeg en anden og større Lejlighed i Nyboder; der var bygget en ny og moderne Karré i Kamelgade,

og Pavillonhuset paa Hjørnet af Borgergade lige overfor Sø-officersskolen, som egentlig var bestemt til Tjenestebolig for Chefen for denne Skole, var blevet ledigt, idet denne Officer af flere Grunde ikke ønskede denne større Lejlighed. Jeg fik Lejligheden, et smukt Hus med 9 Værelser og Centralvarme. Vi flyttede ind i April 1889.

I Maj 1889 var jeg kun en ganske kort Tid fraværende, idet jeg blev beordret til Medlem af den Deputation af Flaaden, som i »Christianssand« overværede Festlighederne ved Krigergravene over vore Faldne i Kampen ved Helgoland, Festligheder i Anledning af 25 Aarsdagen for denne Kamp, en stemningsfuld Fest, ledet af Byens Myndigheder og med stor og varm Tilslutning fra Befolkningens Side.

Sommeren tilbragtes i vort ny smukke og store Hjem, og glade var vi derfor, thi det blev ogsaa paa anden Maade et Mærkeaar for os, idet der atter ventedes en Forøgelse af Familien. Denne Gang faldt det i min Lod at være hjemme, saa jeg kunde være til Hjælp i Hjemmet og sé alt overstaaet. Det var en dejlig Sommermorgen den 22de Juni, da Solen skinne paa Nyboders Tage og Gader; fra den Huslænge i Rævegade, som var under Opførelse, lød Morgenens første Hammer-slag ud over Pladsen. Dagens Travlhed var i Færd med at afløse Nattens Hvile. Saaledes var Situationen i store Træk, da en buttel, lyshaaret og blaaøjet Dreng holdt sit Indtog i denne Verden og meldte sig til Tjeneste i Nyboder hos Familien i Kamelgade 13, den Dreng, som senere blev kaldt George William Zachariae.

I Efteraaret fik Departementsdirektør Uldall Udkommando som Chef for Krydserkorvetten »St. Thomas« paa Togt til Middelhavet. Togtet varede fra 19. September til den 6. Marts 1890. Jeg blev af Ministeren beordret til under Direktørens Fraværelse at varetage Forretningerne som Departementsdirektør for Ministeriets militære Afdelinger, en for mig ærefuld

Tillid fra Ministerens Side, men det var ikke efter den ældre Del af Etatens Hoved, at der anvendtes et saa ungt Menneske som mig i den høje Stilling. Sekretariatets og Kommandokontorets Chefspost blev for samme Tidsforløb besat med en fungerende Kontorchef, Kaptajn C. Drechsel.

I Foraaret 1890 udkommanderedes jeg som Chef for Kanonbaaden »Falster«, Øvelsesskib for værnepligtige Maskinister. Denne Anvendelse af Kanonbaaden varede fra den 28. April i en Maaned. Derefter fortsattes Togtet, nu som Skoleskib for de faste Maskinelever. Det var et fornøjeligt lille Togt med de flinke unge Mennesker, og jeg havde herunder tillige Lejlighed til at opfriske og forøge mit Kendskab til vore egne Farvande. Den 30. August blev Kommandoen strøget, hvorefter jeg genoptog min Gerning i Ministeriet.

Blandt Sommerens Begivenheder skal jeg nævne en østrigsk-ungarsk Eskadres Besøg ved Kjøbenhavn i August Maaned, idet dette Besøg havde Karakteren af en mere end almindelig international Høflighed. Eskadren, under Kommando af Kontreadmiral HINKE, bestod af følgende Skibe: Taarnskibene »Kronprinz Erzherzog Rudolph«, »Kronprinzessin Erzherzogin Stephanie«, Vædderkrydseren »Kajser Franz Joseph I«, som førtes af Erkehertug CARL STEFAN og Torpedoskibet »Tiger«. Desuden ankom hertil over Land Marinekommandant, Admiral, Friherre MAX VON STERNECK. Som bekendt var han som Linieskibskaptajn Chef for Viceadmiral Tegetthoffs Admiralskib »Erzherzog Ferdinand Max« i Kampen ved Lissa. Viceadmiralen skrev om ham i sin Rapport efter Slaget, at det lykkedes hans Flagkaptajn ved sit Mod og sin Dygtighed at løbe det store italienske Panserskib »El Re d'Italia« ned, saaledes at det sank 2 Minutter efter med hele sin Besætning.

Eskadren ankom paa Kjøbenhavns Red den 17. August, og jeg, som laa i Kalkbrænderihavnen med »Falster«, blev attachet Marinekommandanten; der var jo kun faa Officerer

hjemme. Dagen efter fejredes Kejseren af Østrigs Fødselsdag med Flagnig og Salutering, Taffel hos Hs. Maj. Kongen og om Aftenen en Fest paa Tivoli. Den 19. tidlig om Morgenen bad Admiral von Sterneek mig om at føre ham, hans Skibschef og Stabschef til Admiral Suensons Monument i Nyboder. Her nedlagde Admiralen 2 pragtfulde Kranse med guldbroderede Baand paa Monumentet, en Opmærksomhed, der ikke kunde andet end vække levende Taknemmelighed og Erkendtlighed blandt vor Marines Officerer, for hvilket jeg ogsaa gav Udtryk i nogle Ord til Admiralen.

Paa Kransenes Baand var følgende Inscriptioner broderede i gyldne Bogstaver. Paa det ene:

»K. UND K. KRIEGS MARINE 1890

DEM TAPPEREN ADMIRAL«

Paa det andet:

»K. U. K. KRIEGS MARINE 1890

DEN WACKEREN DÄNISCHEN STREITEREN VON 1864«

Disse Baand blev, saa vidt jeg erindrer, senere ophængt i Modelsamlingen paa Orlogsværftet.

Samme Formiddag allagde Hs. Maj. Kongen et Besøg paa Eskadren. Senere paa Dagen foretoges der en overordentlig fornøjelig og vellykket Skøvtur gennem Dyrehaven ud til Skodsborg. Ved Middagen paa Skodsborg udbragte Hs. Ekscellence Marineminister Ravn først Skaalen for Hs. Kejserslige og Kongelige apostoliske Majestæt, hvorefter Erkehertugen udbragte en Skaal for Hs. Maj. Kongen. Derefter holdt Marineministeren en længere, smuk Tale for den østrigsk-ungarske Marine, en Tale, som vakte ikke ringe Opsigt og omtaltes i flere udenlandske Blade. Ministeren mindede om, at der for over en Menneskealder siden ved Admiral Dahlerups Virksomhed var knyttet en nøjere Forbindelse mellem den østrigske og

den danske Flaade. Senere havde politiske Kombinationer ført til, at de to Mariner kom til at staa vel ikke som Fjender men som Modstandere, og den for begge Parter saa ærefulde Kamp ved Helgoland havde ført til gensidig Agtelse. Saa kom Efterretningen om den glimrende Sejr ved Lissa, der i den danske Marine vakte baade Beundring og fornyet Sympati for den østrigske Flaade, en Sympati, som stadig var vokset i Aarenes Løb, og det var derfor med udelt Glæde, at vi saa Repræsentanter for den østrigske Flaade som vore Gæster. Ministeren sluttede med at udtale den danske Marines Tak for den ridderlige Opmærksomhed, som de østrigske Officerer havde vist ved at lægge Kranse paa Admiral Suensons Mindesmærke og udbragte et med rungende Hurraraab besvaret Leve for den østrigsk-ungarske Flaade.

Derefter talte Admiral, Friherre von Sterneek i et beaandet Foredrag for den danske Marine. Med bevægede Ord takkede han for den hjertelige Modtagelse, som den østrigske Flaade havde faaet i Kjøbenhavn, ligefra Hs. Maj. Kongen til den yngste Løjtnant. Det var ham og hans Kammerater en særlig Glæde at være samlede med Repræsentanterne for en Flaade, som hans Landsmænd altid havde agtet saa højt, og som de skyldte saa megen Erkendtlighed. Han skulde minde om den Bistand og de Tjenester, som Dahlerup havde ydet ved Reorganisationen af den østrigske Marine. Og dernæst var det ham en Glæde at udtale, at det var netop gennem Kampen ved Helgoland, at den østrigske Flaade havde høstet de Erfaringer, som havde ført til Sejren ved Lissa. Han bad sine Kammerater istemme »ein donnerndes Hoch« for den danske Flaade.

Aftenen tilbragtes ved en lille improviseret Dans paa Klampenborg.

Dagen efter var der en Messe ombord i »Kronprinz Rudolph«, hvortil en lille Kreds af den østrigske Koloni i Hovedstaden, Gesandten, Baron Trautenberg med Familie, Konsulen, Grosserer

Halkier med Frue m. fl. var indbudt. Min Hustru og jeg var ogsaa blandt Gæsterne. Æresgæsten var Hs. Maj. Kongens Broder, den gamle Prins Wilhelm, der som ung havde gjort udmærket Tjeneste i den østrigske Hær, og som var Genstand for udsøgt Opmærksomhed og megen Hyldest under Opholdet ombord.

Til Slut var der den 21. ombord paa Flagskibet arrangeret en fornøjelig Frokost med Dans for danske Officerer med deres Damer.

Fredag Morgen den 22. afsejlede den østrigske Flaade.

Jeg havde i Admiral Sterneck lært at kende en vistnok fremragende dygtig og meget myndig Mand. Men han gjorde Indtryk af at være noget hensynsløs og vanskelig i Omgang, og han behandlede sine Officerer paa en Maade, som ikke stemmede med vore Begreber paa dette Omraade.

I Oktober Maaned modtog jeg min første udenlandske Dekoration, idet der af den østrigske Kejser tildeltes mig Komthurkorset af Franz-Joseph Ordenen.

Næste Aar fik jeg atter Udkommando som Chef for Kanonbaaden »Falster«, der blev udrustet som Øvelsesskib for værnepligtige Maskinister. Kommandoen blev hejst den 4. April, og Togtet sluttedes den 1. Juni.

I Løbet af Sommeren skete der noget, som ganske uventet bragte mig en Fremgang i min Stilling i Ministeriet. I Juli Maaned fremkom en alvorlig Uoverensstemmelse mellem Ministeren og Departementsdirektør Uldall. Uoverensstemmelsen stammede fra en Uenighed med Hensyn til Afgørelsen af et Spørgsmaal paa det personelle Omraade. Da Sagen var af fortrolig Karakter, skal den selvfølgelig fremdeles være fortrolig. Men da Departementsdirektøren ved Sagens Behandling optraadte paa en noget krænkende Maade overfor Ministeren, der jo altid var medgørlig og forstaaende overfor sine Undergivnes Fremstillinger, førte det passerede til et Brud, som fulgtes af Kommandør Udalls Afskedigelse fra Stillingen i Ministeriet.

Samme Dag sendte Ministeren Bud efter mig og sagde mig, at han skønnede paa mit Arbejde i Ministeriet samt spurgte mig, om jeg var villig til at overtage Kommandørens Stilling.

Nu laa Landet imidlertid saaledes, at Søværnsloven indeholdt Bestemmelse om, at Direktørembedet var et Embede for Kommandører i Søofficerskorpset. Jeg kunde altsaa ikke udnævnes til Indehaver af dette Embede, da jeg kun var Kaptajn. Jeg gjorde Ministeren opmærksom herpaa, men han vilde saa ordne Spørgsmaalet saaledes, at jeg fik kongelig Ordre til at forrette Tjeneste som Departementsdirektør for Marineministeriets 1. og 2. Afdeling fra den 1. August, og at der for denne Tjeneste tillagdes mig det for den militære Departementsdirektør bestemte Tillæg til Officerslønnen af 1200 Kroner aarligt.

Min Overtagelse af Stillingen vakte jo, som ret naturligt, Røre i Kommandørklassen; der skete dog ikke noget videre, end at to af de ældre søgte mig paa mit Kontor og udtalte deres Misbilligelse af, hvad der var sket, og lod mig vide, at jeg maatte finde mig i, at de fremtidig vilde søge Ministeren personlig i de Sager, som de tidligere havde drøftet med Departementsdirektøren. Jeg tog naturligvis kun Meddelelsen til Efterretning, og det varede i øvrigt ikke saa længe, før de begge, som efter tidligere Samvirken med mig i den praktiske Tjeneste havde udtalt deres Anerkendelse og Tilfredshed med min Tjeneste, opgav det indtagne Standpunkt overfor mig og optog personligt Samarbejde med mig.

Jeg tog nu ivrigt fat paa den Gerning, som var mig overdraget, og fik jo efterhaanden Indsigt paa mange interessante Omraader, som dog er og bliver fortrolige. Mine Forhandlinger med Ministeren var mig en stor Tilfredsstillelse, og jeg gjorde mig den yderste Umage for at gøre Fyldest som Tak for den Tillid, han havde vist mig. Der laa jo et stort Arbejde for mig. Revision af de for Flaaden gældende Reglementer og Bestemmelser, Modernisering af Udrustningsplanen, Udarbej-

delse af Lovforslag, der skulde forelægges Rigsdagen, Budgetsager og de vigtigere af de løbende Sager. Endvidere gjorde jeg Tjeneste som Stabschef hos Ministeren.

Ved Juni Maanedes Slutning, den 30. om Morgenen, var til Københavns Red ankommet en fransk Eskadre »Division Cuirassée du Nord« under Kommando af Kontreadmiral GERVAIS. Eskadren var paa Vej til Kronstadt, hvor Besøg skulde aflægges til Forherligelse af det mellem Rusland og Frankrig nylig oprettede Forbund. Eskadren bestod af 4 Panserskibe, »Marengo«, »Requin«, »Marceau« og »Furieus«. 1 Krydser »Surcouf«, 1 Aviso og to Torpedobaade. Jeg blev attachederet Kontreadmiral Gervais under Eskadrens Ophold. Admiralen var en høj, smuk og meget ansét Officer, der havde deltaget i Krimkrigen og i Krigen med Kina, og som havde udmærket sig ved Forsvaret af Paris 1870—71. Blandt Eskadrens højere Officerer kom jeg navnlig i Berøring med Chefen for Flagskibet, Capitaine de Vaisseau Courrejolles og Chef de l'état major Capitaine de frégate Ponty, to prægtige Typer af højere franske Søofficerer.

Jeg gik ombord i Eskadren ved Ankringen og meldte mig til Admiralen, som modtog mig meget elskværdigt.

Det blev anstrængende Dage med Repræsentation og Selskabelighed, som fulgte efter, idet jeg som hørende til Admirals Stab deltog i det altsammen. Jeg skal i det efterfølgende kun ganske kortelig omtale nogle af de større og vigtigere Begivenheder under Besøget.

Om Aftenen paa Ankomstdagen gav den franske Gesandt, Grev d'Aunay, en Middag paa Hôtel d'Angleterre for Eskadren og en Repræsentation af de danske Ministre og vor Flaade.

Hans Majestæt Kongen var fraværende i Udlandet, men Deres kongelige Højheder Kronprinsen og Kronprinsessen modtog Admiral Gervais i deres Palæ paa Amalienborg den 1ste Juli Kl. 12 Fmd.

Samme Aften gav Marineminister Ravn en pragtfuld Diner for Admiralen i Koncertpalæet. Der var dækket med 163 Kuverter, 60 franske Officerer var indbudne. Indbudne var iøvrigt den franske Gesandt, de franske Militarattachéer og Konsulen, de danske Ministre, Admiraler og Generaler samt en Mængde Stabsofficerer af vor Flaade og Hær. Efter Talerne for de to Landes Overhoveder holdt Marineminister Ravn en baade fra Formens og Indholdets Side fortræffelig Tale for Frankrig og den franske Marine. Kontreadmiral Gervais takkede i djærve og hjertevindende Ord og sluttede med et Leve for den danske Flaade og Hær.

Den 2. ved 1 Tiden aflagte deres kongelige Højheder Kronprinsen, Kronprinsessen og Prinsesse Marie, ledsagede af Hofchef og Stab, Besøg i den franske Eskadre.

Den franske Eskadrechef gav den 3. en større og fornøjelig Matinée dansante ombord i Flagskibet »Marengo«, hvortil var indbudt en stor Mængde Sø- og Landofficerer med deres Damer.

Lørdag den 4. om Morgenen ankom Hs. Majestæt Kongen fra Udlandet til Kjøbenhavn, og Kl. 1 om Eftermiddagen modtog Majestæten Admiral Gervais med Stab i Audiens i Residenspalæet paa Amalienborg. Og om Søndagen gik Kongen ved 12 Tiden ved Bellevue ombord i Dampskibet Dannebrog for at aflægge Besøg i den franske Eskadre. Jeg var ombord i »Marengo« fra Morgenstunden og kom derved til at overvære følgende Begivenhed. Noget forinden Dannebrog's Ankomst kom en af den tyske Marines Lystkuttere sejlende langs Eskadrens Linie. Officererne i Kutteren var i Uniform og laa med Kikkerter paa taktløs Maade og studerede Forberedelserne til Kongens Modtagelse. Da dette fortsattes ved en Venderejse langs Linien, blev Admiral Gervais rasende, han gav Ordre til hurtigt at klargøre et Fartøj og vilde sende en Officer med dette til Tyskerne for kategorisk at bortvise dem fra Farvandet.

Det kostede indtrængende Forestillinger baade fra Stabschefens og fra min Side for at faa ham til at opgive denne Indskriden, som jo kunde have medført uheldige Konsekvenser. Da Dannebrog kort efter kom op til Eskadren, forsvandt Tyskerne af sig selv.

Kl. 3 returnerede de kongelige Herskaber og gik i Land i Bellevue.

Mandag den 6. fandt Hs. Majestæt Kongens Middag for den franske Eskadre Sted i Christian den 7des Palæ. Det var en meget stilfuld Fest i det smukke gamle Palæ. Under Tallet udbragte Kongen Skaalen for Præsident Carnot med en Tak til Præsidenten for den Glæde, han havde beredt den danske Hovedstad ved at sende den smukke Flaadeafdeling op i vore Farvande. Efter Talen spillede Gardens Musikkorps »Marseillaisen«.

Talen besvaredes af den franske Gesandt med en Skaal for Kongen, Dronningen og hele det kongelige Hus, hvorefter vor Nationalsang: »Kong Christian« spillede af Garden.

Derefter udbragte Kongen Skaalen for den franske Flaadeafdeling og ønskede Flaaden fremdeles lykkelig Fart paa dens Rejse over Vandene.

Admiral Gervais takkede for den smukke Modtagelse, der i Kjøbenhavn var bleven den franske Flaade til Del. Han bragte denne Tak særlig til de danske Majestæter.

Kl. 7¹/₂ hævedes Tallet.

Majestæten havde tildelt Admiral Gervais Storkorset af Dannebrog, Cheferne for Skibene, Stabschefen og Divisionskommisæren Kommandørkorset af 2den Grad og nogle af de underordnede i Legationen og paa Flaaden Ridderkorset.

Den 7. Kl. 3 om Morgenen lettede de 4 Panserskibe og forlod Reden; de mindre Fartøjer, som ikke skulde rundt gennem Store Bælt, afsejlede senere.

Jeg havde under dette Besøg haft Lejlighed til at stifte Be-

kendtskab med en fremragende og indtagende højtstaaende Officer, en mandig og myndig Højstkommanderende, men samtidig et højest elskværdigt, hjertevindende og fintdannet Menneske. Han var højagtet og elsket af sine Undergivne, mig havde han helt erobret ved sin Venlighed og Opmærksomhed til enhver Tid. Skønt han ikke havde mange Øjeblikke til fri Raadighed under Opholdet, fandt han dog Tid til uden mit Vidende at aflægge Besøg i mit Hjem for at hilse paa min Hustru.

Efter Hjemkomsten fra Rusland blev han forfremmet til Viceadmiral og øverste Generalstabschef for Marinen. I 1894 førte han Reserveeskadren i Middelhavet og havde der paa Hyères Red et Uheld med nogle af sine Skibe, hvilket fremkaldte et Sammenstød med den daværende Marineminister Lockroy og nær havde kostet ham hans Stilling. Gervais kunde ikke anerkende Berettigelsen af den Kritik, som var udtalt om den af ham foretagne Manøvre, og da han returnerede til Eskadren fra Ministeren i Paris, gentog han med sin Eskadre som Protest mod Kritikken den samme Manøvre og førte den igennem med udmærket Resultat.

I September s. A. dekoreredes jeg med Officerskorset af den franske Æreslegion, og den 26. Maj 1892 blev Dannebrogsmændenes Hæderstegn mig tildelt.

Næste Aar fik jeg Udkommando som Næstkommanderende med Panserskibet »Iver Hvitfeldt«, Chef Kommandør Fugl, Kommandoen blev hejst den 16. Juni. Den første Del af Togtet tilbragtes i de danske Farvande, men den 10de Juli afsejlede Panserskibet paa en Maskin- og Sødygtighedsprøve til Skagerak og Nordsøen. Vi fik straks i Nordsøen stiv Kulning med svær Sø, og Skibet klarede sig godt. Under Prøverne var Underdirektør Tuxen ombord. Vi stod saa efter Prøverne ind til Bergen og derfra indenskærs op til Trondhjem. Det var en interessant og smuk Sejlads gennem det inden-

skærs Løb, kun ét Sted, oppe ved Kap Stadt, maatte vi udenom dette ud i det aabne Farvand. Det blæste fremdeles haardt, og der stod svar Sø. Lodsens var i Tvivl om, hvorvidt vi kunde stævne den og komme udenom Forbjergel. Men vi stolede paa vor store Maskinkraft og gik paa den. Det var en haard Tørn, den grønne Sø slog helt over Forskibet og op mod Kommandobroen, men vi gik til Lodsens store Forundring godt igennem og kom vel rundt. Den 16. stod vi ind ad Trondhjems-Fjorden og ankrede udfor Byen.

Vi tilbragte kun 3 Dage der. Vor Konsul, Jacob Finne, var en velstillet og meget gæstfri Mand. Der var aabent Hus hos ham hver Dag til alle Maaltider, og han gjorde baade en stor Middag og et Bal for os. Jeg fik kun Tid til et kortere Besøg iland, besaa den smukke og storslaaede gamle »Domkirke«, den største og i arkitektonisk Henseende rigest udstyrede af kirkelige Bygninger fra Middelalderen i Skandinavien; endvidere foretog jeg en Køretur ud til »Lerfossene« og Turisthotellet »Fossestuen«. Vi afsluttede Opholdet med et vellykket Bal ombord i Panserskibet, afsejlede den 19. og ankrede den 27. paa Københavns Indreder. Den 2. August indgik vi som Flagskib i Aarets Eskadre, Chef Viceadmiral Meldal.

Eskadren var sammensat af »Iver Hvitfeldt«, Krydserkorvetten »Valkyrien«, Krydseren »Gejser« og 4 Torpedobaade. Togtet omfattede samtlige de danske Farvande lige fra Skagen og til sønden om vore Øer med Anløb af mange af de jyske og fynske Byer og med Besøg paa flere af de større Herregaarde. Det var i det hele et fornøjeligt og livligt Eskadretogt. Den 25. September afsluttedes det ved København, og samme Dag strøg Eskadrechefen sit Flag.

Vinteren forløb med intensivt Arbejde i Ministeriet. Den Tidsperiode, under hvilken jeg havde arbejdet i Ministeriet, var jo i politisk Henseende forløbet meget urolig, det var den saakaldte provisoriske Periode under Ministeriet Estrups Le-

delse, i hvilket Ravn fra 1879 havde været Marineminister. Gennem 9 provisoriske Aar var det lykkedes for Regeringen, baaren oppe af en Stemning, for hvilken den ikke alene kunde takke Forsvarsforeningerne og kraftig Bistand fra Højrepartiet, men ogsaa indirekte den afvisende Maade, paa hvilken Oppositionen stillede sig, at faa København befæstet baade fra Land- og Søsiden. Men denne Form for Regeringens Førelse, som var i Modstrid med Befolkningens Flertal, kunde jo ikke opretholdes, thi megen Bitterhed i Sindene og megen Ufordragelighed mellem Partierne avledes i Landet. Omsider lykkedes det ved ihærdigt Arbejde fra flere Sider i 1894 at faa det store politiske Forlig afsluttet, som fulgtes af Ministeriet Estrups Afgang den 7. August s. A. Ministeriet Estrup afløstes af et paa parlamentarisk Grundlag dannet Ministerium REEDTZ-THOTT, i hvilket Ravn atter indtraadte som Marineminister.

I Eftersommeren fik jeg en kortere Udkommando som Chef for Krydseren »Hekla«. Kommandoen hejstes den 31. August, og den 7. September indlemmedes Krydseren i Aarets sædvanlige Eskadre, Chef: Viceadmiral Meldal. Togtet forløb som det plejede i de danske Farvande. Dog skal jeg ikke undlade at anføre, at jeg en Nat under Sejlads i vore Krigsfyrilinier havde det Uheld at komme paa Grund med Krydseren i Bunden af Omø Sund. Jeg kom af den næste Morgen, uden at Krydseren havde taget nogen Skade, men Uheldet gav Anledning til en giftig Artikel i den radikale Presse, indsendt af en forbisprungen og afskediget Officer — sat sapienti.

Eskadretogtet afsluttedes den 22. September.

Forliget af 1894 havde ikke medført nogen Forbedring af Betydning for Søværnets Vedkommende, og Marineministeren søgte derfor i Rigsdagssamlingen 94—95 gennem Forhandling at faa raadet Bod paa dette Forhold, dels gennem selve Finanslovsforslaget, dels ved Forelæggelsen af et Forslag til Lov

om Søværnets Ordning, men Forhandlingerne var jo formeldst Eftervirkningerne af den provisoriske Periode blevne i høj Grad vanskeliggjorte og førte ikke til noget Resultat. Jeg skal imidlertid ikke komme nærmere ind paa Forholdet, da dette vilde føre for vidt her.

Sommeren 1895's store Begivenhed var Festlighederne i Anledning af Nordsø-Østersø Kanalens Aabning. Der var fra Tyskland udgaaet Indbydelse til de forskellige søfarende Nationer om at lade sig repræsentere ved disse Festligheder, og det besluttedes da herfra at følge Indbydelsen og sende en lille Eskadre til Kiel. Eskadren kom til at bestaa af Krydserne »Gejser« og »Hekla« samt 4 Torpedobaade. Til Chef for denne Eskadre beordredes Kommandør Gad, som tillige blev Chef for »Gejser«, og til Chef for Krydseren »Hekla« blev jeg beordret; Chef for Torpedobaadsdelingen blev Kaptajn Hovgaard.

I Torpedobaadene hejstes Kommandoen den 31. Maj, i Krydserne den 1. Juni.

Efter Inspektionen af Flaadeinspektøren den 4. Juni stod Eskadren samme Dag Sundet ud Nord efter samt vestpaa i Kattegat, hvor den ankrede i Sejro Bugt for at indøve Besætningerne i de Discipliner, som der fortrinsvis vilde blive Brug for under den store Flaadeforsamling ved Kiel, saasom Røvelser, Flagning og Paradering m. m. Vi havde heldigvis et udvalgt befarent Kontingent i Besætningerne, saa alt kom hurtigt i Orden. Fra Sejro afsejlede vi til Store Bælt og ankrede den 13. ved Nyborg. Den 15. detacheredes »Hekla« for at gaa til Hamborg. Kejseren skulde nemlig paa Aabningsdagen ved Gennemsejlingen af Kanalen fra Brunsbüttel ved Elben eskorteres af en Cortege, bestaaende af en Aviso fra hver af de ved Festen paa Kieler Fjord til Stede værende Flaadeafdelinger. »Hekla« ankom den 18. til Hamborg og fortøjede paa den anviste Plads mellem Cortegens Fartøjer.

Den 16. afsejlede »Gejser« samt Torpedobaadene fra Nyborg og ankrede den 17. paa de anviste Pladser paa Kieler Fjord.

Eskadrechefen, Kommandør Gad, ledsaget af Kaptajn Hovgaard og den ved Eskadren attachederede tyske Søofficer, Korvettenkapitän Winckler, som ønskede at overvære Kanalens Gennemsejling ombord i »Hekla«, ankom den 19. pr. Bane til Hamborg. Festlighederne begyndte der samme Dag med en Festmiddag paa Raadhuset, hvor Kejseren var til Stede. Jeg havde faaet en udmærket Bordplads i den store Sal tæt ved die Fürstentafel, saa jeg udmærket kunde iagttage Kejseren og høre hans Festtale. Han talte i en udpræget Kommandotone, noget staccato men iøvrigt godt. Umiddelbart efter Tallet fandt Indskibningen til Alsterøen Sted, den Klippeø, der paa Pæle og Pontoner var bygget paa Alsteren. Paa Alster Bassinet var der arrangeret en veneziansk Nat med blomstersmykkede Gondoler. Desværre var Vejret daarligt. Mellem Kl. 10 og 11 kørte alle, som skulde deltage i Kanalennemsejlingen, ned til deres Skibe og afsejlede, i alt 23 Fartøjer med »Hohenzollernen« i Spidsen, i et væmmeligt Regnvejr ned til Kanalmundingen ved Brunsbüttel.

Tordenvejret trak dog efterhaanden over, og selve Flodens Bredder var trukne op med Tusinder af lysende Strenger, der spejlede sig i Vandet. Fra Villaerne straaede Lys i alle Vinduer og stundom Inscriptioner, dannede af kulørte Lamper. Paa Brunsbüttel Red ankrede Skibene i den Orden, som paa det for dem kundgjorte Program var fastsat.

Den næste Morgen Kl. 4 begyndte Sejladsen gennem Kanalen. Denne fører jo fra Elbmundingen over Rendsborg til Holtenu ved Kieler Fjord og har en Længde af ialt 98,65 km, ca. 13 danske Mil. Efter den fastsatte Rækkefølge for Cortegens Skibe var »Hekla« næstsidst i Rækken, det sidste Skib var den hollandske Aviso »Alkmaar«. Kl. 11 modtog vi Signal fra Land for at staa ind gennem Slusen. Sejladsen foregik i

det skønneste Vejr og var interessant og afvekslende. Stadig nyt for Øjet, først det prægtige Marklandskab med spredte Gaarde og Huse, senere et mere jydsk Landskab med mange Landsbyer og spredte Herresæder, beliggende i Skov og Krat.

Over Kanalen føres de forskellige Jærnbaner dels over Svingbroer, dels over faste Højbroer, der samtidig tjener til Overførsel af Chausseerne. De faste Højbroer er to i Antal og er beliggende ved Grünenthal (den vestholstenske Bane) og ved Levensau (Kiel-Flensburger Banen). Gennemsejlingshøjden for begge Broer er 42 m over den sædvanlige Vandstand i Kanalen. Dybden i Kanalen var ved daglig Vande 9 m, saa at de største da eksisterende Krigsskibe kunde passere den. Sejltiden gennem Kanalen, de uundgaaelige Ophold ved Gennemsejlingen af Sluser og Broer iberegnet, var for Koffardiskibe anslaaet til 12—13 Timer, da man maatte gaa ud fra, at en hurtigere Fart paa Grund af det derved opstaaende stærkere Bølgeslag vilde være farligt for Holdbarheden af Kanalens Vægge, som dog er stærkt skraanende og beklædte med Sten og Cement.

Da vi skulde til at passere Højbroen ved Grünenthal, var der forsamlet paa Kanalbredden en Del Mennesker, som viste sig at være dansksindede Slesvigere. En af dem tog Ordet og holdt en smuk og patriotisk lille Tale til os, hvori han udtrykte sin og hans Landsmænds Glæde over at sé det danske Orlogsskib med Dannebrog under Gaffen. Vi fik et Hurra fra dem med paa Vejen.

Den tyske attachederede Officer, Korvettenkapitän Winckler, som jo var med ombord hos os, var meget interesseret i, hvad der her foregik; han spurgte mig om »was sagen sie«, og da jeg oplyste ham om Talens Indhold, undslap der ham et »Ja so«.

Gennemsejlingen forløb jo ikke uden flere Standsninger, da flere af de forangaaende Fartøjer kom paa Grund. »Hohen-

zollern« og den efterfølgende »Kaiseradler« kom i rette Tid efter Programmet til Kieler Fjord, men det store Skib, som fulgte lige efter dem, Lloyddamperen »Kaiser Wilhelm II« med tyske Fyrster ombord, stod fast i nogen Tid, formentlig paa Grund af Nedskriden af de endnu ikke helt faste Kanalvægge, der ikke havde kunnet staa for Vandtrykket fra de store Skruer. Saa vidt vides havde ogsaa de store Schnellampere fra Hamburg-Amerika Linien og Norddeutscher Lloyd med Diplomatiet og Rigsdagsmændene ombord taget Grunden. Sikkert var det imidlertid, at de sidste Skibe af Cortègen først naaede deres Bøjer paa Kieler Fjord Kl. 9¹/₂ Aften.

Hermed var Programmet for den 20. brudt, idet den til Kl. 4¹/₂ fastsatte Defilir-Cour for Kejseren ombord i »Hohenzollern« jo ikke havde kunnet gennemføres. Kejseren var vred.

Om disse Uheld udtaltes der fra sagkyndig Side, at Grunden først vilde fæstne sig i Løbet af en Række Aar, og at Skridninger i den første Tid ikke kunde forebygges.

Himlen, der hele Tiden havde været frisk og klar, var nu bleven overtrukket; tunge, sorte Uvejrsskyer trak sammen overalt, og Luften var meget lummer og trykkende.

Heldigvis havde jo »Hohenzollern«s Udfart af Slusen ved Holtenau efter Gennemsejlingen af Kanalen fundet Sted under det smukke Vejr. Det var sikkert et stolt Øjeblik for Kejseren, der stod paa Yachtens øverste Kommandobro i Garde du Corps' hvide Uniform med den ørnprydede, forgyldte Hjelm, beskinnet af Solen, i »schimmernder Wehr«, som det sagdes, sikkert et stolt Øjeblik, da »Hohenzollern« gennemskar den over Kanalmundingen udspændte Line, og Yachten løb ud paa Fjorden frem mellem Holtenaus sommergrønne, træklædte Aase og blev modtaget med Paradering og et 3-dobelt Hurra, samt med en dundrende Salut paa 33 Skud fra hvert af den store paa Fjorden opankrede Flaades Skibe.

Kl. 8 om Aftenen begyndte det store Bal paa Marineakade-

miet, hvortil der var udstedt 2000 Indbydelser. En Mængde yngre fyrstelige Personer var til Stede. Kejseren selv holdt Taffel i »Hohenzollern« for de tyske og fremmede Fyrster og Admiraler. Blandt Damerne paa Ballet var den holstenske Adel, det hamburgske Bourgeois og Officersdamerne fra Kiel stærkest repræsenteret. Prins Heinrich og Prinsesse Irene fungerede som Vært og Værtinde, og Prinsessen vakte Beundring for sin Skønhed og venlige Optræden. Da jeg var træt af Dagens Anstrængelser, og da Vejret var meget truende, forblev jeg ombord, men en Del af mine Officerer vilde gerne deltage og fik paa Grund af den fremrykkede Tid for vor Ankomst til vor Bøje, travlt med Omklædningen. Lidt før Dampbarkassen var klar til Afgang brød Uvejret løs. Vældige Lyn blinkede over Fjorden og viste Konturerne af de fjerneste Krigsskibe. Tordenen rullede næsten uafbrudt, og Regnen begyndte at falde. Iført Regntøj og Sydvest drog vore Festdeltagere afsted.

Ud paa Aftenen kom Kejserparret. Majestæterne gjorde en kort Runde i Salen, hvorefter Kejserinden trak sig tilbage. Kejseren blev der længe og souperede sammen med de højeste Notabiliteter. Alle de fyrstelige Damer deltog med Lyst og Iver i Dansen.

I Løbet af et Par Timer havde Uvejret raset ud.

Næste Morgen, da Programmet for Dagen lød paa Slutstensnedlæggelse paa Festpladsen ved Kanalmundingen, Flaadeparade og Festmiddag i Festhallen paa Kielersiden af Kanalmundingen, oprandt med ganske klar Himmel og en frisk Luftning dæmpede Solens Magt paa Aarets længste Dag. Det var et pragtfuldt Skue at se den smukke Kielerfjord med de lange Rækker af fremmede og tyske Krigsskibe, fortøjede ved Bøjer i 5 parallelle Linier, der strakte sig fra Fortet Friedrichsort ved Fjordmundingen og helt ind til Düsternbrook og derfra videre i enkelt Linie helt ind til Byen. Fra Kl. 8

Fmd. almindelig Flagning over Topperne, et farverigt Skue af de Tusinder af Flag, som smeldede i Vinden. Sytten forskellige Nationer var repræsenterede ved Eskadrer eller enkelte Skibe, og i alt var 88 Krigsskibe fortøjede paa Fjorden. Den lille danske Eskadre havde faaet en udmærket Plads lige udenfor Marineakademiet.

Paa Festpladsen ved Holtenau, beliggende paa Kanalmundings nordre Side, var rejst 2 mægtige Tribuner med Siddepladser for de Indbudte, og midt mellem Tribunerne en Pavillon, Kejserteltet. Midt paa Pladsen angav en Mindesten Stedet, hvor Kejser Wilhelm I d. 3^{die} Juni 1887 nedlagde Grundstenen og indledede Kanalens Bygning.

Kl. 11 Fmd. foretoges Indvielsesakten. Paa Festpladsen var forinden opmarcheret 2 Æreskompagnier med Faner og Musik, det ene af 1ste Matrosartilleri Afdeling, hvori Prins Adalbert var indtraadt. Det andet af 1ste Garderegiment til Fods, med Kronprinsen paa Fløjen, det historiske Livkompagni med de høje spidse Blikshakoer. Et Salutbatteri var opstillet paa Højden over Festpladsen.

Lidt før Kl. 11 blev der livligt paa Fjorden. En Mængde Dampbarkasser for over Vandet, alle styrende mod Landgangsbroerne ved Festpladsen. Fra Eskadrerne kom Officerer i Gala iland, og alle de tyske Fyrster samledes lidt efter lidt. Paa den aabne Plads foran Tribunerne og Kejserteltet samledes de fyrstelige Personer, de overordnede Officerer fra Krigsskibene, Ministrene, Gesandterne samt Rigsdagens Medlemmer m. fl. Tribunerne var fuldt besatte, og udenfor Afspærringen stod Mennesker i Tusindvis.

Paa Slaget 11 ankom Kejseren og Kejsersinden med Følge i Fartøjer fra »Hohenzollern«. Kejseren var iført sin hvide Uniform, Kejsersinden et pragtfuldt Rosa Toilette. Lænende sig til sin høje Gemals Arm gik hun venligt hilsende op til Kejserteltet. Æresafdelingen præsenterede Gevær, og Musikken spil-

lede Nationalhymnen. Rigskansleren oplæste de officielle Dokumenter angaaende Kanalen og dens Bygning, som skulde indmures under Stenen, og efter at Kanalens Bygmester havde haft Ordet, traadte Kejseren frem og holdt med høj og kraftig Røst en Tale, som endte med Ordene: »I min Bedstefaders Navn døber jeg Kanalen »Kaiser Wilhelms Kanal«. Maatte den blive til Held for Tyskland og til Fremme af Freden mellem Nationerne«. Umiddelbart efter Talens Afslutning gik Kejseren over til Nedlægningen af Slutstenen, Dokumenterne blev anbragt under Stenen, og han fattede den gyldne Ske og kastede Kalk paa Stenen.

Ved Kejsereens første Hammerslag begyndte Salutbatteriet en Salut paa 21 Skud. Ved det 3^{die} Skud paabegyndtes Salutten fra Krigsskibene paa Fjorden, under Paradering og med Afgivelse af et 3-dobbelt Hurra.

Ceremonien var til Ende. Fanfarer og begejstrede Leveraab for Kejseren. Under samme Æresbevisninger som ved Ankomsten forlod Kejserparret med Følge Festpladsen og vendte tilbage til »Hohenzollern«.

Kl. 3 Emd. fandt den store Flaadeparade Sted. Kejseren gik med »Hohenzollern«, hvor ombord samtlige fyrstelige Gæster med Følge m. fl. var indskibede, langs Rækkerne af hele den forsamlede Flaade. »Hohenzollern« ledsagedes af Avisoen »Grille«, der havde Rigskansleren og Diplomatiets, Ministrene og Rigsdagspræsidiets ombord. Flaaden var flagsmykket og paraderede, og efterhaanden som Kejseren passerede de enkelte Skibe, afgaves fra disse et 3-dobbelt Hurra. Kejseren stod i sin hvide Garde du Corps' Uniform med den ørnprydede, forgyldte Hælm, paa den øverste Kommandobro og modtog fra dette ophøjede Sted Flaadens Hyldest.

Forinden Aftenfesten havde den store Ordensuddeling fundet Sted; jeg havde faaet tildelt den preussiske Kroneordens 2^{den} Klasse.

Mellem Kl. 7 og 8 forsamledes de indbudte gallaklædte Gæster i den i mægtige Dimensioner opførte store Festhal, som var bygget ved Fjorden paa Kiellersiden af Kanalmundingen. Den mod Fjorden vendende Del af Hallen var bygget som et gammeldags, vældigt stort Linieskib, en Tredækker, med en stor Gallionsfigur »Germania«, klædt i Panser og bærende Rigsinsignierne. Skibet var helt rigget, og med sin mægtige Rejsning var den store Attrap af Ydre mere imponerende end de virkelige Kæmper, som flød paa Vandet. Den mod Land vendende Side var en Træpavillon, som indeholdt den store Spisesal, der var delt i 2 Afdelinger, af hvilke den enes Gulv laa højere end den andens. Den højst liggende var bestemt for Kejseren og Fyrsterne, i alt var Spisesalens Længde 110 Meter; dette Tal giver en Forestilling om Teltets Størrelse.

Kl. 8 tog Festen sin Begyndelse. Jeg havde faaet en udmærket Plads ved det nærmest ved Kejsertaflet staaende Bord. Vi var 45 ved Bordet, engelske, italienske og tyske Søofficerer, blandt de sidstnævnte flere af de højeststaaende, saasom Viceadmiral Mensing, Chefen for Marine Kabinettet, Admiral Freiherr von Senden Bibran og 8 Kontreadmiraler, deriblandt den fra vor Fægtning ved Rügen i 1864 bekendte Korvettenkapitän Werner og den senere berømte Groszadmiral von Tirpitz. Min Sidemand ved Bordet var den svenske Kaptajn, den senere Viceadmiral Hägg. Det var en pragtfuld Middag med 10 Skift og mange udsøgte Vine samt en fortrinlig Taffelmusik, udført hovedsagelig af 1ste Garderegiment til Fods Musikkorps.

Alt forløb festligt. Ved hvert Kuvert var anbragt til Ihænderhaveren et Etui med en smukt præget Bronzemedaille til Minde om Kanalaabningen.

Dag forefaldt der en lidt pinlig Episode ved min Bordende, som heldigvis ikke bemærkedes ved den øvrige Del af Bordet. To Kapitane zur See af den tyske Marine, som sad lige overfor mig, talte paa taktløs Maade om Danmarks Tilværelses Af-

hængighed af Tysklands Villie saa højt, at det kunde høres af mig og de nærmest siddende. Om de var uvidende om, at jeg var dansk Officer, eller om de havde kigget for dybt i Glasset ved jeg ikke, men det kogte op i mig, og Kaptajn Hägg, som oversaa Situationen, hviskede til mig om at lade som jeg ikke havde hørt den taktløse Tale, ligesom ogsaa en af de paagældende Officerers Kammerater gjorde alt for at bortlede Opmærksomheden fra de Herrers Samtale.

Denne Episode giver mig Anledning til den almindelige Bemærkning, at det til Tider under disse Festligheder i vort gamle Land, som var blevet os frarøvet af vore Værter, faldt mig svært at skulle være Deltager i dem. For Officererne i den franske Repræsentationseskadre var den tilsvarende Følelse, Harmen over at skulle feste med den Nation, som havde frarøvet deres Fædreland Elsas-Lothringen, stærkt fremme og gav sig direkte Udslag paa flere Maader. Avisoen »Surcouf«, som skulde eskortere Kejseren gennem Kanalen paa Gennemsejlingsdagen, ankrede ved sin Ankomst paa Elben udfør Brunsbüttel og unddrog sig Festlighederne i Hamborg med Bemærkning om, at den kun havde Ordre til Eskorteringen. Og den franske Eskadre ved Kiel lettede umiddelbart efter Ceremonierne ved Slutstensnedlæggelsen og afsejlede fra Fjorden.

Men tilbage til Festen i Tredækkeren — under Kaffen paa øverste Dæk lod Kejseren os 3 danske Officerer, Kommandøren, Kaptajn Hovgaard og mig, kalde og præsentere for sig. Han underholdt sig livligt og elskværdigt med os og udtalte sig meget rosende om vore Skibe og deres sømandsmæssige Besætninger.

Næste Dags Morgen Kl. 7 fandt den sidste paa Programmet værende Forestilling Sted. Den bestod i Evolutioner i Søen udenfor Fjorden af den tyske Manøvreeskadre med Kejseren og Følge ombord og en Fremstilling af et Fægtningsbillede mellem denne Eskadre og Skoleskibsdivisionen. Efter denne

Forestillings Afslutning begyndte de fremmede Repræsentationsflaaders Afsejling.

Om Aftenen var vi særlig indbudne til Middag hos Prins Heinrich paa Slottet i Kiel. Prinsen er jo Søofficer, en køn ung Mand af den engelske Type, han havde anmodet os om ikke at afsejle, da han gerne vilde se os hos sig forinden. Vi blev modtaget med stor Elskværdighed og fik en stilfuld Middag, og jeg fik Indtrykket af, at det var et levende Ønske hos ham at vise os Danske en særlig Opmærksomhed.

Den store Aabningsfest var nu afsluttet. Næste Morgen afsejlede vi fra Kieler Fjord og ankrede paa Københavns Red om Aftenen.

Næste Dag efter Arbejdstid var jeg gaaet hjem i Nyboder for at se til Familien, da jeg blev ringet op fra Marineministeriet, som gav mig mundtlig Ordre til snarest at afgaa med »Hekla« til Store Bælt i følgende Anledning: Et stort italiensk Panserskib var ifølge Telegram fra Korsør grundstødt samme Eftermiddag paa Vengeance Grunden, jeg skulde tilbyde Assistance til Eskadrechefen, Hertug Tomaso af Savoien, Hertug af Genua.

Jeg gik skyndsomst om Bord og lod stikke Fyr. Kl. 11.40 om Aftenen afgik jeg fra Indrereden. Vejret var overtrukket, Vinden NNO med stive Byger. Kl. 2¹/₄ passeredes Kronborg. Efter at Lappegrundens Fyrskib var passeret rejste Søen sig, og Kulingen blev stadig og tiltagende, saaledes at det efterhaanden blæste en torebet Merssejlskuling med tilsvarende Sø. Der kunde ikke gaas med mere end 11 Mils Fart imod Søen, et Forsøg paa at sætte Farten op til 12 maatte opgives, da Krydseren satte Forskibet i, og Vandet flød ned paa Banjerne. Kl. 4 Fmd. passeredes Lystønden paa Ostindiefarergrunden, og da vi nu kom nogle Streger lettere, kunde Farten sættes op til 13 Mil. Kl. 7 Fmd. passeredes Fyrskibet Schultzes Grund. Paa Vejen mellem Ostindiefarergrunden og Sjællands

Rev, hvor Vind og Sø havdes omtrent tværs, slingrede Krydseren temmelig voldsomt. Efter at have rundet om Revet, sattes Farten op til 15 Mil, og da Strømmen løb stærkt sønderi, havdes en betydelig Fart over Grunden ned gennem Bæltet. Noget norden for Sprogø saas allerede mange store Skibe i Retning af Vengeance Grunden. Kl. 10¹/₄ Fmd. passeredes Lystønden paa Halskov Rev. Da jeg kom ned mod Flaaden, taltes samtlige 9 Skibe, hvoraf den italienske Flaadeafdeling ved Kiel bestod, nemlig 4 Panserskibe, 4 Krydsere og Yachten »Savoia« med Admiralsflaget vajende. Et af de store Panserskibe laa tværs i Søen, tilsyneladende paa Grund, de andre Skibe laa til Ankers i større eller mindre Afstand fra dette. Jeg holdt Sønden om og langs med Skibene og passerede derved Tønden paa Vengeance Grunden, der var halvt skaaret under af den stærke Strøm. Det grundstødte Panserskib viste sig at være »Sardegna«, der stod, ikke paa Vengeance Grunden, men paa Landsiden af Løbet østenom denne Grund. Fyrinspektionsskibet »C. F. Grove« laa tilankers Sønden for »Sardegna«, og 2 tyske Torpedobaade løb omkring mellem Skibene.

»Sardegna« stod med Næsen ind mod Land, stævrende omtrent Øst, saaledes at baade Vind, Sø og Strøm var lige tværs paa om Bagbord. Den havde sit B. B. Anker ude og syntes at staa over hele Livet. Vesten for Panserskibet laa »Savoia« tilankers med en Trosse fast i »Sardegna«. Da det blæste friskt endnu og Søen løb højt, stod Brodet langs hele B. B. Siden af Panserskibet, medens der var et roligt Bælte i Læ af dette.

Da »Hekla« kom op mod »Savoia«, tog dette Skib sin Trosse, lettede og stod hen og ankrede Nord for »Sardegna« Agterstævn. En tysk Torpedobaad førte Trossen over paany. Jeg gik da over paa Østsiden af »Savoia« og ankrede Kl. 11 Fmd. Nord for »Sardegna« og paa Højde med dens Forstævn. Efter at være kommen tilankers, gik jeg ombord i »Savoia« for at

melde mig til Disposition for den kommanderende Admiral, Hertugen af Genua.

Som ovenfor nævnt var Vejret endnu i det væsentlige uforandret. Jeg kunde kun med Vanskelighed komme ombord i det fremmede Skib og maatte krybe op af en Lejder, der var hængt ud over Hækken. Efter at have forebragt Hertugen mit Ærinde, talte jeg lidt med ham om Sagen i sin Almindelighed. Jeg gjorde ham opmærksom paa det mislige i, at Skibet var kommet paa ved Højvande og antydede, at en Udpumpning af Skibets Vandbeholdning og en Losning af Kul og Ammunition m. m. vistnok vilde blive nødvendig for at faa det svære Skib flot, idet Vandet sikkert vilde falde, naar Vejret bedagede sig. Jeg tilbød endvidere at paabegynde Losningen ved Hjælp af vort Fyrinspektionsskib, der kunde klappe paa Siden om St. B. hvor der var Læ. Hertugen takkede men udtalte som sit Haab, at det ikke skulde blive nødvendigt at losse noget som helst. Han mente ikke at kunne foretage noget, forinden det løjede og vilde foreløbig indskrænke sig til at holde Panserskibets Agterskib oppe ved Hjælp af Trosser fra »Savoia«. Det aftaltes derefter, at naar han havde Trang til Assistance fra mig, vilde han give mig Signal ved Hjælp af det internationale Signalsystem. Jeg gik derpaa fra borde og havde megen Vanskelighed ved at naa over til »Hekla«, idet Fartøjet kun netop kunde stævne Strøm og Sø. Ved Hjælp af en Line, der fra »Hekla« blev stukket ned til mig med et Bjærgemærk, blev Fartøjet halet op paa Siden.

Fyrinspektionsskibet var imidlertid lettet og kom op og ankrede paa Siden af mig. Kl. 2 kom Opmaalingsfartøjet »Marstrand« til og efter at have konfereret med Chefen, opankredes »Marstrand« imellem »Hekla« og »C. F. Grove«.

Chefen for »Marstrand« meddelte, at han den foregaaende Eftermiddag havde haft Folk iland paa Øen Egholm i Arbejde. Han havde da set den store italienske Flaade komme op,

bemærket Grundstødningen og var da straks gaaet ud for at tilbyde Assistance. Han var gaaet ombord i »Savoia« og havde ført en Trosse fra den over til »Sardegna«. Han troede at have bragt i Erfaring, at der ombord i »Re Umberto« var en tysk Officer, som var sendt med fra Kiel for at lodse Flaaden op gennem Bæltet. De to tyske Torpedobaade havde ligeledes fulgt Flaaden fra Kiel for at være til Raadighed for den nævnte Officer. »Re Umberto« havde ført Linien, og »Sardegna« havde været det sidste Skib i denne, da Grundstødningen skete. Da der intet videre havde været at gøre for »Marstrand«, var Chefen gaaet ind til Korsør for at indberette Grundstødningen telegrafisk, hvorefter han fra Marineministeriet havde modtaget Ordre til at underlægge sig »Hekla«.

I Løbet af Dagen gjordes der flere Forsøg fra italiensk Side, skiftevis med Panserskibene »Andrea Doria« og »Ruggiero di Lauria« for at slæbe »Sardegna« af Grunden, men uden Resultat. Den engelske Eskadre fra Repræsentationen i Kiel passerede, stoppede op og tilbød Assistance, som imidlertid med Tak afsloges af Hertugen. I Løbet af Aftenen ankom til Stedet en tysk Torpedo-Divisionsbaad samt flere tyske Slæbedampere med Lægtene. Om Natten hvilede alt Arbejde.

Tidlig om Morgenen toges Lægtene paa Siden af »Sardegna«. Kl. 5¹/₂ Fmd. ankom den tyske Krydser »Gefion« sydfra, og Kl. 8 Fmd. ankom den tyske Aviso »Grille« nordfra. Begge Skibe ankrede Vest for »Savoia« og havde Kommunikation med dette Skib.

Kl. 9 Fmd. kom Hertugens Stabschef fra »Savoia« ombord i »Hekla« for at gengælde mit Besøg og takke for den tilbudte Assistance. Han fortalte mig, at de nu vilde pumpe Vandbeholdningen, Olie og Petroleum m. m. ud af »Sardegna«, og at de vilde spænde det større og kraftigere Panserskib »Re Umberto«, »Sardegna«s Søsterskib, for. Jeg antydede paany for Stabschefen, at det vist vilde være rigtigst af al

Magt at losse »Sardegna«, tage Kul, Ammunition, Fartøjer m. m. udaf Skibet for at kunne benytte det gunstige Øjeblik, inden Vandet begyndte at falde og tilbød paany at stille »C. F. Grove« til Raadighed, for at deltage i Losningen. Endvidere meddelte jeg ham, at jeg havde til Hensigt at sende »Marstrand« til Korsør i Løbet af en Timestid med Telegrammer og Post og tilbød ham at medtage lignende Sager fra den italienske Flaade, eller hvad de iøvrigt maatte ønske besørget. Han takkede og vilde overbringe Admiralen mit Tilbud.

For at være fuldstændig sikker paa, at Tønden paa Vengeance Grunden laa rigtig, sendte jeg derefter Fyrinspektionskibet paa en Runde i Farvandet med Ordre til paa en saa lidet opsigtsvækkende Maade som muligt at passere Tønden, efterse Mærkerne og maale Vinkler ved den. »C. F. Grove« returnerede Kl. 10 Formiddag med Melding om, at Tønden laa nøjagtig paa sin Plads.

Imidlertid var der udført nok et Anker fra »Sardegna«s B. B.s Boug. Panserskibet »Re Umberto« var lettet og havde indtaget Pladsen Vest for »Sardegna«. Trosser førtes over ved Hjælp af en af de tyske Slæbedampere. Kl. 11¹/₄ Fmd. begyndte »Re Umberto« at hive og gaa frem. I Løbet af Eftermiddagen gentoges Slæbningsforsøgene med længere Mellemrum, men uden Resultat. Af og til hev og slæbte »Savoia« og »Andrea Doria« for at holde »Sardegna«s Agterende oppe. Det Hele bestod imidlertid for »Re Umberto«s Vedkommende af enkelte kortvarige Træk, nogen stadig Slæbning fandt ikke Sted.

Det var imidlertid løjet af, og Strømmen var begyndt at slække af.

Kl. 5 Emd. kom »Marstrand« ned fra Korsør med Signal for at den italienske Minister var ombord. Ved Opmaalingsfartøjets Ankring gik jeg ombord for at complimentere Ministeren og

roede ham derpaa efter hans Ønske ombord i »Savoia« og derfra ombord i »Re Umberto«, hvor Hertugen af Genua i Øjeblikket var ombord. Ministeren takkede mange Gange for den ydede Assistance og for at der var flere af den danske Marines Skibe til Stede for at yde Hjælp. Efter et kort Ophold gik Ministeren tilbage til Korsør med »Marstrand«.

Kl. 8 Aften kom den tyske Krydser »Gefion« demonstrativt op og satte sit Anker tæt under vor Hæk, den førte derefter et Varp over paa »Sardegna«s B.B.s Boug. Jeg henlede den komplimenterende Officers Opmærksomhed paa, at om »Gefion« havde til Hensigt at gaa an med under Afslæbningen, vilde jeg være udsat for, at hans Skib skulde løbe ind i mig, om det grundstødte Skib skulde glide. Heri laa jo underforstaaet, at jeg, der var kommen først tilankers paa denne Plads, ikke agtede at flytte mig.

Ved Solnedgang skiftede Vandet, og det blev helt stille.

Tidlig paa Morgenen næste Dag sendtes Mandskab ombord i »Sardegna« fra »Re Umberto« og »Ruggiero di Lauria«. Losning af Kul, Projektiler, Varegoods m.m. paabegyndtes. De midtskibs Fartøjer udsattes og slæbtes hen til de andre Skibe. Der kom ligefrem lidt mere Fart i Tingene.

Da der fra »Sardegna« var ytret Ønsket om at faa nøjagtige Vandstandsoplysninger, afsendte jeg »Marstrand« til Sprogø for at faa disse for de sidste Dage. Ved samme Lejlighed etableredes et Signalsystem mellem Sprogø og Flaaden til Signalering af Vandstanden hver 4. Time. Vandstanden var ved dette Tidspunkt 8" under dagligt Vande.

Fyrinspektionsskibet sendtes til Korsør med Chiffertelegrammer til Kongen af Italien og det italienske Marineministerium samt med Post fra den italienske Flaade. Samtidig antydede Hertugen, at han vistnok senere paa Dagen vilde faa Brug for min Assistance til at losse »Sardegna«.

Imidlertid arbejdedes der videre med Losningen af dette

Skib, men Arbejdet gik ikke hurtigt fra Haanden. Henad 2 Tiden kom en Officer fra Hertugen ombord med Anmodning til mig, om jeg vilde assistere ved Losningen, de savnede Plads til ca. 60 Tons i Lægterne. Fyrinspektionsskibet kunde ikke ventes tilbage fra Korsør før ved 3 Tiden, og jeg vilde gerne efterkomme Anmodningen hurtigst muligt. Da derfor vort Vagerinspektionsskib »Løvenørn« netop nu kom ud af Omø Sund og stod hen mod »Hekla«, og da Vagerinspektøren, efter at være kommet ombord til mig erklærede intet presserende Arbejde at have i Øjeblikket, gav jeg ham Ordre til at gaa paa Siden af »Sardegna« for at tage Gods ombord. Klokkeren lidt over 2 gik »Løvenørn« paa Siden af Panserskibet, netop som den første fulde Lægter gik fra Siden. Til Hjælp ved Losningen sendte jeg 20 Mand af »Heklas« Besætning ombord i »Løvenørn«.

Kl. 3¹/₄ ankom Fyrinspektionsskibet tilbage fra Korsør. Jeg sendte 10 Mand af Heklas Besætning derombord og gav Føreren Ordre til at gaa over til »Sardegna« og assistere ved Losningen.

Det var ganske stille Vejr og let sønden Vande. I »Sardegna« mente man at være saa vidt med Losningen, at et Afslæbningsforsøg kunde fastsættes til Kl. 9 Aften.

Ved 8 Tiden lettede »Gefion« sit Anker, kastede sin Trosse los, stod tæt langs Siden af os og gik, efterfulgt af »Grille« og de to tyske Torpedobaade rundt om den italienske Flaade og ankrede sønden for den i nogen Afstand.

Med Hensyn til »Gefions« Optræden i det sidste Døgn skal jeg anføre følgende. Det syntes som om de tyske Officerer straks efter Grundstødningen vilde have været de dominerende og havde taget Affaire ved Arbejderne for at tage Skibet af Grunden, men havde mødt Modstand hos Italienerne. »Gefion«s Indtagelse af Pladsen paa »Sardegna«s B.B.s Boug den 26. om Aftenen, var, efter hvad jeg tror at have bragt i Erfaring, ikke sket efter Opfordring fra italiensk Side, men ganske paa

eget Initiativ. Om der tillige dermed har været tilsigtet at hindre »Hekla« i at faa Trosse fast, er ikke usandsynligt, idet der var meget lidt Plads paa det Sted, hvor den havde knebet sig ind. Hensigten var aabenbart, at jeg, for ikke at risikere Beskadigelse af mit Skib, skulde flytte mig. I 24 Timer laa »Gefion« paa det angivne Sted uden at foretage det mindste af nogensomhelst Art. At den omsider flyttede sig, skyldtes efter Forlydende, at den blev anmodet derom af den italienske Admiral forinden Afslæbningsforsøget skulde foretages.

Kl. 9 Aften kastede Lægterne los fra »Sardegna«. Den større Del af Panserskibets Mandskab var fordelt ombord i Lægterne. Kl. 9²⁵ paabegyndtes Forsøget paa at slæbe Skibet af Grunden. »Løvenørn« slæbte paa St. B. Side af »Sardegna«. Kl. 9⁴⁰ opgaves Forsøget igen, idet en af Pullerterne i »Re Umberto« var havareret. Lægterne toges paa Siden igen, og der toges atter fat paa Losningen. Vandstanden var ved dette Tidspunkt kun lidt under daglig Vande. Det var fremdeles stille Vejr, og der var stille Vande.

Losningen fortsattes i Løbet af Natten og Kl. 2^{1/2} Fmd., da Skibet ialt var lettet for ca. 1200 Tons, besluttede man sig til at forsøge paany. Kl. 3 Fmd. gled »Sardegna« af Grunden med betydelig Fart. Ankrene stak man fra sig. »Løvenørn« gjorde her god Nytte ved, bakkende i sin Slæber, efterhaanden at tørne Panserskibet op. Dette opankredes nu i den dybe Rende, og Indladningen af det udtagne Gods sattes straks igang.

Straks efter at Panserskibet var kommet af Grunden, sendte jeg en Officer ombord i »Savoia« for at spørge Hertugen, om han ønskede Depecher afsendt til Korsør, idet jeg havde til Hensigt at sende Fyrinspektionsskibet derop. Tilbudet blev modtaget med Tak, og en italiensk Sekretær fulgte med »C. F. Grove« til Korsør.

Kl. 8^{3/4} Fmd. var »Løvenørn« atter udlosset, og »Hekla«s Mandskab sendtes ombord til os.

Kl. 10^{1/4} Fmd. kom Hertugen med Adjutant ombord i »Hekla«, udtalte sin Tak for al Assistance fra vor Side og bad mig bringe Marineministeren sin Hilsen og Tak. I Samtalens Løb syntes jeg at spore hos Hertugen en vis Utryghed med Hensyn til den forestaaende Sejlads nordefter gennem vore Farvande, og jeg spurgte ham derfor, ganske en passant, om han ikke ønskede vor Assistance ved Passagen op gennem Bæltet. Da det lod til, at Hertugen vilde modtage dette Tilbud, bad jeg ham blot, forinden der blev taget endelig Bestemmelse i saa Henseende, om at maatte stille et Spørgsmaal til ham. Jeg anførte da, at jeg havde bragt i Erfaring, at der ombord i nogle af de italienske Skibe var tyske Officerer, som af Kejser Wilhelm var stillet til Raadighed for Hertugen for at føre Skibene op gennem Bæltet, og fandt jeg mig foranlediget til at gøre opmærksom paa, at der muligvis kunde opstaa Ubehageligheder ud af en saadan dobbelt Ledelse. Hertugen svarede hertil, at der vel var tyske Officerer ombord i »Re Umberto« og i »Sardegna«, men han for sit Vedkommende havde ingen Betænkelighed ved at modtage vor Assistance, hvorefter jeg bemærkede, at det efter denne hans Udtalelse skulde være mig en Ære og en Glæde at efterkomme hans Ønske. Det blev herefter bestemt, at »Løvenørn« og »C. F. Grove« skulde blive ved den italienske Flaade, og naar denne, formentlig i Løbet af et Par Dage, var klar til Afsejling, skulde de to Dampskibe efter en forud lagt Plan forfare sig fra Pulle til Pulle nordefter gennem Bæltet og videre Nord paa gennem Farvandet, saa langt Hertugen maatte ønske det. Ventetiden skulde af Fyrinspektionsskibet benyttes til om muligt at optage »Sardegna«s Ankere. Da jeg havde Ordre til at afgaa med »Hekla« til København, saasnart min Nærværelse ikke mere var strængt nødvendig, forment jeg

det ikke rigtigt at blive længere paa Stedet, og jeg meddelte derfor Hertugen, at jeg, saafremt han ikke mere havde Brug for mig, vilde afgaa til Kjøbenhavn i Løbet af Dagen.

Fra »Hekla« gik Hertugen til »Gefion« for ligeledes at aflægge Besøg derombord. Straks efter at han havde forladt dette Skib, lettede det og stod Syd paa. »Grille« var allerede afsejlet Syd paa tidligere paa Formiddagen.

Efter at have konfereret med Vagerinspektøren om Planen for Benyttelsen af Dampskibene til Vejledning for Flaadens Sejlads gennem Bæltet, gik jeg Kl. 12 Middag ombord i »Savoia« for at gøre Afskedsvisit og for at forestille Vagerinspektøren, Kaptajn Kofoed Hansen for Hertugen som den Officer, der havde Kommandoen over de tilbageblivende Skibe og med hvem Detaillerne vedrørende Sejladsen Nord paa maatte aftales. Da alt var foreløbig aftalt og vi forlod Skibet, spillede »Savoia«s Musikkorps »Kong Christian stod ved højen Mast«.

Saasnart jeg var kommen ombord, gik jeg let, stod tæt agten om »Savoia« med Besætningen opstillet til Paradering og Musikken blæsende den italienske Nationalmelodi. Den samme Opmærksomhed vistes os fra italiensk Side, og der veksledes Hurra Raab mellem de to Besætninger. Paa samme Maade passeredes agtenom de to Admiralskibe, »Sardegna« og »Re Umberto«, hvorefter jeg stod Nord paa gennem Bæltet og videre til Kjøbenhavn.

Efter Ankomsten dertil d. 30. Juni afsluttedes Togtet. Efter Kommandoens Strygning overtog jeg atter min Gerning i Ministeriet. Samtidig modtog jeg fra Hertugen af Genua en Pakke, indeholdende et Etui med Officerskorset af den italienske St. Mauritius og St. Lazarus Orden, som han af H. M. Kongen af Italien var bemyndiget til at overrække mig.

Resten af Aaret og det følgende Aar hengik med intensivt Arbejde i Marineministeriet. I Foraaret 1897 fik jeg kongelig Ordre som Chef for det nybyggede Panserbatteri »Skjold«.

Forinden selve Sommertogtet blev de kontraktmæssige Prøver med Panserbatteriets Maskiner ved Februar Maanedes Udgang foretaget af en Kommission, hvoraf jeg var Medlem, og jeg beordredes til at være Fører af Skibet under Prøverne. Den 18. Maj skulde Panserbatteriet overtages og klargøres til Sommertogtet, men saa skete der følgende: Marineminister Ravn lod mig kalde og meddelte mig, at Ministeriet Reedtz-Thott som Følge af en Uoverensstemmelse paa Finanslovforslaget mellem Tingene og Landstingets Forkastelse af Fællesudvalgets Flertals Indstilling havde indgivet sin Dimision, og at han derfor fratraadte som Marineminister. Han saa sig derfor nødsaget til at anmode mig om at opgive min Kommando, da en ny Minister ikke vilde kunne undvære min Hjælp som Følge af mit Kendskab til Ministeriets Sager og min Rutine i Tilrettelæggelsen af disse. Der blev derfor gjort Indstilling til Kongen, som derefter den 17. Maj resolverede, at Kommandør F. Bardenfleth beordredes til Chef for Panserbatteriet »Skjold« paa det forestaaende Togt i Stedet for Kaptajn Zachariae, der forbliver til Tjeneste i Marineministeriet.

Ministeren sagde Farvel og lod sine Sager fra Ministeriet bringe hjem, og jeg var meget ked af, at vort mangeaarige Samarbejde, som var forløbet saa smukt, og som havde været saa lærerigt for mig, nu skulde være til Ende.

Men heldigvis allerede den 23. s. M. flyttede Viceadmiral Ravn ind igen i Ministeriet, idet han var bleven Marineminister og Udenrigsminister i det ny tiltrædende Ministerium Hørring.

Det blev efterhaanden strængere Tider med Arbejdet i Ministeriet. Da Ministeren nu havde 2 Ministerier at tage Vare paa, kom der jo i den daglige Virksomhed mere Arbejde og Ansvar til at hvile paa mig. De politiske Forhold blev jo ogsaa vanskeligere og vanskeligere, og den i Magtfulde voksende Opposition i Folketinget standsede alle væsentligere Forslag til Udviklingen af Forsvaret, ja selv til Værnets forsvarlige Vedlige-

holdelse. Jeg udarbejdede efter Samraad med Ministeren de forskellige Forslag til Søværnets Ordning, som forelagdes af ham i Rigsdagen, men det lykkedes ikke at faa noget af dem gennemført. Saadan sled Aaret sig hen.

Ved Aarets Slutning, den 8. December, forfremmedes jeg til Kommandør i Søofficers Korpsen, og samme Dag fik jeg, der jo hidtil havde virket som fungerende Departementsdirektør, kongelig Udnævnelse til Departementsdirektør for Marineministeriets 1. og 2. Afdeling, idet Søværnslovens Betingelse for dette Embedes Besættelse jo nu ved min Forfremmelse til Kommandør var blevet fyldestgjort.

I Sommerens Løb havde jeg af Hendes Majestæt Dronningregentinden af Spanien faaet tildelt Ordenen del Merito Naval, den sømilitære Fortjenstorden, 3. Klasse, og den 8. April 1898 udnævntes jeg til Kommandør af 2. Grad af Dannebrog.

Som Erstatning for den forrige Aar modtagne Udkommando som Chef for Panserbatteriet »Skjold«, som jeg maatte opgive paa Grund af Ministeriet Reedtz-Thott's Fald, fik jeg i Foraaret 1898 igen Udkommando som Chef for dette Skib. Den 7. Juni hejstes Kommandoen, og efter Inspektionen af Flaadeinspektøren afgik jeg paa Togt i de danske Farvande. Under dette, hvor de sædvanlige Øvelser afholdtes, anløb jeg blandt andre Steder Lohals paa Langeland, hvor min Hustru og Børnene tilbragte Sommerferien, og hvor jeg i et Par Dage havde selskabelig Omgang med Godsejer Steensen-Leth's Familie paa den gamle historiske Herregaard, Steensgaard — Godsejerens to smukke unge Døtre var Veninder med min Datter Maggie.

De Danske, som var bosiddende i den russiske By Riga ved Østersøen, havde i en Adresse henvendt sig til vort Marineministerium med Anmodning om, at et dansk Orlogsskib maatte vise Flaget i denne By, hvad der vilde bidrage til at styrke deres Position i Staden. Jeg fik Ordre til med Skjold at efterkomme denne Anmodning og afsejlede ved Maanedens Slutning ad Riga til.

Byen, den gamle Hansestad, ligger paa Bredderne af den her 800 m brede Flod »Dūna« og 12 km fra dennes Udløb i det inderste Hjørne af Riga Bugten. Denne Bugt er mod N. V. skilt fra Østersøen ved Øerne Øsel og Mohn. Hovedindgangen til Bugten er Farvandet mellem Pynten Domesnæs paa Kurland og Sydspidsen af Halvøen Svørbe paa Øsel. Midt i Bugten ligger den estniske Ø Runø, og mod NO ved denne Indgang til Bugten ligger Kūnø, omgivet af talrige Grunde.

Dūna er den største russiske Flod til Østersøen, den er kun sejlbar for større Skibe indtil Riga. Ankommen til Flodmundingen, »Dūnamunde«, stod vi op ad Floden mod Byen. Ved Passagen forbi Fæstningen salutede vi det russiske Flag med 21 Skud, men fik kun Salutten besvaret med det halve Antal Skud. Da dette efter de internationale Regler var en Uhøflighed, som ikke kunde passere upaataalt — vort Ceremoniel Reglement paabyder den kommanderende i saadant Tilfælde uopholdelig at fordre det manglende Antal Skud — stoppede jeg op, firede Fartøj af og sendte en Officer i Land med Forespørgsel til Kommandanten om Aarsagen til denne Reduktion i Besvarelsen. Efter at Officeren havde stillet sin Forespørgsel viste det sig, at man fra Fæstningen kun havde observeret Skuddene fra den mod dem vendende Side af Panserbatteriet. Man beklagede i høj Grad, hvad der var sket og bad mange Gange dette undskyldt, og mens vor Officer var undervejs ombord, faldt de manglende Skud fra Fæstningen. Jeg stod saa videre op ad Floden og fortøjede den 30. udfor Byen.

Straks efter vor Ankomst kom en Repræsentation af den danske Koloni ombord, bød os velkommen og ved et Glas Champagne udtalte deres store Glæde over Besøget. De medbragte tillige en Indbydelse til en Festlighed i Land den næste Dag. Jeg benyttede Resten af Dagen til under Vejledning af en af Festkomitéen at gøre Visit hos Guvernøren paa Slottet

og flere Steder samt til forresten at se mig om i Byen og tage et Overblik over denne. Byen havde yderst snævre Gader i sine ældre Kvarterer, som indtil 1858 havde været omgivet af Volde og Grave. I denne Del af Byen, der ligger paa den højre Duna Bred, fandtes kun 2 store Pladser, »Raadhuspladsen« og »Slotspladsen«. Udenom denne Bydel var i Stedet for de sløjfede Fæstningsværker anlagt en smuk Kreds af Boulevarder og Parkanlæg, og her var de nye Forstæder bygget med brede Gader og smukke Huse.

Byens Hovedgader var Boulevarderne og Kalkgaden, der fandtes mange Kirker. Den interessanteste af disse var den pragtfulde Katedral eller »Maria Kirken«. En prægtig gammel Bygning fra Hansatiden var »Ridderhuset«, det saakaldte »Schwarzhaupter«; den var nu indrettet til et Klubhus.

Over Dunaen fører en paa Granitpiller hvilende Gitterbro og en Jernbanebro.

Festlighederne den næste Dag begyndte med en Middag i den smukke »Wöhrmannscher Park«. Da jeg med mine Officerer traadte ind i Parken, lød fra Musikkorpset »Kong Christian stod ved højen Mast«, medens Dannebrog under de tilstedeværendes Jubel langsomt hejstes paa Flagstangen. I Pavillonnen var alt smagfuldt anordnet, og ved det rigt smykkede Bord udbragte den mangeaarige danske Konsul Kriegsmann i varmfølte Ord Skaalen for vor elskede gamle Konge, og derefter fulgte fra andre af Værterne Skaal efter Skaal, for Danmark, for den danske Marine, for det prægtige Panserskib Skjold og dets elskværdige Chef og Officerer, for hvilken Tale jeg i hjertelige Ord bragte min Tak. Til Kongen og til den danske Marineminister afsendtes Hyldest- og Takketelegrammer, og til Enkekejserinde Dagmar en telegrafisk Hilsen.

Efter Middagen blev der i Haven taget et større Fotografi af Gæsterne fra Skjold og Komitéen. Som karakteristisk for de daværende Forhold i Rusland staar paa Billedet paa venstre

Side af Gruppen den tjensthavende Politibetjent, paa højre Side den tjensthavende Politiofficer.

Saa begav alle Deltagerne sig til Kystbanen, hvor Banedirektionen havde ladet sin egen Salonvogn indrangere i Toget, og der kørtes med dette til Badestedet »Dubbeln« ved Rigabugten. Køreturen til Stranden blev et helt Triumftog. Ved alle Stationerne stod Mennesker i Massevis og hilste de danske Gæster med livlige Tilraab, medens vort Musikkorps, som var med Toget, uafbrudt spillede nationale Melodier. Ved Ankomsten til Dubbeln stillede efter Komitéens Ønske de ligeledes med Toget værende medindbudte 50 Mand af vor Besætning, og med mig og Officererne i Spidsen marcherede vi ind til det store Selskabslokale gennem et Espalier af Stedets fakkelbærende Brandkorps. Begejstrede Velkomstraab og Hurraraab modtog os. Ved lange Borde indtoges en udmærket Souper, medens vort Musikkorps og den lokale Musik underholdt Forsamlingen. Giveren af denne Fest var den danske Handelsmatador i Riga, amerikansk Konsul Bornholdt, hvem jeg i en Tale bragte vor bedste Tak, ligesom jeg ogsaa bragte vor mangeaarige gamle danske Konsul Kriegsmann en Hyldest. Allfor hurtigt forløb Tiden i fornøjeligt Samvær indtil Hjemrejsen, som ved 2 Tiden foretoges i Ekstratog.

Festlighederne sluttede næste Dag med en Dejeuner med efterfølgende Dans ombord i Skjold. Allerede fra den tidlige Morgen samlede Folk sig paa Bredden i store Skarer, medens Hundreder af Baade omsværmede Skibet. Hele Agterskibet var med Solsejl og Flag omdannet til en Selskabssal, prydet med Vaabendekorationer og elektrisk belyste Blomster. Efter en god Frokost, ved hvilken mange hjertelige Taler udveksledes mellem vore Landsmænd og os, begyndte Dansen, som gik livligt indtil Eftermiddagstimerne. Ved Afskeden paraderede Besætningen og gav de bortdragende Gæster et Hurra, medens Musikken spillede den danske Nationalmelodi. Vi fik fra dem alle For-

sikringen om, at en sjælden glimrende Fest var oplevet, en Fest, om hvilken Erindringerne længe vilde blive bevaret i Deltagernes Hjerte.

Kl. 6 gjordes klar til Afsejling. Floden var fuld af Baade, og paa dens Bred stod tætte Skarer. Da vi langsomt gik an, lød der fra Tilskuerne kraftige Hurraer, som besvaredes af vor Besætning, som stod opstillet langs Lønningen, viftende Farvel med deres Huer, medens vort Musikkorps spillede den russiske Nationalhymne.

Hjemkommen til vore Farvande fortsattes Øvelserne der indtil 6. September, da Skjold indlemmedes i en Defensionseskadre paa Københavns Red under Kommando af Kontreadmiral Uldall, min gamle Departementsdirektør. Formaalet med denne Eskadre var Indøvelsen af de til Københavns Forsvar mod Søsiden trufne Foranstaltninger. Under vort Ophold paa Reden fik Hovedstaden et 5 Dages Besøg af en svensk Pansereskadre under Kommando af Kontreadmiral VAN OTTER. Dette gav jo Anledning til et fornøjeligt Samliv med vore Brødre fra hinsides Sundet, de svenske Søofficerer. Under Udvekslingen af de sædvanlige Høflighedsvisitter mellem de to Eskadrer af lagde den svenske Admiral ogsaa et Besøg ombord i Skjold. Admiralen var meget interesseret i at bese dette vort nyeste mindre Panserskib, i at sé hvormeget vi havde kunnet faa ud af dette mindre Deplacement, mindre end det ellers gængse i begge vore Mariner, og han gennemgik under min Ledsagelse Skibet nøje.

Søofficersforeningen gav en stor Middag for den svenske Eskadre. Paa Opholdets sidste Dag var jeg indbudt til Frokost hos Admiral van Otter ombord i Flagskibet.

I Oktober Maaned fik jeg tildelt Kommandørkorset af 1. Grad af den svenske Sværdorden.

Samme Maaned attachededes jeg paany min gamle prægtige Velynder Viceadmiral GERVAIS, som var kommen hertil som

Ambassadeur extraordinaire i følgende sørgelige Anledning: Den 29. September var vor gamle elskede og højtagede Dronning Louise afgaaet ved Døden paa Bernstorff Slot. De kongelige Børn fra Ind- og Udland var forsamlede paa Slottet, og et stort Antal fyrstelige Personer og Repræsentanter for fremmede Nationer samledes efterhaanden i Hovedstaden for at overvære Hendes Majestæts Bisættelse. Den afsjælede Dronnings Kiste blev staaende paa Bernstorff i hendes Sovekammer, indtil den blev henført til Roskilde Domkirke. Straks efter Viceadmiralens Ankomst ønskede han at aflægge et Kondolencebesøg paa Bernstorff, og vi kørte derud med en pragtfuld Krans fra den franske Regering. Ved Henvendelse til den tjensthavende Hofdame Frøken Wedel-Heinen opnaedes der Tilladelse for Viceadmiralen og mig til at faa Adgang til Dødsværelset. Zinkkisten stod for Enden af Sengen loddet til og omgivet af et Væld af Blomster og Kranse. I den højtidsfulde Stilhed traadte vi ind, og det var gribende at se den gamle Admiral, efter at have lagt Kranzen ved Kisten, knæle ned ved denne og bede en Bøn.

Kisten førtes nogle Dage før Bisættelsen efter en Højtidelighed fra Bernstorff i Rustvogn til Banegaarden i Gentofte, Rustvognen var dækket med sorte Fløjelstæpper, forspændt med 4 Heste i sorte Skaberakker, og eskorteret af en Deling Husarer. Kongen og de høje Herskaber samt en sortklædt Skare af Sognets Beboere ledsagede Kisten til Fods, og ankommen til Stationen bar Kongen og Herrerne af Familien Kisten ind til Jærnbane Sørgevognen, og den kongelige Familie tog Plads i en Salonvogn i Toget, der kørte direkte til Roskilde, hvor Kisten hensattes i Kirken.

Den 15. Oktober fandt Bisættelsen Sted. Med flere Ekspres-tog fra København kørte fyrstelige Personer og Repræsentanterne for de fremmede Regeringer med deres Følge til Roskilde, hvor Strækningen fra Banegaarden til Domkirken var flankeret af ridende Artilleri, og paa Torvet holdt Dragoner en bred

Vej aaben. Fra Bernstorff ankom det kongelige Ekstratog med Kongen og de høje kejserlige og kongelige Slægtninge. I florindhyllede Ekvipager kørte Herskaberne til Domkirken.

Kisten var henstillet nederst paa Gulvet nærmest Kirkens Hovedindgang. Efter de Kongeliges Ankomst blev den baaret op til Koret, fulgt af en Sørgeprocession med Hs. Majestæt og den kongelige Familie i Spidsen. Kongelig Konfessionarius, Stiftsprovst Paulli, ledede den gejstlige Sørgehøjtid og holdt med sædvanlig Veltalenhed en smuk Tale over Baaren.

Efter at Højtiden var afsluttet og Kisten hensat i Kapel, opløstes den store Forsamling, og snart efter henlaa den gamle By i sædvanlig Stilhed.

Nogle Dage efter afrejste Viceadmiral Gervais til sit Hjemland. Jeg ledsagede ham paa Banegaarden, og han tog en hjertelig Afsked med mig og takkede mig for min gode Assistance. Det skulde blive sidste Gang, at jeg saa min højtagtede Admiral. Efter hans Hjemkomst fik jeg som Afskedshilsen fra ham det efter hans Indstilling af den franske Regering mig tildelte Kommandørkors af Æreslegionen.

I Begyndelsen af April n. A. fik jeg, medens jeg sad i en Kommision, en meget alarmerende Meddelelse. Jeg modtog nemlig et Telegram fra Vevey, hvor min Datter var i et Pensionat for at lære Sproget, saalydende: »Maggie sérieusement malade«. Jeg fik Orlov for nogle Dage af Ministeren og rejste over Hals og Hoved derved. Da jeg kom til Stationen, sprang jeg lige over i en Vogn og kørte op til Pensionatet, der laa paa Højderne bag Byen. Da jeg naaede derop stod Forstanderinden, som ventede mig, udenfor Pensionatet og vinkede beroligende til mig — Krisen var Gud ske Lov overstaaet, og en Ugestid derefter kunde jeg med Lægens Tilladelse med Forsigtighed bringe Datteren med hjem til Rekonvalescens i Hjemmet.

Arbejdet i Ministeriet gik sin vante Gang, men de politiske

Forholds Udvikling gjorde Arbejdet vanskeligere og vanskeligere. For de militære Bevillingers Vedkommende blev Forholdet det, at de stadig blev Genstand for Afvisning eller Reduktion. Konseilspræsident Hørring havde Gang efter Gang ladet Forsvarsbudgettet presse ned under det tilladelige. Flertallet i Folketinget var ham jo imod, og Landstinget vilde efterhaanden paa Grund af forskellige Divergenser med ham ikke gøre noget for at beholde Ministeriet Hørring. Disse Forhold førte jo om-sider til, at Konseilspræsidenten i April Maaned 1900 indgav Ministeriets Dimission, som blev modtaget af Hs. Majestæt Kongen.

I Pressen og i Folket kom nu Spørgsmaalet op, om hvad der nu burde foretages, under Behandling. Den daværende Tilstand, som havde varet længe og varede fremdeles, maatte fra et rent Forsvarsstandpunkt nødvendigvis fremkalde følgende Betragtning: Højre kunde ikke udrette noget for Forsvarssagen, Venstre vilde ikke, saalænge det var henvist til blot at være i Opposition overfor en Højregering. Højre havde Villien, men ikke Magten, Venstre havde Magten, men ikke Villien, saalænge der ikke blev taget Hensyn til dets Adkomst til at styre. Det mentes fra flere Sider at Ansvarret maatte lægges der, hvor Magten var. Fra anden Side gjordes det gældende, at det kommende Ministerium burde være et Højreministerium, hovedsagelig sammensat af Medlemmer af Landstingets Flertal eller i hvert Fald af Højremænd, der stod paa samme politiske Grundlag som dette. Med Hensyn til Venstre mentes det nemlig, at det vel vilde kunne antages, at et Venstreministerium vilde føle sit Ansvar og have det Ønske at tilvejebringe et fyldestgørende Forsvar, det vilde imidlertid møde Modstand hos Socialisterne, der er rene Forsvarsnihilister. Men et Venstreministerium vilde kun kunne holde sig ved Socialisternes Understøttelse, det maatte da tage Hensyn til dem og vilde være forhindret i at fremme Forsvaret paa behørig Maade, selv om det nok saa meget ønskede at gøre det.

Henad Slutningen af April faldt Afgørelsen af dette Spørgsmaal, idet Kongen overdrog Højremanden, Kammerherre Hofjægermester HANNIBAL SEHESTED, Viceformand i Landstinget, Dannelsen af den ny Regering.

Kammerherren skulde saa danne sit Ministerium, og saa skete der for mit Vedkommende følgende: Viceadmiral Uldall søgte mig med en Forespørgsel fra Kammerherre Sehested, om jeg vilde være villig til at indtræde i hans Ministerium som Marineminister. Det stod mig straks klart, hvordan jeg skulde stille mig til Forespørgslen. Jeg bad Viceadmiralen overbringe Kammerherren min Tak for det ærefulde Tilbud, som jeg imidlertid ikke mente at kunne efterkomme. Jeg følte mig vel i Stand til at kunne bestride den administrative Del af Ministergerningen, men for Varetagelsen af den politiske Del turde jeg ikke paatage mig Ansvaret, da jeg ikke under de eksisterende Forhold kunde indse Mulighed for, at der kunde udrettes noget til Fremme af Forsvaret.

Da Viceadmiralen var gaaet, blev jeg kaldt ind til Ministeren, som modtog mig med: »De tog vel imod Tilbudet?« Da jeg forklarede ham mit Afslag, tog han det fortrydeligt op — han havde vistnok haft den Tanke, at jeg engang skulde løse ham af i Stillingen — og tilkendegav mig, at jeg havde baaret mig ufornuftigt ad.

Der blev saa fra Kammerherren rettet Henvendelse til en yngre Kammerat af mig, Kommandør Middelboe, som modtog Tilbudet. Jeg forblev i mit Embede som Departementsdirektør og vilde yde min Kammerat al den Hjælp, jeg formaaede.

Det gik jo imidlertid, som jeg havde tænkt mig, at det vilde blive en Jagttribbe for det ny Ministerium; allerede den 23. Juli 1901 maatte det vige, da det ikke formaaede at udrette noget for Forsvarssagen, og da Folketingsvalgene med Styrke udtalte sig imod det. Og da Ministeriet ej heller kunde paaregne en sikker Majoritet i Landstinget, kunde det ikke ønske at beholde

sin Stilling, saafremt det kunde faa Kongens Billigelse af dets Tilbage træden.

Da Hs. Majestæt d. 15. Juli vendte hjem fra sin Baderejse, blev Afgørelsen truffet, og Ministeriet indgav derefter sin Dimission. Det er forstaaeligt, at Kongen, der da gik i sit 84. Aar, nodig vilde gaa ind paa et Systemskifte, men Majestæten bøjede sig loyalt for hvad han efter det foreliggende maatte anse for tjenligt til Landets Vel.

Kongen henvendte sig derefter til Professor ved Universitetet, Dr. jur. DEUNTZER med Anmodning til ham om, at forsøge Dannelsen af et rent Venstreministerium. Først efter lange Forhandlinger med Reformpartiets kendte Mænd og andre kunde Professoren den 23. Juli paa Bernstorff forelægge Hans Majestæt sin Liste over Medlemmer af et nyt Ministerium, hvilken Liste approberedes af Kongen.

Den nye Marineminister blev Chefen for Orlogsværftet, Kontreadmiral JØHNKE.

Hvad blev nu Følgen for mit Vedkommende af, hvad der ved Ministerskiftet var foregaaet? Ja, Følgen blev jo en Sensation, der vakte stor Opsigt, først og fremmest indenfor Marinen. Den 29. Juli afskedigedes jeg i Naade som Departementsdirektør for Marineministeriets 1. og 2. Afdeling, udnævntes til Kontreadmiral i Søofficerskorpsset og beordredes til at overtage den ved Admiral Jøhnkes Udnævnelse til Minister ledigblevne Post som Chef for Orlogsværftet. Jeg stod dengang midt i Kommandørsklassen og var endnu ikke fyldt 51 Aar.

Der kom jo endel Røre i Pressen i Anledning af den skete Forfremmelse. Jeg citerer fra Venstrepressen: »Han (Jøhnke) har udnævnt en ny Kontreadmiral og derved sprunget 7 Kommandører forbi. Ja, det er netop det vi Venstremænd ventede os af den nye Minister. De dygtige skal, alle Hensyn til Side, nu sættes paa Administrationens fremskudte Pladser.« Og fra Højrepressen lød Tonerne jo lidt mere reserverede. Jeg citerer:

»Den nye Marineminister har igaar foretaget et Skridt, der i Søværnet har vakt den største Opmærksomhed. Den hidtil værende Departementschef i Marineministeriet, Kommandør G. H. R. Zachariae, er udnævnt til Jøhnkes Efterfølger som Kontreadmiral og Chef for Orlogsværftet. Zachariae er en anerkendt dygtig Mand, og for saa vidt er der intet at sige til Udnævnelsen, men Zachariae har ved sit Avancement sprunget forbi 7 Kommandører, der stod forud for ham og ligeledes er dygtige Officerer — — — Den nye Admiral er endnu ikke fyldt 51 Aar, og har hidtil som Departementsdirektør for Marineministeriets 1. og 2. Afdeling haft en ret betydelig Indflydelse i Ministeriet — — — Der er ingen, som misunder Zachariae; han var alle Dage en dygtig Søofficer, en elskværdig Kammerat, og en Mand velforfaren i al Administration. Men han havde Tid til at vente«.

Den 1. August overtog jeg Chefsposten paa Orlogsværftet. Det var med underlige Følelser, at jeg nu traadte ind som den overordnede Myndighed paa denne store Institution, hvor jeg i yngre Aar havde gjort 7 Aars Tjeneste ved Søartilleriet, og som jeg havde forladt med den Tanke ikke mere at skulle vende tilbage til. Jeg havde jo altsaa forud ikke saa lidt Kendskab til den store Virksomhed derude, dog naturligvis særlig til Artilleriet, dets Organisation og dets forskellige Anlæg paa Værftet. Men nu skulde jeg jo sætte mig ind i Organisationen af alle de andre Korps og Afdelinger, og jeg skulde gennemgaa enhver Krog for at blive fortrolig med alle Enkeltheder i den store Institution, som jeg nu var bleven den Overordnede for. Det var et meget omfattende Arbejde, der lagde Beslag paa lang Tid for at komme det igennem. Og under alt dette havde jeg ogsaa Vanskelighederne ved at skulle samarbejde med de af Korps- og Afdelingscheferne, der var ældre som Kommandører end jeg, og som jeg havde forbigaaet ved min Forfremmelse. Jeg maatte jo hævde min Myndighed med

megen Hensynsfuldhed og Forsigtighed, og jeg maa sige, at dette Forhold efterhaanden, paa enkelt Undtagelse nær, faldt helt og ganske i Ro.

Værftschefen havde Tjenstbolig paa Christianshavn lige udenfor Værftet, nemlig i det gamle Søkvæsthus, en dejlig stor og repræsentativ Bolig i Stueetagen med tilhørende Have. Det havde i en Snes Aar været Ægteparret J. L. Heibergs Hjem, idet de flyttede derind fra Bakkehuset i 1844. Fru Heiberg fortæller i sine Erindringer, hvor glad hun var for Haven, som var paa $\frac{1}{4}$ Tønde Land inde mellem Byens Stenhuse. Det var hende, som havde plantet de store Skovtræer og Frugttræer, som nu stod i den. En Sommerdag i Verandaen mod Haven var en uforlignelig Idyl.

Jeg var nu kommen til at bo tæt ved det Sted paa Christianshavn, hvor jeg for 51 Aar siden var kommen til Verden. Siden min Fødsel havde jeg kun været faa Gange ude i denne Bydel, og en Dag fik jeg Lyst til at gaa ind i den lige ved Søkvæsthuset liggende Frelseres Kirke, i hvilken jeg var døbt. Hvor var dog denne Kirke stilfuld og smuk, det ejendommelige Spir, der med sin Forgyldning er en Pryd for Byen, og saa det skønne Indre. Jeg søgte naturligvis hen til Døbefonten og stod for første Gang efter min Daab paa dette Sted. Og Tanken om paa hvilken Dag i Aaret jeg var bleven holdt over Daaben meldte sig uvilkaarligt. Jeg erindrede det ikke, men Tanken lod mig underligt nok ikke have Ro, saa at jeg straks efter min Hjemkomst tog min Daabsattest frem, og hvor besynderligt — det var paa min Daabsdag, den 18. Oktober, at jeg efter de mange Aars Forløb havde staaet ved Fonten.

Foruden det overordnede Tilsyn, havde jeg en betydelig Kontorvirksomhed under mig paa Værftet. Alle vigtigere Sager, derudefra, som skulde ind til Ministeriets Afgørelse, skulde jo indsendes gennem mig, og for at faa disse Sager saa vel forberedte og oplyste som muligt forinden Indsendelsen, søgte

jeg at faa Samarbejdet mellem de forskellige Afdelinger udviklet saa meget som gørligt, jævnlig ved Konferencer hos mig med de vedkommende Chefer. Ogsaa en vigtig større Sag tog jeg op til Modernisering og Udarbejdelse i alle Enkeltheder, nemlig Mobiliseringsplanen for Orlogsværftet, saaledes at Flaadens Klargøring i saadant Tilfælde kunde foregaa saa at sige af sig selv efter forud fastlagte Linier og saa hurtigt som muligt, naar Ordre til Mobilisering maatte komme til at foreligge.

Under alt dette blev jeg i September Maaned af Kongen bestemt til at attacheres Hans Majestæt Kong Edward VII af Storbritannien og Irland under Allerhøjstsammes Besøg her ved Hoffet. Foruden mig var Ritmester og Eskadronchef ved Gardehusarregimentet, Kammerjunker Engelbrecht, ogsaa attachedet den engelske Konge under Opholdet. Kong Edward vilde ankomme til Helsingør for, første Gang som Konge, at besøge sin gamle Svigerfader paa Fredensborg Slot.

Den 8. September om Morgenen stillede Ritmesteren og jeg i Helsingør. Det var dejligt Solskinsvejr. Lidt før Kl. 11 passerede den engelske Kongeyacht »Osborne« med Kongeflag paa Toppen og eskorteret af Krydserne »Severn« og »Australia« Kronborg under Salut fra Slotsbatteriet. Kort efter ankrede de engelske Fartøjer udfor Helsingørs Havn, og en dansk Eskadre ankrede op i Nærheden af Osborne.

Paa den afspærrede Plads foran Havnetrappen havde et Æreskompagni med Musikkorps og Fane taget Opstilling, endvidere Vaabenbrødrene og Forsvarsbrødrene. En glimrende Forsamling, deriblandt Konseilspræsident Deuntzer, Marineminister Jøhnke, Viceadmiral Uldall, Gardehusarernes Officerskorps (Kong Edward var jo Æresoberst for Regimentet) og m. fl. havde forsamlet sig paa Pladsen.

Kl. 11.25 ankom et Ekstratog fra Fredensborg med Kong Christian, Dronning Alexandra, Prinsesse Victoria, Kong Georg af Grækenland, og alle de øvrige paa Slottet samlede fyrstelige

Personer, og kort derefter et Ekstratog fra Kjøbenhavn med Kejseren og Kejserinden af Rusland. Kejserinde Marija Feodorovna med Storfyrsttronfølgeren Mikhail med et stort og glimrende Følge, Hertug Peter af Oldenburg med Gemalinde og m. fl.

Præcis Kl. 12 gik Kong Edward fraborde i et Rofartøj under Salut fra de engelske Skibe og den danske Eskadre. Det Billede Havn og Red i dette Øjeblik frembød var overordentlig smukt. Da Fartøjet lagde til, steg Kong Edward iland og modtoges paa Trappens nederste Trin af Kongen, Kronprinsen og Prins Christian. Kong Edward var i Gardehusarernes Uniform med Elefantordenens Insignier. Han hilste hjerteligt paa sine nærmeste Slægtninge, paa Kejseren og Kejserinden af Rusland og paa de øvrige til Stede værende Herskaber, derefter paa de mødte Honoratiores, og Kong Christian præsenterede os attachede for ham.

Æreskompagniets Musik spillede »God save the King«, medens vor Konge og Kong Edward passerede langs Kompagniets Front.

Med Ekstratog 12.40 afrejste samtlige Herskaber med Følger til Fredensborg under Hurra og Leveraab fra Folkemængden for den engelske Konge. En pragtfuld og vellykket Modtagelses Ceremoni var til Ende.

De følgende Dage paa Slottet stod jo i de dengang store Dages Tegn, hvor flere af Europas Fyrsteslægter var Gæster hos vor gamle Konge. Formiddagen hengik som oftest med Friluftsadspredelser, Tennisspil og Køreture i den skønne Omegn. Taflerne var altid dækkede i den smukke Kuppelsal, og om Aftenen serveredes The i Havesalen. For Ritmesterens og mit Vedkommende bestod vor Tjeneste hovedsagelig i at møde hver Morgen og forhøre, om der var nogen Tjeneste for os, hvad der som oftest besvaredes med Nej. Med de engelske Kavalerer havde vi dog en Del Samvirksomhed, nemlig at skaffe nærmere Oplysninger om til Kong Edward indkomne

Breve om Understøttelser og Gaver, skaffe Oplysning om de paagældende Ansøgere. Jeg havde let ved at tale det engelske Sprog, da min Moder jo var engelsk, og da mine første Forsøg paa at tale i Barnealderen var foregaaet paa Engelsk. Der var navnlig en Ting, som de ønskede min Hjælp til, nemlig følgende: Kong Edward havde medbragt en Automobil Vogn, som han jævnlig benyttede til sine Udflugter. Automobilkørselen var jo dengang endnu i sin Barndom herhjemme, og den var kun tilladt paa nogle af Hovedvejene. Men Justitsminister Alberti havde draget Omsorg for, at Kongen ogsaa kunde køre paa Bivejene, og hvor han maatte ønske det. Dette indførte naturligvis nogen Forstyrrelse og nogle mindre Tildragelser paa disse Veje, hvor Færdselen ikke var vant til at møde et saadant moderne og hurtigt Befordringsmiddel, hvad der foranledigede nogle mindre Erstatningskrav. Særligt var det galt med Overkørselen af Hunde; onde Tunger sagde, at Ejere af gamle Dyr af denne Art, som de gerne vilde af med, lod dem løbe ud paa Landevejen, naar Kong Edwards Automobil ventedes. Der indkom ogsaa mange Anmodninger om Erstatning for disse Tab til de engelske Kavalerer, og de anmodede mig om Hjælp til Vurdering af Tabene. Da imidlertid hverken Ritmesteren eller jeg havde særlig Forstand paa Hunde, maatte jeg søge Assistance hos Staldmester Grev Frijs for at fremskaffe en saadan Vurdering.

Med Kong Edward og Dronning Alexandra havde vi ikke saa ofte Lejlighed til at tale. Kongen var som bekendt en Modens Konge, han holdt stærkt paa Korrekthed i Paaklædning og i al Form. En lille Tildragelse indenfor dette Omraade faldt i Ritmesterens og min Lod. En Dag, da Kongen med nogle af sine danske Slægtninge foretog en Tur til Kjøbenhavn for at gøre sig bekendt med det Finsenske Lysinstitut, blev vi dimitterede paa Østerbro Jærnbane-station med Ordre til at møde der igen til en bestemt Tid. Da vi til den befalede Tid stod

paa Stationen, kom Kongen med Ledsagere, og medens han passerede forbi os, fikserede han os stift. Vi var os ikke nogen Skyld, bevidst, og især paa Ritmesteren gjorde denne Begivenhed et stærkt Indtryk; han bad mig om gennem de engelske Kavalerer om muligt at faa Klaring paa, hvad der kunde være i Vejen. Jeg talte med Colonel Davidson derom og fortalte ham om Ritmesterens Kvide, og han lovede, at han nok skulde søge Sagen opklaret. Dette gjorde han ogsaa, og der faldt en Sten fra Ritmesterens Hjerte, da han fik Meddelelse om Grunden til Fikseringen. Ritmesteren var til Husaruniformen iført Knæbukser og høje lakerede Ridestøvler, det havde vakt Allerhøjstsammes store Interesse, da han ikke var gjort bekendt med denne nyere Uniformbestemmelse, han var selv kun i Besiddelse af de i det gamle Reglement paabudte lange Benklæder.

Efterhaanden begyndte det at lynde ud paa Gæsterne paa Slottet. Først afrejste det russiske Kejserpar; det engelske Kongepar gjorde imidlertid et længere Ophold, nemlig ialt 16 Dage. Kort før Afrejsen lod Kong Edward Ritmesteren og mig kalde, han takkede os elskværdigt for vor gode Assistance og overrakte os som Anerkendelse deraf Dekorationer af den engelske Victoria Orden. Jeg fik Dekorationen som Knight Commander (Kommandør af 1. Grad). Ogsaa Dronning Alexandra overrakte mig som Erindring om disse Dage et større Fotografi af hende i hel Figur, forsynet med hendes egenhændige Dedikation.

Ved min Hjemkomst til Orlogsværftet tog jeg atter fat paa min afbrudte Gerning, der havde jo ophobet sig en Del Arbejde, som nu skulde afvikles. Jeg skal ikke komme nærmere ind paa dette, Resten af Aaret forløb i travl Virksomhed. Ved næste Aars Begyndelse, den 29. Januar, indtraf den saakaldte Medailledag paa Værftet for første Gang under mit Styre derude. Kong Christian den 7. havde den 29. Januar 1801, Kon-

gens Fødselsdag, indstiftet »Hæderstegnet for god Tjeneste ved Søetaten«, der hvert Aar paa denne Dag skulde uddeles til dem, som var fundet værdige dertil, af Underklasserne blandt det faste Mandskab, naar de havde staaet i Søværnets faste Tjeneste i fulde 25 Aar efter Udtrædelsen af Læringsklasserne. Denne Uddeling skulde foregaa paa højtidelig Maade. Uddelingen blev foretaget af mig paa mit store Kontor i Nærværelse af de paagældende Medailemænds Korps- og Afdelingschefer. Efterat jeg i en Tale havde gjort Rede for Hæderstegnets Historie, fremholdt jeg for de dekorede Pligten, som denne Udmærkelse paalagde dem til ogsaa fremtidig at vise Duelighed, Flid og god Opførsel i Tjenesten. Efter Afslutningen af Højtideligheden paa Orlogsværftet, skulde de dekorede ifølge gammel Skik fremstilles af Værftschefen i Residenspalæet for Kongen for at modtage Majestæten Lykønskning.

Ankomne til Slottet blev Medailemændene opstillet paa Række i en af de store Sale, medens jeg gik ind til Kongen med en Liste over dem, idet jeg gjorde Majestæten opmærksom paa, naar der for Enkeltes Vedkommende var særlige Forhold til Stede, som det kunde være af Interesse for ham at være bekendt med ved Præsentationen. Om en Fyrbøder, der stod paa Listen oplyste jeg, at han havde været til Tjeneste ombord i Krydserkorvetten »Valkyrien« under Prins Valdemars Togt med dette Skib for at vise Flaget i Østasien. Lidt sarkastisk spurgte Majestæten om det var alt, hvad jeg kunde sige om denne Mand, hvorpaa jeg svarede: Nej, Deres Majestæt, den Mand havde vist et saa godt Forhold der ombord, at Deres Majestæt efter Skibets Hjemkomst tildelte ham Dannebrogsmændenes Hæderstegn. Da vi kom ind i Salen og gik langs Rækken, gjorde jeg Kongen opmærksom paa Fyrbøderen, da vi naaede til ham. Kongen henvendte nogle Ord til ham, idet han sagde, saaledes lød det for mig: »Det var en slem Sjø, de havde dengang,« hvorpaa Manden, som maa have op-

fattet Tiltalen ligesom jeg, svarede: »Det maa man jo finde sig i, Deres Majestæt.« Kongen vendte sig om til mig og lo, og jeg lo med, skønt jeg egentlig ikke ret forstod, hvad der blev lét af. Først Aar og Dag derefter fik jeg Forklaring paa, hvad der laa til Grund for Kongens Munterhed ved den omhandlede Lejlighed. Ved en Samtale med Enkekejserinde Dagmar, fortalte hun mig, at efter Præsentationen var Kongen kommet ind for at spise Frokost sammen med hende og havde spøgende fortalt hende, at det var en rask Fyr, denne Valdemar, saa siger jeg til en af hans Mandskab, det var en slem Chef De havde dengang, og saa svarer han mig, det maa man jo finde sig i, Deres Majestæt.

Den 25. Maj 1902 aflagde den franske Republiks Præsident, MR. EMILE LOUBET, Besøg i Kjøbenhavn. Det var i den fransk-russiske Alliances første Dage, og Frankrigs Præsident havde netop været i Petrograd for at hilse paa Czaren og knytte Forstaaelsesforholdet mellem de to Lande fastere. Paa Tilbagereisen derfra foretoges Besøget i vor Hovedstad. Jeg blev af Hans Majestæt bestemt til at attacheres Præsidenten, og Kaptajn og Kompagnichef, Kammerjunker Baron Wedell-Wedellsborg blev bestemt til at attacheres Præsidenten som Ordonansofficer.

Præsidentens Ankomst skulde finde Sted Kl. 11 om Formiddagen, men allerede Kl. 8 gik Est-Asiatique Francais' store Dampskib »Annam« ud i Sundet.

Ombord var endel af vor Handels Spidser samt Selskabets franske Direktør. Udfør Dragør saas i nogen Afstand Panserskibet »Montcalm«, paa hvilket Præsident Loubet befandt sig. Snart efter gik han ombord i Torpedojageren »Cassini«, der satte Kursen mod Kjøbenhavn, eskorteret af »Annam« og danske Torpedobaade.

Præsidentens Modtagelse fandt Sted paa Toldboden under Udfoldelse af det sædvanlige Ceremoniel. Her samledes Ministre, Diplomater, højtstaaende Embedsmænd og Officerer.

Under Salut stod »Cassini« til den bestemte Tid ind paa Indre-
reden. Kongen, ledsaget af Kronprinsen, Prins Harald og Prins
Hans, gik ombord i en Dampbarkas, der førte dem ud til
»Cassini«. Her bød Majestæten Republikkens Præsident det
første Velkommen. Da Dampbarkassen kom tilbage, gik Kongen
iland med Præsidenten under Armen.

Republikkens Chef var en lille, hvidhaaret og hvidskægget
Mand, der iført sin Pels ved Siden af den slanke og statelige
Konge ikke saa ud til at være 20 Aar yngre end hans konge-
lige Vært. Til Marseillaisens Toner blev de danske Notabiliteter
og de attachederede Herrer præsenterede for Hr. Loubet, der
var lutter Elskværdighed og trykkede dem hjerteligt i Haanden.
Til sidst førte Kongen sin Gæst over til Æresvagten af Garden,
langs hvis Front de passerede, fulgt af Prinserne. Saa kørte
Ekvipagerne frem; i Guldkareten tog Kongen og Hr. Loubet
Plads og kørte gennem Mængden til Christian den 7. Palæ paa
Amalienborg, eskorteret af et Kommando Husarer, og ledsaget
af Herskaberne og Følgerne.

Da Ankomsten fandt Sted paa en Søndag, var der en stor
Masse Mennesker paa Benene. Paa Strækningen mellem Told-
boden og Amalienborg skønnedes der at være opstillet et halvt
Hundrede Tusinde. Ved Forbikørselen gav Befolkningen ved
rungende Hurraraab sin Sympati tilkende for det Folk, hvis
Repræsentant var kommen paa Besøg her i Landet.

Efter Ankomsten til Amalienborg kørte jeg med Præsidenten
til de øvrige Palæer, hvor en kort Visit blev aflagt. Kl. 12¹/₂
var der en festlig Dejeuner i Christian den 7. Palæ. I Dejeuneren
deltog af Præsidentens Følge Udenrigsminister DELCASSÈ, Vice-
admiral ROUSTAN, Chefen for Montcalm og POUL LOUBET,
Præsidentens Søn, der fungerede som Faderens Sekretær. De
sædvanlige Velkomsttaler udveksledes mellem Kongen og Præ-
sidenten.

Efter Dejeuneren foretog Præsidenten under Ledsagelse af

mig og Baron Wedell en Køretur gennem Byens smukkeste
Del, der sluttede ved Toldboden, og Kl. 3¹/₂ fandt Afslutningen
af det kortvarige Besøg Sted. Under samme pompøse Ceremo-
niel som ved Ankomsten foregik Afrejsen.

Saasnart Fartøjet med Præsidenten var sat af, trak den her-
værende franske Minister, Mr. JUSSERAND, mig til Side og
meddelte, at naar kun Baron Wedell var bleven fransk-deko-
reret, saa var Grunden den, at jeg allerede var Indehaver af
den Grad af Æreslegionen, Kommandørkorset, som efter de
gældende Regler for Uddelingen af denne Orden svarede til
min militære Charge. Men Præsidenten vilde gerne efter sin
Hjemkomst sende mig en Erindring om ham, og som en Aner-
kendelse af min udmærkede Tjeneste.

Og Præsidenten glemte ikke sit Løfte. En Dag i Juni Maaned
fik jeg en stor Kasse sendende, hvormed fulgte et Brev fra
Mr. Jusserand, hvori han meddelte, at det var blevet ham
overdraget fra Præsidenten for den franske Republik at frem-
sende til mig Kassen, indeholdende, foruden et Portræt af
Mr. Loubet, en coupe de Sèvres.

Portrættet var et større Kabinetsofografi i en pragtfuld Ramme,
kronet med Republikkens Vaaben, og under Billedet havde
Præsidenten egenhændig skrevet: »Au Contreamiral Zachariae,
Maj 1902. Emile Loubet«.

Coupen var en kostbar stor Skaal paa Fod i »bleu royal«,
smykket med skønne Dekorationer.

Det var den bedst honorerede 4 Timers Virksomhed, som
jeg indtil nu havde oplevet.

Den 29. Januar 1903 tildelte Hans Majestæt Kongen mig paa
Ministeriets allerunderdanigste Forestilling, Kommandørkorset
af 1. Grad af Dannebrog.

Samme Vinter, en Dag med stormende Kuling af Nord og
et stærkt Snefog skete der følgende paa Indrederen. En russisk
Korvet, der laa fortøjet i en af Bøjerne, fik sine Fortøjninger

sprængt og drev for Ankrene, som den havde ladet falde, ned imod Orlogsværftets Estakader. Efter modtaget Melding derom begav jeg mig skyndsomst ned til Broen Linien. Situationen var jo ret prekær, det galdt om at faa Korvetten, inden den tørnede mod Estakaderne, ind gennem nyt Løb i Flaadens Leje. Det var et Hundevæjr, og Flaadens Mandskab havde et meget strængt Arbejde med hurtigt at faa losgjort de frosne Fortøjninger paa Bommen, som lukkede for Løbet, Det lykkedes imidlertid saa betids, at Katastrofen blev undgaaet ved at faa Korvetten arbejdet ind gennem Løbet, og solidt fortøjet i Lejet i Læ af Broen og Estakaderne, uden at nævneværdigt Havari havde fundet Sted. Som Anerkendelse for dette Værftets Bjergningsarbejde tildelte Kejseren af Rusland mig Storkorset af St. Stanislaus Ordenen.

Arbejdet paa Værftet var jo gaaet sin støtte Gang. I 1903 paa Helgolandsdagen, den 9. Maj, blev det første større Panserskib under mit Regime sat i Vandet. En saadan Afløbningsdag har jo sit meget store Publikum, og det er et meget broget Liv, som paa en saadan Dag udfolder sig paa Marinens ellers saa strængt afspærrede Enemærker. De mange Uniformer og elegante Dametoiletter paa de hvidt- og rødtdraperede flag-smykkede Tribuner, Skibets imponerende graa Skrog med Flag for og agter, den store Menneskemængde i tilbørlig Afstand udenom — alt dette kan jo nok være de Ulejligheder værd, som den lille Rejse over til det lukkede Land er, helst naar som paa denne Dag Tilfældet var, en klar Sol paa en skyfri Himmel forgylder det livlige Sceneri. Til den bestemte Tid lagde under Salut fra Batteriet Sixtus Hans Majestæt Kongens Dampchalup med Kongefamilien ombord til, modtaget af mig og de til Stede værende højeste Autoriteter. Efter at HANS MAJESTÆT havde hilst paa den repræsentative Forsamling, gik han efter gammel Skik, ledsaget af mig, Kronprinsen, Marineministeren og de øverste Værftsmyndigheder en Tur rundt om

Skibet. Derefter holdt Holmens Provst, PROVST FENGER, en ildfuld Tale, hvori han nedbad Himlens Velsignelse over det nye Skib. Efter Talens Slutning kom det afgørende Øjeblik, hvor Kongen ved at trykke paa en elektrisk Knap gav Signalet til Afløbningen. Støtterne blev slaaet fra, og der heves i Spillene, og alle Øjne var nu spændt rettet mod den store Kolos. Langsomt begyndte Skroget at glide, det tog stærkere og stærkere Fart, medens en blaa Røg hvirvlede sig op bag det. Under Kanonerens Torden og Mængdens Hurraraab gravede det sin Stævn ned i Vandet. En Bølge sprøjtede op over Dækket og gav Mandskabet ombord en kølig Douche. Saa vuggede »Olfert Fischer« sig stolt paa Vandet.

Højtideligheden var dermed forbi, og medens Kongefamilien tog Afsked, snart fulgt af de til Stede værende Honoratiores, spredte Mængden sig paa Værftet, som paa en saadan Dag ifølge Traditionen gæstfrit gav den et Indblik i sin mangeartede Virksomhed.

Glad var jeg over, at alt var forløbet saa smukt og godt.

I vort private Liv havde vi i de senere Aar oplevet forskelligt, baade af Sorg og Glæde. I Aaret 1894 var min Hustrus Moder, Admiralinde Albeck, afgaaet ved Døden efter nogen Tids Svagelighed. Hun havde været os og vore Børn en kærlig og god Støtte, Ære være hendes Minde. Men Glæde havde jo ogsaa været til Huse hos os. Vore to ældste Sønner, Hugo og Poul, havde taget deres Studentereksamen, Hugo i 1899 og Poul i 1901, begge fra Metropolitanskolen, Hugo var paa den polytekniske Lærestalt begyndt sine Studier til Maskiningeniør, og Poul forberedte sig til medicinsk Embedseksamen. Vor Datter havde jo allerede forinden Pensionsopholdet i Vevey taget Præliminæreksamenen, og vi havde haft den Glæde igen at se hende rask og flink efter den alvorlige Sygdom i Pensionen.

Med Værftcheftsstillingen fulgte Forpligtelsen til Repræsentation overfor andre af Søværnets Myndigheder, som Værftet

stod i tjenstlig Forbindelse med, overfor Orlogsværftets Officerer og Embedsmænd m. fl. Der stod et aarligt Beløb til Raadighed for mig til dette Brug og til andre Repræsentationer, som Stillingen medførte, men dette Beløb slog jo kun til som til Skrædderens Barsel. Hver Vinter havde vi som Regel 3 større Repræsentationsmiddage paa 30 Kuverter. Disse Selskaber blev efterhaanden sat fuldstændig i System, Byens bedste Kogekone og 4 dygtige Tjenere (de samme hver Gang) assisterede altid ved Festen, og Middagen var efter Datidens ret overdaadige Skik og Brug, 8 Skift og mange Slags Vine. Det hele gik efterhaanden som efter en Snor, og Admiralinde Zachariae klarede den store Opgave udmærket. Blandt de til Stede værende Hædersgæster skal jeg nævne PRINS VALDEMAR og PRINSESSE MARIE, PRINS AXEL, Marine- og Forsvarsministrene og Ministeriets overordnede Embedsmænd, Cheferne for Søofficerskorpset og den flydende Defension, den kommanderende General, de fremmede Marine- og Militærrattachéer m. fl. Følgende af vore Marine- og Forsvarsministre har været vore Gæster, nemlig Marineminister, Kontreadmiral JØHNKE, Konseilspræsident og Forsvarsminister J. C. CHRISTENSEN, Konseilspræsident og Forsvarsminister N. T. NEERGAARD, Forsvarsminister CHRISTOPHER KRABBE, Konseilspræsident og Forsvarsminister KLAUS BERNTSEN og Forsvarsminister P. MUNCH.

Men foruden disse Repræsentationsmiddage skete det af og til, at Ministeriet under fremmede Krigsskibes Besøg i vor Havn anmodede mig om at vise Gæstfrihed mod disse Skibes Officerer og Embedsmænd. Udgifterne dertil blev mig særlig refunderede. Jeg kom derved bl. a. til at feste for argentinske Officerer fra denne Marines Skoleskib, Fregatten »Presidente Sarmiento«, for græske Officerer fra den pansrede Krydser »Psara«, og en Torpedobaadsjager, for tyske Officerer fra et Par Panserskibe, vellykkede Fester, hvortil ogsaa var indbudt nogle danske Officerer og Damer.

I Ministeriet var efterhaanden Forholdet mellem Ministrene blevet noget vanskeligt. Den 1. Januar 1905 indgav Krigsminister Madsen sin Dimission, motiveret ved Uoverensstemmelse i Militærspørgsmaalet med Marineminister Jøhnke. Dette medførte en Sprængning af Ministeriet, idet 4 af de andre Ministre fulgte Minister Madsen. Hs. Majestæt kaldte saa en af de 4, Kultusminister J. C. CHRISTENSEN, og overdrog ham at danne et nyt Ministerium. I dette, som dannedes den $\frac{3}{1}$ overtog Konseilspræsident J. C. Christensen saavel Krigs- som Marineministeriet som »Forsvarsminister«, for første Gang indførtes der en civil fælles Minister for begge Værn, istedetfor de særlige Fagministre for hvert af disse.

I Februar samme Aar blev PRINS VALDEMAR sendt til Berlin for at repræsentere Hs. Majestæt ved den højtidelige Indvielse af den nye Domkirke dersteds, og jeg fik kongelig Ordre til at ledsage Prinsen paa denne Rejse. Den 26. Februar afrejste vi og stødte i Warnemünde til Hs. KGL. HØJHED STORHERTUGEN AF MECKLENBURG SCHWERIN, med hvem vi i hans Salonvogn fortsatte Rejsen til Berlin. Kl. $8\frac{3}{4}$ Aften ankom vi til Stettinerbahnhof og blev modtaget af et Æreskompagni og for vort Vedkommende af den Prinsen attachederede Officer af Marinen, Kapitän z. S. og Flügeladjutant v. Usedom. Efter Ankomsten til Slottet fik vi anvist vore Værelser, jeg fik anvist den saakaldte Alvenslebensché Wohnung. Paa et Galleri fik vi anrettet en god Souper, under hvilken KEJSEREN kom til Stede, bød os velkommen og underholdt sig paa det elskværdigste med os.

Næste Formiddag fandt den højtidelige Indvielse af Domkirken Sted. Kejseren førte Kejserinden og ledsaget af et stort Følge over til den tæt ved Slottet liggende Kirke, og Oberhofprediger Dr. Dryander foretog den højtidelige Aabning af Domportalen for Kejserparret. Efter Afslutningen af Indvielseshøjtideligheden, som overværedes af de til Festen fremmødte tyske Fyrstligheder, og de fremmede Fyrstligheder, PRINS ARTHUR

AF CONNAUGHT og PRINS VALDEMAR med Følger, samt af de specielt mødte Gesandter og Gejstlige, fandt en Forbimarch af Æreskompagniet Sted i stram Parademarch forbi Kejseren og Fyrstlighederne, der havde taget Opstilling paa Pladsen foran Kirken.

Kl. 1 var der stort Frokosttaffel paa Slottet, og Kl. 8 Aften et stort Gallataffel i den hvide Sal. I Mellemtiden var jeg og Prins Valdemars Adjutant, Kaptajn Evers, tilsagt til Keiserindens Værelser og blev forestillet for hende.

KEJSERINDE AUGUSTE VIKTORIA, født Prinsesse til Slesvig Holsten-Sønderborg-Augustenburg, Datter af Prætendenten til Slesvig Holsten, Hertug Friederich, modtog os meget venligt og viste os den vistnok velmente, men af os mindre paaskønnede særlige Opmærksomhed at føre en lille konventionel Samtale med os paa gebrokkent Dansk.

Alle de forannævnte Rangspersoner, som havde overværet Højtiden i Kirken, var indbudne til Gallataffet, Kl. 8 var alle forsamlede; de allerhøjeste og højeste Herskaber i Riddersalen, Følgerne i det røde Fløjlskammer, og de øvrige Indbudne i Billedgalleriet. Ved Hoffets Indgang i den hvide Sal førte Kejseren Keiserinden, Prins Arthur af Storbritannien og Irland, Hertuginde af Slesvig, Prins Valdemar af Danmark, Hertuginde af Anhalt, de øvrige fyrstelige Personligheder de til Stede værende fyrstelige Damer. Ved det festlig dækkede store Bord tog Kejseren Plads tilhøjre for Keiserinden foran Tronbaldakinen, og langs begge Sider de øvrige fyrstelige Personer og deres Damer. Ligeoverfor Keiserparret sad RIGSKANSLER GRAF v. BÜLOV, tilhøjre for ham Gesandter, højtstaaende Militære, jeg nævner mellem disse den højtansete GENERALOBERST, GRAF v. SCHLIEFFEN, højtstaaende Hofembedsmænd, den engelske BISKOP OF RIPON og min Ringhed. Til venstre for Rigskansleren sad tilsvarende Honoratiores, jeg nævner blandt dem den bekendte engelske VISCOUNT CHURCHILL og GENERAL-FELDMAR-

CHALL v. HAHNKE, endel højtstillede Gejstlige fra Amerika og de europæiske Stater, deriblandt den danske STIFTSPROVST PAULLI.

Kejseren var iført 1. Garderegiments Uniform, Keiserinden en lysegrøn Robe. Tafflet var dækket med store Sølvopsatser og pragtfulde Blomsterdekorationer af Amaryllis, Liljekonvaller og Tulipaner. Krongardister og Gardedukorps holdt Vagt ved Salsdørene, Taffelmusikken blev afgivet af 2. Garderegiment. Ved Majestæternes Indtog i Salen med det store foranskridende tjensthavende Hofpersonale lød Hallelujaet af Händels Messias. Middagen var fortrinlig og paa 10 Skift. Under Tafflet underholdt Majestæterne sig livligt med de nærmest siddende, i Særdeleshed med de to fremmede Prinser og den lige overfor siddende Rigskansler.

Det var en imponant Festlighed, interessant ved Mødet med de mange af Omtale forud bekendte fremragende Personligheder.

Næste Morgen foregik Hjemrejsen til Danmark. Stiftsprovst Paulli, som vi traf paa Jærnbane stationen, blev af Prinsen indbudt til at følges med os.

I den tyske Presse var der efterhaanden fremkommet endel Artikler omhandlende Østersøens Lukning for fremmede Krigsskibe, Keiser Wilhelms Yndlingstanke. Hensigten dermed var at omdanne Østersøen til et lukket Farvand, der kun skulde kunne befares af tyske, russiske, svenske og danske Krigsskibe. Hvad skulde kunne forhindre Tyskland og de andre Østersømagter i, ved gensidig Traktat, at erklære Østersøen for et »Mare clausum« overfor Krigsskibe fra Stater, som ikke ligger ved Østersøen, saaledes som det ved Tvang fra Vestmagternes Side overfor Rusland var sket med det sorte Havs Lukning, og Forsvaret kunde ske efter en fælles Plan, der var aftalt mellem de 4 ovennævnte Magter. KEJSER WILHELM virkede personlig ivrigt for denne Tankes Gennemførelse. Den

24. Juli fik han med dette Forhold for Øje et Møde i Stand med den russiske Kejser ombord i »Hohenzollern« ved »Björkö« i den finske Skærgaard. Fra velunderrettet Side i St. Petersborg forsikredes med stor Bestemthed, at det omhandlede Spørgsmaal, ligesom ogsaa Danmarks Forhold under en eventuel Krig, vel havde været Genstand for en Sondering fra Kejser Wilhelms Side under Mødet, men ikke havde givet Anledning til nogen indgaaende Forhandling. Ogsaa med KONG OSCAR sagdes det, at Sondering havde fundet Sted. Derefter aflagde Kejseren Besøg i Kjøbenhavn, fra den $31/7-3/8$, hvor en større tysk Flaadeafdeling allerede d. $21/7$ var gaaet til Ankers paa Reden. Det har selvfølgelig ogsaa været Kejserens Hensigt at bringe Spørgsmaalet paa Bane her, men saa vidt vides opgav han dette efter at have vejret Stemningen ved Høve og i Presen overfor Sagen, det vilde jo være meningsløst for Danmark at indlade sig paa et saa farefuldt Foretagende.

Meddelelsen angaaende Tysklands Planer om en Stængning af Østersøen vakte jo den største Opsigt i England. Londoner Bladene bragte jo ledende Artikler derom, og hævdede, at England ikke kunde finde sig i en saadan Foranstaltning. Og fra den engelske Regerings Side foretoges ogsaa øjeblikkeligt i dette Øjemed et meget energisk Skridt. En engelsk Flaade, betydelig større end den tyske, som havde været ved Kjøbenhavn, afsendtes til Østersøen med Ordre til at anløbe Kjøbenhavn. Henimod Slutningen af August ankrede denne Flaade paa Kjøbenhavns Yderred.

Det var et imponerende Syn at sé den liggende i dobbelt Linie omtrent fra udfør Charlottenlund Fortet og til henimod Nordre Røse, i Sandhed en stolt Demonstration. Efter Fester hos den engelske Minister og vort Marineministerium, afholdt Flaadens Admiraler, de forskellige Divisionschefer, Fester ombord for danske Søofficerer og deres Damer m. fl.

Og Demonstrationen fulgtes af følgende Handling fra engelsk

Side. Den 4. Oktober tildelte Hs. Majestæt Kongen af Storbritannien og Irland den danske Marineminister og de danske Admiraler den højt ansete engelske Orden »Saint Michael and Saint George«, Ministeren og Viceadmiralen Storkorset, os to Kontreadmiraler Dekorationen som Knight Commander (Kommandør af 1. Grad) af Ordenen. Overrækkelsen af Diplom og Orden foregik i den engelske Legations store Sal under Kong George's Billede, og foretoges af den engelske Minister, der oplæste Kongens »Warrant« om Udnævnelsen og i smigrende Ord ønskede os til Lykke med Udnævnelsen.

I. C. CHRISTENSEN traadte saa frem. Vi var lidt spændt paa, hvad der skulde ské, thi vi vidste, at han ikke kunde tale Engelsk, og vi havde for alle Tilfældes Skyld, mens vi ventede paa ham i Legationen, lavet en lille speech, med hvilken Viceadmiralen om fornødent skulde tage Affære. Men saa kom der en Tak paa passabelt Tysk fra I. C. Christensen, et Sprog, som iøvrigt ikke passede helt under den foreliggende Situation.

Efter at Norge havde udskilt sig fra Foreningen med Sverrig bestemte det norske Folk sig for Oprettelse af et Kongedømme, og der rettedes en Forespørgsel til den danske PRINS CARL, næstældste Søn af vor Kronprins, med Tilbud om Tronen. Prinsen modtog Tilbudet og valgtes den 18. November 1905 til Konge af Norge, hvorefter han antog Navnet HAAKON DEN 7. Den 23. November skete Kongens, DRONNING MAUD'S og PRINS OLAV'S Afrejse fra Hjemlandet til Norge. Afrejsen foretoges med en Eskadre: Dampskibet »Dannebrog«, Panserskibet »Olfert Fischer« og Krydseren »Gejser«, under Kommando af Viceadmiral Wandel. Den 23. November var Toldboden fyldt med Mennesker, der vilde overvære Kongeparrets Afrejse. Hele Corps diplomatique, Ministrene, Søofficerskorpset in pleno og en Mængde af Byens Myndigheder m. fl. havde givet Møde. Efter at det norske Kongepar havde givet en kort Kur, og Konseilspræsident J. C. Christensen havde holdt en Afskeds-

tale, gik den kongelige Familie ombord i »Dannebrog« for at tage den sidste Afsked. I det Øjeblik Kong Haakon satte Foden paa »Dannebrog«s Dæk, gik det norske Kongeflag tilvejs, og Kongesalutten og dundrende Hurraer lød. Kort efter gik den kongelige Familie fraborde, og Kl. 12 blev der kastet los. Under Hurraraab stod »Dannebrog« ud i Sundet, fulgt af de øvrige Skibe.

Aaret havde givet mig meget Arbejde. Foruden Gerningen paa Værftet havde Ministeriet overdraget mig Formandsstillingen i flere store Kommissioner. Og som bekendt er det i Reglen kun En, der bærer Læsset i saadanne Forsamlinger.

Kort efter Aaret 1906's Begyndelse, den 29. Januar, lød det dybt alvorlige og sørgelige Budskab udover Landet: Hans Majestæt Kongen er død. Trods Kongens høje Alder, næsten 88 Aar, kom Budskabet om Afslutningen af hans Kongegering brat og overraskende. Uden Forberedelse, uden Varsel kom det smertefulde Budskab om Kongens dødelige Afgang. Endnu om Formiddagen havde Kongen befundet sig veltilpas og glad. Det havde været Audiensdag, og Majestæten havde, da det var Medailledag paa Orlogsværftet, ønsket efter Audiensen at modtage de veltjente Holmens Folk, som samme Morgen havde modtaget Hæderstegnet for god Tjeneste ved Søetaten. Præsentationen af disse Mænd foregik som sædvanligt, og efter denne underholdt Kongen sig spøgende og venligt med Folkene i nogen Tid. Tilsidst lagde Kongen dem i smukke og varme Ord paa Sinde vedblivende at tjene Fædrelandet med Trofasthed og Kærlighed. Jeg svarede herpaa med et »Gud bevare Kongen«, og denne gamle Hilsen gentoges bevæget af mine Undergivne.

Vi forlod Slottet ikke anende, at dette blev den sidste Hilsen og det sidste Ønske Kongen modtog fra sine Undersaatter. To Timer efter var Kongen død.

Jeg var som sædvanligt paa denne Dag tilligemed min Ad-

jutant tilsagt til Majestæten Taffel. Jeg var lige kommet hjem og havde klædt mig om, da jeg blev ringet op i Telefonen fra Hofmarskallatet, som meddelte, at Tafflet ikke vilde finde Sted idag, det var blevet udsat. Jeg tænkte ikke videre over dette, men kort efter blev jeg ringet op af Kongens Jagtkaptajn, Kommandør Bardenfleth, som sagde: »Du ved vel, hvad der er sket, Kongen er død«. Jeg blev som lamslaaet, kort forinden havde jeg forladt Majestæten som flink og velbefindende.

Efter Audiensen havde Kongen følt sig lidt træt, men ingenlunde utilpas, han var gaaet til Sengs for at være helt frisk til Tafflet om Aftenen. Efter faa Minutters Forløb var han faldet i en let Slummer; hans gamle Kammertjener befandt sig i Sidegemakket og saa nu og da ind i Kongens Soveværelse, der var intet usædvanligt at spore. Lidt efter Kl. 3 syntes Kongen at blive lidt urolig. Kejserinde DAGMAR tilkaldtes og lod sende Bud efter Kronprinsen. Foruden Hs. kgl. Højhed indfandt endnu nogle Medlemmer af den kongelige Familie sig. Kongen laa stille hen, trykkede engang imellem Kejserindens Haand og døde et Par Minutter før halv fire.

Sjældent har en Konge overtaget Regeringen under vanskeligere Forhold og under mere skæbnesvangre Varsler. En ulykkelig og for ham uafvendelig Krig stod for Døren, og den sørgelige Afslutning paa denne ramte ingen haardere end vor afdøde Konge. Der var en Tid, der nu var langt tilbage, da Kong Christian var Genstand for Miskendelse og Tvivl blandt Folket og dets ledende Mænd. Men Ansvar for Krigen paa hvilede ikke ham, men hans Raadgivere, den Krig, der skilte vort Land fra en Del af det gamle danske Rige, som tusindaarige Kampe ej havde formaaet at løsrive derfra. Dobbelt smerteligt blev Tabet af Slesvig for Kong Christian, fordi hans første Barndomsminder var knyttede til dette skønne Land. Det blev forundt ham at se Land og Folk gaa frem igen, og

efterhaanden som Tiden gik, samlede han i højere og højere Grad Folkets Kærlighed om sig, og dette blev hans Livs største Lykke. En lykkelig Mand i sit private Liv, blev han en lykkelig Konge for et Folk, der ved hans Baare uden Hensyn til Stand eller Samfundsopfattelse anerkendte hans Ridderlighed, hans Trofasthed og hans oprigtige Kærlighed til Fædrelandet.

Den 30. om Morgenen ved Solopgang hejstes Flagene paa halv Stang. Fra Batteriet Sixtus og Kronborg Slot afgaves fra Kl. 9 Fmd. til 12 Middag Minutskud. *Proklamationen* af Tronskiftet fandt Sted fra Christian den 7.s Palæ. Kl. 11¹/₂ Fmd. samledes i Palæet Landets øverste Myndigheder. Allerede ved 11 Tiden var Amalienborg Plads tætpakket af en uoverskuelig Menneskemasse, kun foran Vagten holdt Politiet den fornødne Plads aaben. Saa raabte Vagten til Gevær, og medens alle blottede Hovederne kørte det nye Kongepar og Kronprinsepar med sørgeklædte Kuske og Lakajer ind i Palæet. Efter at Hofmarskallen havde ført Kongen og de øvrige Medlemmer af Kongefamilien ind i Trongemakket, tog Kongen Plads foran Tronen, og derpaa defilerede de forsamlede Herrer forbi Hs. Majestæt, hvorefter de tog Opstilling i Riddersalen. Da Klokkeren slog Tolv, aabnedes Fløjdørene til Balkonen, og KONSEILSPRÆSIDENT J. C. CHRISTENSEN traadte frem ved Rampen i fuld Uniform og med Storkorsbaandet over Brystet, slog ud med den sortbehandskede Haand og udraabte med høj Stemme, mens alle blottede Hovederne: »Kong Christian den 9. er død, længe leve Hs. Majestæt Kong Frederik den 8.«

Et tusindstemmet Hurra brød løs fra den uhyre Menneskemængde. Konseilspræsidenten var traadt tilbage fra Balkonen, og faa Sekunder efter viste Hs. MAJESTÆT KONG FREDERIK sig i Generalsuniform med blottet Hoved, tiljublet med øredøvende Hyldestraab af de tætte Menneskeskarer. Da Hurra- raabene var forstummet, traadte Kongen helt hen til Balustraden og udtalte i stor Alvor og med dyb Bevægelse, men

med høj og klar Stemme følgende: »Vor gamle Konge, min højtelskede Fader, har lukket sine Øjne, blidt og roligt sov han ind, pligttro til det sidste i Opfyldelsen af sin Kongegerning.

Naar jeg nu skal løfte den tunge Arv, der er lagt paa mine Skuldre, er det mit tillidsfulde Haab, min inderlige Bøn, at den Almægtige vil forunde mig Kraft og Lykke til at føre Regeringen i min højtelskede Faders Aand; Lykke til at mødes med Folket og dets Udkaarne i fuld Forstaaelse af, hvad der tjener til dets Bedste til Held og Velsignelse for vort elskede Fædreland.

Lad os forene os i et Leve for Fædrelandet«.

Saa snart Kongens sidste Ord var døde hen, brød Hyldesten paany løs fra de tætte Menneskeskarer.

Kongeflaget gik saa tilvejs paa Palæet, Kanonsalutten lød fra Forterne, og Klokkeren paa Marmorkirken stemte i med sine dybe og stolte Toner.

Saa raabte Vagten til Gevær, og ud fra Palæet kørte Kongens og Kronprinsens Vogne hilst med nye stormende Ovationer.

Efter at Kongens afsjælede Legeme var lagt i Kiste, førtes det i Stilhed, Aftenen før at *Castrum doloris* skulde finde Sted, til Slotskirken, kun ledsaget af den kongelige Familie.

Kirkens Indre var udsmykket paa følgende Maade: Over Gulvet var draget et stort sort Tæppe med hvide brede Borter ved Siderne. Alteret var draperet med hvidt. I øvrigt var anbragt en Plantedekoration og store Kandelabre. Paa Gulvet var opstillet en høj Katafalk, der var bedækket med hvidt Klæde med Guldborter. Fire høje Sølvgueridoner var opstillet for hvert af Katafalkens Hjørner. Paa selve Kisten skulde Kongekaaben henlægges. Omkring Katafalken var henlagt paa 12 Taburetter Kronregalierne og Sølvkranse. Over Kistens Plads var der anbragt en Baldakin af hvidt Atlask med Kroner i Guld, Baldakinen afsluttedes foroven af en stor Kongekrone i Guld øverst oppe og fire mindre ligeledes gyldne Kongekroner

paa hvert af Hjørnerne. Foran Fodenden af Katafalken var anbragt de tre store Søvløver.

Efter at Kisten var hensat paa sin Plads, fandt en kortere Højtidelighed Sted, hvorefter de Kongelige forlod Kirken, og Vagten ved Kisten sættes af 2 Løjtnanter af Flaaden og 2 af Hæren. Denne Vagt blev holdt Dag og Nat i al den Tid, Adgangen til Castrum doloris var lukket.

Den 13., 14. og 15. Februar stod Kisten paa Castrum doloris. Adgangen for Befolkningen var fastsat fra Kl. 10 Fmd.—12 og fra Kl. 1—3 Emd.

Under Adgangen paraderede følgende Militærpersonel, 1. Dag en Generalmajor, 2. Dag en Kontreadmiral og 3. Dag en Generalmajor samt *hver* Dag 2 Kommandører af Flaaden og 2 Oberstløjtnanter af Hæren, 1 Kaptajn af Flaaden og 1 Kaptajn af Hæren, hvilke alle stod i en Række ved Hovedenden af Katafalken, saaledes at Generalmajoren eller Kontreadmiralen tog Plads i Midten med de øvrige Officerer paa begge Sider efter deres Rang. Adjutant du Jour tog Plads tilhøjre for Katafalkens Fodende.

Som Drabanter fungerede daglig 6 Løjtnanter af Flaaden og 6 af Hæren med florumhyldede Hellebarder, de havde Plads langs Siden af Katafalken, 6 paa hver Side.

Den 14. fra 10—12 havde jeg Vagten, og fra 1—3 Kontreadmiral Scheller.

Adgangen til Castrum doloris fandt Sted fra Kirkeindgangen ligeoverfor Thorvaldsens Musæum. I Kirken skete Defileringen af Befolkningen forbi Kisten i 2 Afdelinger, tilhøjre og tilvenstre for Katafalken og gennem Vestibulen udaf Kirkens Hovedindgang. Officererne, der paraderede i Gallauniform, stod ubevægelige som Støtter hele den Tid, Forbidefileringen stod paa. Det var jo meget anstrængende at skulle staa stille saa længe. For en enkelt Officers Vedkommende skete ogsaa dette, at han mod Slutningen af Tiden begyndte at vakle. Hans meget kraf-

tige Sidemand reddede dog Situationen ved at gribe fat i hans Livgehæng og i strakt Arm holde ham oprejst gennem den korte Tid, der endnu var tilbage.

Sjældent smukt og gribende blev dette Folketog forbi den afsjælede gamle Konges Hvilested. Medens Kirkeklokkerne bestandig lød, vedblev den sortklædte Sørgekare som en levende Flod at strømme ind gennem Kirken i ustandselig Rækkefølge. Ikke en Lyd, end ikke den mindste Hvidsken hørtes. I tavs Ærbødighed bevægede Skaren sig forbi for at tage et sidste Minde med om den afdøde elskede Konge.

Efter Hs. Majestæt Kongens Bestemmelse var jeg bleven attacheret KONG HAAKON AF NORGE, under Allerhøjstsammes Ophold her i Anledning af Bisættelsen, Kong Haakon ankom til Hovedbanegaarden den 16. med Morgentoget Kl. 7.52, hvor jeg meldte mig til Tjeneste hos ham. Kongen kørte med Kronprinsen til dennes Palæ paa Amalienborg, hvor han forblev boende under Opholdet. Foruden Kong Haakon var følgende fyrstelige Personer ankomne for at overvære Bisættelsen: KEJSER WILHELM, som var kommet med Panserskibet »Preussen«, ledsaget af Krydseren »Adriadne« og 2 Torpedobaade, der alle var fortojede i Frihavnen, KONG GEORG og PRINS GEORG af Grækenland, DRONNING ALEXANDRA af England, STORHERTUGEN og STORHERTUGINDEN AF MECKLENBURG-SCHWERIN, HERTUGEN og HERTUGINDEN AF CUMBERLAND, STORFYRST MIKHAIL og STORFYRSTINDERNE ZENIA og OLGA af Rusland, PRINS CARL og PRINSESSE INGEBORG af Sverrig o. m. fl. Endvidere Repræsentanter for Kongerne af England, Italien og Spanien, for de forskellige tyske Fyrster, en fransk Ambassadør og en græsk Regeringspræsident samt en Mængde udenlandske Militærdeputationer.

Den 16. ved Halvtolytiden samledes Kongefamilien og de fyrstelige Personer i Slotskirken omkring Kong Christians Kiste. Medens Præludium lød fra Orglet gennem Kirkerummet, slog

de Kreds om hans sidste Leje paa Hovedstadens Grund. Saa taug Orglet, og kongelig Konfessionarius, STIFTSPROVST PAULLI, traadte frem og bad en Bøn. Faa og inderlige var Ordene, og efter Bønnen faldt Orglet atter ind. Mens Solen lyste gennem Kirkevinduet traadte de fire Kommandører og de fire Oberster, der skulde bære Kisten til Ligvognen hen paa begge Sider af den og langsomt bar de den ud og anbragte den ind under Baldakinen paa Vognen. Samtidig med at Kisten var anbragt førte 2 gamle, graanedede Livsadelknægte Kong Christians Yndlingshest »Yussuf« ud gennem Porten ved Slotsgaarden, den var fuldt opsadlet, men Sadeln var skjult af et sort Draperi. Paa det Tidspunkt Kisten blev baaret ud af Slotskirken, lød Sørge salut fra Batteriet Sixtus, Kronborg og et Batteri Feltartilleri paa Tøjhusets Grund.

Saa satte Sørgetoget sig i Bevægelse. I Spidsen af Processionen gik en Bataillon af Fodfolk, et Kommando af Flaaden, en Eskadron af Gardehusarregimentet og et Batteri Feltartilleri. Derefter fulgte Hofmarskallen til Vogns; den kongelige Ligvogn, forspændt med 6 Heste, hyldede i Sørgekabarakker, ført af kongelige Staldbetjente i Sørge livrée. De som Drabanter fungerende 12 Løjtnanter af Flaade og Hær gik ved Siden af Ligvognen, 6 paa hver Side. Efter Ligvognen fulgte til Hest Staldmester Grev Friis og Livhesten »Yussuf«, ført af de to Livsadelknægte.

Derefter fulgte Hs. Majestæt Kongen i sin Sørgeekvipage og de øvrige kongelige og fyrstelige Herskaber, som deltog i Sørgeprocessionen. Efterhaanden som Processionen rykkede frem, mødte den Folkeskarer paa sin Vej gennem den flag-smykkede By. Vejen gik over Holmens Bro, Kongens Nytorv, ad Gothersgade og Nørre Farimagsgade til Hovedbanegaarden. Hoved ved Hoved stod Folkeskaren gennem hele den brede Holmens Kanal. Overalt hilstes Toget i dyb Ærbødighed med blottede Hoveder. De kongelige Herrer besvarede, synligt dybt

bevægede, utrætteligt den uafbrudte Hilsen. Udenfor Studenterforeningen stod den akademiske Ungdom opstillet med florumvundne Bannere, paa Strækningen fra Foreningsbygningen til det kgl. Teater stod akademisk Skyttekorps opstillet til Parade med præsenteret Gevær, da Kisten førtes forbi. Kongens Nytorv var et bølgende mørkt Menneskehav, hvorigennem den Vej, som var forbeholdt Sørgetoget, drog sig som en bred, lys Fure, vogtet af Betjente og beredne Artillerister. Men det var ikke alene nede paa selve Gaden, at Folk flokkedes. Paa Hustagene, i Vinduerne, alle vegne hvor der blot var den svageste Mulighed for at se, var der myldrende fuldt af Mennesker.

Klokken lidt over 12 drejede Ligtogets Forspids fra Kongens Nytorv ind i Gothersgade. Saa lang var Militæreskorten, at den naaede hele Gothersgade igennem fra Kongens Nytorv til Nørrevold. I Gothersgade havde Forening ved Forening taget Opstilling, Medaillemandene, Garderforeningen, Postbudeforeningen i de røde Uniformer og fl. Saa gled Toget ud over Nørrevold, og fra Taarnet paa K. F. U. M.s Bygning lød udover det store Menneskehav, dybe og stærke, Tonerne af »Dejlig er Jorden«, medens Andreaskirkens Klokker klang rungende mod de høje Husfacader. Søværnets Underofficersskole og Kronborgs Sekondløjtnantsskole med præsenteret Gevær stod her opstillet, og langsomt gled Ligtoget videre opad Farimagsgade, hvor Passagen trængtes snævrere og snævrere af de uendelige Menneskeskarer.

Kl. 1 drejede Ligvognen ind paa Jernbanens Terrain. Foran den festlig smykkede Ankomststation stod Jernbaneforeningen og Jernbaneforbundets Medlemmer opstillet. Ude paa Perronen var bredt et sort Tæppe, der naaede fra Ventesalens Dør med Baldakinerne hen til Jernbaneligvognens Plads. Anbragt var endvidere en med sort og hvidt betrukket Rampe, ad hvilken Kisten skulde bæres op i Ligvognen, der havde sin Plads midt i Toget. Foran Ventesalen var mødt Ministre, de forskel-

lige attacherede Herrer, Repræsentanter fra Byraad rundt om i Landet, Københavns Kommunalbestyrelse in pleno med Overpræsident Oldenburg i Spidsen og mange Officerer. I Ventesalen havde indfundet sig de fyrstelige Damer og Herrer, som ikke havde deltaget i Toget gennem Byen.

Kl. tolv Minutter over 1 bevægede Sørgetoget sig langsomt ind paa Pladsen. Da KONG FREDERIK og de øvrige fyrstelige Herrer var stegne ud af Vognene, blev Kisten baaret ind gennem Ventesalen og ind til Jernbanetogets Ligvogn.

Saa traadte OVERPRÆSIDENT OLDENBURG frem og bragte en Afskedshilsen fra Byens Beboere til deres mangeaarige, ædle og trofaste gamle Konge. Synlig grebet takkede Kong Frederik for denne smukke Hilsen.

Kl. 3 ankom Sørgetoget til Roskilde. Kisten blev baaret ad en med sort Klæde betrukket Rampe ud til Ligvognen, der kort efter satte sig langsomt i Bevægelse, fulgt tilfods af Hs. Majestæt Kongen, Dronningen samt de øvrige kejserlige og kongelige Herskaber. I Spidsen af Toget kørte Byens Borgmester, Hammerich, derefter fulgte et Detachment Dragoner, den med 6 Heste forspændte Ligvogn med Officersvagten langs begge dens Sider. Gaderne var stilfuldt udsmykkede fra Stationen til Domkirken. Overalt i Gaderne hilstes Toget i ærbødig Stilhed af det tæt sammenpakkede Espalier af Mennesker. Alle Roskildes Kirkeklokker ringede. Paa Kirkepladsen stod et Kompagni af Garden. Ved Hovedindgangen modtoges Processionen af Stiftsskriver, Etatsraad HJORT-LORENZEN, Domprovst BONDO og Roskilde Bys Præster i Ornat.

Efterat Kisten var løftet af Vognen, bares den ind i den nyopførte Forhal til Kongeporten, og her blev Processionen ordnet. Umiddelbart derefter aabnedes Kongeportens Fløje og Processionen skred langsomt ind i Kirken, medens Domorganist Professor MATTHISON-HANSEN spillede det smukke af ham til Dronning Louise komponerede Præludium. Da Processionen

var naaet til Altertrappen, blev Kisten henstillet paa den der rejste Katafalk, medens Kirkens Kor sang Salmen »Lær mig, o Skov, at visne glad«.

Saa traadte Domprovst Bondo frem ved Kisten og holdt en kort Tale, der sluttede med Bøn. De kongelige Herskaber dvælede en Stund ved Kisten, Koret sang Salmen »Dagen gaar med raske Fjed«, og Professor M. Hansen spillede paa Orglet Mendelsohns stemningsfulde Sørgemarch.

Hermed sluttede den kirkelige Højtidelighed. De kongelige og kejserlige Herskaber forlod Kirken tilvogns til Banegaarden og tog med Ekstratog til Hovedstaden.

Kisten blev staaende paa Katafalken indtil Bisættelsen; kun indhyllet i et Dannebrogsslag stod den paa den sorte Katafalk, over hvilken en gyldenkronet Baldakin hævede sig. En Mængde pragtfulde Blomster omgav Katafalken.

Kirken afspærredes. Der sættes Vagt for Dag og Nat ved Kisten af Premierløjtnanter af Hær og Flaade. Udenfor Kirken holdt et Detachment af Garden Vagten.

Den 18. fandt Bisættelses Højtideligheden Sted. Tre Ekstratog fra København bragte Kongefamilien og de fremmede Fyrsteligheder, Følget og de særlig Indbudne til Roskilde. I Domkirken samledes allerede noget efter Kl. 12 de Herrer og Damer, som havde faaet Adgangskort, derimellem min Hustru, i Pulpiturerne. Følget samledes paa Gulvet mellem Kl. 12^{1/2} og 1^{1/2}. Langs Kongens Kiste traadte de 8 Stabsofficerer af Hær og Flaade, som skulde bære Kisten, til. Og over Kisten bares af 6 Kammerherrer en Baldakin. Snorene til denne holdtes af Storkorsridderne Viceadmiral ULDALL, Generalløjtnant ZACHARIAE, Gesandten i Berlin, Kammerhette HEGERMANN LINDENCRONE og Kabinetssekretær, Gehejmeetatsraad ROSENSTAND. Biskop RØRDAM, Stiftsprovst PAULLI og Domprovst BONDO stillede sig foran Kisten.

Dronningen og de kongelige Damer kom fra en Sidegang i Højkoret, traadte op paa Kongetribunen og tog Plads.

Sørgeprocessionen ordnedes i Kirkens Forhal, og Klokkeren lidt over 2 satte den sig i Bevægelse op gennem Kirkens Midtgang. Forrest Hofpersonalet, derefter Hs. MAJ. KONGEN med Hs. MAJ. KEJSER WILHELM ved sin højre og Hs. MAJ. KONG GEORG paa sin venstre Side. Derefter fulgte Hs. MAJ. KONG HAAKON og Hs. HØJHED PRINS HANS og de øvrige høje Herskaber og fyrstelige Personer. Majestæterne og Fyrsterne tog Plads paa Kongetribunen, Kongen ved Dronningens Side, ved Hds. Majestæts anden Side Kejsers Wilhelm. Hofmarskal Oxholm stillede sig tilhøjre foran Kisten, Hofchef Grev Moltke tilvenstre.

Den højtidelige Handling begyndte med Afsyngelsen af Salmen »Tænk naar engang«. Derefter traadte Sjællands Bisp frem og holdt Talen. Efter denne lød Salmen »Sørg ej om end Du tynges«. Den kirkelige Handling var hermed til Ende.

Saa spillede paa Orgel og blæsende Instrumenter Hartmanns Sørgemarch over Thorvaldsen, der lød skønt og stemningsfuldt. Under disse Toner bares Kisten ind i Frederik V's Kapel. Her talte Konfessionarius Paulli. Efter en Bøn for vort Kongepar og vort Folk fulgte Jordpaakastelsen med »Fadervor« og Velsignelsen.

Til Slut sang Medlemmer af Studenter Sangforeningen et Farvel, og den alvorlige og skønne Sørgenhøjtidelighed i Roskilde var hermed til Ende. I samme Øjeblik hørtes fra Provstivænget Kanonskuddene og Fodfolkssalverne, 9 Kanonskud og 3 Fodfolkssalver. Samtidig hejstes Flaget paa Palæets Bygning paa hel Stang.

Da Bisættelsen var endt, begav de kongelige Herskaber sig fra Kirken over Absalonsbuen til Palæet. Henved 4 Tiden kørte de herfra til Banegaarden og tog med deres Ekstratog til Kjøbenhavn. Noget senere tog de uden- og indenlandske Deltagere i Følget med særskilt Ekstratog til Hovedstaden.

Kong Haakon's Besøg blev kun af kort Varighed, da Dronning Maud laa syg hjemme. Forinden Kongens Hjemrejse over-

rakte han mig personlig Udnævnelsen til Storkors af Sct. Olavs Ordenen.

Gennem Udenrigsministeriet modtog jeg i Maj Maaned Meddelelse om, at den højtidelige Indvielse af Sct. Michael og Sct. George Ordenens Kapel i Sct. Pauls Katedralen i London, vilde finde Sted d. 12. Juni i Nærværelse af Hs. Majestæt Kongen af Storbritannien og Irland, samt om, at ethvert Medlem af Ordenen, der maatte ønske at overvære Højtideligheden, vilde erholde Adgangskort for sig selv og 2 Damer. Udenrigsministeriet bad mig oplyse, om jeg maatte ønske at overvære ovennævnte Højtidelighed, og i bekræftende Fald om jeg ønskede udstedt de Damebilletter, som jeg var berettiget til at erholde.

Da jeg hverken havde Tid eller Raad til at benytte denne Indbydelse, svarede jeg, at jeg beklagede af forskellige Grunde at være forhindret i at kunne overvære den paagældende Højtidelighed.

Foraaret og Sommeren gik som sædvanligt med mit Arbejde paa Orlogsværftet. Dertil kom endel Kommissionsvirksomhed. Nedsættelse af Kommissioner til Undersøgelse af Driftens Modernisering og Materiellets Udvikling var jo efterhaanden taget mere i Brug. Jeg fik saaledes overdraget Formandsstillingen i Kommissioner til Undersøgelse af Muligheden for Etablering af større Samvirken mellem Hærens og Flaadens artilleristiske Virksomhed, til Behandling af Brandrørsspørgsmaalet, og til Løsning af Brisantgranatsspørgsmaalet. Denne sidste Opgave medførte en Tjenesterejse med den for Hæren og Flaaden fælles Brisantgranat-Kommission til den store Kruppske Skydeplads ved Meppen i Hannover. Fabrikken havde indbudt os til at overvære en Skydning med saadanne Granater mod en Panserskive. Efter store Vanskeligheder for at komme i Besiddelse af en for den stadige Udvikling af Skytset tilstrækkelig stor Skydeplads var det endelig i Aaret 1877 lykkedes at faa

en saadan Plads udenfor den lille By Meppen i Hannover og med stor Bekostning at indrette et saadant Anlæg der. Foruden at overvære en saadan Skydning skulde vi for vort eget Vedkommende benytte Lejligheden til nærmere Prøvelse af et af Undertøjmester ved Søartilleriet, Premierløjtnant Bastrup, til saadanne Granater konstrueret Sikkerhedsbrandrør.

Ved Slutningen af August Maaned afrejste Kommissionen, 4 Artilleriofficerer af Hæren og 4 Officerer og Teknikere fra Søartilleriet under min Ledelse til Meppen, hvor vi blev modtaget af en af Direktørerne ved den Kruppske Fabrik, Direktør DREGER, og indlogerede i et hyggeligt landligt Hotel i Byen. De følgende Dage foregik Skydningen i det skønneste Vejr. Resultaterne var af stor Interesse for os, da Løsningen af dette Spørgsmaal stod stærkt i Forgrunden hjemme. En stor Tilfredsstillelse havde vi for det Bastrupske Rørs Vedkommende, som jo blev benyttet ved Skydningen, det viste sig at være af en meget fyldestgørende Konstruktion. De kruppske Ingeniører, som var til Stede, vilde gerne have nærmere Oplysning om denne, ja, der fremkom endog Antydninger om paatænkt Køb af Røret, men vi hemmeligholdt det og tog Hemmeligheden hjem med os.

Alt i alt en meget interessant, lærerig og fornøjelig Tur.

Det unge norske Kongepar havde til Oktober Maanedes Begyndelse, knapt et Aar efter at det besteg Norges Trone, anmeldt officielt Besøg ved det danske Hof. Der blev nu af dette truffet omfattende Forberedelser til at gøre dette Besøg saa festligt som muligt. Ifølge allerhøjeste Befaling blev jeg sammen med Lensgreve RANTZAU og Hs. Majestæt Kongens Adjutant, Baron WEDELL-WEDELSSBORG attachedet Kong Haakon under det forestaaende Besøg og Hofjægermester, Baron WEDELL-NEERGAARD attachedet Dronning Maud.

Ifølge Kong Frederiks Ønske afrejste vi attachedede Herrer til Helsingør den 4. om Morgenen for at melde os til det norske

Kongepar og være til Stede der ved Afrejsen derfra Kl. 10 Fmd. samt ledsage Kongeparret i Ekstratoget til Kjøbenhavn. Det var det dejligste Sommervejr, og vi blev modtaget med den største Elskværdighed. Efter Køreturen gennem det smukke og smilende Landskab ankom Ekstratoget Kl. 11 Fmd. til Hovedstaden. Ankomststationen var smagfuldt dekoreret, der var stor Gallamodtagelse, hele den kongelige Familie og alle de vedkommende Honoratiores var til Stede. Et Æreskompagni og en Æreseskorte af Gardehusarerne paraderede. I to Guld-kareter med Seksspand fandt Bortkørslen Sted, de røde Kuskes og Lakajers hvide Parykker virkede smukt og stilfuldt. I første Karet kørte de to Dronninger og Prins Olav, i den anden, fulgt af Husareskorten, de to Konger. En stærk Tilstrømning af Hovedstadens Indvaanere, saa stor som ved Afrejsen herfra for et Aar siden, overværede Bortkørslen, og der udbragtes et Leve for de norske Majestæter, fulgt af vedvarende Hurraraab.

Strøget var rigt smykket med Flagdekorationer, og Tilskuerne gav under hele Kørslen deres Sympati tilkende, som blev venligt besvaret fra Kongeparrenes Side. Det norske Kongepar skulde under Besøget bo i Christian VII Palæ; da Kong Haakon kørte op foran Palæet, gik det norske Kongeflag tiltops paa dette.

Nu fulgte jo nogle anstrengende Dage med Visitter og Selskabelighed. Vi Attacherede havde jo Tilhold i Palæet sammen med det norske Kongepars Følge, som vi stiftede nærmere Bekendtskab med. Jeg nævner blandt dette den nydelige Hof-frøken FOUGNER, Ekspeditionschefen, Kammerherre KNAGEN-HJELM og den gemytlige Kabinetssekretær GRØNVOLD.

Dagen den 4. gik med Visitter i de andre kongelige Palæer. Om Aftenen Kl. 7 var der Familietaffel i Residenspalæet, i hvilket deltog hele den kongelige Familie og det norske Kongepar med ledsagende Følge og de attachedede danske Kavalerer.

Næste Fmd. Kl. 11 gav Kong Haakon stor Audiens i Palæet for de danske Ministre og Corps diplomatique. Kongen havde endvidere ønsket at modtage samtlige i Byen værende Søofficerer, hans gamle Foresatte og Kammerater fra Tjenesten og fra Søofficersskolen, som det var ham en Glæde at gense og at opfriske gamle, fælles Minder med.

Om Eftermiddagen aflagde de Kongelige med Følge Besøg paa forskellige Steder i Hovedstaden, paa den af Industriforeningen arrangerede Udstilling, i Tivoli for at tage den store Maskinudstilling i Øjesyn og endelig paa den norske Kunstudstilling paa Charlottenborg, hvor de blev modtaget af Kunstforeningens Formand, Grev DANNESKJOLD SAMSØ, og af flere af de udstillende norske Kunstnere, CHR. KRØGH, GERHARD MUNTHE, FRITS THAULOV o. fl. a.

Kl. 7 fandt det store Gallataffel i Residenspalæet Sted. Det smukke Palæ var pragtfuldt pyntet. I Riddersalen, hvor alle de kongelige Herskaber spiste, var der dækket til 65, i den tilstødende mindre Spisesal var der dækket Marskalstaffel. Borddækningen var meget smagfuld, der spistes paa Sølv, Flora Danica og sachsisk Porcelæn. Under Tallet holdt Hs. Majestæt en smuk Tale for det norske Kongepar, han talte, som han sagde, som Danmarks Konge og som Fader. Efter Talen spillede Musikken den norske Kongesang. Straks efter rejste Kong Haakon sig og takkede i varme og hjertelige Ord for den udbragte Skaal og tømte sit Glas for sine Forældre, Kongen og Dronningen af Danmark, hvorefter Musikken spillede »Kong Christian«.

Taler og Sange paahørtes staaende. Kl. 9 hævedes Tallet, og Kaffen indtoges i Havesalen. Efter at have underholdt sig venligt med de tilstedeværende Gæster, trak Majestæterne sig ved ti Tiden tilbage.

Den 6. om Formiddagen blev der afholdt en stor Revue af den herværende Garnison paa Blegdamsfælleden. Vejret var

meget ugunstigt, der faldt en gennemblødende Regn. De Kongelige og det norske Kongepar overværede Revuen. Hs. Majestæt Kongen paa den kendte kridhvide Hest, ledsaget af Suiten og den kongelige Vogncortège, red langs Troppeafdelingernes Front, idet Afdelingerne hilste Kongen med Honnørmarchen, sænkede Faner og rungende taktfaste Hurraraab. Efter at have passeret Fronten af alle 3 Træfninger tog de kongelige Herskaber Plads paa et forudbestemt Sted paa Fælleden, og straks derefter begyndte Forbidefileringen.

Regnen strømmede ustandseligt ned under denne, som imidlertid gennemførtes med den største Præcision og fortrinlig Holdning. Men Regnen berøvede Revuen noget af den Glans, som der ellers kan være over en saadan større Udfoldelse af Militærmagten.

Om Eftermiddagen var der Taffel paa »Charlottenlund Slot« for det norske Kongepar og samtlige Medlemmer af den kongelige Familie samt nogle særlige Venner af det norske Kongepar.

Endelig var der den 7. om Eftermiddagen Taffel hos Kronprinsen og Kronprinsessen paa »Sorgenfri Slot«, og den 8. Afskedstaffel i Residenspalæet, i hvilket ogsaa deltog den norske Legation og de norske Majestæters attacherede Herrer.

Afrejsen fandt Sted om Aftenen med det ordinære Iltoget, i hvilket det kongelige norske Train var indrangeret. Der var stort Fremmøde fra alle Sider. Da Toget langsomt sattes i Gang, lød der fra de tæt forsamlede Tilskuere et stærkt Leve for Kong Haakon og Dronning Maud, den sidste Hilsen fra Kjøbenhavn paa deres Rejse til Hjemmet.

Vi attacherede havde haft en meget fornøjelig og behagelig Tjeneste hos det elskværdige norske Kongepar, som jævnlig underholdt sig med os. Forinden Afrejsen forærede Kong Haakon mig, med Tak for min Tjeneste, smukke Kabinetstofotografier af ham og Dronning Maud, begge egenhændigt signerede.

Vinteren og næste Foraar forløb i Ro med min Gerning paa Værftet, men i Juni Maaned havde DET TYSKE KEJSERPAR anmeldt Besøg ved vort Hof, og saa fik jeg paany allerhøjeste Ordre til at forrette Ærestjeneste under Besøget. Foruden mig blev følgende Herrer attacheret Kejser Wilhelm, nemlig Generaløjnant LESCHLY, Kammerherre Baron BLIXEN-FINECKE og Kammerjunker Kaptajn af Livgarden ENGELBRECHT. Med Kejserparret vilde følge Sønnen, PRINS ADALBERT, hos hvem Kaptajn af Flaaden JØHNKE blev attacheret.

KONG FREDERIK vilde modtage Gæsterne paa »Fredensborg Slot«, som lige var restaureret og i meget smuk Stand. Besøget var et Gengældelsesbesøg for det i Efteraaret 1906 af vor Konge og Dronning aflagte Besøg hos Kejserparret i Berlin. Den danske Hovedstadspressen anmeldte Kejserparrets Besøg paa værdig og velvillig Maade. Man havde her i Landet ikke glemt den smukke Maade, hvorpaa Kejseren forrige Aar i Roskilde viste Kong Christian den IX den sidste Ære. Sympatien herhjemme for Tysklands ridderlige Kejser var vedvarende voksende, ikke mindst maaske fordi Kejserens redelige Stræben efter at forsone de Modsætninger, der fandtes mellem Dansk og Tysk, stadig havde givet sig levende Udtryk, og fordi man fra alle Sider anerkendte, at den Retfærdighed, som det tyske Riges Regering var begyndt at lade sine i Nordslesvig boende danske Undersaatter blive til Del, i første Række skyldtes Kejserens personlige Indgriben og Initiativ.

Den 3. Juli Kl. 10 Fmd. ankom KEJSERPARRET i »Hohenzollern«, ledsaget af en Krydser og en Depechebaad, til Københavns Indrerød under dundrende Salut fra Batteriet Sixtus og de paa Reden opankrede danske Orlogsskibe, Panserskibet »Iver Hvitfeldt« og Krydseren »Gejser«. Det var ikke »Kaiserwetter« paa dansk Grund ved Ankomsten, Regnen faldt i stride Strømme. Der var stor Gallamodtagelse. Til Stede var Ministrene, det herværende tyske Gesandtskab, mange af de frem-

mede Legationers Medlemmer, den danske Gesandt i Berlin, Hoffernes Herrer, højere Officerer og Byens Myndigheder samt de Kejserparret attacherede.

Hs. Majestæt Kongen, som bar tysk Admiralsuniform, og Hds. Majestæt Dronningen begav sig under Kanonernes Torden i den kongelige Dampbarkas ud til Kejserskibet for at byde Kejserparret Velkommen. I en anden Barkas fulgte de Kejserparret attacherede. Kort efter returnerede Barkasserne, og efter deres Ankomst til Toldboden, fandt Kejserens og Kejserindens Landgang Sted under den behørig Saluttering og Hønnør.

Overpræsident OLDENBORG bød i en kort Tale det tyske Kejserpar velkommen i Danmarks Hovedstad.

Efter en kort Kur fandt Bortkørslen Sted i de ny firspands Ekvipager à la Daumont med Forriddere. Staldmester Grev FRITS red ved Siden af Kongens og Kejserens Vogn. En Husar eskorte sluttede Vogntoget. Den store Mængde Tilskuere hilste Majestæterne med stærke Hurraraab. Der kørtes til Hovedbane- gaarden, som var smukt pyntet, og med Ekstratog til Fredens- borg. Her var Byens Honoratiores mødt paa Banegaarden. Byen var i regndryppende Pynt, og ved Indkørslen til Slottet paraderede en Afdeling af Gardenerne.

Om Eftermiddagen var der Gallataffel paa Slottet. Der var udstedt et meget stort Antal Indbydelser. Til Stede var de danske Ministre, den tyske Gesandt og Legationen, Tingenes Formænd, højtstaaende Militære, Kejserens og Kejserindens Følger, de attacherede og overhovedet alle, der paa en eller anden Maade var knyttet til Besøget. Ialt var der henved 100 Gæster. Havesalen var prægtig udsmykket og tog sig glimrende ud. Kl. 7¹/₂ gik Fløjdørene op, og Herskaberne traadte ind, medens Gardens Musikkorps intonerede en March. Efter en kort Kur gik man tilbords.

Tallet var rigt dækket i Kuppelsalen i Hesteskoform. Røde

og gule Roser var spredt ud over Bordet i yppig Fylde, paa Hjørnerne kæmpemæssige Buketter. Der spistes paa Sølvtaalerkener og kostbart og overordentligt smukt Porcelæn. Kong Frederik førte Kejserinden, og Kejsers Wilhelm Dronningen. Ved Stegen rejste Kongen sig og holdt med høj og kraftig Stemme en smuk Velkomsttale, et særligt Velkommen til Kejsersinden, der idag havde opfyldt vort varmeste Ønske, for første Gang at komme til Stede her. Umiddelbart derefter tog Kejsersinden Ordet og udbragte en hjertelig Tak for Velkomsten samt udbragte Skaalen for Kongen og Dronningen. Nationalmelodierne spillede efter Talerne.

Efter Tallet var der Kur i Havesalen, og ved ti Tiden sluttede den ualmindelig smukke og vellykkede Fest.

Medens Regnen var faldet ustandseligt og ubarmhjertigt gennem hele Dagen indtil sent om Aftenen, oprandt den næste Morgen heldigvis med Tørvejr, og Solen kom af og til frem. Programmet for Dagen var nemlig til at begynde med en Tur til »Frederiksborg Slot«, hvor Frokosten skulde indtages. Turen omfattede kun Herskaberne med Følge og attachederede. Kl. 12 kørtes der fra Fredensborg, alle Ekvipagerne var aabne, og alle var i civil Formiddagsdragt. Kejsersinden udtalte flere Gange sin Beundring over det skønne Landskab, som vi kørte igennem, forbi Esrom Sø og gennem Skoven, og overalt hvor der var Mennesker samlede hilstes de Kongelige og Kejsersinden med stærke Hurraraab, særlig store Forsamlinger var til Stede ved Frederiksborgs Nyhuse og i den forreste Slotsgaard, hvor Springvandet udsendte sine høje Straaler. Nu brød Solen helt igennem, og det var et overordentlig smukt Skue. Det dejlige Slot viste sig i hele sin pragtfulde Glans, de røde Mure med deres rige Sandstenspyrdelser fremtraadte i deres hele Farvepragt.

Der var dækket i Riddersalen, som med de nylig ophængte Gobelins og et mægtigt Gulvtæppe samt med den smukke Op-

dækning tog sig straalende ud. Der var dækket med Sølv og Krystal og smykket med mange Blomster.

I Frokosten deltog, foruden de fra Fredensborg ankomne, den tyske Gesandt og Frue samt de danske Myndigheder og Embedsmænd fra Slottet og Hillerød.

Kong Frederik talte for Kejsersinden. Kejsersinden tog straks derefter Ordet og takkede for den overstrømmende Elskværdighed, der var udvist overfor Kejsersinden og ham, han vilde paa dette minderige Sted foreslaa en Skaal for Danmarks Kongepar.

Der tilbragtes efter Frokosten en Timestid i Musæumssalene og i Kirken. Kejsersinden udtalte gentagne Gange deres Beundring over den rige Samling af nationale Mindeskatte. Derefter foretoges en Spadseretur i Haven og de smukke Anlæg ved Slotssøen.

Kl. 3 sluttede Besøget, og i udmærket Vejr kørte den store Cortège fra Hillerød, hilst med Hurraraab og Viften.

Om Eftermiddagen var der snævert Familietaffel paa Fredensborg.

Aftenen sluttede med en stor Soirée paa Slottet. Der var udstedt et stort Antal Indbydelser, og det var en Forsamling med brogede Uniformer og blinkende Ordener, Damerne i lyse Toiletter og med glimrende Brillantsmykker. I Procession traadte de kongelige og kejserske Herskaber ind i Havesalen. I Spidsen af Processionen gik Hofmarskallen og Ceremonimesteren. Kongen, som bar den sorte Ørns gule Ordensbaand over Brystet, førte Kejsersinden, som var iført en pragtfuld Sølvlamès Silkekjole med et straalende Diadem paa Hovedet, og Kejsersinden i dansk Admiralsuniform med Elefantordenens blaa Baand førte Dronningen, som var i helt hvid Silke- og Kniplingdragt med et kostbart Brillantcollier om Halsen og Diadem paa Haaret. Efter dem fulgte de øvrige kongelige Herskaber. Adjutanterne og de attachederede Kavalerer i glimrende Gallauniformer sluttede Processionen.

Saa tog Koncerten i Havesalen sin Begyndelse med de kongelige Kammersangere HEROLD og HELGE NISSEN, kongelig Kammersangerinde ELLEN BECK og Operasangerinde IDA MØLLER som optrædende. Stemmerne klang udmærket i det store Rum. Efter Programmets sidste Nummer hilste Herskaberne paa Kunstnerne, hvem de venligt komplementerede. Kejseren takkede særligt for de udførte tyske Sange og betegnede dem som sine Yndlingsange.

Ved 11 Tiden var der staaende Souper i Kuppelsalen og den lille Spisesal. I hele det fine og stilfulde Arrangement kunde Kuppelsalen kappes med fremmede Slottes pragtfuldeste Spisesale. De tyske Hofmænd gav højlydte Udtryk for deres Beundring.

Ved 12 Tiden sluttede Festen.

Næste Dag, den 5. Juli, fandt Afrejsen Sted. Kejseren foretog om Morgenen en Spadseretur i Parken. Kl. 12^{1/2} var der Afskedsfrokost, og Kl. 2 afgik Ekstratoget til Hovedstaden. Hele den danske Kongefamilie ledsagede Kejserparret til Kjøbenhavn. Straks efter Togets Ankomst til Hovedbanegaarden fandt Bortkørslen Sted. Der kørtes gennem Strøget mellem den dobbelte Række Tilskuere, der ærbødigt hilste Herskaberne. Paa Gammeltorv svingede Vogntoget til venstre for at gøre Holdt ved Frue Kirke. Opholdet her varede et Kvarters Tid. Særlig den prægtige Christus Figur var Genstand for Kejserparrets Beundring. Fra Frue Kirke kørtes til Petri Kirke. Udenfor denne stod unge Piger i hvide Dragter og med Skærf i de tyske Farver. Endelig besøgte Thorvaldsens Musæum, Tøjhuset og Rosenborg Slot, hvorefter der kørtes til Toldboden. Herskaberne, det tyske Gesandtskab, Følget og de attachedede gik i de ventende Fartøjer ud til Hohenzollern, den store Rochalup førte Kejserflaget og det danske Kongeflag, som salutedes fra Sixtus og de danske og tyske Orlogsskibe. Iøvrigt fandt ingen officiel Afsked Sted.

De danske Herskabers Besøg ombord varede en halv Time. Først Kl. 6 fandt Afskeden Sted, og under fornyet Kanonsalut gik de fraborde. Kl. 8 kastede »Hohenzollern« los og forlod Reden.

Det var 3. Gang jeg havde været i tjenstlig Forbindelse med Kejseren. Naar Lejligheden var dertil, havde han altid nogle venlige Ord til mig. Han var en Charmeur, som virkede meget indtagende paa mig. Ved Afskeden sagde han mig et elskværdigt Farvel, takkede mig for min Tjeneste og tildelte mig Storkorset af den preussiske Kroneorden.

Aaret 1908 blev et i flere Henseender mærkeligt Aar. Det begyndte med det sædvanlige Arbejde paa Værftet, og i Maj Maaned, paa Helgolandsdagen den 9., blev det andet større Panserskib, som var bygget under min Tjenestetid som Chef for Værftet, Panserskibet »Peder Skram«, sat i Vandet. Afløbningen foregik i Kongefamiliens Nærværelse under de samme højtidelige Former og med det samme heldige Forløb som for Panserskibet »Olfert Fischer«s Vedkommende.

Den første af Aarets opsigtsvækkende Begivenheder var da følgende: Den 23. Juli meddelte Justitsminister ALBERTIS eget Blad, at Ministeren vilde fratræde som Minister. Som Aarsag angaves Sygdom og ødelagt Helbred. Aarsagen var imidlertid sikkert en ganske anden. En lang Række graverende, eller i det mindste uhyggelige Sigtelser, var af Talere fra samtlige Oppositionspartier rettet mod ham. Men det egentlige Regerings-Venstre stod trofast Vagt om Albertis Person. Ja, Regeringen gjorde sig faktisk solidarisk med ham, den var politisk tvunget dertil. Konsejlspræsidenten udtalte, at der ikke var præsteret noget Bevis for disse Sigtelsers Rigtighed, han tilkendegav endog sin egen og sine Kollegers Tillid til den uberegtiget forfulgte Mand. Og da Alberti forlod Ministeriet, udnævntes han til Gehejmekonferensraad, rigelig belønnet som en af Demokratiets fortjente Mænd.

Sammen med Alberti gik Landbrugsministeren, OLE HANSEN, og da Finansminister WILHELM LASSEN var død den 6. April, var der 3 Ministerporteføljer der skulde bortgives. Det blev Folketingsmand NEERGAARD som Finansminister og 2 Folketingsmænd af Venstrepartierne i Resten af de ledige Ministerstillinger.

Fire Dage efter Ministeriets Omdannelse skete følgende: Som bekendt nedsattes der i Begyndelsen af Aaret 1902 paa Forslag af Ministeriet Deuntzer ved Lov en stor Forsvarskommission, bestaaende af lige mange Medlemmer af begge Rigsdagens Ting, samt med fire Sagkyndige som tilforordnede. Denne Kommission afsluttede først nu, i Juli Maaned, efter at have siddet i 6 Aar og 107 Dage, sine Arbejder. Ved Udgangen af Maaneden kom Betænkningen til Offentlighedens Kundskab. Jeg skal ikke komme nærmere ind paa denne, men kun anføre, at der i Kommissionen ikke var Enighed om en Forsvarsplan, dens Medlemmer havde delt sig i et Flertal og tre Mindretal.

Der opstod nu en Syndflod af Partimøder, Foreningsmøder, Folkemøder og Pressediskussioner m. m. om Sagen.

Under alt dette indtraf der den 8. September en politisk og finansiell Katastrofe af vidtrækkende Omfang for det danske Folk. GEHEJMEKONFERENSRAAD ALBERTI meldte sig om Formiddagen Kl. 12 paa Raad- og Domhuset og udbad sig en Samtale med Souschefen. Da han meddelte, hvad det drejede sig om, blev Politiinspektøren hentet, og for denne aflagde Alberti Tilstaaelse baade om Falsk og Bedrageri for meget betydelige Summer, ca. 9 Millioner Kroner. Han oplyste, at hans Besvigelser i særlig Grad gik ud over den af ham bestyrede »Sjællandske Bondestands Sparekasse«.

Kl. 3 blev han fremstillet i Grundlovsforhør og derefter anholdt.

Da Gehejmekonferensraaden meldte sig til Politiet som Bedrager og Falskner, var det ikke blot en højstillet Mand —

indtil for faa Maaneder siden Medlem af Kongens Raad — hvis Ulykke og Fejl blev aabenbaret, men det var hele Landet, hvis gode Navn og Rygte, hvis Anseelse udadtil og Tillidsforhold indadtil led alvorlig Fortræd.

Ganske uforstaaeligt var det Standpunkt, som Ministeriet straks efter Katastrofens Indtræden tog til Følgerne af denne. Ministerraadet tog den Beslutning, at det passerede ingen Indflydelse vilde faa paa Ministeriets Stilling eller Sammensætning. Denne Beslutning vakte en mægtig Bølge af Harme ud over Landet. Vide Kredse af Folket mente, uden Hensyn til Partianskuelser, at Ministeriet Christensen skyldte Landet og sig selv at anmode Kronen om at lægge Regeringen i andre Hænder.

I Ministermødet havde dog Udenrigsminister GREV RABEN og Justitsminister HØGSBRO hævdet det Standpunkt, at Ministeriet var saa kompromitteret ved Albertiskandalen, at dets Fratræden var en absolut Selvfølge. Men Ministeriets Flertal sluttede sig altsaa ikke til denne Anskuelse. Grev Raben meddelte derefter i en Samtale Kongen sin Opfattelse, hvorefter han indgav sin Afskedsansøgning. Konsejlspræsidenten blev saa kaldet til Hs. Majestæt, der raadførte sig med ham om den foreliggende Situation. Resultatet blev, at Konsejlspræsidenten, i væsentlig Grad efter Kongens Ønske, indgav hele Ministeriets Dimission og lovede at fungere indtil Rigsdagens nære forestaaende Indkaldelse.

Indkaldelsen fremskyndedes til den 28. September.

Katastrofen Alberti skete dog ikke før denne Stortyv til sin frække politiske Udbytning af J. C. Christensen havde føjet en endnu frækkere finansiell Udbytning af ham i hans Egenkab af midlertidig Finansminister (et hemmeligt Laan af Statskassen paa 1½ Million). Dermed satte Alberti Kronen paa sit Værk og trak Ministerchefen med sig i det dybeste og uhyggeligste Fald, der herhjemme er overgaaet noget Medlem af en Regering.

Folketingets Alberti-Forhandlinger begyndte den 1. Oktober og varede gennem i alt 4 Møder. Forhandlingerne lagde paa en for J. C. Christensen ganske beskæmmende Maade hans Forhold i Alberti-Affærens sidste Stadier blot. Endvidere blev J. C. Christensens hele Forhandlingsmaade overfor Folketinget grundig afsløret. Der var Tider under Forhandlingerne, hvor man havde Fornemmelsen af at overvære et Forhør, hvor den Tiltalte ustandselig søgte at knibe udenom Spørgsmaalene ved undvigende, skruede eller urigtige Svar, indtil han endelig var sat saa fast, at det var umuligt længere at nægte, hvorefter Tilstaelsen saa endelig afgaves.

En pinlig og beskæmmende Dag for enhver Dansk, en ynkelig Selvførelse for J. C. Christensen — det er i faa Ord, hvad der skete.

Ministerkrisen gik nu sin Gang. Det blev nu efterhaanden tydeligt, at den fungerende Finansminister N. Neergaard i Almindelighed syntes at have Favoritstillingen. Den 7. Oktober blev han kaldt til Kongen og lovede Majestæten at forsøge at danne et nyt Ministerium. Neergaard deltog derefter i et samlet Partimøde af Reformpartiet og de Moderate og meddelte, at Kongen havde anmodet ham om at danne det ny Ministerium, og at han vilde afvente Regeringspartiernes Holdning. Omsider blev der Enighed om at yde ham Understøttelse ved Dannelsen af Ministeriet, men Betingelsen fra Reformmændenes Side var, at kun J. C. Christensen, Berg og Raben skulde træde tilbage, og at Neergaard altsaa skulde forpligte sig til at optage i det ny Ministerium de 4 andre af de hidtil værende Ministre. Neergaard gik nødtvungent ind derpaa og tog derpaa ud til Charlottenlund og gav Kongen Meddelelse herom. Kongen overdrog ham derefter at danne Ministeriet, der dannedes den ¹²/₁₀.

Det var en meget stor og vanskelig Opgave, der blev lagt paa Neergaards Skuldre; den Omstændighed, at de fire tid-

ligere Ministre i større og mindre Grad var medansvarlige for Alberti Skandalen, satte jo sit Stempel paa Ministeriet, og der herskede jo i al Almindelighed Tvivl om det ny Ministeriums Evne til at føre Ledelsen.

Det store Spørgsmaal var jo nu: »Hvad vil, og hvad kan Ministeriet Neergaard udrette for Forsvarssagen«.

Paa Vælgermøde i sin Valgkreds udtalte Neergaard, der havde overtaget Forsvarsministeriet, sin Villie til at tilvejebringe Besparelser, men at det var en bydende Nødvendighed at faa Forsvarsvæsenet bragt i en saadan Stand, at der kunde være virkeligt Haab om at skaffe vor Neutralitet respekteret. Han troede ikke, at det lod sig gøre at indføre Besparelser paa Forsvarets Omraade.

Forsvarskommissionens Betænkning drøftedes nu overalt i Landet paa Partimøder, Forenings- og Folkemøder, i Pressen, baade i den inden- og den udenlandske, og selvfølgelig i Militæretaterne. Det eneste virkelige Tvistepunkt mellem Partierne om denne Sag var Spørgsmaalet om Hovedstadens Sikring mod Landsiden imod Forsøg paa Krænkelse af vor Neutralitet.

I Ministeriet gik nu Arbejdet sin Gang med at tage Standpunkt til den modtagne Betænkning og med Udarbejdelsen af Lovforslag paa Grundlag af dette til Fremsættelse for Rigsdagen.

Ved Aarets Udgang havde jeg i mit private Liv følgende Oplevelse: Min ældste Søn, Hugo, som i 1907 var bleven Cand. polyt. Maskiningeniør og derefter havde tilbragt et Læreaar hos Firmaet »Babcock and Wilcox« i London, var hjemkommet derfra og havde taget Ansættelse hos »Burmeister & Wain«. Ved Slutningen af Aaret 1908 søgte imidlertid den bekendte Direktør Aage Westenholtz fra Siam Electricity Company i Bangkok, som var paa Besøg i Danmark, at engagere 2 polytekniske Kandidater, Maskiningeniører, ca. 28 Aar gamle og ugifte til Virksomheden derude. Da min Søn havde

Lyst til at melde sig som Ansøger til en af disse Pladser, raadførte han sig med mig derom. Skøndt jeg ømmede mig ved at give min Tilslutning til at sende ham ud til det fjerne tropiske Land, maatte jeg jo indrømme for mig selv, at han var i Besiddelse af Egenskaber, der gjorde ham skikket til at staa paa egne Ben ude i den store Verden, og jeg faldt derfor til Føje.

Efter Skik og Brug samledes den nærmeste Familie hos min gamle Svigerfader 1ste Juledag. Min Søn skulde rejse om Aftenen, og efter Middagen, hvor der blev taget Afsked med ham, fulgte jeg ham ud til Hovedbanegaarden. Det var en lidt trang Gang, og da den sidste Afsked var taget, og jeg ved Togets Afgang havde tilviftet ham mit Farvel, gik jeg lige hjem til mig selv — jeg var ikke i Stemning til at vende tilbage til Selskabet — og satte mig til Ro med mine egne Tanker og med Bøn til Forsynet om at holde Haanden over min Dreng paa den lange Færd. Jeg anede ikke den Gang, at han skulde faa sin Gerning derude i det meste af en Menneskealder.

Den 24. Januar fik jeg Brev fra den ny Udenrigsminister, Grev AHLEFELDT-LAURVIG, hvori han meddelte mig, at han efter Hs. Majestæts Befaling skulde anmode mig om at ledsage Hs. kgl. Højhed Kronprinsen, der skulde afrejse til Berlin for at overbringe Kongens Lykønskning til Hs. Majestæt Kejser Wilhelms 50-aarige Fødselsdag. Rejsen vilde antagelig kun vare 3 Dage. Ministeren bad mig, hvis jeg saa mig i Stand til at rejse, om at søge ham i Udenrigsministeriet.

Det gjorde jeg straks, og fik saa Ordre til at melde mig til Kongen næste Morgen i Residenspalæet. Majestæten sagde mig, at han ønskede, at der foruden Kronprinsens Adjutant, Artillerikaptajn Koefoed, skulde være en Ældre med paa Rejsen, hvorefter jeg takkede for det ærefulde Hverv og meldte mig til Kronprinsen.

Saa rejste vi den 26de om Morgen og ankom samme Dags Aften Kl. 9 til Stettiner Bahnhof. Der var kommet et stort Antal, vel c. 20, af de tyske Fyrsteligheder til Stede, og paa Slottet var indkvarteret de fleste af dem, saa mange som der kunde huses der. Vor Kronprins blev indkvarteret i det kronprinselige Palæ, og vi, hans Følge, i Hotel Bristol, hvor vi befandt os udmærket.

Kaptajn Koefoed og jeg blev indbudt til Kronprinsparrets Frokoststafel den 27. Kl. 1¹/₂ Emd. KRONPRINSEN OG KRONPRINSESSE CECILIE — en statelig og smuk Dame, Søster til vor Kronprinsesse — modtog os meget venligt. Ved Marskalstaflet præsiderede Hofmarskal GREV BISMARCK BÖHLEN, en meget tiltalende, sympatisk og livlig Hofmand, som baade af Ydre og Væsen havde en forbløffende Lighed med vor Hofmarskal, Kammerherre Willy Rothe.

Efter Hjemkomsten til Hotellet havde jeg sat mig til Ro for at faa et lille Pusterum, inden vi skulde til det store kejserlige Fødselsdagstafel paa Slottet Kl. 6¹/₂, men kort efter bankede det paa min Dør, og ind traadte en Gardist med en stor Pakke og et Brev til mig fra den hos Kejseren tjensthavende GENERAL A LA SUITE MARSCHAL, hvori han meddelte mig, at han havde faaet i Opdrag af Hs. Majestæt Kejseren at overrække mig det medfølgende Fotografi, som fandtes i Pakken. Det var et meget stort Billede af Kejseren i dansk Admiralsuniform, signeret af ham, i en kostbar Bronzeramme, forsynet med det kejserlige Vaaben og Krone. Jeg maatte saa straks sætte mig til Skrivebordet og affatte et Takkebrev til Generalen for hans Skrivelse med Anmodning til ham om foreløbig at bringe Hs. Majestæt min allerunderdanigste Tak for det smukke Billede.

Kl. 6¹/₂ samledes de til Gallataffet indbudne paa Slottet. Til de allerhøjeste og højeste Herskaber var der dækket i den hvide Sal. Marskalstaflet var dækket i Bildergalleriet. I dette

pragtfulde 60 m lange og $7\frac{1}{2}$ m brede Rum med de mange store Malerier, hovedsagelig fra den nyere Tid, Slagbilleder og andre Malerier af historiske Begivenheder, var der dækket et langt Bord med 126 Kuverter. Midt for Bordet præsiderede paa den ene Side Oberstkammerer FÜRST ZU SOLMS-BARUTH, og ligeoverfor ham paa den anden Side Oberhofmeisterin GRÄFIN BROCKDORFF; de nærmeste Pladser paa begge Sider af dem indtoges af de højeste i Rangen, som alle førte Damer til Bords, der var ialt kun 12 Damer. Blandt disse høje Herrer skal jeg kun nævne af de mest kendte: FÜRST ZU FÜRSTENBERG, HERZOG ZU TRACKENBERG, ADMIRAL FRIHR. VON SENDENBIBRAN, GEN. FELDMARSCHAL V. HAHNKE, GEN. OBERST GRAF V. SCHLIEFFEN og GEN. OBERST V. PLESSEN. Som en særlig Opmærksomhed mod mig som den fremmede havde jeg faaet Plads ved Siden af disse Herrer og faaet den ene af de 12 Damer, nemlig Hofdame hos Hds. kongelige Højhed, Prinsesse Adolf zu Schaumburg-Lippe, FRÄULEIN VON BLÜCHER, til Bords. Det var en nydelig og meget livlig Dame, som havde rejst meget og set sig om i Verden, og vi fandt hurtigt hinanden og havde det fornøjeligt sammen.

Jeg skal ikke komme nærmere ind paa Ceremoniellet. Borddækningen og den glimrende Middag, det var jo en endnu pragtfuldere Fest end den, som jeg i Aaret 1905 bivaanede paa Slottet, da jeg var Hs. kgl. Højhed Prins Valdemars Ledsager paa Rejsen til Berlin, hvor han repræsenterede vor Konge ved Indvielsen af den ny Domkirke.

Kl. 8 Aften var der Galla Forestilling i det kongelige Operahus, hvortil foruden de fyrstelige Herskaber var indbudt Herrerne og Damerne af Følgerne. Ved Kejserens Indtræden i Logen, blev han Genstand for store Ovationer fra Publikums Side.

Efter Forestillingens Afslutning var der Kur i en Sal bag Kejserlogen. General Marschal havde ved Tafflet gjort mig bekendt med, at en saadan vilde finde Sted, og at jeg ved denne

kunde faa Lejlighed til personlig at bringe Hs. Majestæt min Tak for det smukke Fotografi, som han havde tildelt mig. Da jeg kom ind i Salen, var der allerede samlet en Del Audienssøgende, Indlændinge og Udlændinge; de var opstillede i Kø, og jeg fik efterhaanden Foretræde. Da det blev min Tur, frembragte jeg min allerunderdanigste Lykønskning og Tak for den store Naadesbevisning, Tildelingen af den smukke Erindringsgave, der var bleven mig skænket, hvilken Tak paa det venligste blev modtaget af Kejseren, som derefter underholdt sig livligt med mig om vore tidligere Møder og om min Stilling og Gerning derhjemme. Endvidere spurgte han mig ud om de af vore Søofficerer, som han i Aarenes Løb havde truffet sammen med og forbausede mig ved at vise et ikke ringe Kendskab til deres Vita.

Det havde jo været en interessant men noget anstrængende Dag, da jeg omsider naaede hjem til Hotellet.

Næste Dag foregik Hjemrejsen. Ved Afskeden med Hs. KGL. HØJHED KRONPRINSEN takkede han mig venligt for Ledsagelsen. Som yderligere Udtryk for Takken sendte han mig sit Fotografi, forsynet med Aarstallet for Rejsen og hans Signatur.

I Februar Maaned, den 20., havde vi Forældre den Glæde, at vor næstældste Søn, Paul, tog sin medicinske Embeds-eksamen med 1ste Karakter; ved et lille Gilde i Hjemmet fejredes Begivenheden. Vor Datter Maggie havde allerede forrige Aar faaet Ansættelse i Kommunens statistiske Kontor paa Raadhuset, hvor hun snart blev en skattet Medarbejder. Vor yngste Søn, George William, kaldet Willy, havde i Aaret 1907 taget sin Eksamen som Student og havde bestemt sig for det teologiske Studium.

Endelig var man i Ministeriet naaet saa vidt, at Forsvarsminister Neergaard den 12. Februar i Folketinget kunde fremsætte Forslag til Lovene om Forsvarsvæsenets Ordning. Tinget var fuldtalligt til Stede, og Regeringen havde givet

Møde in pleno. Prins Valdemar, Medlemmer af Diplomatiets, Hoffets Herrer, Militære og Tilhørere i tæt sammenstuede Skarer fyldte Salen.

Af Ministerens i mange Henseender betydningsfulde Foredrag skal fremhæves, at han aabent erkendte, at han ikke længere kunde vedstaa enkelte af sine tidligere Anskuelse om vor Forsvarsordning, men at han havde for sig som for alle samvittighedsfulde Politikere Retten til at blive klogere. Med megen Kraft satte han paa hele Regeringens Vegne Ministeriets Stilling ind paa en Afgørelse, hvorved det nu forelagte Forslag, derunder ogsaa Hovedstadens Sikring mod Overrumpling fra Landsiden, blev vedtaget paa alle væsentlige Punkter, hvorimod Forhandling om alle Enkeltheder skulde finde Regeringen villig.

Det var jo en Vending i Venstres Stilling til Forsvarssagen, som gav sig Udtryk i de forelagte Forsvarslove. Nu blev jo det store Spørgsmaal, om Neergaard ogsaa kunde faa sit Parti med hertil.

Af de mange Lovforslag, Konsejlspræsidenten forelagde, var der selvfølgelig intet, der i den Grad tog Interessen fangen, som »Forslag til Lov om Befæstningsanlæg«. Først søgtes deri Midler til Forbedring af Kjøbenhavns Søbefæstning, dernæst Midler til Kystbefæstninger, men det mest interessante var jo det ny Anlæg mod Landsiden. Det skulde være en Række forberedte fremskudte Stillinger, liggende i en Linie, som af alle Fæstningskyndige ansaas for at være den allerheldigste, nemlig fra Kysten ved Vedbæk i Retning mod Furesøen over Sønderø, Porsemosø og langs store Vejleaa til Kallebødsstrand. De Fordele, som skulde opnaas ved at skyde Anlægene saa langt frem i Forterrænet, vilde være overordentlig store. Endelig bestemte Lovforslaget, at naar foran nævnte Forsvarsforanstaltninger var fuldførte, formentlig om en otte-ti Aar, skulde de til Kjøbenhavns

nuværende Befæstning henhørende Anlæg, der ikke fremtidig skulde indgaa som Led i Hovedstadens Søbefæstning, desarmes.

Den 18. og 19. fandt 1ste Behandling i Folketinget af Lovforslagene Sted for fuldt Hus. Mest Interesse knyttede sig til Reformpartiets Ordfører J. C. Christensens Optræden. Denne faldt da saaledes ud, at han i sin Tale gik med til alle Ministeriet Neergaards Forsvarsforslag undtagen paa ét Punkt: den ny Række forberedte fremskudte Stillinger, der skulde beskytte Kjøbenhavn mod Landsiden og derved muliggøre Mobiliseringen. Til denne Linies Nytte stillede han sig mere end tvivlende, og de Udtryk han brugte var saa stærke, at man med Føje maatte opfatte dem som sikre Tegn paa, at i det mindste en stor Del af Reformpartiets Medlemmer kun vanskeligt kunde bringes til at gaa med til den ny Forsvarslinie foran Kjøbenhavns eksisterende Befæstning; i hvert Fald i den foreslaede Form.

Efter disse Møder tog Folketinget Fastelavnsferie, og den 23. fortsattes første Behandling. Forsvarsministeren tog straks Ordet, og hele Interessen knyttede sig til hans Tale. Man var i politiske Kredse spændt paa, hvad han vilde svare J. C. Christensen. Det maa siges, at han blev staaende paa sit principielle Standpunkt for en Sikring af Hovedstaden tillands, han gjorde det paa det nærmeste med samme Begrundelse som den 12. Februar. Han gjorde nærmere Rede for de fremskudte forberedte Stillinger og udtalte, at disse efter Generalstabens og andre Sagkyndiges Skøn kunde sikre Mobiliseringen og skærme Hovedstaden mod en Overrumpling fra Landsiden, men en Landbefæstning var de ikke.

Men iøvrigt aabnede Ministerchefen paa en ret iøjnefaldende Maade for de Forhandlingsmuligheder, som han i største Almindelighed havde peget paa i sin første Tale. Han indkasserede J. C. Christensens Erkendelse af, at Hovedstaden

skulde sikres ogsaa mod Landsiden (dels ved to nye Fløjforter, dels ved den mobile Hær) og med dette Udgangspunkt mere end antydede Neergaard Sandsynligheden af en videre Udvikling henad mod en Løsning.

Der afholdtes i alt 7 Møder, deraf nogle Aftenmøder, inden 1ste Behandling afsluttedes. Afslutningen fandt Sted den 1ste Marts. Lovforslagenes Overgang til 2den Behandling vedtoges, og der nedsattes et Udvalg til Behandling af Forslagene.

Udvalgsbetænkningen afgaves den 6te April. Flertallet indstillede en meget betydelig Forringelse af det af Regeringen forelagte Forslag. Der fandtes ingen anden Motivering end den, at Udgifterne skulde bringes ned. For Befæstningsanlæggenes Vedkommende var den fremskudte Linie strøget, og samtidig var forlangt Nedlægningen af den nuværende Befæstning.

Ved 2den Behandling blev Stillingen uforandret med Hensyn til Stridspunktet, Københavns Sikring mod Landsiden, og Regeringens Forslag blev finansielt raseret overensstemmende med Flertalsbetænkningen. Forsvarsministeren hævdede her, at han ikke kunde frafalde Kravet om den fremskudte Linie, og han tilføjede, at selv om en Folkeafstemning udtalte sig mod den, kunde han ikke bøje sig, men maatte træde af.

Den forøgede Vanskelighed, som Situationen nu frembød, skyldtes den slimede Herre, J. C. Christensen, som af rent politiske Hensyn for Reformpartiets Vedkommende var skiftet fra Ven til Modstander.

Nu begyndte Landet over Vælgermøderne som Forberedelse til det forestaaende Folketingsvalg. Valgdagen var fastsat til den 25. Maj. Valgkampagnen blev derfor kun kort, men den førtes meget energisk fra alle Sider.

Resultatet af Valget blev da dette. I København vandt Højre en smuk Sejr, idet Hovedstaden blev rensat for Radikale, og 2 Socialdemokrater maatte bide i Græsset. Men ogsaa ude i Landet bragte de konservative Forsvarskandidater

den Sag, de havde viet deres Kræfter, en Række smukke Sejre. Højres Gruppe i Folketinget talte før Valget 10 Medlemmer. I det ny Folketing vilde Højre møde med nøjagtig dobbelt saa mange Medlemmer.

Valget viste derimod i flere Egne af Landet, at de Radikale havde haft en paafaldende Fremgang. I det gamle Folketing talte de 11, de var nu blevne 16 à 17.

For J. C. CHRISTENSEN blev Valget et afgørende Nederlag. Hans engang saa overmægtige Gruppe var nu smeltet sammen til 26 à 27 Medlemmer, der i Forsvarsspørgsmaalet indtog en broget Skare Standpunkter.

Det Neergaardske Venstre kom i det nye Ting til at tælle 19 Medlemmer. Alene vilde det intet kunne udrette.

Socialdemokraterne vilde møde med deres gamle Styrke — 24 Mand.

Valget viste som Helhed en ringe Forskydning henimod Regeringens Standpunkt. Kravet om et forsvarligt Forsvar stod nogle faa Mandater stærkere i det nye Ting end i det gamle.

Men det nye Folketing var kommet til at bestaa af 5 omtrent jævnbrydige Partier. Et parlamentarisk Flertal vilde alt-saa kun kunne dannes af 3 af Partierne. Ministeriet bestemte sig, til Trods for at der, efter hvad der var forgaet, kun vilde være meget ringe Sandsynlighed for et fornyet Samarbejde mellem Neergaards og Christensens Folk, til at blive og prøve Sommerens Lykke. Rigsdagen indkaldtes til en overordentlig Samling den 9. Juni.

Den 12. fremsatte Minister Neergaard sine Forsvarsforslag i Folketinget. De fremsattes i den Skikkelse, i hvilken de blev vedtagne ved 2den Behandling i afvigte Rigsdagssamling, dog saaledes, at der i Forslagene kun var optaget de Ændringsforslag, som Ministeriet havde accepteret forud for Afslutningen ved 2den Behandling. Ved denne Fremgangsmaade gaves der Rigsdagen Lejlighed til at genoptage Forhandlingen paa

det Punkt, hvor den slap ved Rigsdagens Hjemsendelse i den forrige Maaned. Ministeriet opretholdt dog sit Krav om Hovedstadens Sikring ogsaa ved faste Landværker.

J. C. Christensen havde koncentreret sine 27 Tilhængere i en Særgruppe indenfor Reformpartiet. Han vilde Krig. Hans Udtalelse ved 1ste Behandling gik hovedsagelig ud paa, at der var Flertal i Befolkningen for, at vi skulde opfylde vore Neutralitetsforpligtelser, men Valgene havde ogsaa godtgjort, at der var Flertal mod Kjøbenhavns Befæstning mod Land-siden. I øvrigt frembød Forhandlingen i Salen en Vrimmel af Ligegyldigheder og Selvfølgeligheder, et Udtryk for stædig Vedhængning ved gamle Stikord — og endelig af Insinuationer og personlige Angreb, der stemplede denne Forhandling som ganske uværdig for det danske Folketing.

I det derefter nedsatte Udvalg lykkedes det ikke at tilvejebringe noget Forlig mellem de stridende Parter. J. C. Christensen vilde ikke fravige sit Standpunkt, og Højre vilde paa ingen Maade nøjes med hans halve Fæstning (de to Fløjforter). Betænkningen afgaves den 16. Juli, af dens 5 Mindretalsvota fremgik det tilfulde, at Neergaard kunde have sparet sig sin Sommerpolitik. I alt væsentligt indtog Partierne samme Stilling som før Valget. J. C. Christensens Gruppe havde dog flyttet sig endnu noget længere bort fra Ministeren, den forlangte nu, at den eksisterende Landfæstning definitivt skulde nedlægges inden Udløbet af Aaret 1918, idet Hærens Rammer til den Tid kunde være i Orden, ligesom ogsaa Kystbefæstningerne kunde være i Stand.

2den Behandling blev meget hurtigt, paa én Dag, den 21. Juli, gjort færdig i Folketinget. J. C. Christensen erkendte, at Sagen var »kørt fast«, han omtalte derimod ikke, at det var ham, der havde kørt den fast. Ordførerne for de forskellige Partier holdt sig strængt til Betænkningen.

Neergaard fremkom derefter i et Møde af Reformpartiet

med et sidste Forsøg paa at naa til en Overenskomst, han foreslog at lade Spørgsmaalet om Landbefæstningens Bibeholdelse afgøres ved en Folkeafstemning 1920. Landbefæstningen skulde da vedligeholdes forsvarligt indtil dette Aar. Flertallet af de 27 vilde imidlertid ikke acceptere dette Forligs Grundlag, og Neergaard fremsatte derefter dette sit Forslag for Hæradvalget, men fik heller ikke her Tilslutning. Da det ikke var lykkedes at finde noget andet Grundlag for en Overenskomst, mente Ministeriet at maatte trække sig tilbage.

Den 31. om Formiddagen afholdtes Ministermøde, hvori det vedtoges, at Ministeriet skulde indgive sin Dimission, og Kl. 1³/₄ var Konsejlspræsidenten til Audiens hos Hs. Majestæt Kongen paa Charlottenlund Slot, og overrakte Ministeriets Dimissionsbegæring, som blev modtaget af Kongen, idet han bad Ministeriet om at fungere indtil videre.

Større Forvirring, Uklarhed og Følelse af Afmagt end den, der i dette Øjeblik fornemmedes indenfor dansk Politik, havde næppe hersket i den sidste Menneskealder.

Saa begyndte Ministerkrisen. HS. MAJ. KONGEN begyndte med en Række Konferencer med samtlige Formænd for Rigsdagens politiske Partier.

Kongen konfererede derefter særligt med J. C. CHRISTENSEN, GREV HÖLSTEIN-LEDREBORG og GREV FRIIS. Ogsaa med den fungerende Konsejlspræsident førte Kongen lange Samtaler. Endvidere blev ADMIRAL RICHELIEU tilsagt til Audiens og havde en længere Konference med Majestæten.

Samtaler mellem Grev Friis og J. C. Christensen og Drøftelse af Situationen havde fundet Sted dem imellem, og den 10. August anmodede Kongen Lensgreven om at danne en ny Regering. Lensgreven paatog sig at gøre et Forsøg men forbeholdt sig at give endeligt Svar, naar han havde konfereret med de forskellige Grupper i Folketing og Landsting.

Grev Friis' Forsøg paa at danne den ny Regering førte

ikke til noget Resultat. Forsøget mødte Vanskeligheder hos de to Neergaardske Venstregrupper, hvis Støtte Greven nødvendigvis maatte betinge sig. Greven saa sig derfor nødsaget til at meddele Hs. Maj. Kongen, at han ikke kunde paatage sig den Opgave, der var stillet ham. Venstregrupperne havde ment, at Ministeriet maatte dannes af Venstremænd.

Først lød Rygterne om, at Admiral Richelieu vilde danne et upolitisk Kabinet, senere samlede Rygterne sig navnlig om Grev Holstein.

Den 11. blev Grev Holstein tilsagt til Konference med Hs. Majestæt. Baade Grev Friis og Neergaard havde tilraadet Kongen at rette Henvendelse til Greven. Det var dog en almindelig udbredt Antagelse, at Dannelsen af en ny Regering vilde blive overdraget Admiral Richelieu, der blev modtaget i en længere Audiens paa Amalienborg. Det blev imidlertid ud paa Eftermiddagen bekendt, at Kongen ikke havde overdraget Admiralen nogen Opgave. I den forsvarsvenlige Del af Venstrepresen blev der advaret ubetinget herimod.

Den 12. om Formiddagen havde Kongen dog endnu ikke formelt anmodet Lensgreve Holstein-Ledreborg om at danne et nyt Ministerium. Det var paa en Maade kun underhaands Aftaler, Greven endnu havde truffet med Partierne. Ved 2-Tiden begav Lensgreven sig til Amalienborg og meddelte Hs. Majestæt, at han havde sikret sig Tilslutning til en af ham dannet Regering paa Grundlag af en Overenskomst mellem den Christensenske Gruppe, begge de Neergaardske Grupper og de Fri-konservative. Medlemmerne af Folketingets Højregruppe havde givet betinget Tilslutning til Overenskomsten. Admiral Richelieu var til Stede hos Kongen under Sammenkomsten, han havde været til Stede ved alle Kongens Konferencer med Politikerne.

Kongen svarede Grev Holstein, at han ønskede nogen Betænkningstid. Endvidere ønskede han en skriftlig Formu-

lering af Forligsforslaget for at kunne forelægge dette for Hærens ansvarlige Førere.

Jeg var ved dette Tidspunkt paa Herregaarden Gammelgaard paa Lolland paa et lille Sommerferiebesøg hos Hofjægermester Konow, som var gift med min Hustrus Kusine Alida Albeck. Den 12. August blev jeg telegrafisk kaldt til Kjøbenhavn, idet Hs. Majestæt ønskede en Konference med Generalerne og Admiralerne om det skriftlige Forligsforslag. Paa Hovedbanegaarden, hvortil jeg ankom om Formiddagen den 13., blev jeg modtaget af Kongens Jagtkaptajn, Kommandør Hovgaard, som kørte mig hjem og under Kørslen meddelte mig følgende. Han havde i Opdrag fra Majestæten at tilsige mig til Taflet paa Charlottenlund Slot om Eftermiddagen, Majestæten ønskede at stille en Forespørgsel til mig, om jeg maatte være villig til at indtræde som Marineminister i et eventuelt Ministerium Richelieu. Jeg sagde til Kommandør Hovgaard, at jeg ikke følte Kald dertil, og at jeg heller ikke, efter hvad der efterhaanden var fremkommet for Offentligheden, kunde se at Admiralen kunde forvente Støtte hverken fra Venstre eller fra Højre i Sagen. Kommandøren bad mig dog indtrængende om, ikke at stille mig afvisende til Forespørgslen.

Da jeg om Eftermiddagen kom til Slottet, havde Situationen imidlertid ændret sig. Majestæten havde om Formiddagen modtaget Generalerne og havt en Konference med dem om Forligsforslaget, og Resultatet deraf var blevet, at de under den foreliggende Situation havde tilraadet, at det overdroges Grev Holstein paa det i Forliget angivne Grundlag at danne et Ministerium. Spørgsmaalet Richelieu var derefter skudt til Side, og glad var jeg, da jeg om Aftenen tog hjem fra Slottet og næste Morgen kunde vende tilbage til Lolland.

Kongen havde overdraget Greven at danne Kabinetet

paa det angivne Grundlag og med fuldkommen frit Mandat, hvad Ministeriets Sammensætning angik — Majestæten havde givet til Kende, at Personerne i det nye Kabinet var underordnede for ham — Grundlaget var alt.

Efter langvarige og pinlige Forhandlinger lykkedes det om-sider at faa dannet et nyt Ministerium. Af dets 10 Medlemmer var de 7 hentede fra det Neergaardske Kabinet. De 3 nye Navne i Regeringen var, foruden Ministerchefen, J. C. CHRISTENSEN som Forsvarsminister og THORWALD LARSEN, et tidligere fleraarigt Medlem af Folketinget, som Trafikminister. NEERGAARD havde overtaget Finansministeriet.

J. C. Christensens Indtræden i Ministeriet fremkaldte i en stor og ret forskellig Del af Pressen samt i store Dele af Befolkningen skarpe Protester. At sætte den Mand, som for mindre end et Aar siden maatte gaa ud af Ministeriet paa Grund af Alberti Skandalen, og som siden ved enhver Lejlighed havde gjort sin Efterfølger Livet surt og Opgaven tungere, til at løse Forsvarssagen, burde for enhver Pris være undgaaet. Fra anden Side gjordes der gældende, at da denne Mand faktisk havde Forsvarssagen i sin Haand, maatte man bringe det Offer at se ham som Forsvarsminister under Gennemførelsen af det Forlig, som han netop i saa høj Grad havde sat sit Præg paa.

Den 19. afholdtes det første Møde i Folketinget under Ministeriet Holstein, der var en Tilstrømning til Rigsdagskasernen som kun paa de rigtig store Dage. Og saa skete der, ganske uventet fra alle Sider, en mærkelig Sensation.

Pludselig saa man en høj, mørkkædet Dame, tilsyneladende en ca. 40-aarig let graasprængt Dame, træde ind af Døren fra den brede Ministertrappe. Hun var uden Hat og Overtøj, traadte rask hen til Formandspladsen, greb Klokken, som alle Medlemmer er vant til at lyde, og lod den klinge.

Formanden rejste sig, de fleste Medlemmer ligesaa, og der

opstod en ubeskrivelig Forvirring og Larm, der bevirkede, at noget gik tabt af den lille Tale Damen holdt med høj Røst, staaende paa Gulvet foran Formandstribunen og vendt mod Rigsdagsmændene og Tilhørerne.

Man forsøgte at afbryde hende og fratage hende Klokken, men hun traadte blot længere frem i Salen, talte færdig og satte den da selv tilbage foran Formanden.

Hendes Ord lød, saavidt de kunde opfanges, saaledes:

»Inden I begynder Eders Arbejde, skal I vide, at i denne Sal sidder en Mand, der har bragt Skændsel over Landet...«

Med disse Ord pegede hun hen paa J. C. Christensen og fortsatte:

»Her sidder I danske Mænd og købslaar og sjakrer i Magtbrynde og Egennytte om Landets Ve og Vel. Men det skal siges fra dette Sted, at Danmarks Kvinder foragter Eder og brændemærker Eder som en Hob fædrelandsløse Lejesvende, der forraader Danmarks Ære!«

Idet hun satte Klokken fra sig, greb Formanden den. Og nu var det ham, der lod den lyde. Samtidig vendte Damen sig om og forlod roligt Salen samme Vej, hun var kommet.

Et Øjeblik efter vidste alle, at den paagældende Dame var Frøken MARY WESTENHOLTZ fra Folehave i Nordsjælland, Søster til Godsejeren paa Matstrup og Ingeniør Westenholtz i Siam.

Folketingets Formand mente i et Interview fra Pressen, at Sagen ikke skulde tages for højtideligt, og at det vist ikke var værd at gøre Damen den Ære at tage hende alvorligt.

Arbejdet i Hærudvalget angaaende Forberedelsen til Forsvarssagens 3die Behandling gik nu sin Gang. Symbolet paa den ny Metode til Forsvarslovenes Gennemførelse var nu det nordre Fløjfort. Ved det første Møde i Udvalget spurgte de radikale Repræsentanter: »Hvor skal det nordre Fløjfort flyttes hen«. Udvalget udbad sig fra Forsvarsministeren Oplysning

om, hvor Fløjforterne skulde ligge, Planer og nøjagtig Beskrivelse af deres Art, Bestykning m. m. Herpaa indløb nogle Dage efter et Svar fra Generalstaben. Denne Skrivelse fremsendte Forsvarsministeren til Hærudvalget som Svar paa dettes Spørgsmaal. Udvalget maatte derfor antage, at der var Enighed mellem Generalstaben og Forsvarsministeren. Det var der imidlertid ikke. Da han derefter mødte i Hærudvalget, erklærede han, at han var fuldstændig uenig med Generalstaben. Fortet skulde ikke sikres mod Landsiden, der var det Hærens Opgave at føre Forsvaret. Overhovedet vilde han ikke række Haand til nogen Foranstaltning, som tjente til Udbedring eller Udvidelse af Landbefæstningens Nordfront eller nogen Del af Landbefæstningen. Udvalgets Ordfører fik saa det Hverv at gaa til Forsvarsministeren og anmode om et skriftligt Svar paa Spørgsmaalet.

Ministeren svarede, at det kunde han ikke give. Selv kunde han ikke affatte noget Svar, om hvor det nordre Fløjfort skulde ligge, og hvorledes det skulde være, og han kunde heller ikke fremskaffe Svar fra nogen anden Autoritet end Generalstaben. Derfor maatte han henholde sig til sin mundtlige Udtalelse i Udvalget, som han ogsaa agtede at gentage i Salen.

Det Hele syntes at være ved at ende i Vanvid.

3die Behandling af Forsvarssagen paabegyndtes den 25. August. Behandlingen indlededes af Konsejlspræsidenten med en ganske kort Tale, som paahørtes under fuldkommen Stillehed. Han paapegede, at Rigsdagen ikke kunde være bekendt at give blankt op, da dette vilde medføre Farer paa det forfatningsmæssige Omraade. I Slutningen af den korte Tale gav han Oplysning om, at Ministeriet vilde opløse Folketinget paa det foreliggende Grundlag, hvis det ikke lykkedes at føre det igennem.

Særlig Interesse knyttedes til Forsvarsminister J. C. Christen-

sen Tale. Han fremhævede af de nu af ham stillede Ændringsforslag den ikke ubetydelige Forøgelse af selve Hæren, idet det var den, som skulde tage de Opgaver op, som Fremtiden maatte stille. Endvidere fremdrog han, at det faste Værn vilde faa en betydelig Forbedring. Kystværnet skulde forbedres paa flere Punkter. Særlig gjorde han opmærksom paa den foreslaaede Udvidelse og Forbedring af Søbefæstningen ved Kjøbenhavn. Til Flaaden havde han foreslaaet en ekstraordinær Bevilling til Torpedobaade og Undervandsbaade m. v. og Tilvejebringelsen af en Basis for Flaadens Øvelser i Smaalandsfarvandet. Særlig Interesse havde hans Bemærkninger til Spørgsmaalet om Kjøbenhavns Landbefæstning, dette det væsentlige Spørgsmaal, som Striden havde drejet sig om. Hans Forslag herom, som der jo var forud Tilslutning til fra Venstregrupperne, gik jo ud paa, at den eksisterende Landbefæstning skulde nedlægges den 31. Marts 1922. Indtil denne Tid skulde den vedligeholdes aarlig med det Beløb, som nu dertil var opført paa Finansloven, og den skulde beholde sin Besætning, som bestod af 2. og 3. Artilleribataillon. Endelig gjorde han Rede for de af ham foreslaaede 2 Fløjforter, som ikke skulde have anden Opgave end den, at hindre en Landgang for nær ved Kjøbenhavn og at modvirke et Bombardement fra Søsiden af Hovedstaden.

Ganske vist havde Generalstaben ved Skrivelse til Krigsministeriet krævet en Omdannelse af det nordlige Fløjfort. Der var af Generalstaben peget paa Faren ved at bygge Fortet som et isoleret Kystanlæg, idet det da vilde kunne afskæres og faldes i Ryggen. Men hvad vedkom slige Betragtninger Hr. J. C. Christensen og hans 26 trofaste. Han havde sin egen »sagkyndige« Mening og sin egen »politiske« Opfattelse ogsaa af det Fort. Thi havde alle sig derefter at rette.

3die Behandling af Forsvarssagen fortsattes igennem i alt 6 Dage med 10 Møder i Folketinget og afsluttedes den 31. August.

J. C. Christensens Militærforlig, i teknisk Henseende slet og en Fare for Landet, vedtoges med 68 Stemmer mod 41, og sendtes derefter til Landstinget.

Lørdagen den 4. September paabegyndtes Forhandlingerne i dette Ting.

Det staar mig efterhaanden ganske klart, at jeg i den foranstaaende Redegørelse for Forsvarssagens Udvikling, paa Grund af min særlige Interesse for denne Sag, har lagt Beslag paa for megen Tid og paa for megen Plads i mine Erindringer, og jeg skal derfor give Redegørelsen en ganske kortfattet Afslutning.

Forhandlingen i Landstinget medførte nogle Ændringer i de fra Folketinget modtagne Forslag, Indrømmelser, dog ikke paa Hovedpunkterne, fra Forsvarsministerens Side til Hærordningsloven og Befæstningsloven. De ændrede Forslag vedtoges ved 3die Behandling d. $21/9$ med 29 Stemmer mod 25, og sendtes derefter tilbage til Folketinget, hvor de vedtoges med 59 Stemmer mod 48.

J. C. CHRISTENSEN havde sejret, men:

Det var jo at vente, at hans Overtagelse af Forsvarsministeriet vilde vække en stærk Harme i vide Kredse af vort Folk. Det forekom jo mange ufatteligt, at han ikke forstod, at Vejen til Ministerbænken for ham gik gennem Rigsretten. Et Udslag af denne Harme have vi jo alt omtalt under det første Møde i Folketinget under Ministeriet Holstein, nemlig Frøken Mary Westenholtz' Undsigelse af ham under Mødet. Og henimod Slutningen af August Maaned var der gennem Ritzau's Bureau udsendt en Meddelelse om, at der fra Mænd af forskellige Partier vilde udgaa en Opfordring til Mænd og Kvinder fra Land og By om at deltage i et Protest-Folketog i Anledning af J. C. Christensen's Udnævnelse til Minister. I Opraabet udtaltes det, at en offentlig Mening af sjælden Styrke ifjor fremkaldte Ministeriets Tilbagetræden og krævede større Renhed

og mere Anseelse i Landets Styrelse. Uden at der var sket noget, som kunde ændre eller svække, hvad der for mindre end et Aar siden bar den offentlige Mening frem, har Chefen for den daværende Regering, J. C. Christensen, atter faaet Sæde i Ministeriet.

For at give Udtryk for den Sorg og Harme, som i den Anledning havde grebet store Dele af Nationen, der heri saa en Krænkelse af Retsfølelsen og den offentlige Moral, opfordredes herved Kvinder og Mænd fra Land og By til sammen med Komitéen at deltage i et Protest-Folketog, hvorom nærmere Bekendtgørelse vilde udgaa.

Skønt der fra nogle Sider, baade i Pressen og i Befolkningen, lød Stemmer om, at et saadant Folketog, som skulde være et Angreb paa J. C. Christensen, i Virkeligheden kunde ramme et andet og ikke tilsigtet Sted, blev Planen derom dog fastholdt, idet der fremkom talrige Beviser paa, hvor stærkt Planen om dette Tog havde slaaet an, efter at man havde besluttet sig til at lade det ende i et Protestmøde med Adresse til rette vedkommende.

Ministeriet søgte paa alle Maader at lægge Toget Hindringer i Vejen.

Toget samledes i Slotsholmsgade og i Christiansgade den 29. August, det blev dannet af alle Samfundsklasser, der var baade Fæstningsmodstandere og Fæstningsvenner derimellem.

Komitéen havde sørget for Tusinder af smaa Dannebrogssflag til Deltagerne i Toget, det talte ved sin Afmarch derfra godt og vel en halv Snes Tusind Deltagere, men det voksede betydeligt undervejs. Uhyre Menneskemængder bølgede gennem Gaderne, hvor Toget skulde passere, og hilste det med Sympati. Ruten var følgende: Holmens Kanal, Kongens Nytorv, Bredgade, Grønningen, Østerbrogade, forbi Østbanegaarden, Stockholmsgade til Lørups Ridehus, hvor Protestmødet skulde

afholdes. Ved Ankomsten hertil blev Toget af størrelsekyndige Tællere opgjort til mindst 15,000.

Da det marcherede forbi Rigsdagsbygningen skete der noget, som havde en hel dramatisk Karakter, og som gjorde et stærkt Indtryk. En af Fanebærerne vendte, i det Øjeblik han naede Rigsdagskasernen, op og ned paa det Dannebrogsslag, som han bar, saaledes at den nøgne Fanestang rakte i Vejret. Denne Demonstration blev efterfulgt af samtlige to Hundrede Fanebærere, saa snart de naede hen foran Rigsdagsbygningen, og saaledes passerede hele Toget forbi Bygningen med omvendte Faner.

Ridehuset blev fyldt til sidste Plads, og de omliggende Gader ligeledes. Forinden Talerne spillede Musikken en Række Nationalmelodier. Taler holdtes af Grosserer Chr. Holm, Skolebestyrer Lic. theol. Lavaetz, Maskinarbejder Larsen, Direktør Teisen og Grosserer Dethlef-Jürgensen, under Hurraraab og Leveraab. Saa fremsattes et Forslag til en Resolution, indeholdende Anmodning til Kongen og Folketinget om at nedsætte en Rigsret til Undersøgelse og Paadømmelse af nuværende Forsvarsminister J. C. Christensens embedsmæssige Forhold til Alberti.

Alle Hænder fløj i Vejret ved Afstemningen. Hermed var i Hovedsagen Mødet forbi. Protesttoget havde imponeret ved sin Størrelse, været respektindgydende ved sin Holdning. Hele Demonstrationen i Landets Hovedstad havde faaet et værdigt Forløb.

Samme Dag afholdt Socialdemokraterne et særligt Folke-Protestmøde mod J. C. Christensen paa Langelandsplads. Folketingsmand Borgbjerg slog til Lyd for Rigsretstilltale mod Forsvarsministeren. 10,000 socialdemokratiske Borgere deltog i Mødet og gav Tilslutning til dette Krav.

Kjøbenhavns radikale Venstreforening sluttede sig ganske til de fornævnte Protestmøders Udtalelser om J. C. Christensens

Deltagelse i Regeringen. Hele det københavnske Venstre stod bag ved denne Udtalelse.

Selvfølgelig indløb der ogsaa, særlig jydsk, Tillidstelegrammer til Forsvarsministeren, der opfangedes med Begærlighed af den tørstende Reformpresse.

Men tvunget af den offentlige Mening fik J. C. Christensen sikkert tydeligt Fornemmelsen af, at han hverken gavnede sig selv eller sit Parti eller den Regering, hvori han havde Sæde, ved at klynge sig fast til Taburetten. Efter at Forsvarslovene var gennemført og underskrevne af Kongen, saaledes at de forberedende Arbejder kunde sættes i Værk, indgav han sin Dimission, som blev modtaget af Hs. Majestæt den 18. Oktober.

I Aaret 1909 havde jeg i mine private Forhold oplevet den Sorg, at min kære gamle Moder, hun var over 84 $\frac{1}{2}$ Aar gammel, efter faa Dages Sygdom den 25. Maj afgik ved Døden. Hun havde været Enke i næsten 21 Aar, havde nydt et godt Helbred, og var jævnlig vor Gæst ude i Søkæsthuset, ligesom hun elskede at sé os og sine Børnebørn tilbringe Dagen hos hende i hendes hyggelige Hjem i Kronprinsessegade. Børnene blev trakterede saaledes til Middagen, at de som oftest var forspiste, saa at de maatte hvile lidt efter denne. Sommeren tilbragte hun, Bébé, som hun kaldtes af Børnene, som Regel hos min Broder, Grosserer Francis Zachariae i Fredensborg. Han ejede her en Villa og havde betydelige Ejendomme derude og boede der til Stadighed.

Bébé havde været en god og kærlig Moder, hun offrede sig ganske for sine Børn, maaske lidt for meget. Forkælelsen var dog for mit Vedkommende blevet modvirket ved min noget haardhændede Opdragelse paa Søkadetakademiet og paa Søen.

Hun blev bisat fra Holmens Kirke, min Ven gennem flere Aar, Holmens Provst, Provst Fenger, talte smukt over hende, og hendes Kiste blev foreløbig hensat i Kirkens gamle historiske Kapel, indtil den senere blev udflyttet til et Mausoleum

i Fredensborg, som min Broder havde ladet opføre paa en af ham erhvervet Grund, der stødte op til Asminderød Kirkegaard. — Ære være hendes Minde.

Aaret 1910 hengik med mit sædvanlige Arbejde paa Orlogsværftet, der dog forøgedes betydeligt ved flere Virksomheder som Formand i forskellige Kommissioner. En af disse, som omfattede Arbejderspørgsmaalet paa Orlogsværftet, gav mig meget at gøre, ja lidt til langt ud paa Aftenen. Dette Spørgsmaal var jo nu, efter at vi havde faaet et radikalt Ministerium, begyndt at røre mere paa sig ude hos os.

Den 16. September fyldte jeg 60 Aar, jeg havde en god Presse, men naar en af disse Artikler endte saaledes, at paa denne Dag vilde sikkert mange takke den lige arbejdsfriske Admiral for hans store Arbejde, saa passede det ikke ganske paa den øjeblikkelige Situation. Kort efter min Fødselsdag fik jeg et Anfald af Søvnløshed, som efterhaanden antog en haardnakket Karakter. Dette var vistnok fremkaldt af Overanstrengelse, og for at faa Bugt dermed tog jeg i Juleferien ned til Hornbæk i Dahlerups Pension, hvor der kun var ganske faa Mennesker, for at faa Rø og frisk Luft ved Spadsereture langs Stranden og i Plantagerne. Jeg fik imidlertid ikke det ventede Udbytte af dette Ophold og kom derfra uden opnaaet Bedring. Det var jo ret trangt at gennemføre mit Arbejde paa Værftet, naar jeg efter en omtrent søvnløs Nat paabegyndte mit Arbejde derude ved 9-Tiden om Morgenen og var beskæftiget til Kl. 3—4 Emd. Dog det værste var næsten den med Søvnløsheden følgende Depression. Under disse Forhold kunde det jo ikke forventes, at jeg skulde faa Bugt med disse Onder, og jeg bestemte mig derfor til, efter Samraad med min Læge, at anmode om en længere Orlov, ca. 2 Maaneder, for at rejse til Norge til Sanatoriet Voksenkollen ved Christiania for at faa virkelig Hvile og gennemgaa en Luftkur m. m. for at vinde Søvnlen tilbage.

I de første Dage af Februar rejste min Hustru og jeg ad

Jærnbanen til Christiania, hvor vi paa Banegaarden blev afhentet af en Vogn fra Sanatoriet. Det var dejligt Solskinsvejr, og skønt jeg var alt andet end oplagt efter Natterejsens Besværligheder, kunde jeg ikke undlade at beundre den herlige Udsigt over den solbeskinnede, snehvide Christianiadal med Fjorden og de blaanende Fjelde i Baggrunden. Vi kørte forbi Holmenkollens Sanatorium ad den bekendte Kejser Wilhelms Vej og fra denne ad en god Chaussé til Voksenkollen. Sanatoriet laa paa Sydskrænten af det Højdeplateau, hvis skovbevoksede Vidder er kendt under Navnet »Nordmarken«, 500 m over Havet, og Skrænten rakte ud mod Sørkedalen med det smukke Bogstadvand dybt nede, og med en vid Udsigt over Christianiafjorden og det herlige Fjeldpanorama.

Den smukke store Træbygning med de talrige Verandaer indeholdt over 100 komfortabelt udstyrede Gæsteværelser. Vi havde forinden sikret os to store, isoleret beliggende Værelser i Syd Facaden paa 3die Sal, hvorfra vi havde den skønneste Udsigt ned over Sørkedalen til Fjorden. Her maatte jo være de bedste Betingelser for Hvile og Rekreation.

Jeg skulde jo daglig bevæge mig i fri Luft, det blev dog som Regel kortere Ture ad de talrige Stier, som gennemkrydsede de vidtstrakte Naaleskove. En enkelt Gang naaede vi dog over til »Froggersæteren«, en anden Gang op til »Tryvands-højden« og en længere Tur ned til Holmenkollen for at faa noget af det bekendte »Holmenkolrend« at se.

Jeg holdt mig iøvrigt som oftest paa vore Værelser og paa den som Liggehal for Patienterne reserverede Veranda. En kortere Tid deltog jeg i Maaltiderne nede i den store, smukke Spisesal, men da dette ikke bekom mig vel i det store Selskab dernede, foretrak jeg at faa Maden bragt op paa mit Værelse og spise alene deroppe.

Da jeg jo gerne vilde hilse paa Kong Haakon, skrev jeg til Adjutanten, om jeg paa Grund af Omstændighederne kunde

faa Lov til at aflægge ham et Besøg paa hans tæt ved Sanatoriet beliggende Villa, »Kongssæteren«, hvor han jævnlig tilbragte nogle Dage. Jeg fik imidlertid det Svar, at Kongen gerne vilde se mig der, men at det havde den Vanskelighed, at det var en staaende Regel, at Majestæten ikke gav Audiens til nogen af sine Undersaatter der, hvor han vilde være i Ro, og at det derfor kunde vække Mishag, hvis der blev gjort en Undtagelse for mit Vedkommende. Jeg maatte derfor mande mig op og tage ned til Slottet i Christiania, hvor jeg ved en særlig Audiens blev modtaget paa det elskværdigste af Kongen, som bad mig undskylde, at han paa Grund af det ovennævnte Forhold havde maattet ulejlige mig herved. Han forhørte sig nærmere om mit Befindende og udtalte ved Audiensens Slutning Haabet om, at Opholdet paa Sanatoriet maatte bringe en snarlig Bedring.

Vort Ophold paa Voksenkollen blev af 8 Ugers Varighed, uden at jeg egentlig opnaede nogen Bedring for Søvnens Vedkommende, men Sanatorielægen sagde mig, at Luftkurens Virkning efter min Hjemkomst sikkert snart vilde vise sig, og i dette Haab pakkede vi saa vore Kufferter og rejste hjem.

Efter at jeg havde sundet mig et Par Dage i Hjemmet, tog jeg, da jeg ikke kunde finde mig i Uvirksomheden, den Beslutning at melde mig til Tjeneste og begynde saa lempelig paa min Gerning paa Værftet, der under min Fraværelse havde været varetaget af min Stabschef og Ekvipagemester, Kommandør R. Hammer. Dette gjorde jeg saa, begyndte med et Par Timers Arbejder om Dagen og forøgede, efterhaanden som jeg følte Evne dertil, Arbejdstiden op til den normale. Om det nu var Kurens Eftervirkning eller Beskæftigelsens Genoptagen, der hjalp mig, eller om det var begge Dele i Forening, der skaffede mig Bedring, er jo ikke godt at sige, men glad blev jeg jo efterhaanden som jeg rettede mig og kunde passe mit store Arbejde igen.

Den ³⁰/₉ 1911 trak den kommanderende Admiral, Viceadmiral Wandel, 68 Aar gammel, sig tilbage fra Tjenesten og afskedigedes, og der skulde altsaa udnævnes en ny Viceadmiral. Jeg var ved dette Tidspunkt den i Anciennitet ældste Kontreadmiral. Ministeren meddelte mig imidlertid følgende, at da han i den ny Søværnslov havde faaet en Kontreadmiral mindre end paaregnet i Lovforslaget, havde man maattet gøre Viceadmiralen søfarende, og Admiralsens hele Stilling var derved bleven en anden, end man havde tænkt sig. Min Virksomhed var jo i de sidste 10 Aar væsentlig gaaet i administrativ og teknisk Retning. Jeg var jo i en meget ung Alder, som særlig egnet dertil, bleven forfremmet til Admiralstillingen som Chef for Orlogsværftet, en Stilling, som af mange ansaas for den største og smukkeste i Marinen, en ansvarsfuld Stilling, som jeg paa den mest indsigtfulde og dygtige Maade havde varetaget. Naar han nu mente af den ovenfor angivne Grund at maatte tage en farende Officer til Viceadmiralstillingen, havde det været ham en kær Pligt samtidig dermed at tilkendegive udadtil sin Paaskønnelse af min Gerning ved at indstille mig til Fortjenstmedallien i Guld, som Hs. Majestæt i fuld Erkendelse af mine Fortjenester havde tildelt mig.

Jeg kunde ikke andet end finde Ministerens Afgørelse af Viceadmirals Spørgsmaalet under de givne Forhold ganske berettiget.

Den 23. Marts 1912 fyldte min Broder, Grosserer Francis Zachariae i Fredensborg, 60 Aar. Han havde i ca. 12 Aar haft sit Hjem i denne By og havde, foruden at drive sin store Forretning i Hovedstaden, ogsaa stillet sin Arbejdsevne til Raadighed for lokale Foreninger i den lille By, bl. a. som Næstformand i Grundejerforeningen, og i denne Egenskab udfoldet et stort Arbejde for Byens Vel, for hvilket han ogsaa paa Fødselsdagen modtog megen Hyldest. Vi var selvfølgelig dernede for at ønske til Lykke og deltage i den store Festmiddag, som han var en Mester i at arrangere.

I April Maaned indtraf atter en Festdag i vor nærmeste Slægt, idet min gamle Svigerfader, Kontreadmiral Albeck, den 2. April, paa Aarsdagen for det hæderfulde Slag paa Reden 1801, fyldte 90 Aar. Han var fremdeles rask og rørig og nød Tilværelsen upaavirket af den høje Alder. Vi havde en stor Familiefest for ham i vort Hjem paa Søkvæsthuset, hvori han deltog med Liv og Lystighed.

Et Par Dage efter blev jeg ringet op i Telefonen af en af Kongens Adjutanter, som skulde spørge mig fra Majestæten, om min gamle Svigerfader endnu deltog i Selskabslivet. Jeg bad ham sige til Kongen, at Admiralen saa langt fra havde ophørt dermed, at han ofte 3 Gange om Ugen deltog i Middage, kunde nyde alle Bordets Glæder og deltage i Underholdningen samt spille sin Bridge og ryge et Utal af Cigarer efter Middagen. Ved Aftenens Slutning gik han alene hjem og vilde ikke høre Tale om nogen Slags Følgeskab.

Derefter fulgte en Indbydelse fra Hs. Majestæt til min Svigerfader og mig til Taffel i Residenspalæet. Det var et Familietaffel, hvor vi, foruden enkelte Medlemmer af Kongefamilien, var de eneste Gæster. Som Hædersgæst havde den gamle Admiral Plads ved Bordet ved Kongens venstre Side. Hs. Majestæt, der efter sin Sygdom gjorde et helt raskt og velbefindende Indtryk, underholdt sig paa det venligste med ham, og han, saavel som den øvrige Familie, var forbausede over Svigerfaders for en Olding saa usædvanlige Ungdommelighed og Livlighed.

Det blev en fornøjelig og hæderfuld Aften for den Gamle. Vi forlod Palæet i oprømt Stemning og anede ikke, at det var sidste Gang, vi havde set Kongen som hørende til de Levendes Tal.

Med Hensyn til Kongens ovennævnte Sygdomstilfælde forholdt det sig saaledes, at han den 6. Februar paa sin Spadseretur pludseligt blev angrebet af et Ildebefindende. Majestæten

tilkaldte selv et Automobil, som kørte ham til Amalienborg. Efter Hjemkomsten forværredes Tilstanden. Kongen blev bragt til Sengs, og Livlægen, Professor Dr. med. Bloch og Professor Gram blev tilkaldte og konstaterede en alvorlig Forkølelse.

I Bulletinen den 7. meddeltes, at der var en lille begrænset Lungebetændelse. Betændelsen tog dog hurtigt af, og fra den 13. udsendtes ikke mere daglige Bulletiner.

Den 24. var Kongen saa rask, at han kunde overvære Guds-tjenesten i Garnisons Kirke. Den 11. April, altsaa faa Dage efter at min Svigerfader og jeg havde været til Taffel i Residenspalæet — hvor var det smukt af Majestæten under disse Forhold at vise os denne udsøgte Opmærksomhed — afrejste Kongeparret samt Prinsesserne Thyra og Dagmar samt Prins Gustav, ledsaget af Overhofmarskallen og Livlægen, til Nizza, hvor Majestæten skulde have et Rekonvalescensophold, og hvorfra det snart meddeltes, at Hs. Majestæt befandt sig i stadig Bedring og til sidst ganske havde genvundet sit Helbred.

Det kongelige Rejseselskab ankom den 13. Maj paa Hjemrejsen til Hamborg og tog ind paa Hotel »Hamburger Hof« ved Alsteren. Kong Frederik havde paa Rejsen haft det godt.

Saa kom pludselig og uventet, som et Lyn fra en solklar Himmel, om Morgenen den 15. et Telegram fra Hamborg, saalydende:

»Hs. Majestæt Kongen er inat afgaaet ved Døden, ramt af et Hjerteslag.«

Overhofmarskal Grev Brockenhuus-Schack meddelte: »Kongen befandt sig i Gaarsdagens Løb særdeles vel. Iaftes foretog han, som han hver Aften plejede at gøre det, en kort Spadseretur uden Ledsagelse. Ikke langt fra Hotellet blev Majestæten overfaldet af et Ildebefindende, blev hurtigt bevidstløs og blev baaret til et Automobil. Døden indtraf enten inden Kongen blev anbragt i Automobilet eller under Kørslen, og da man ikke kendte ham, blev han kørt til et af Hamborgs Hospitaler.

Da Kongen ikke vendte tilbage til sædvanlig Tid, foretog Følget og Hotellets Direktør alle fornødne Skridt. Endnu i Løbet af Natten blev Kongens Lig ført til Hotellet.«

Det var en Lakaj, som, da Kongen blev borte udover den Time, han sædvanlig tog til sin Aftentur, alarmerede Overhofmarskallen, der sammen med Livlægen henvendte sig til Hotellets Direktør om Bistand. Denne satte sig straks i Forbindelse med en Politikommissær, og med dennes Hjælp fik de at høre om den ukendte ældre Herre, der var bragt til Havnehospitalet. Sammen med Kommissæren ilede de derhen — og deres bange Anelser bekræftedes. Majestæten afsjælede Legeme blev nu ført til Hotellet, hvor det blev klædt i Natdragt og lagt paa en Seng. Derefter blev Hds. Majestæt Dronningen saa skaansomt som muligt underrettet om det frygtelige, der var sket.

Fra en bekendt Hamburger, »Dr. Seligmann«, fremkom nærmere Oplysning om den sørgelige Begivenhed. Han havde været i Stadtteatret med sin Hustru, og de passerede paa Hjemvejen derfra Kl. 10¹/₂ over »Gänsemarkt«. Just som de gik langs Torvet, saa han i den lyse Aften en ældre Herre, der noget foran dem gik i Retning af Hamburger Hof, vakle og være lige ved at falde. Han ilede ham til Hjælp og støttede ham, der øjensynlig led af Svimmelhed, til han fik ham anbragt paa en Trappe ved Café de l'Opéra. Doctoren spurgte saa Herren, om han ikke skulde hjælpe ham i en Vogn, men han svarede, at han boede paa Hotel Hamburger Hof, men at han nu følte sig bedre og nok mente at kunne gaa det korte Stykke Vej til Hotellet. Han rejste sig samtidig og gik bort i den rigtige Retning. Dr. Seligmann vedblev at se efter ham og blev derved opmærksom paa, at den Fremmede vaklede og pludselig styrtede om. Da Doktoren naede hen til ham, var den Fremmede dødbleg, og hans Puls var tilsyneladende holdt op med at slaa. Under disse Omstændig-

heder fandt Dr. S. det rigtigst at føre den ham ubekendte Herre til det nærmeste Hospital, Havnehospitalet, for at der ikke skulde gaa Tid til Spilde med Tilkaldelse af Lægeassistance. Med Assistance af en Politibetjent hjalp Hr. Seligmann den Fremmede ind i en Vogn, i hvilken Betjenten fulgte med.

De hamburgske Vedtægter paabyder, at naar et Menneske bliver syg paa aaben Gade, skal Vedkommende bringes til nærmeste Hospital.

Mærkeligt at hverken Dr. S. eller Politiet havde truffet fornøden Aftale om Meddelelse til Hotellet om, hvad der var sket.

Den Bestyrtelse, Efterretningen om Kongens pludselige Død fremkaldte i Hovedstaden, gav sig i overvældende Grad Udslag i det voldsomme Gadeliv, der prægede Byen ligefra Morgenstunden til langt ud paa Aftenen. Deltagelsen overfor de hjemmeverende Medlemmer af det kongelige Hus gav sig overvældende og hjertelige Udslag.

Kun i 6 Aar forundtes det Kong Frederik at beklæde Danmarks Trone, saa lagde Døden pludselig og uventet sin Haand paa ham og tog ham bort fra det Folk og det Land, som han elskede saa højt, og hvis Lykke og Fremgang altid var Genstand for hans inderligste Ønsker.

Den kronprinselige Familie havde ude paa Sorgenfri Slot modtaget Sørgebudskabet. Den kørte straks ind til Christian den 8. Palæ paa Amalienborg, hvor alle Ministrene var samlede. Der udfærdigedes et aabent Brev, hvorved Kong Christian den Tiendes Tronbestigelse kundgjordes, underskrevet af Hans Majestæt og paraferet af Konsejlspræsident Klaus Berntsen.

Det kongelige Budskab kundgjordes for Rigsdagen i et Fællesmøde for Folketingets og Landstingets Medlemmer. Under dyb Tavshed i Salen traadte Ministeriets Medlemmer, der var i fuld Uniform, ind, og Konsejlspræsidenten oplæste

det kongelige Budskab, idet alle tilstedeværende rejste sig. Derefter udbragte Landstingets Formand, Gehejmeetsraad Goos, et Leve Kong Christian den Tiende, som besvaredes af Medlemmerne med nifoldige Hurraraab.

Med Kieler Ekspresen Kl. 12,45 afrejste Hs. kgl. Højhed Prins Harald til Hamborg.

Proklamationen af Tronskiftet fandt Sted fra Christian den VII's Palæ ved Tretiden. Tilstrømningen til Amalienborg var efterhaanden bleven uhyre. Der gled fra Bredgade en tæt og uafbrudt Menneskemængde ind gennem Frederiksgade. Et Par Minutter før Kl. 3 aabnedes Fløjdørene ud til Palæets Balkon, og Konsejlspræsidenten traadte frem i Uniform og med blottet Hoved. Og da det bølgende Menneskehav var kommet til Ro, udraabte han den traditionelle Proklamationsformel:

»Kong Frederik den VIIIde er død. Længe leve Hans Majestæt Kong Kristian den Xde.

I samme Øjeblik gled Palæets Flag op paa hel Stang, og medens Salutter begyndte at drøne ind over Byen fra Sixtus og Flaadens Skibe, udbrød Menneskemængden i begejstrede Hurraraab, der fandt Ekko fra alle de tilstødende Gader.

Hs. Majestæt Kong Christian i Generalsuniform og med Elefantordenens blaa Baand traadte nu frem ved Siden af Konsejlspræsidenten og fulgtes af Hds. Majestæt Dronningen og de kongelige Børn, tiljublede med øredøvende Hyldestraab. Da Hurraraabene var døde hen, holdt Majestæten under lydløs Tavshed og med høj og tydelig Røst, der hørtes over hele Pladsen, følgende Tale til sit Folk:

»Et tungt Budskab har idag ramt alle Danske. Kongen, min højtelskede Fader, som selv ventede at kunne vende sund og rask tilbage, er pludselig død. En dyb Sorg har ramt min højtelskede Moder og alle os, hans Nærmeste. Enhver Dansk deler denne Sorg.

Et tungt Ansvar er nu lagt paa mine Skuldre, men jeg

haaber, at den samme Tillid, der blev vist min højtelskede Fader, ogsaa vil blive skænket mig.

Danmarks Lykke, Danmarks Frihed og Selvstændighed skal være mit Maal. Det er den Arv, jeg vil værne om, saa sandt hjælpe mig Gud. Herpaa rækker jeg og alle danske Mænd hinanden Haand.

Gud skærme og velsigne vort gamle Fædreland

Danmark leve!«

Talen, som blev holdt frit og ikke var skrevet paa Forhaand, afbrødes flere Gange af Bifald og gjorde et stærkt Indtryk paa Menneskemængden, der hilste den ny Konge med øredøvende Hurraraab. Næppe var disse hørt op, før der fra Mængden udbragtes et Kong Christian den Xde leve. Og nu istemte alle de mange tusinde Mennesker Kongesangen. Da denne var sunget, blev begge Majestæterne hyldet Gang efter Gang, indtil Hurraraabene paany afbrødes af »Der er et yndigt Land«. De Kongelige forlod saa Balkonen, men kaldtes atter frem ved fornyet Hyldest. Straks efter kørte de over Pladsen til det kronprinselige Palæ, under Kørslen i Skridtgang gentog Hyldesten sig med usvækket Voldsomhed.

Ved 4 Tiden afsejlede Kongeskibet »Dannebrog«, ledsaget af Kystforsvarsskibet »Olfert Fischer«, fra Kjøbenhavn med Travemünde som Maal. Kystforsvarsskibet »Peder Skram«, der laa i Lille Bælt, blev underrettet ved traadløs Telegrafering og stødte til de andre Skibe undervejs. Ankomsten til Travemünde fandt Sted den 16. om Morgenen.

Først sent om Natten var Kongefamilien i Hamborg faldet til Ro efter Dagens oprivende Begivenheder. Udenfor Dødsværelset vaagede Kongens Kammertjener, der nu i saa mange Aar Dag ud og Dag ind havde færdedes om Kongens Person.

Allerede Kl. 8 Morgen skulde Bortførelsen fra Hamburger Hof finde Sted.

Lidt efter lidt indfandt sig paa Hotellet Elbbyens Honoratiorenes og en talrig Repræsentation for den danske Koloni med Generalkonsulen i Spidsen. Den sørgeklædte Skare blev i Vestibulen paa Kongefamiliens Vegne modtaget af Overhofmarskallen. 19de Armékorps' Officersstab gav efter Kejser Wilhelms Befaling ogsaa Møde for at vise Kongen af Danmark den sidste Ære.

Udenfor Hotellet havde trods den strømmende Regn samlet sig en meget stor Menneskemasse. Saa marcherede, ligeledes efter Kejser Wilhelms Ordre, et Kompagni af Infanteriregimentet »Hamborg« med Fane og Musik op for at afgive Æresvagt. Kejseren havde sendt Hds. Majestæt Dronningen et langt og hjerteligt Kondolencetelegram.

Samtidig bevægede sig hen ad den vaadt glinsende Jungfernstieg et ganske ejendommeligt Optog. St. Ansgar-Brødrene, 16 Mand i middelalderlige Dragter, skred langsomt og værdigt henad Gaden. Under trekantede Baretter med sorte Fjer bemærkede man Ansigterne med ganske ens Skægsæt, et kraftigt voksende Overskæg, som svundne Aarhundreders Landsknægte bar det. Over Bryst og Skulder faldt de store hvide Rembrandt-Kraver, den sorte Fløjlskøllert hængt løst og folderigt om Kroppen, de vide Pludderbukser naaede kun til Knæet og afløstes af lange hvide Strømper. Paa Fødderne bar Brødrene Spændesko.

Foran Hotellet gjorde det gamle Begravelseslav Holdt og begav sig gennem Portalen. Medens de to forreste i Toget flankerede Indgangen med deres florumvundne Sølvforke plantede foran sig, gik de øvrige op ad Trappen til Beletagens Repos.

Det store Følge, som havde samlet sig i Vestibulen, sluttede sig til dem.

Et Øjeblik efter kom Dronningen, Prinserne og Prinsesserne ud fra Dødsværelset, ledsaget af Følget. Dronningen traadte

frem foran Sørgeskaren og henvendte sig til den i omtrent følgende Ord paa Dansk:

»Jeg takker Dem hjerteligt allesammen fordi De er kommen herhen og viser Deres Konge den sidste Ære. Jeg vil bede Dem omfatte hans Minde med samme Trofasthed og Æmhed, som han af sit fulde Hjerte og til sit Livs sidste Stund nærrede overfor det danske Folk«.

Dronningen kæmpede under disse varmtføjte Ord med Graaden; kun med Møje formaaede hun at tale.

Saa aabnedes Dørene ind til Værelset, hvor Kisten stod, og Ansgar-Brødrene bar den ud. Foran gik Overhofmarskallen og Kammerherre Hegermann-Lindencrone, og umiddelbart efter dem fulgte Dronningen, Prinserne og Prinsesserne samt Kejser Wilhelms Repræsentant, den kgl. preussiske Gesandt i Hamborg, Hr. Hans von Bülow.

Kisten, som var dækket af det danske Kongeflag, blev stillet paa den aabne Ligvogn, som var forsynet med en sort Baldakin og omgivet af sorte Draperier. Den var forspændt med 6 Heste, som næsten skjultes under sorte Skaberakker.

Forspændet førtes af 12 Mænd i lignende sorte og hvide Dragter, som Ansgar-Brødrene, og som bar korte Kaarder ved Bæltet.

Saa satte Ligtoget sig langsomt i Bevægelse, medens Æreskorpset sænkede sin florumvundne Fane, og Spillet dæmpet røstes. Kongefamilien og Følget fulgte tilvogns. Paa hele Strækningen til Banegaarden stod tætpakkede Menneskemasser, og der herskede dyb Stilhed. Mændene hilste Følget ved at blotte Hovedet.

Imidlertid havde Infanteriregimentet Hamborgs 1ste Kompagni taget Opstilling ved Hovedbanegaarden. I det Ligtoget kørte op foran Banegaarden, præsenterede Kompagniet Gevær og sænkede sin hvide Fane, medens dets Musikkorps spillede Psalmen »Jesus er min Trøster«.

Kisten blev stillet paa en lav Katafalk. Staaende ved dens Hovedgærde takkede Dronningen SENATSPRÆSIDENT VON BURCHARDT for den Deltagelse, Byen havde vist hende og hendes Børn. Herefter bøjede Dronningen sig, og omtrent knælende kyssede hun Kongeflaget paa Kisten. Prinserne og Prinsesserne kyssede det ligeledes.

Gesandt von Bülow førte Dronningen til den Vogn, som var kædet til Ligvognen. Kl. 9 satte Toget sig i Bevægelse. Ved Ankomsten til Travemünde stod STORHERTUGEN AF MECKLENBURG-SCHWERIN og de danske Søofficerer paa Perronen. Prinserne og Søofficererne løftede Kisten af Vognen og bar den gennem Travemündes Hovedgade ned til Havnen, hvor Kongeskibet laa. Vistnok hele den lille By's Befolkning fulgte stille efter Baaren, og alle de smaa Huse flagede paa halv Stang. Tæt efter Kisten gik Dronningen ved Storhertugens Arm.

Idet Kisten bares ombord, afgav hvert af Panserskibene 27 Salutskud. Saa snart Storhertugen var gaaet i Land, traadte Dronningen op paa en Repos, hvorfra hun med et bedrøvet Smil vinkende hilste ned til Byens Befolkning og til de af Hamborgs Danske, der havde fulgt Kongens Lig ned til Skibet og stod paa Flodens Bred.

Dannebrog med Eskorten ankom om Natten til Drogden og ankrede op i Nærheden af Dragør. Kl. 11 Fmd. lettede Skibene og stod op mod København, og Kl. 11³/₄ stod Kongeskibet ind forbi Trekroner under Salut fra Sixtus og Ingolf.

Imidlertid var ved Landingsstedet paa Nordre Toldbod de herværende Medlemmer af Kongefamilien, deriblandt KONG HAAKON, PRINSESSE INGEBORG, PRINS KARL af Vestergotland og PRINS GEORG AF GRÆKENLAND, samt et imponerende Følge forsamlet, alle Statens og Byens højeste civile og militære Myn-digheder. I en Linie udenom Pladsen, langs Gitteret, stod Æreskompagnierne opstillede, Livgarden i rød Galla med Musik-

korps og Fane, Marinedetachmentet, Artilleriet og Husar-eskorten. Foran holdt Garnisonskommandanten til Hest. Ved Landingspladsen holdt den med sorte Fløjlstrapper betrukne Lavet. Bagved stod Kong Frederiks hvide Hingst, dækket med et sort Fløjelstæppe. Sørgeklædte Livknægte holdt det op-skramte Dyr ved Hovedet.

Medens Kongesalutten fortsattes, og Kirkeklokkernes alvors-fulde Kimen lød hen over Pladsen, lagde Kongeskibet til ved Kajen. Officererne og Mandskabet stod opstillede med blottede Hoveder. Alle iland blottede Hovederne. Kongesalutten ophørte, og en andagtsfuld Stilhed hvilede over Pladsen.

Da Landgangsbroen var lagt over, tilsagdes Ministrene, Rigs-dagen og Borgerrepræsentationens Medlemmer til Kur hos Hds. Majestæt Enkedronningen i Salonen. Hds. Majestæt tryk-kede bevæget hver Enkelts Haand. Herrerne defilerede derefter forbi Kong Frederiks i Salonen opstillede Kiste og begav sig atter iland. Derpaa modtog Hds. Majestæt Diplomatiets Doyen og den tyske Minister, der overbragte Kejser Wilhelms Hilsen

De 12 Stabsofficerer af Hæren og Flaaden traadte nu til og bar Kisten iland. Efter Kisten fulgte stærkt bevægede Enke-dronningen, støttet af Kong Christian, og ledsaget af den øvrige kongelige Familie og Hofstaterne. Kongefamilien fulgte Kisten hen til Lavetten.

Saa snart Kisten var bragt fra Borde, blev Kongeflaget paa Dannebrog strøget, medens Kongesalutten atter lød over Reden, og Kirkeklokkerne hørtes inde fra Byen. Gardens Musikkorps spillede en dæmpet Sørgemelodi.

Saa satte Processionen sig i Bevægelse. Forrest samtlige Æreskompagnier, Musikkorpsset spillede stadig Sørgemelodier. Umiddelbart foran Ligvognen kørte Overhofmarskallen, og efter den fulgte Staldmesteren, Grev Friis, til Hest. Ligvognens Heste førtes af sørgeklædte Livbetjente, og efter den førtes Kongens hvide Hingst.

Tilfods fulgte Hs. Majestæt KONG CHRISTIAN med sine to smaa Sønner ved Haanden, og efter dem kom Kongefamiliens øvrige Herrer. ENKEDRONNINGEN og Familiens Damer fulgte efter til Vogns.

Vidtom kunde den dannebrog omvundne Kiste ses af de Tusinder af Mennesker, der havde samlet sig i Grønningen og i Amaliegade i andagtsfuld Stilhed.

Hovederne blottedes medens Toget kørte forbi den afdøde Konges Palæ, over den Plads, hvor han boede og daglig færdedes. I det Øjeblik Kongen med sine to Sønner passerede forbi det Sted, hvor han var opvokset, og hvor Minderne ganske uvilkaarligt maatte tale til ham, var han stærkt bevæget. Det saas og det følte, at man forstod og delte de Følelser, der betog ham, da hans Fader for sidste Gang førtes over Amalienborg Plads, medens Gardens Musikkorps spillede Hartmanns Sørgemarch.

Ti Minutter over 12 naaede Processionen Holmens Kirke og drog videre langs Stranden op til Højbro. Denne Strækning var besat af 2 Artilleribatailloner. I Husenes Vinduer langs Kanalen saas Hoved ved Hoved, ogsaa Tagene var besat med Tilskuere. Bag Soldater og Politi stod den store Menneskemængde. Garden marcherede op med Front mod Slotskirken.

I det Øjeblik den kongelige Procession drog over Højbro, præsenterede Garden Gevær, og Musikkorpsset intonede Kuhlaus Sørgemarch. De kongelige Damer steg ud af Vognene. Stabs-officererne løftede Kisten ned fra Lavetten og bar den forbi de kongelige Herskaber ind under Kirkens Søjleportal. Processionen drog ind i Kirken, og under Præludium bares Kisten fra Vestibulen ind paa den sort og hvidt draperede Katafalk.

I Kirken var Ordningen foretaget i det væsentlige som ved Kong Christian den IX's Højtid. Slotspræst LINNEMANN modtog Kisten i Kordøren. Da den var anbragt paa Plads, og Officererne var traadt tilbage, tog Kongefamilien Plads omkring den,

og Præsten holdt en kort og smuk Afskedstale og sluttede med et »Fadervor« og Lysning af Velsignelse over de tilstedeværende.

Derefter fandt Bortkørslen Sted. Menneskemængden hilste de bortkørende i ærbødig Taushed.

Castrum doloris fandt Sted i 3 Dage, den 20., 21. og 22., og var ordnet paa ganske tilsvarende Maade, som for Kong Christian den IX's vedkommende. Store sortklædte Sørgeskarer strømmede paa disse Dage i ustandselig Rækkefølge og i tavs Ærbødighed forbi Kong Frederiks Kiste.

Foruden de allerede tidligere mødte kongelige Slægtninge ankom i Dagene fra den 22.—24. følgende fyrstelige Personer: DRONNING ALEXANDRA, KEJSERINDE MARIA FEODOROVNA, KONGERNE af SVERRIG og GRÆKENLAND, STORHERTUG FREDERIK FRANZ af MECKLENBURG-SCHWERIN, KRONPRINSEN og KRONPRINSESSEN af TYSKLAND som Repræsentant for Kejseren, PRINS ARTHUR af STORBRIANNIEN som Repræsentant for Kongen af Storbritannien og Irland, PRINS TOMASO af SAVOYEN, HERTUG af GENUA som Repræsentant for Kongen af Italien samt Repræsentanter for Kejseren af Østrig, Kongen af Spanien, Kejseren af Rusland, Kongen af Belgien, Kongen af Bulgarien, Dronningen af Nederlandene, Kongen af Serbien, Kongen af Sachsen, Kongen af Siam, Storhertugen af Baden og fl. a. samt en Mængde udenlandske Militærdeputationer.

Efter allerhøjeste Bestemmelse var der attachedet Kavalerer til alle de ankomne fyrstelige Personer og Deputationer. Jeg var attachedet Hertugen af Genua, som jeg jo kendte fra vor tidligere Samvirken 1895, da han var Eskadrechef for den italienske Repræsentationseskadre ved Festlighederne i Anledning af Nordso-Østersø Kanalens Aabning. Som tidligere omtalt i mine Erindringer kom jo et af Eskadrens Panserskibe, Sardegna, paa Grund i Store Bælt under Hjemrejsen fra Festen, og jeg blev afsendt med Krydseren Hekla for at assistere ved

Flotbringelsen. Igennem 3 Dage stod Samarbejdet paa indtil dets heldige Afslutning, og jeg kom derigennem i nær Forbindelse med Hertugen, som var meget taknemlig for Hjælpen.

Den 22. om Eftermiddagen ankom Hertugen med Følge til Hovedbanegaarden, hvor jeg modtog ham og meldte mig til ham. Jeg kørte dem derfra til Hotel d'Angleterre, hvor de skulde indkvarteres paa Civillistens Regning. De tilstedekomende Fyrsteligheder var jo fordelt paa Palæerne og i de store Hoteller. Gensynet forløb meget hjerteligt, og vi opfriskede gensidigt Minderne fra vort tidligere Møde i Store Bælt.

Næste Fmd. Kl. 11 gav Hs. Majestæt Kongen Kur for de fremmede Fyrster og Herrer med Følger i Christian den VII's Palæ, og Kl. 8^{1/2} Emd. var der Galla Taffel i samme Palæ, hvortil Hertugen med Adjutant og jeg var indbudte.

Paa Bisættelsesdagen den 24. ved 10 Tiden dannede 1. Bataillon tilligemed Vaaben- og Forsvarsbrødrene Spalier fra Højbro op til Christiansgade. For Enden af Slotsholmsgade, hvor Christiansgade skærer den, holdt den kongelige Jernbaneliggvogn, sortdraperet med Guldfrynser og Kongekronen øverst, foran den kongelige Salonvogn, og videre fremefter de for de mange fyrstelige Personer reservede Vogne.

Kl. 10^{1/2} begyndte det store Følge at indfinde sig i Slotskirken. Kl. 11^{1/4} kørte Hs. Majestæt Kongen over Højbro sammen med Dronningen og de to Prinsere, og derefter fulgte Enkedronningen og de øvrige nærmest til vort Hof knyttede fyrstelige Personer. I Kirken stod Kisten paa den høje, hvide Katafalk, omgivet af et Væld af Kranse med røde og hvide Roser, Orkidéer, Syrener og Lilliekonvaller, ved Hovedenden en Krans af røde Nelliker fra Enkedronningen. Ved Katafalkens fire Hjørner stod florumvundne Sølvkandelabre med brændende Voksllys, og Officerer, Repræsentanter for Hærens og Flaadens forskellige Afdelinger, havde taget Opstilling ved Katafalken, 12 paa hver Side, for at paradere under den korte Ceremoni.

Den kongelige Familie samledes staaende tilhøjre for Kisten nærmest Alteret, de fremmede fyrstelige Personer samledes ligeledes staaende med den tyske Kronprins Wilhelm i Spidsen. Da Alle var paa Plads, traadte Kongen ind, førende Enkedronningen. Hds. Majestæt havde slaaet sit Slør tilside, mildt bevæget støttede hun sig til sin Søns Arm, medens hun gik op til Katafalkens Hovedende.

»Bel Canto's« Mandskor sang derefter Psalmen »Jeg lever, og ved hvorlænge fuldrøst« og da Psalmen var sluttet, steg Provst FENGER op paa en lav sort Forhøjning ved Katafalkens Hovedende og holdt med høj, kraftig Stemme og med jævne Ord og varm Inderlighed Afskedstalen, som gjorde et dybt Indtryk paa Kong Frederiks Slægtninge.

Efter Talen sang Mandskoret stemningsfuldt »Lyksalig, lyksalig hver Sjæl, som har Fred«.

I Mellemtiden var den med 6 Heste forspændte Ligvogn kørt frem, og Kisten blev baaret ud af de samme højtstaaende Officerer, som havde baaret den ud ved Ankomsten til Toldboden. Foran Kisten gik Hofmarskallen. Æresvagten af Officerer fra alle Vaabenarter tog Stilling langs begge Sider af Vognen.

I første Række fulgte bag Kisten Kong Christian med sine to Sønner, ved hans venstre Side gik Kong Gustav, Kong Georg og Kong Haakon. Bagved kom Kronprins Wilhelm, Erkehertug Peter Ferdinand, Don Carlos af Bourbon og Senator Pichon, derefter de øvrige danske og udenlandske Fyrster samt det store glimrende Følge. Lige efter Processionen kørte de kongelige Damer.

Med dyb Ærbødighed hilstes Toget paa sin Vej, idet Mængden blottede Hovederne. Musikkorpset intonede Hartmanns Sørgemarch over Thorvaldsen.

Ankommet til Jernbanetoget, der holdt for Enden af Slotsholmsgade, bares Kisten, medens Musikken spillede og Mili-

læret afgav Honnør, op i Ligvognen, hvor den anbragtes paa den hvide Katafalk. Officersvagten tog Stilling i Vognen omkring Kisten sammen med Trafikinspektør Aalborg. Straks efter begav de kongelige Herskaber sig op i Kongevagonen og de øvrige Herskaber op i de reservede Vogne, og Klokkeren lidt over halvét gled Toget langsomt ned gennem Flagalléen og Christiansgade, medens Hovedstadens Befolkning for sidste Gang hilste den døde Konge.

Den samme ærbødige Deltagelse, som vistes Kong Frederiks Ligfærd i Hovedstaden, vistes ogsaa paa Vejen fra København til Roskilde. Selve Roskilde By var stilfuldt udsmykket fra Stationen til Domkirken, der ogsaa var smykket paa lignende Maade som ved Kong Christian den IX's Bisættelse.

Efter Sørgetogets Ankomst til Roskilde, bares den i Dannebrog indsvøbte Kiste af de 12 Stabsofficerer til den udenfor Stationen holdende Ligvogn. I Spidsen for Processionen red en Eskadron Dragoner, et Batteri Feltartilleri, og derefter fulgte en Bataillon Fodfolk, Overhofmarskallen lige foran den kongelige Ligvogn. De 12 Stabsofficerer samt de som Drabanter fungerende 12 Løjtnanter af Hær og Flaade gik ved Siden af Ligvognen 12 paa hver Side. Efter Vognen fulgte Staldmesteren til Hest.

Processionen sluttedes af Hs. Maj. Kongen, den kongelige Familie, de fremmede fyrstelige Personer og Repræsentanter for fremmede Fyrster og Regeringer.

De kongelige Damer med Følge kørte straks efter Ankomsten forud til Domkirken.

Paa Vejen fra Stationen til Domkirken spillede Sørgemelodier, og Domkirkens Klokker ringede. Overalt i den rigt smykkede By hilstes Toget af Befolkningen i ærbødig Taushed.

Ved Ankomsten til Domkirken løftedes Kisten af Ligvognen og hensattes i Kirkens Forhal, hvor Sørgeprocessionen ordnedes af Sørgemarskallerne, 6 Kammerherrer bar over Kisten en

Baldakin, hvis Snore holdtes af 4 Storkorsriddere. Processionen sluttedes af Hs. Maj. Kongen og de fremmede Fyrsteligheder og Repræsentanter. Saasnart Processionen var ordnet, bevægede den sig, under Udførelsen af en Sørgemarch, op ad Kirkens Midtergang, og Kisten sattes paa Katafalken. Kirkens Kor under Medvirken af Kunstnere fra det kongelige Teater sang Salmen: »Tænk naar engang den Taage er forsvundet«.

Da de sidste Toner var forstummet, traadte den kongelige Konfessionarius, Stiftsprovst Paulli hen bag Katafalken og holdt med vanlig Veltalenhed en smuk og stemningsfuld Tale, som han sluttede med en Bøn for Enkedronning Louise, for det ny Kongepar og for alle Kongehusets Medlemmer. Stiftsprovstens Tale gjorde et dybt Indtryk, de Kongelige var stærkt bevægede.

Efter Salmen »Under Dine Vingers Skygge« lød Kammer-sanger Helge Nissens sonore Røst gennem Kirkerummet. Han synger, akkompagneret af Studentersangforeningens Kor: »Den store, hvide Flok vi se«. Under de sidste Vers bæres Kisten hen til Frederik d. V's Kapel, ledsaget af en Procession. I Kapellet, hvor de kongelige Herskaber under megen Bevægelse sagde den afdøde Konge det sidste Farvel, bad Konfessionarius en Bøn og forrettede Jordpaakastelsen.

Under Postludium forlod Herskaberne Kapellet og begav sig til Palæet, og Følget forlod Kirken. Der affyredes en Sørgesalut, Klokkerne kimedede. Kong Frederiks Ligfærd var til Ende.

De kongelige og fyrstelige Personer med Følge forlod Roskilde med Ekstratog Kl. 3⁵⁰. Ved Ankomsten til Hovedbanegaarden tog Hs. Majestæt i den kongelige Ventesaal paa Hovedbanegaarden Afsked med de kongelige og fyrstelige Herrer, m. fl., som havde overværet Bisættelsen.

Min Tjeneste hos Hertugen af Genua var nu tilende. Her-

tugen, som havde hørt saa meget om vore Bøgeskoves Skønhed og Ynde, udtalte imidlertid for mig Ønsket om forinden sin Afrejse at faa sét en saadan Skov, og da Vejret heldigvis var smukt næste Dag, kørte jeg med ham i aaben Landauer en Tur gennem Ermelunden og Dyrehaven og hjem ad Strandvejen. Han var meget begejstret over, hvad han havde sét og faaet bekræftet paa Turen. Saa tog vi Afsked med hinanden, det var jo anden Gang under min Tilværelse, at jeg efter en lille Tids Tjenesteforbindelse med denne elskværdige Fyrste sagde ham Farvel. Det faldt ikke i mit Lod at træffe ham senere i Livet.

Ved en Audiens hos vor Konge bevidnede jeg overfor Majestæten min dybe Deltagelse i den store Sorg, som havde ramt ham, og min inderlige Forstaaelse af det store Savn, som var fulgt efter. Majestæten svarede mig, at jeg ogsaa havde lidt et Tab gennem Kong Frederiks Bortgang. Kongen havde sat megen Pris paa mig og min Gerning.

Jeg havde jo selv i de Dage haft Følelsen af, at saadan var Forholdet.

Ved Juli Maanedes Midte modtog jeg gennem Udenrigsministeriet den mig af Hs. Maj. Kongen af Italien tildelte Dekoration, Storkorset af den italienske Kroneorden.

Aaret hengik med sædvanligt Arbejde paa Værftet. Min lille Sommerferie tilbragte min Hustru og jeg hos Godsejerparret AUGUST KONOW paa Herregaarden Gammelgaard paa Lolland. Jeg holdt saa meget af at komme paa Besøg hos disse vore Venner paa den gamle Gaard med den smukke Park. Der var livligt og fornøjeligt at være, og vi havde et umiskendeligt Indtryk af at være inderlig og virkelig velkomne hos dem.

Ved Februar Maanedes Begyndelse næste Aar, altsaa 1913, fik jeg gennem Forsvarsministeriet Meddelelse om, at Hs. Majestæt Kongen havde bestemt, at jeg skulde ledsage ham

paa hans forestaaende Rejse til Norge, hvor vort Kongepar vilde aflægge officielt Besøg ved det norske Hof.

2. Hofmarskal og Ceremonimester, KAMMERHERRE ENGELBRECHT var Rejsemarskal, og Kongeparrets Følge bestod foruden mig af den kønne og livlige HOFDAME BARONESSE REEDS-THOTT, Kabinetssekretær, KAMMERHERRE KRIEGER og Adjutant, Kaptajn ARNESEN-KALL.

Afrejsten fandt Sted Torsdag Aften d. 13. Februar med det ordinære Eksprestog Kl. 9 Aften fra Københavns Nordbane-gaard. Rejsen foregik saa behageligt som muligt i civil Paa-klædning, men da Ankomsten til Christiania var officiel, altsaa med Gallauniform, maatte der foretages Omklædning i Toget forinden Ankomsten, og derfor maatte der medføres i Kupe-erne for enhver af Følget en mindre Kuffert med de fornødne Uniformssager m. m. til Gallaen.

Kl. 8⁵⁷ om Morgenen ankom vi til den norske Grænseby, Frederikshald, hvor vi sammen med Majestæterne indtog en Kaffe frokost i Stationens Ventosal. Den udvendige Side af Salens Vinduer var belejret af mange Nysgerrige af Byens Befolkning, der vilde forskaffe sig et Glimt af de høje Rejsende.

Viderebefordringen fra Frederikshald skete efter en halv Times Ophold med det kongelige norske Særtog. Ved Skien Station stødte til Kongetoget efternævnte 3 Herrer, nemlig Generalmajor RÆDER, Godsejer, fhv. Statsraad MATHIESEN og Adjutant hos Kongen, Marinekaptajn OTTO, som var attachederede det danske Kongepar.

I Særtoget havde vor Omklædning fundet Sted, og Klokken lidt over 12 kørte vi ind paa Østbanestationen i Christiania.

Der var stor Modtagelse, DET NORSKE KONGEPAR, Ministrene og alt hvad der var af Rang og Stand i Byen. Vejret var smukt, Ruten smagfuldt pyntet og Masser af Mennesker paa Benene. Bortkørslen fandt Sted i 4- og 2-spændte Landauere. Mine Vognfæller var to fornøjelige Mennesker, fhv. Statsraad

Mathiesen og Overadjutant, Oberst Spørck. Kørslen foregik gennem den pragtfulde Carl Johans Gade, forbi Stortingsbygningen, Studentertunden og National Teatret op til Slottet, som ligger paa en Højde for Enden af Karl Johans Gaden, omgivet af to store Parker, Dronningeparken og Slotsparken. Foran Slottet staar en mægtig Rytterstatue af Karl Johan, udført af Billedhugger Bergslien. Fra Statuens Fod er der en herlig Udsigt over Byen og en Del af Fjorden.

Efter at KONG HAAKON og DRONNINGEN havde budt os et venligt Velkommen, og jeg var bleven vel installeret i mine Værelser, maatte jeg i Gang med Visitter og Visitkortudveksling efter en Liste, som jeg havde modtaget fra vor Rejsemarskal. Denne Liste omfattede først og fremmest den gamle HOFMARSKAL RUSTAD og hans Frue, OVERHOFMESTERINDE RUSTAD, den bekendte Statsminister GUNNAR KNUDSEN, Udenrigsminister IHLEN og Frue, Forsvarsminister KEILHAU, og den kommanderende Admiral DAWES. Endvidere hele Hofpersonalet, hvoraf iøvrigt de fleste var mig bekendt, dels fra det norske Kongepars Besøg i Danmark, dels fra mit tidligere Ophold i Norge, og endelig de vort Kongepar attachederede Herrer.

Om Aftenen Kl. 8 var der stor Gallamiddag paa Slottet. I alt 130 Gæster, omtrent alt, hvad der havde Navn og Rang i Christiania var indbudt. Slottet laa straalende oplyst. Festsalen, der gaar gennem 2 Etager, er en Søjlehal i korinthisk Stil, Spisesalen er i pompejansk Stil. Bordet var dækket i U-Form og var smykket med lutter røde og hvide Roser. Menuen var udsøgt og glimrende. Taffelmusikken indlededes med Joachim Andersens »Kong Christian den X's Honnørmarch« og med Potpourri over Melodier af Hartmann og Gade.

Jeg havde faaet en meget fornem Plads ved Bordets Hovedfløj, det 3. Par fra Kong Haakon, og havde faaet Æren at føre FRU IHLEN, (den senere i Grønlandssagen mellem Danmark og Norge indblandede Udenrigsminister Ih lens Frue),

tilbords. Festen forløb paa det smukkeste, og under Tallet udvekslede Kong Haakon og vor Konge hjertelige Skaaltaler. Jeg havde i Aftenens Løb Lejlighed til at blive forestillet for den største Del af den til Stede værende Forsamling af Norges fremragende Mænd. Jeg nævner blandt dem Statsminister KNUDSEN og Stortingspræsident LØVLAND, Ministrene, de højere Civilembdsmænd og de højere Militære af begge Værn.

Kl. 11 trak de kongelige Herskaber sig tilbage, og Gæsterne forlod Slottet. Paa Karl Johan vejede endnu i de sene Aftentimer mange Flag. Mængden bølgede op og ned, Kongebesøget havde skabt Feststemning over Byen.

Lørdag Fmd. var der Dejeuner for de kongelige Herskaber hos den danske Gesandt, KAMMERHERRE KRAG. Af det danske Følge var indbudt Hofdame, Baronesse Reeds-Thott og en af Kavalererne, det blev Kammerherre Krieger. Jeg havde Indbydelse til Frokost hos Statsraad Mathiesen og Frue paa deres tæt udenfor Byen liggende Ejendom »Linderud«. Det var en gemytlig og udmærket Frokost. Spisesalen var en hel Blomstehave, langs Salens Vægge var stillet blomstrende Syrenbuske i smaa Ballier, hvide Syrener, det tog sig nydeligt ud.

Middagen paa Slottet var Familiemiddag og Hofmarskals-taffel, og om Aftenen, Kl. 8, var der Festforestilling i det store, nye Nationalteater for de kongelige Gæster og deres Følge. Der opførtes Shakspeares »Livet i Skoven« i Herman Wildenways Oversættelse og med Musik af Johan Halvorsen. Det var en glansfuld Forestilling, og de kongelige Herskaber og den øvrige distingverede Forsamling, der fyldte det festligt smykkede Rum, fulgte med levende Interesse de muntre Scener og navnlig FRU DYBVADS Fremstilling af Rosalinde.

Næste Morgen, Søndag, foretog Kongefamilien med Følge en Udflugt til den tæt ved Sanatoriet Voksenkollen ved Kria beliggende Villa »Kongssæteren«. Denne Villa er en Gave fra det norske Folk til Kong Haakon og Dronning Maud i Anledning af

Kongeparrets Kroning. Huset er opført af Tømmer, det indeholder 26 Værelser og et bebygget Areal paa 500 m². Der var arrangeret en god og morsom Lunch i Villaen. Det er jo en landskabelig smuk Tur fra Hovedstaden op til Villaen, en Tur med den prægtigste Udsigt ned over den snehvide Christianiadal med Fjorden og de blaanende Fjelde i Baggrunden. Men desværre er der jo noget som hedder Taage i Norge, og den Dag var den saa slem, at man ikke kunde se andet end Vejen fri foran sig, det var kedeligt for dem af Følget, som ikke havde været der før.

Festlighederne kulminerede om Aftenen med en stor musikalsk Soiré paa Slottet, hvortil der var udstedt 400 Indbydelser. Koncerten fandt Sted i Festsalen, det lyse i klassisk Stil søjlebaarne Rum. Podiet med de forgyldte Stole var omgivet med en Mur af hvide Syrener og lyserøde Kameliabuske. Kl. 9 holdt den kongelige Procession sit Indtog.

Ved Koncerten optraadte 3 unge Kunstnere, Sangerinden FRU EMBRETSSEN SINGER foredrog Elsa's Drøm af Lohengrin og en Række Sange af Grieg og Alnæs, Pianisten NIELS LARSEN spillede en Karnevalsstemning af ham selv og forskellige Kompositioner af Beethoven og Liszt, og Violinisten LEIF HALVORSEN udførte bl. a. en Række Virtuositynumre af Tchaikowski, Rameau og Sarasate.

Souperen stod anrettet dels i den store Spisesal, dels i de til Festsalen grænsende Saloner, her fandtes vældige dækkede Borde med alle mulige kolde Anretninger, Frugter og Konfekt. Tjenere i røde Knæbenklæder og blaa Kjoler skænkede Champagnen. Før de Kongelige var der dækket et lille rundt Bord i et Hjørne af Spisesalen, Opsatser med røde og hvide Foraarsblomster kronede Bordet.

Ved 12 Tiden var Festen endt, og Vognene kørte atter frem foran Slotstrappen.

Mandag Formiddag foretoges forskellige Museumsbesøg. Vi

besaa de to Vikingskibe, Tunebaaden og Gokstadskibet, der er fundne nede ved Sandefjord 1880. Gokstadskibet, et Høvdingeskib havde været tildækket med Lerjord og var derfor fuldstændig bevaret. Efter det har man bygget to nye Vikingskibe, hvoraf det ene blev sejlet over Atlanterhavet for at fremvises paa Verdensudstillingen i Chicago.

Men det interessanteste og langt det skønneste var det sidst fundne Vikingskib, Dronningeskibet, Osebjergskibet, det var blevet fundet i Slagen ved Vallø. Det opbevaredes i et Skur ved Chemisk Laboratorium.

Efter Lunchen paa Slottet kørte de to Dronninger en Tur i Kane. I Bygdø Allé stod de af og lod Kanen køre tilbage. Vejret var mildt og forårsagtigt, og de første Vintergækker spirede frem, hvor Sneen var smeltet. Dronningerne spadserede alene hjem til »Afternoontéen«, hilste paa Deres Vej af hele det promenierende Karl Johan.

Kongebesøget var nu afsluttet, Afrejsen fandt Sted Kl. 5³/₄ Eft. Ved Afskeden, der var ønsket uofficiel, og hvor Hoffets Kavalerer efter Ordre var mødt civile, havde en stor Menneskemængde samlet sig paa Perronen. Det norske Kongepar og Kronprins Olav tog hjertelig Afsked med deres danske Slægtninge, og under Hurraraab gled Toget bort. Det var det kongelige norske Særtog til Frederikshald, i hvilket der blev serveret Middag for de Rejsende.

Tirsdag den 18. ankom vi til Københavns Nordbanegaard Kl. 8⁵⁶ Morgen. Det havde været en meget vellykket og fornøjelig Rejse i enhver Henseende.

Den udenrigske Situation i den forløbne Vinter havde jo efterhaanden antaget en alvorlig Karakter paa Grund af Balkankrigen og dennes mulige Komplikationer, og forsvarsvenlige Mænd og Kvinder fremdrog nu atter, da Regeringen intel foretog sig, Spørgsmaalet om det svage Punkt i den i 1909 truffene Ordning, nemlig Spørgsmaalet om Forsvaret af Fæstningens

Nordfront. Siden Ministeriet Holsteins Forsvarslov i 1909 havde der været Stilhed om Forsvarssagen. Frivilligt skaffedes der ved en Forsvarsindsamling paa kort Tid de fornødne Midler til Udbedring af dette Led i Hovedstadens Forsvar, til Lukning af det saakaldte »Hul« i Nordfronten. Den indkomne halve Million blev tilbudt Forsvarsminister KLAUS BERNTSEN, og skønt han var klar over, at den udenrigske Situation var uheldsvanger, og skønt han selv i den Anledning lod forskellige paatænkte Troppeskydninger fremskynde, nægtede han dog at stille Forslag om den tilbudte Sums Anvendelse i Overensstemmelse med Komitéens Ønske.

Ogsaa et andet større Spørgsmaal, et af Ministeriet paatænkt Forslag til en radikal Grundlovsændring, havde foranlediget megen Uro i Rigsdag og Befolkning. Ved det forestaaende Folketingsvalg vilde jo disse Spørgsmaal faa en afgørende Indflydelse paa Valgets Udfald.

Den 20. Maj fandt Valget Sted. Resultatet blev, at Regeringen mistede sit Flertal i Folketinget. Tilsammen kom de Radikale og Socialdemokraterne til at raade over Flertallet i Tinget. Den sandsynlige nærmeste Følge heraf vilde utvivlsomt blive Ministeriet Berntsen's Dimission, og Regeringens Forfatningspolitik vilde da rimeligvis blive fortsat af et radikalt eller radikalt-socialdemokratisk Ministerium.

Med Spænding imødesaas fra alle Sider Afgørelsen af, hvorvidt Ministeriet Berntsen vilde gaa eller blive efter sit Valg Nederlag. Forhandlingerne mellem Partierne førte efter en Uges tids Drøftelser frem og tilbage dog til, at Ministeriet vilde træde tilbage og henstille til Kongen, at henvende sig til det nye Flertal i Folketinget om Dannelsen af det nye Kabinet. Ved Konsejlspræsidentens Audiens hos Kongen bifaldt Majestæten, at Rigsdagen blev indkaldt til den 12. Juni og billigede, at der ingen Forandring foretoges i Ministeriets S sammensætning, før at Rigsdagen var traadt sammen.

Saa kom da Rigsdagen ind den 12., da der var gaaet over 3 Uger siden Valgdagen — og til ingen Nytte. Thi hvad var der at vente paa. Valget havde jo været klart nok, Partiernes Stilling var opgjort. Mellemtiden benyttedes af Ministeriet bl. a. til at rejse en Stemning blandt dets egne Partifæller for dets Forbliven. Dette lykkedes dog ikke, og tilbage stod saa de to andre Partier, som begge mente, at et af dem dannet Fællesministerium vilde være formaalsløst. Socialdemokraterne trak sig saa under nærmere Motivering tilbage, men erklærede sig rede til at bistaa et radikalt Ministerium. Efter dette overdrog Kongen d. 18. til den radikale Formand, Zahle, at forsøge Dannelsen af nyt Ministerium, Lørdag den 21. kunde denne forelægge en Ministerliste for Kongen, som billigede den. Det var altsaa blevet Parlamentarismens bedske Frugt, at Folket nu indtil videre ved Skæbnens Vrede var dømt til at regeres af det radikale Parti.

Folketingsmand, Borgmester Zahle blev altsaa Konsejlspræsident og overtog samtidig Justitsministeriet. Blandt de andre Ministre skal nævnes Landstingsmand, fhv. Finansminister Edward Brandes som Finansminister, den danske Gesandt i Wien, fhv. Udenrigsminister Erik Scavenius som Udenrigsminister, og Folketingsmand, fhv. Indenrigsminister P. Munch som Forsvarsminister.

Det ny Ministerium havde ved selve sin S sammensætning, ved selve Fordelingen af Portefeuillerne, begyndt sin Løbebane med at begaa en Fejl. I vide Kredse af vort Folk, og sikkert ikke den mindst fædrelandssindede, mindst offervillige følte det som en vel overlagt Haan mod deres Samfundsopfattelse og Livssyn — et Slag i Ansigtet — naar Omsorgen for Danmarks Forsvar var bleven lagt i Haanden paa en systematisk Forsvars-Nihilist som Dr. Munch.

Paa Møder ude i Landet, i sin Valgkreds og i Foreninger havde Munch jo jævnlig fremsat sin Opfattelse af Forsvars-

sagen, han var Idealist og Antimilitarist i Ordets mest skæbnesvangre Betydning. Han udtalte ved disse Lejligheder, at Krig, eftersom Forholdene efterhaanden havde udviklet sig i de civiliserede Stater, nu var ganske utænkelig, og at han desaarsag med Hensyn til det militære Spørgsmaal ganske kunde give det bekendte Hørupske »Hvad kan det nytte« sin Tilslutning. Under den sidste Valgkamp paa Langeland havde han dog udtalt, at en ny radikal Regering foreløbig ikke vilde forgribe sig paa Forsvarssagen, men administrere den efter de gældende Love. Men uden at røre ved den egentlige Forsvarsordning vil jo en radikal Forsvarsminister selvfølgelig kunne anrette alskens Ødelæggelse i Hær og Flaade — her tænkes særligt paa Disciplinen blandt Mandskabet og paa Forholdet mellem Underbefalingsmænd og Officerer.

Denne Besættelse af Forsvarsministerposten vakte Uhygge, i hvert Fald mellem de overmaade Mange i vort Folk, som nu engang saa Vilkaarene for Opretholdelsen af Danmarks Uafhængighed i, at vor Hær og Flaade plejes og udvikles.

Kort efter Overtagelsen af Ministeriet ønskede Forsvarsministeren at aflægge et Besøg paa Orlogsværftet for at gøre sig bekendt med denne store Institution, som nu var bleven ham underlagt. Han modtoges af mig, ledsaget af min Stab. Alle de Overordnede paa Værftet, Korps- og Afdelingscheferne var paa Plads i deres Virksomheder. Vi gik fra den ene af disse til den anden, og jeg forestillede de Ledende. Ministeren tog imidlertid ikke megen Notits af de overordnede Embedsmænd, medens han derimod viste en større Interesse for Underklasserne. Naar vi paa vor Vandring mødte en menig Matros eller en Arbejder, standsede han ofte og henvendte venlige Ord og Spørgsmaal til de paagældende om deres Gerning og Forhold derude.

Vi skulde have sat en nybygget Torpedobaad i Vandet til Morgen samme Dag, men jeg havde udsat Afløbningen til

senere paa Dagen, for at Ministeren kunde faa denne lille Fornøjelse med. Efter at vi var ankomne til Bedingen, blev der givet Ordre til Afløbningen, men saa skete der det — hvad der kun meget sjældent fandt Sted ude hos os — at Baaden blev staaende, skønt der blev rammet op under den og smurt samt hevet i Spillene. Medens vi saaledes stod og ventede, hørte jeg, og Ministeren maa sikkert ogsaa have hørt det, fra det nærmeste Spil, som blev betjent af Flaadens gamle, faste Folk, ret tydeligt en Stemme, som forklarede Baadens Modstand mod at forlade Bedingen med, »at den sgu ikke vilde løbe af i det Selskab«. Man lod selvfølgelig som om intet var hørt af dette.

I vort private Liv bragte Aaret os den Sorg, som vi jo iøvrigt var forberedt paa snart maatte komme. Min Svigerfader, som nu gik i sit 92. Aar, blev alvorlig syg, og da hans Læge tilkaldte en af Byens mest ansete Læger, konstateredes et, vist nok ved den Gamles egen Forsømmelse, fremkaldt Tarmslyng. Den tilkaldte Læge henstillede, at der paa Grund af Svigerfaders høje Alder ikke blev gjort noget Indgreb, han vilde snart faa Fred og sove hen. Da han imidlertid led store Smerter, og min Søn Poul, der var Kandidat ved kirurgisk Afdeling paa Frederiksberg Hospital, kom til Stede, spurgte han den ældre Læge, om han havde noget imod, at han gjorde et Forsøg paa at bringe Lindring. Med en Sonde lykkedes det ham at rette Slynget, og med et kraftigt Lavement som dem, der brugtes paa hans Afdeling i lignende Tilfælde, skaffede han Luft til Veje, saaledes at Krisen blev overstaaet. Den Gamle var jo sin flinke Dattersøn inderlig taknemlig.

Dette skete, saa vidt jeg husker, ved Udgangen af April Maaned. Svigerfader rettede sig helt og befandt sig flink og rask et Par Maaneder, men saa begyndte igen en Afslapning at indfinde sig. Da han boede alene med en Husbestyrerinde, hvis Pasning af den Gamle ikke forekom os helt betryggende,

tog vi ham hjem til os paa Søkvæsthuset, hvor vi jo havde god Plads, og hvor han kom under min Hustrus, hans ældste Datters, kærlige og opofrende Tilsyn og Pleje. I Begyndelsen kunde han om Dagen sidde lidt i vor Have, men efterhaanden blev dette sjældnere, som Svagheden tiltog, og han maatte blive den meste Tid af Dagen i Sengen. Dog forlangte han, omtrent lige til den sidste 14 Dages Tid han levede, energisk at komme lidt op om Aftenen og faa sig en Bridge, der som Regel endte med at han fik ondt og maatte bæres ind i Sengen. Den sidste Tid laa han stille hen, og den 6. Oktober sov han hen, omgivet af sine Kære.

Han blev under stor Deltagelse bisat fra Holmens Kirkegaards Kapel og begravet paa Kirkegaarden. Holmens Provst, Provst Fenger, talte smukt over ham.

Den gamle Admiral havde været som skabt til Søen og til Søofficer. Han var modig og uforfærdet, beleven og adræt, og som det sømmer sig for en god Søofficer, en god Svømmer og en fortrinlig Danser. Nogle enkelte Episoder af Svømmeren fortjener her at fremdrages. Under Blokaden af Svinemünde i 1848 var han tjenstgørende i Fregatten »Havfruen«. En Dag, da han havde Vagt, og Fregatten var under Sejl, stod han ude paa Falderebsreposten sammen med Proviantsforvalteren, lænet op mod Gelænderet. Dette gik pludseligt itu, og han gik overbord. Almindeligt Virvar — Den vagthavende Officer overbord. Kun Albeck selv beholdt Kontenancen, raabte op til Forvalteren, at han skulde brase bak og lade Redningsmærset gaa, hvilket denne ogsaa fik sat i Scene. Imidlertid kom der Officerer paa Dækket, Fartøj blev firet af, og Albeck, der ved Svømning havde faaet fat i Redningsmærset, blev bjærget.

Senere hen paa Togtet, da Fregatten laa tilankers paa Bugten udfor Svinemünde, gik en Mand af Besætningen overbord. Det var daarligt Vejr, og der gik høj Sø. Albeck sprang straks overbord efter ham, og det lykkedes ham med stor Vanske-

lighed og betydelig Livsfare at redde Manden og holde ham oppe, til Baaden kom til. For denne Daad fik han Medaljen for Druknendes Redning.

Sin Familie havde Svigerfader altid omfattet med den største Kærlighed og Hengivenhed. Han var af alle, der kom i Berøring med ham, anset og agtet som et sjældent nobelt og elskeligt Menneske. — »Ære være hans Minde«.

Ja — jeg er nu naaet frem til det for hele Verden saa skæbnesvangre Aar 1914, i hvilket den længe ventede Strid mellem Europas Stormagter om Magt og Indflydelse endelig fik et Udslag gennem følgende tilfældige Begivenhed, som fremkaldte den afgørende Krise og Udbruddet af den store, 4aarige Verdenskrig. Den østrigsk-ungarnske Tronfølger, Erkehertug FRANZ FERDINAND, Kejser FRANZ JOSEPHS Brodersøn, Bannerføreren for den østrigsk-ungarske Balkanpolitik, stod for Serberne som en Hovedhindring for Opfyldelsen af de storserbiske Drømme. Fra Serbien havde den ophidsede Stemning forplantet sig til Bosnien, og den 24. Juni 1914 blev Tronfølgeren og hans Gemalinde skudt under et Ophold i Serajevo af den 19aarige Gymnasiast PRINCIP. Dette medførte, at der fra den østrigsk-ungarske Regering den 23. Juli blev overrakt den serbiske Regering et Ultimatum af saadant Indhold og Form, at ingen serbisk Regering kunde gaa ind paa dets Fordringer. Følgen blev Østrig-Ungarns Krigserklæring til Serbien den 28. Juli, men efterhaanden bredte denne Krig sig til at blive en Verdenskrig, til at omfatte alle europæiske Stormagter, endvidere Japan og de forenede Stater samt en Række andre Stater i og udenfor Europa.

Jeg skal selvfølgelig ikke komme ind paa, hvorledes denne Udvikling fandt Sted, det vilde føre mig for langt ud. Kun skal jeg anføre, at paa den ene Side stod de saakaldte Centralmagter, Tyskland, Østrig-Ungarn, Tyrkiet og Bulgarien, paa den anden Side 6 Stormagter, nemlig Frankrig, Storbritannien og Irland, Japan, Italien, de Forenede Stater og Rusland samt

en Række mindre Stater, Serbien og Montenegro, Belgien, Portugal, Rumænien, Grækenland m. fl. Centralmagternes Modstandere kaldtes i Almindelighed de Allierede, Ententen eller Ententemagterne. Den 1. August var Krigen faktisk begyndt.

Da det i de sidste Julidage blev aabenbart, at man stod overfor en politisk Konflikt af uoverskuelig Rækkevidde, var Danmark, ligesom de fleste andre europæiske Smaa-stater vel ikke direkte impliceret i Konflikten, ej heller bundet ved Alliancetraktater eller lignende, men dog stillet overfor en saa stor Fare for at blive inddraget i Krigen, at Nødvendigheden for at træffe alvorlige Forsvarsforanstaltninger til Lands som til Søs meldte sig saa at sige som noget selvfølgeligt.

Idet man var gaaet ud fra, at Faren for Danmark var størst lige ved Udbruddet af en europæisk Krig, var der ved den i Fredstid trufne Ordning lagt megen Vægt paa en hurtig Mobilisering. Endvidere havde man i rigtig Forstaaelse af, at Begivenhederne ved Indledningen til en saadan Krig meget let kunde udvikle sig saaledes, at det hverken af udenrigspolitiske Grunde vilde være fornuftigt eller af militære Grunde strengt paakrævet straks at skride til en fuldstændig Mobilisering, forberedt en delvis Mobilisering — Opstilling af en saakaldet Sikringsstyrke, hvis Hovedopgave skulde være at sikre Sjælland og særlig Hovedstaden mod et pludseligt Overfald, og som desuden kunde tjene som Overgangsform til en Mobilisering, hvis en saadan senere skulde vise sig nødvendig. Ministeriet tøvede imidlertid, under de i de sidste Julidage blandt Stormagterne beordrede Mobiliseringer, med at foretage nogen Forberedelse, idet Forslag fra de øverste militære og sømilitære Myndigheder om at indkalde Mandskab til Søbefæstningen og indkalde Hærens og Flaadens samlede Sikringsstyrke ikke blev taget til Følge, da man i Ministeriet mente, at dette ikke burde ske endnu. Først den 31. Juli blev

det besluttet at indkalde 1300 Mand til Søbefæstningen, og endelig den 1. August Kl. 4 Emd. efter gentaget Forslag fra den kommanderende General, støttet af den kommanderende Admiral, at indkalde Hærens Sikringsstyrke til Landsdelene Øst for Store Bælt, c. 1600 Mand, og at forstærke Fredsstyrken i Jylland-Fyn med ca. 2500 Mand. For Flaadens Vedkommende udsendtes den 31. Juli om Eftermiddagen ekstraordinære Indkaldelsesordrer til ca. 1800 værnepligtige og Reserveunderofficerer, endvidere indkaldtes 81 Underofficerer og stoppedes 141 Befarne. I Løbet af Natten og den 1. August mødte det tilstedeværende af det indkaldte Mandskab.

Paa det Tidspunkt, at Krigen brød ud, var Eskadren, bestaaende af 2 Panserskibe, 1 Mineskib, 9 store Torpedobaade, 7 Undervandsbaade og 2 Patrouillebaade under Kommando. I de 3 første Dage af August etableredes Kjøbenhavns Søforsvar og Bevogtningen af Sundet. Minespærringerne om Kjøbenhavn udlagdes. Senere udlagdes Miner i Drogden og i Køge Bugt.

Jeg vender tilbage til Orlogsværftets Modtagelse af det indkaldte Mandskab Natten til den 1. August og paa selve denne Dag, og til den derefter følgende Klargøring af den ikke udrustede Del af Flaaden. Straks da Ordren om Indkaldelserne udsendtes, flyttede jeg ud paa Værftet og installerede mig paa mit Kontor. Det var en uheldig Tid paa Dagen, at Indkaldelserne udsendtes, nemlig efter Arbejdstidens Slutning, idet den store Del af Værftets faste Mandskab var hjemgaaet til Nyboder og Amager — dette Mandskab var udsat til at foretage de forberedende Klargøringsarbejder, indtil det indkaldte Mandskab kom til Stede, og der gik derfor endel Tid til Spilde, inden de faste Folk kunde være tilbage paa Værftet. Det blev en søvnløs og bevæget Nat derude, og der arbejdedes under feberagtig og løftet Stemning. Hurtigt mødte de til de ikke udrustede Skibe og Fartøjer udsatte Officerer og Underofficerer,

og Kommandoen hejstes derombord. Efterhaanden som det indkaldte Mandskab gav Møde, samledes det paa Kasernen i Grupper, førtes til Beklædning og fordeltes til Skibene. Der var Stemning over det Hele — ja Krigsstemning, fra Grupperne lød Sang og Munterhed under Hurtigmarchen eller Løbet. Skib efter Skib af den udrustede Eskadre lagde ind ved Værftet for at faa kompletteret Beholdningerne og fylde Kul m. m.

Modtagelse, Beklædning og Fordeling af mere end 1500 Mand, Omfordeling af det faste Mandskab, der var udkommanderet, og Udrustningen af de oplagte Skibe, samtidig med Komplettering af Beholdningerne i de allerede udrustede Skibe udførtes paa en enkelt Dag, uden at der var nogen Gnidning eller Forsinkelse paa noget Sted. Den 1. August ved Solnedgang begyndte Skibene at gaa ud fra Orlogsværftet. Hundreder af Københavnerne stod paa Langelinie, de fulgte med Øjnene de graamalede Skrog til de forsvandt i Horisonten, Musikken havde lydt ombord under Udlægningen — om den havde spillet op til Kamp, vidste man ikke. I Løbet af Natten var hele Flaaden udrustet og samlet i en Eskadre, ganske enkelte af Skibene, der var under større Eftersyn, sluttede sig dog først nogle Dage senere til.

Orlogsværftet præsterede paa denne Dag et Arbejde, som sikkert derigennem kun var muligt ved at dets Organisation gennem Aarene havde vundet en saadan Fasthed, særlig ved at den øverste Myndighed og Ansvar var samlet paa en enkelt Haand, nemlig paa Chefen for Orlogsværftet. Den 1. August 1914 kom derfor i det almindelige Omdømme til at staa som en af de ærefuldeste Dage i Orlogsværftets Historie.

Den 5. August traadte Situationen ind i en ny Fase. England havde om Natten erklæret Tyskland Krig, og Kl. et Kvarter i 8 indfandt den tyske Gesandt, Grev Brockdorff-Rantzau sig hos Kammerherre Zahle i Udenrigsministeriet med en fra Tyskland rettet Forespørgsel til den danske Re-

gering, om hvorvidt Danmark straks selv vilde spærre Store Bælt effektivt med Miner eller tillade, at Tyskland besørgede Udlægningen af dette Værn mod Gennemsejlingen. Dette Spørgsmaal gjordes omgaaende til Genstand for en baade indrepolitisk og militær Drøftelse af indgaaende Beskaffenhed. Forhandlingen førtes med de øverste militære Myndigheder, den kommanderende General, Generaløjtnant Gørtz, der først efter lang Overvejelse gik med til Mineudlægningen, og den kommanderende Admiral, Viceadmiral Kofoed-Hansen, der gik stærkt ind for Udlægningen. Blandt Ministeriets Medlemmer herskede der Raadvildhed om Spørgsmaalets Besvarelse, det var kun Forsvarsministeren og enkelte andre Ministre (vistnok Udenrigsministeren og Finansministeren) der kunde tiltræde Udlægningen fra dansk Side, men Tiden var jo knap, og man enedes derfor Kl. 9 om at betro Finansministeren det ingeniørlunde lette Hverv, at give Kongen et fuldstændigt Referat af den tyske Regerings Henvendelse og dens militære Betydning, og af hvad der maatte blive omstændeligere, af den foretagne Forhandling, hvilket jo maatte ske med ligelig Fremhævelse af Grundene for og imod den danske Mineudlægning. Kongen spurgte om alt og satte sig ind i baade de politiske og militære Synspunkter. Og derefter tog Majestæten sin Beslutning, urokkelig i sin Overbevisning om, at trods en vis udenrigsk Fare, idet den danske Mineudlægning utvivlsomt ikke vilde blive vel modtaget af Tysklands Fjender, og skønt den næppe kunde ventes at tiltale den nationale Stemning her i Landet, vilde Valget af Udlægning fra vor Side blive til Landets Gavn, maaske til dets Frelse. Det er umuligt at vurdere højt nok, hvad denne Kongens uden nogen Vakling fastholdte Opfattelse, der faldt sammen med Forsvarsministerens og enkelte andre af Ministrenes samt de militære Myndigheders faste Overbevisning, kom til at betyde for Danmark. Men Majestæten udrettede endnu mere, hvad ogsaa Udenrigsminis-

teren meddeler; i et Telegram eller Brev til den engelske Konge redegjorde vor Konge for det Hensyn, som Danmarks udsatte Stilling, og dets truede Grænse krævede. Det fortjener dyb Taknemlighed fra alle Danske at Kong George og hans Premierminister viste sig mildt forstaaende i Svaret. Kong Christians personlige Forhold til det engelske Kongehus kom saaledes Danmark til megen Nytte.

De bevægede Forhandlinger fik først deres Afslutning ud paa Aftenen. Maaske var den trufne Afgørelse den afgørende Begivenhed under Verdenskrigen for Danmarks Vedkommende. Ved at udlægge Spærringen forhindredes, at Tyskland foretog den, hvilket ikke kunde gøres uden at krænke Danmarks Neutralitet.

Eskadren blev nu fordelt i 2 Eskadrer og den flydende Defension. Den ene af Eskadrerne stationeredes i Sundet, den anden i Store Bælt. De ældre Skibe dannede den flydende Defension ved København. Endvidere blev der foretaget en væsentlig Udvidelse af de landmilitære Foranstaltninger. Der blev nu indkaldt en langt større Styrke. Den 7. August talte Styrken under Fanerne: paa Sjælland 47,300 Mand, i Jylland-Fyn 10,400 Mand, ialt c. 58,000 Mand.

Den 8. August var en Spærring paa godt 300 Miner udlagt saavel N. som S. for Færgeruten mellem Korsør og Nyborg, hvorved denne sikredes, samt i Omø Sund. Antallet af Miner forøgedes efterhaanden til ca. 550. I Lille Bælt udlagdes ligeledes Miner paa dansk Søterritorium, og en mindre Styrke fik Station i Assens. Minerne blev udlagt, og Forsvarsminister Dr. Munch gav Ordre til, at Flaaden skulde forsvare dem mod Angreb.

Skæbnen vilde altsaa nu, at den Mand, Dr. Munch, der i Aarene før Krigen havde udformet det radikale Partis Protest-Doktrin, og hvis hele udenrigs- og militærpolitiske Propaganda var baseret paa, at Danmark i Tilfælde af Neutralitetskræn-

kelse kunde nøjes med at protestere, at han blev en af de første, der gav blankt op og erkendte, at stillet ind i Livets Virkelighed brød Skrivebordets og den ansvarløse Agitations Protest-Doktrin sammen. Det maa erkendes, at da Doktoren først en Gang havde opgivet sin udenrigspolitiske Livsanskuelses Hovedpunkt, lod han hele Herligheden gaa over Bord. Han gav endog stiltiende Tilslutning til Viceadmiralens Opfattelse, at saalænge indtil der fra Regeringens Side maatte foreligge anden skriftlig Ordre, maatte Admiralen ansé Forsøg paa Landsætning af større fjendtlige Troppestykker paa Sjælland som Angreb, der uden nærmere Ordre vilde være at modgaa med alle til Raadighed staaende Midler.

Det blev altsaa dansk Radikalismes Standpunkt første Gang, Dr. Munchs Protest-Doktrin blev sat paa Prøve.

Den 28. August havde jeg den Glæde fra Marineministeriet at modtage følgende Skrivelse:

Til

Chefen for Orlogsværftet.

Ministeriet skal herved udtale for Hr. Kontreadmiralen og Orlogsværftets Korps- og Afdelingschefer sin fulde Anerkendelse af det betydelige Arbejde, der er præsteret fra Orlogsværftets Side ved Sikringsstyrkens Formering og Minespærringernes Udlægning, og af den Dygtighed, Hurtighed og Præcision, der er lagt for Dagen ved Arbejdets Udførelse.

Ministeriet skal særlig rette denne Anerkendelse til Hr. Kontreadmiralen for den Omsigt og Akkuratesse, hvormed hele Arbejdet har været planlagt og er bleven gennemført.

P. Munch.

Denne Skrivelse paategnedes straks til Efterretning for alle Værftets Myndigheder med Tilføjende, at jeg i Dag paa de Herrers og egne Vegne personlig havde bragt Ministeren en Tak for Anerkendelsen.

Verdenskrigen gik sin sørgelige og blodige Gang, jeg skal

som tidligere nævnt ikke komme ind paa en Redegørelse for denne gigantiske Kamp. I kender den jo allesammen gennem, hvad der daglig forelaa for Offentligheden i Pressen, og en Redegørelse vilde desuden ligge udenfor disse Erindrings Omraade. Jeg skal kun i store Træk anføre de vigtigste af de Foranstaltninger, som Varetagelsen af Sikringsstyrkens Opgaver under de usikre Forhold efterhaanden medførte for Ledelsen herhjemme, og som Regeringen saa sig nødsaget til at foretage under Pres udefra i Folket. Den vigtigste af disse Foranstaltninger for Hærens Vedkommende var at Kjøbenhavns Befæstning blev sat i Forsvarsstand. Forskellige Anlæg ved Limfjorden foretoges. Imidlertid kom Spørgsmaalet om, hvorvidt Kjøbenhavns Befæstning var tilstrækkelig overfor en med langtrækkende Skyts forsynet Angriber, efterhaanden mere og mere i Forgrunden og førte i 1915 til Anlægget af den saakaldte Tunestilling mellem Roskilde Fjord og Køge Bugt for at kunne hindre en eventuel Fjendes Fremtrængning mod Hovedstaden fra Syd og Vest. I Tilslutning til Arbejderne i Tunestillingen blev der truffet Forberedelser til hurtig Udførelse af Arbejder, der skulde bidrage til at vanskeliggøre en fjendtlig Overgang over Roskilde Fjord.

Hærens Materiel blev væsentlig forøget og forbedret. Det siger sig selv, at Sikringsstyrken og de Foranstaltninger, der fulgte med, kostede Landet betydelige pekuniære Ofre. Disse store Udgifter var imidlertid smaa i Forhold til, hvad en Krig vilde have kostet Landet.

Da Danmark var Nabo til en af de krigsførende Sømagter og grænsede op til de Farvande, der efter al Sandsynlighed maatte blive Krigsskuepladsen, var det nødvendigt at træffe alle de Foranstaltninger, der stod i Landets Magt, til at udføre Neutralitets- og Sikringstjenesten i vore Farvande. Saa godt som hele Søværnets Materiel og Personel saavel af Linien som af Reserven blev anvendte. Materiellet bestod af 4 Kystfor-

svarsskibe, 2 Krydsere, 42 Torpedo- og Patrouillebaade, 12 Undervandsbaade, 3 Mineskibe, 5 Minekraner, 17 Stations- og Inspektionsskibe samt Kanonbaade, foruden Kaserne- og Værkstedsskibe samt mindre Fartøjer til forskelligt Brug. Endvidere 27 Flyvebaade.

Der blev i Krigens Løb foretaget ikke faa saavel forsættelige som ufrivillige Neutralitetskrænkelser, som dog paa ganske enkelte Undtagelser nær blev behandlede paa en saadan Maade, at ingen af de krigsførende Magter følte sig brøstholdne. Endel af dem førte til Internering af saavel Fartøj som Besætning, herimellem 17 tyske og engelske Luftfartøjer. Den alvorligste af disse Affærer var Beskydningen af en engelsk Undervandsbaad E. 13 af en tysk Jager paa dansk Søterritorium. Denne Undervandsbaad kom under et Forsøg paa om Natten gennem Flinterenden at naa ned i Østersøen paa Grund ved Svaneklapperne tidlig om Morgenen og blev, indtil danske Torpedobaades Tilstedekomst og Protest, beskydt af en tysk Jager. Følgen af denne grove Neutralitetskrænkelse var at Baaden blev ødelagt og 15 Mand af den 29 Mand store Besætning blev dræbt. De Døde, hvoraf nogle var blevne dræbt under Forsøg paa at redde sig i Land ved Svømning, blev samme Aften indbragt til Marinehospitalet. Baaden og den resterende Del af Besætningen blev interneret, og Tyskland gjorde en uforbeholden Undskyldning for det skete.

Kisterne med de Dræbte overførtes til Eksercerhuset paa Orlogsværftet. Her afholdtes der nogle Dage efter en af Værftet ordnet smuk Sørgehøjtid, hvor den engelske Legationspræst Mr. KENNEDY assisterede. Højtiden overværedes af Forsvarsministeren, de højeste militære Myndigheder og Ministrene for de fremmede Legationer for de allierede Stater. Efter Sørgehøjtiden blev Kisterne baaret af danske Orlogsmatroses over til Dokøen og ombord i Dampskibet »Vidar« af Det forenede Dampskibsselskab, i hvis Agterlast der var indrettet et Slags

Kapel, hvor Kisterne blev hensat. »Vidar« afsejlede derefter til England, ombord medfulgte en af vore Søofficerer som Repræsentant for den danske Marine.

For Orlogsværftets Vedkommende medførte Krigen en stor og omfattende Virksomhed. Ca. 75 Skibe og Fartøjer, der til dels var gamle, skulde holdes under Kommando, have den nødvendige Vedligeholdelse, have eventuelle Havarier hurtigst udbedrede. Ammunitionsbeholdninger og andre Beholdninger af enhver Art, af hvilke Forbruget paa Grund af Krigens uventede Udstrækning blev langt større end nogen havde tænkt sig, skulde vedligeholdes og skaffes tilveje trods Blokade og alle de andre Vanskeligheder, der lagdes i Vejen for vor Handel og Skibsfart. Det var ikke alene de rent militære Afdelinger paa Orlogsværftet, men ogsaa den tekniske Afdeling og Regnskabsvæsenet, der i disse Aar udførte et stort og godt Arbejde, og derved viste, at den ved Søværnslovene af 1880 og 1909 givne Organisation af Værftet havde været fortrinlig. Orlogsværftet høstede ogsaa fortjent Anerkendelse for sit Arbejde i disse Aar.

Ved Nytaarskuren paa Amalienborg den 4. Januar 1915 udtalte Hans Majestæt Kongen overfor mig sin Anerkendelse af den Hurtighed og Akkuratesse, hvormed Orlogsværftets Klargøring af Flaaden var foregaaet, og af den Forudseenhed og Omsigt, hvormed Ledelsen af Arbejderne var foretaget. Majestæten havde kun hørt én Mening i saa Henseende; ved egne Besøg paa Værftet havde han ogsaa ved Selvsyn erfaret, at alt var i den bedste Orden.

Denne anerkendende Udtalelse af Kongen var det mig en stor Glæde at modtage, og at lade gaa videre til Korps- og Afdelingscheferne til allerunderdanigst Efterretning.

Den store blodige Verdenskrig gik sin Gang uden Udsigt til en snarlig endelig Afslutning, og jeg skulde ikke som tjenstgørende opleve denne. I Lov om Søværnets Ordning af 30. Sep-

tember 1909 var nemlig den for Kontreadmiraler fastsatte Aldersgrænse 65 Aar, og jeg vilde jo den 16. September 1915 naa denne Alder. Jeg traf derfor i Sommerens Løb mine Forberedelser til den forestaaende Forandring i min Tilværelse, til Afslutning af min over 45aarige Tjeneste som Officer i Søofficerskorpset, en Gerning, som jeg gennem de mange Aar udelukkende havde ofret al min Kraft og Evne.

Den 9. August aflagde Hs. Majestæt Kongen et længere Besøg paa Orlogsværftet. Kongen bar Admiralsuniform og ankom i Bil til Værftsbroen, han var ledsaget af Jagtkaptajnen, Kommandør Grove og Adjutant, Kaptajn Baron Gyldenkrone. Her modtog jeg med Stabschef og Adjutant Majestæten, der hilste hjerteligt paa mig, hvorefter der foretoges en Vandring gennem Værftet med Besøg i forskellige Værksteder, hvor der under de nuværende Forhold arbejdedes med fuld Kraft. Ligeledes aflagdes Besøg ombord i den første paa Værftet byggede Undervandsbaad »Ægir« samt ved Bedingerne, hvor Kystforsvarsskibet »Niels Juel« og nogle Undervandsbaade var under Bygning.

Besøget sluttede paa Kasernen, hvor Mandskabet var opstillet til Parade, Kasernekommandanten, Kommandør Amundsen, udbragte et »Hs. Majestæt Kongen leve«, der ledsagedes af Mandskabet med kraftige Hurraraab. Saa skete den store og for mig glædelige Overraskelse. Hs. Majestæt overrakte mig foran Mandskabets Front med nogle smukke Ord Storkorset af Dannebrog, og bevæget takkede jeg ham for denne sjældne Udmærkelse.

Hermed sluttede Besøget, ved hvilket jeg for sidste Gang som Chef for Orlogsværftet havde gjort Honnør for min Konge.

Nogle Dage før min Fødselsdag fik jeg saa følgende Skrivelse fra Marineministeriet:

»Paa Ministeriets allerunderdanigste Forestilling har det allernaadigst behaget Hans Majestæt Kongen at meddele Hr. Kontreadmiralen paa Grund af naaet Aldersgrænse Afsked i

Naade fra den 16. September d. A. at regne med Pension efter Pensionsloven samt at bemyndige Ministeriet at tilkendegive Hr. Kontreadmiralen Hans Majestæts allerhøjeste Anerkendelse af og Tilfredshed med Deres lange og udmærkede Tjeneste.

Hvilket herved meddeles Hr. Kontreadmiralen til allerunderdanigst Efterretning, idet den for Dem allerhøjst udfærdigede Afsked vedlægges.

P. Munch«.

I Anledning af Chefskiftet paa Orlogsværftet fremkom der i Hovedstadspressen (Berlingske Tidende, Nationaltidende, Politiken, Kjøbenhavn, Vort Land, Illustreret Tidende, Hver 8. Dag og Illustreret Familiejournal) sympatiske Indlæg over min Gerning gennem de mange Aar i Marinens Tjeneste — til min store Glæde kun Ros og ingen Mislyd gennem dem alle. Jeg skal her anføre Uddrag af enkelte af disse Indlæg.

»Nationaltidende« skrev bl. a.: I de 14 Aar Admiral Zachariae har beklædt sit ansvarsfulde Embede, har han forstaaet at forskaffe sig baade Respekt og Anseelse. Hans aldrig svigtende Retfærdighedsfølelse, hans joviale Fremtræden, hans personlige Dygtighed og Kundskabsfylde gjorde ham særlig skikket til denne Post, hvor saa mangfoldige og forskelligartede Traade løb sammen. Han vaagede over Marinens Anseelse, uden at forfalde til Pedanteri, og hans repræsentative Evner gjorde ham det let at varetage de Værtpligter, som fulgte med Embedet.

»Berlingske Tidende« havde et langt Referat af hele min Virksomhed i Marinens Tjeneste, jeg skal kun anføre Slutningen: »For den Omorganisation af vort Søværn, der har fundet Sted, har Admiral Zachariae selv i betydelig Grad Æren. Ved sin omfattende og indgaaende Viden og sin rige Erfaring har han været Ministeriet en fortrinlig Støtte, ligesom han, der paa én Gang var en elskværdig og myndig Mand — samt en overordentlig rettænkende Karakter — i det Hele maa siges at have haft særlige Betingelser for at bestride Embedet som Værfts-

chef, der medfører Berøring med saa mange forskellige Embedsmænd og Korps«.

Og paa selve Afskedsdagen skrev »Berlingske Tidende« bl. a.: »Gennem hele sin Officerstid og som Departementschef i Marine-ministeriet vandt Admiral Zachariae Anerkendelse som en fremragende administrativ Dygtighed. Da han af daværende Marineminister Jöhnke — med Forbigaaelse af flere — blev udnævnt til Chefposten, vakte det derfor heller ingen Forbavselse. Gennem Aarene har Admiral Zachariae varetaget den mangesidige Virksomhed saaledes, at han vandt Navn som en af de dygtigste og humaneste Chefer, Orlogsværftet har haft. Ikke alene som militær Chef for Værftet, men ogsaa som Leder af de mange Anlæg og Anliggender har Admiralen vist sig som den rette Mand«.

Ogsaa »Politiken« og de øvrige ovennævnte Blade havde meget anerkendende Indlæg om min nu afsluttede Gerning, og fra mange Kolleger af Flaade og Hær og fra et stort Antal Venner og Bekendte modtog jeg Breve med smukke og mig kærkomne Afskedsord.

Den 9. havde jeg en Afskedsmiddag i Hjemmet paa Søkvæsthuset for Værftets Officerer og Embedsmænd, ved hvilken jeg i en Tale takkede dem for dygtigt og elskværdigt Samarbejde gennem de mange Aar. Denne Tale besvaredes i smukke og anerkendende Ord af Chefen for Værftets Regnskabsvæsen, Kommandør Schoustrup.

Om Morgenen d. 16. udsendte jeg til alle Korps- og Afdelingschefer og overordnede Myndigheder paa Værftet et trykt Cirkulære, saalydende:

Til

Alle paa Orlogsværftet.

Naar jeg idag efter 14 Aars Virksomhed som Chef for Orlogsværftet træder tilbage fra denne Stilling, føler jeg Trang til at bringe alle herude, fra den højeste til den laveste, min hjerteligste Tak for, hvad hver især i dette Tidsrum har ydet og bidraget

til, at Værftet kunde staa som den Mønstervirksomhed, som det bør være. Jeg takker for den Ro og Fordragelighed, der har været herskende herude i min Tid, for det gode og dygtige Arbejde, som er udført fra alle Sider, og for den Arbejdsflid og Udholdenhed, som er udvist, særlig i det sidst forløbne alvorlige Aar, og som har gjort det muligt stedse at holde Flaaden i god og brugbar Stand. Jeg tager med mig herfra Mindet om en lys og lykkelig Afslutning paa min lange Arbejdsdag, og idet jeg siger Dem alle et hjerteligt Farvel, føjer jeg hertil Ønsket om, at Lykke og Velsignelse maa følge Dem gennem de kommende Tider.

Orlogsværftet, den 16. September 1915

G. H. R. Zachariae.

Lidt efter Kl. 9 indfandt jeg mig i Administrationsbygningen, hvor jeg tog Afsked med Personalet. Derefter modtog jeg min Alløser, Kontreadmiral Nyholm, og overgav Kommandoen over Værftet til ham. Imidlertid havde en Æresvagt med Hornblæser og under Officerskommando taget Opstilling ved den Landgangstrappe, hvor min Dampbarkas afventede min Tilbagekomst. Her samledes efterhaanden alle Værftets Myndigheder. Kl. 10 forlod jeg Administrationsbygningen, ledsaget af min Adjutant, Kaptajn Zieler. Ved Ankomsten til Trappen afgav Æresvagten Honnør med præsenteret Gevær og de reglementerede Honnør-signaler. Saa tog jeg en bevæget Afsked med de fremmødte Myndigheder, passerede Æresvagtens Front og svingede til Afsked med Haanden, og raabte: »Lev vel, allesammen«, og begav mig ned ad Trappen til min Barkas. Paa Trappens nederste Trin stod den nye Værftschef, som her tog den endelige Afsked med mig.

Dampbarkassen lagde fra, og jeg sejlede, lidt beklemt om Hjertet, for sidste Gang bort fra det Sted, hvor jeg gennem de mange Aar havde haft min daglige Gerning.

Tilbage stod endnu Afskedsmeldingerne i Marineministeriet

og ved Søofficerskorpset samt en Afskedsaudiens hos Hans Majestæt Kongen, som alt forløb paa smukkeste Maade.

Dagen efter min Afskedigelse var jeg indbudt af de overordnede Myndigheder paa Værftet samt Officerer fra Marineministeriet til en Afskedsmiddag i Søofficersforeningen. Det blev en smuk og stemningsfuld Fest, de meget elskværdige, men blot for anerkendende Udtalelser, som faldt fra flere Sider, var mig til stor Glæde og gik mig til Hjertet, og mine Medarbejdere kunde ikke have givet mig en smukkere og rigere Afslutning, end de gjorde.

Ved Festen blev der afsunget en Sang, hvori der baade var Poesi, Værftsluft og Morsomheder. Den gjorde stormende Lykke, og jeg kan ikke dy mig for at optage den i mine Erindringer. Sangen var saalydende:

Melodi: Ship ohøj.

Jeg er en gammel Ankersmed af Holmens faste Stok,
Som Kongen og vort Land
Har tjent fra jeg blev Mand.
Nu Skuden bliver gammel — er knap værd at ta' i Dok.
Jeg stavrer rundt og lever mest i gamle Minders Flok.
Minderne om Orlogsværftet
Med de rappe Hammerslag.
Der er frit paa Orlogsværftet
Under gamle Danmarks Flag.
Fortid taler
Fra Kanaler,
Fra de gamle Elmetræer.
Under Holmens Chef enhver
Trækker glad i Arbejdsklæ'r.
Holmens Chef! Holmens Chef!

Naar Solen skinner varmt, jeg gaar mig tit en Tur derud,
Og ta'r et lille Vy
Af al det hersens ny,
Saa møder jeg min gamle Ven, ham Regnskabschefens Bud,
Som gaar og luffer Puddelhund (hvor sér den Hund dog ud).
Minderne om — — —

Fabrikkontoret husker jeg, fra jeg blev Svend saa grejt,
Det var jo længe før'n
Ham, Tuxen — Direktør'n.
Nu har de andre Titler, men det gaar nok helt all right,
Skønt Værftets Ingeniører nu benævnes black and white.
Minderne om — — —

Tænk »Sjælland« har de hugget op, og bortsolgt ved Auktion.
De nu Kaserne har
Med »Biograf« saagar
Men tænk, hvor maa de savne gamle »Sjælland«s Gallion
Med Dagsavis og Plads til mindst halvanden Bataillon.
Minderne om — — —

Og traadløs Telegraf de har, det har jeg ogsaa sét.
Han nikkede til mig, Vøltz,
For vi har lige mødt's.
Paa Dokø'n mødte Saabye jeg — en noget svær Atlet,
Han er vist det, de kalder »to og fyrre centimet«.
Minderne om — — —

Tænk, Værftets Telefon forleden Dag jeg ringed paa,
Men Kors, hvor blev jeg skræmt,
En Stemme lød bestemt.
Den nye Værftschef selv Centralen nu maa forestaa
Og svared »Nyholm« paa mit Ring — jeg laa den atter paa.
Minderne om — — —

At være Værftschef er vistnok nu ej saa ganske let,
Selv Admiralen maa
Paa Maling sig forstaa.
Og »Overtimer« tit han har — han maa dog tjene net,
Selv Sommeraft'ner træffes han med Pensel og Palet.
Minderne om — — —

Nu gaar han bort fra Værftet efter fjorten lange Aar,
Chaluppen før idag
For sidste Gang hans Flag.
Jeg ved, han ofte længes vil — tilbage Tanken gaar —
Og alle vi, der kendt ham har — lidt vaadt i Øjet faar.
Minderne om Orlogsværftet
Med de rappe Hammerslag.
Der er frit paa Orlogsværftet
Under Danmarks gamle Flag.
Fortid taler
Fra Kanaler,

Fra de gamle Elmetræer.
Under Holmens Chef enhver
Trækker glad i Arbejdsklæ'r.
Holmens Chef! Højt Hurra!

Sangen var skrevet af daværende Kaptajn, Baron Schaffalitzky de Muckadell.
For at kunne goutere Morsomhederne i den, maa man jo have intimere
Kendskab til Forholdene ude paa Værftet dengang, og det har jo mine
Børn ogsaa.

Jeg var nu altsaa Privatmand og skulde ordne min Tilværelse med de nye Forhold for Øje.

Som nævnt i det foregaaende havde jeg i Sommerens Løb truffet forskellige Forberedelser i saa Henseende, først og fremmest havde jeg søgt at finde en passende Bolig, da vi jo ved min Afskedigelse skulde frallytte vor store repræsentative Tjenestebolig paa Søkvæsthuset. Vi var jo blevet forvænte her, ogsaa med at have Have, og da min Hustru og jeg begge var Elskere af Naturen og ikke kunde tænke os at bo i en Gade og kun at have Udsigt til Murstenene paa den anden Side af Gaden, saa havde vi besluttet os til at søge ud paa Landet i Hovedstadens Nærhed.

Paa mine Udflugter i dette Øjemed i Omegnen norden for Hovedstaden var jeg bleven opmærksom paa en Villa med Navnet »Trianglen« i det nordvestlige Hjørne af Bernstorff Parken, som havde en idyllisk Beliggenhed, omgivet af Park og Marker. Jeg bragte i Erfaring, at Villaen tilhørte Hs. kongelige Højhed, Prins Valdemar, og var midlertidig udlejet til en fhv. Gaardejer, der ventede paa at købe Gaard paany. Da Bestyreren af Prinsens Ejendomme, Kammerherre Sophus Hennings, var en Ungdomsven af mig, henvendte jeg mig til ham for at faa nærmere Oplysninger om dette Forhold, og han meddelte mig, at bemeldte Gaardejer lejede Villaen, saavidt jeg husker, for en Maaned ad Gangen, og at han nogle Gange havde ønsket Nedsættelse af Lejen paa Grund af de Forsvarsforanstaltninger

(Løbegrave og et Batteri i Parken tæt ved Villaen), som var projekterede og delvis under Arbejde. Kammerherren var derfor ked af denne Lejer, og han vilde gerne sige ham op, naar jeg vilde overtage Villaen som stadigere Beboer. Min Hustru og jeg tog derefter derud og besaa Lokaliteterne, som vi fandt meget tiltalende og af passende Størrelse for os. Jeg meldte mig derfor som Lejer fra Oktober Flyttedag, og fik Boligen overdraget fra dette Tidspunkt.

Det faldt jo lidt trangt at forlade vort smukke Hjem paa Søkvæsthuset, men det hjalp jo paa dette, at vi havde været saa heldige at have fundet et andet smukt Hjem, som indeholdt 11 Værelser, og som kunde rumme alle vore mange og store Møbler. Der var blevet indlagt elektrisk Lys til os, og der fandtes et stort Køkken, Badeværelse, Pulterkammer og W. C. Og saa den smukke Beliggenhed i de landlige Omgivelser.

Jeg husker Slutningen af et Brev, jeg skrev til en af mine Kammerater, efter at vi var flyttet ud:

»Udenfor vore Vinduer gaar Bonden bag Ploven, og Kragerne slaar ned i den nyløjede Fure for at snappe Ormene. Saa langt Øjet rækker ser vi Mark og Skov. Her er herligt herude, og jeg tror, at Du ogsaa vilde kunne skatte en saadan Tilværelse udenfor Brostenene«.

To af vore Børn, Datteren Maggie og Sønnen Willy flyttede med os ud til Villaen. Maggie var fremdeles ansat i Kommunens statistiske Kontor paa Raadhuset, og Willy som i 1914 havde taget sin teologiske Embedseksamen, havde som foreløbig Virksomhed overtaget nogle Lærerposter ved københavnske Skoler. Vor ældste Søn, Ingeniøren Hugo, havde fratrukket sin Stilling som Driftsbestyrer i Siam Electricity Company i Bangkok i 1912 og havde faaet Ansættelse i den siamesiske Stats Tjeneste som Ingeniør ved Jærnbannerne, og vor Søn Poul, som efter at have været Kandidat ved kirurgisk Afdeling paa Frederiksberg Hospital fra 1909—12, 2. Reservelæge fra 1912—14,

var blevet 1. Reservelæge i 1915 og boede ude paa Hospitalet. I Forbindelse med disse Stillinger havde han været Reservelæge i Marinen fra 1909—1915.

Efter at være kommet i Orden i det nye Hjem skulde jeg — fuldt arbejdsdygtig som jeg jo var — skaffe mig nogen Beskæftigelse udover det at plante Kaal i min Have. Kort før vi flyttede ud, havde min Ven, Provst Fenger, søgt mig, for at formaa mig til at overtage Gerningen som Formand i Bestyrelsen og administrerende Direktør for Admiral J. B. Winterfeldts Stiftelse »Trøstens Bolig«. Denne Stiftelses Hensigt og Formaal var dels at skaffe smaatstillede værdige Enker og ugifte Kvinder Husly for en taalelig Leje, og dels at kunne ved Understøttelse fra Stiftelsen formilde værdige gamle Kvinders tunge Kaar i Alderdommens sidste Dage. Formandsstillingen var bleven ledig ved Dødsfald, og Provst Fenger, som var det ældste Medlem af Bestyrelsen, havde midlertidig varetaget Formandens Gerning, men følte sig ikke skikket dertil og havde ej heller Tid dertil, paa Grund af sit store og anstrængende Arbejde som Holmens Provst.

Jeg havde imidlertid andre Planer for Anvendelsen af min Tid og var desuden meget utilbøjelig til at paatage mig det omhandlede Hverv. Jeg kunde ikke forlige mig med den Tanke at skulde have Overtilsynet med ca. 90 gamle Kvinder, og jeg sagde derfor til Provsten, at jeg ikke saa mig i Stand til at imødekomme hans Henvendelse. Men Provst Fenger var ikke den Mand, som paa Grund af Modstand opgav at søge gennemført, hvad han havde foresat sig at udvirke. Kort Tid efter kom han igen med en fornyet Henvendelse til mig, og han helmede ikke, før han havde faaet mig overtalt til at imødekomme hans Anmodning.

Det var jo en filantropisk, ulønnet Gerning, som jeg havde paataget mig, men foruden det filantropiske Hensyn var der ogsaa et andet Moment, som bidrog til min Imødekommenhed.

Det var Hensynet til, at den i Aaret 1805 af den gamle, ædle og rettænkende Admiral Jørgen Balthasar Winterfeldt oprettede Stiftelse burde til Minde om ham, og ved dens Beliggenhed i Dele af det gamle Nyboder om muligt forblive under maritim Ledelse.

Det viste sig imidlertid efter min Overtagelse af Administrationen, at der henlaa et Arbejde for mig af betydelig større Omfang, end jeg havde tænkt mig. Der var nemlig ikke god Orden i Stiftelsens Sager, der maatte træffes Dispositioner til en bedre Anbringelse af Stiftelsens Formue og Regler for den aarlige Regnskabsaflæggelse fastsættes. Af Arkivet fandtes kun enkelte Rester, og Forhandlingsprotokol var ikke ført i de sidste Aar. Heldigvis fandtes den gamle Forhandlingsprotokol, saa at jeg ved Studium af denne kunde faa et omtrentlig Overblik over Forholdene og Stiftelsens Udvikling gennem den Tid, som var forløbet siden dens Oprettelse. Jeg skal ikke komme nærmere ind paa alt dette, men indskrænke mig til følgende.

Et Spørgsmaal tog mig lang Tid og skaffede mig meget Arbejde at komme til Bunds i, nemlig de Forpligtelser, som paahvilede Stiftelsen i Henhold til Bestemmelserne i de Legater og Dotationer, som var skænkede den fra dens Planlæggelse og til Nutiden. Det lykkedes mig efter en gennemgaaende Undersøgelse af den gamle Bestyrelsesprotokol, Regnskaber, Optegnelser og andre Aktstykker fra det eksisterende af Stiftelsens Arkiv, at faa udarbejdet en Oversigt over dette Forhold. Forpligtelserne var for en stor Del ikke overholdt efter deres oprindelige Bestemmelse, og der var disponeret over de gennem Legater og Dotationer indkomne Midler paa en anden Maade, bl. a. til fremme af Boligsagen.

Stiftelsen ejede 2 Ejendomme, en i Klerkegade og en i Hindegade. Denne sidste var bygget i 1909, den var bygget som Erstatning for det Hus, hvori Admiral Winterfeldt i 1805 paa-

begyndte sin Barmhjertigheds Gerning. Dette var ikke mere tidssvarende og stærkt medtaget af Tidens Tand. Det blev nedrevet, og paa Grunden opførtes Erstatningsbygningen.

Som nævnt blev der af Legatmidlerne ydet Bidrag til Fremme af Boligsagen. Dette var jo ikke hensynsfuldt overfor Legatstifterne, og da Legatsagen i Stiftelsens kongelig stadfæstede Fundats var en med Boligsagen ligeberettiget Faktor, fik jeg Bestyrelsens Tilslutning til efterhaanden at gennemføre de os i sin Tid paalagte Forpligtelser paany.

Efter at de fornødne Ændringer paa disse forskellige Omraader var sat i Gang, fik jeg mere Tid til anden Virksomhed ved Siden af Ledelsen af den daglige Drift og Tilsynet med de gamle Beboere og deres Forhold i al Almindelighed. Som jeg ovenfor har antydnet, havde jeg jo, da Provst Fenger fik mig overtalt til at overtage Gerningen i Stiftelsen, andre Planer for Anvendelsen af min Tid under mit Otium. Jeg havde nemlig lidt Kunstnerblod i mine Aarer, og min Trang til at faa mine Evner i saa Henseende udviklede og lære at male, havde allerede i min Kadettid givet sig et første Udslag. Igennem en Vinter havde jeg faaet Adgang til et mindre Kursus i Oliemaling paa daværende Marinemaler Carl Baagø's Atelier. Det var kun om Søndagen, at jeg kunde stille paa Atelieret, og det blev paa Grund af forskellige Forhindringer ikke mange Søndage, jeg kunde arbejde deroppe. Men jeg fik dog lidt elementær Kundskab i Faget tillivs, jeg lærte at kende Farverne, deres Behandling og Blanding, lærte Behandlingen af Malerkasse, Palet og Pensler og alle de øvrige Hjælpemidler til Arbejdets Udførelse, og jeg fik ogsaa kopieret nogle mindre Billeder under fornøden Vejledning. Siden da kunde der gaa Tider mellem at jeg fik Penslen i min Haand, men jeg førte dog altid, efter at jeg var bleven Officer mine Malersager med mig paa mine Rejser tilvands og tillands, skønt det var sparsomt, at jeg fik Lejlighed til at bruge dem.

Jeg tog nu fat og begyndte paa egen Haand at male efter Naturen, malede Skitser af det skønne Landskab i Omegnen af vor Bolig, kopierede nogle Portrætter nede i Fredensborg hos en Bekendt af mig, Kunstmaleren Hans Nicolai Hansen og naaede virkelig godt fremad i malerisk Opfattelse og Brugen af Pensel og Farver samt fik mere og mere Lyst til at udvikle mig videre i kunstnerisk Retning. Jeg kom da paa den Tanke at søge om Tilladelse til at gennemgaa Malerklassen paa det kongelige Akademi for de skønne Kunster paa Charlottenborg for at faa en grundig Vejledning i alle Enkeltheder. Men inden jeg havde faaet forberedt det fornødne i saa Henseende, skete der noget, som brat standsede mig i Gennemførelsen i dette mit Ønske, jeg fik ikke Lov til at nyde mit Otium i Ro.

Det var i Foraaret 1916, at man fra den danske Regerings Side havde taget sig for at yde et Bidrag til at afbøde og mildne noget af den Ulykke, Krigen havde i sit Følge, ved at huse og forpleje syge Krigsfanger. Ved Siden af den Hjælp, der fra selve de krigsførende Lande ydedes Landsmændene i Fangenskabet, blev der af flere af de neutrale Lande ydet et stort og menneskekærligt Hjelpearbejde. Eksemplet var givet af Schweiz, hvor man anvendte de store Turisthoteller, der stod fuldstændig tomme, til Lazaretter og Forplejningsanstalter for syge Krigsfanger, i lige stort Antal fra de to krigsførende Magtgrupper. Da Boligforholdene herhjemme gjorde det umuligt at anvende allerede eksisterende Bygninger til Anbringelse af Krigsfanger, maatte der først og fremmest tænkes paa, hvorledes man skulde skaffe Fangerne Tag over Hovedet, og man kom da til det Resultat, at der burde foretages en Hospitalisering af Patienterne, saaledes at disse anbragtes i Lazarettejlre, hvor der kunde gives dem hospitalsmæssig Pleje.

Efter at der var opnaaet Enighed om, at Danmark burde modtage et vist Antal syge Krigsfanger til Hospitalisering, nedsattes der i Juni Maaned et foreløbigt Udvalg, bestaaende af

Professorerne K. FABER, ERLANDSEN og LUNDBY samt af Dr. med. TH. MADSEN til Forberedelse af Planens Gennemførelse. Folketingets og Landstingets Finansudvalg gav deres Samtykke til at der af Statskassen stilledes de fornødne Pengemidler til Disposition, og gennem Udenrigsministeriet skete der Henvendelse til de krigsførende Magter med Tilbud om Hospitalisering af ca. 1200 syge Krigsfanger fra hver Side. Tilbudet blev med Tak modtaget af Tyskland, Østrig-Ungarn og Rusland, medens Vestmagterne — af Hensyn til Transportvanskelighederne — ikke mente at kunne gøre Brug af det, idet de dog samtidig udtalte deres Paaskønnelse overfor den danske Regering.

Imidlertid havde det forberedende Udvalg endt sine Arbejder og afgivet Indstilling om, at der byggedes 2 Lazarettejlre, hver beregnet paa at rumme ca. 1200 Patienter. Sagen var herefter moden til at træde ud i Livet.

Saa fik jeg en Dag en Anmodning fra Udenrigsminister Erik Scavenius om at søge ham i Ministeriet, da han gerne ønskede en Samtale med mig.

Ministeren meddelte mig, at Hospitaliseringssagen var lagt i hans Haand, og at han ønskede at nedsætte en Komité med den Opgave at lade opføre og indrette 2 Lazarettejlre og derefter at lede disses Administration og Drift. Han vilde sætte Pris paa, om jeg vilde overtage Formandsposten i denne Komité og spurgte mig, om jeg vilde være villig til at efterkomme dette hans Ønske.

Dette kom mig, som det vil være fremgaaet af det foregaaende, paa tværs med min egen Plan for Anvendelsen af min Tid. Men da det drejede sig om Udførelsen af et patriotisk Hverv, og da det var en ærefuld Anmodning, der var stillet til mig, mente jeg ikke at kunne undlade at imødekomme den modtagne Henvendelse.

I Slutningen af Juli nedsattes saa den danske Regerings Komité til Forplejning af syge Krigsfanger, til hvilken

det overdroges at gennemføre den ovenfor af Udenrigsministeren anførte Opgave. Komitéen var sammensat saaledes: Admiral G. H. R. Zachariae, Formand, og som Medlemmer Professor KNUD FABER, Direktør BENNY DESSAU, Kammerherre H. V. LINNEMAN og Direktør for Statens Seruminstitut, Dr. med. TH. MADSEN.

Denne Regeringshandling fik stor Tilslutning hos Offentligheden, det var jo en smuk og menneskekærlig Opgave, som vi ikke ret vel havde kunnet undslaa os for, og som det danske Folk med Glæde vilde hjælpe med til at løse. Ogsaa Komitéen fik en meget velvillig og anerkendende Omtale i Pressen.

Komitéen tog straks fat paa at finde egnede Pladser for Anlæggelsen af Lejrene. Den ene Lejrplads blev valgt i Statskoven Horserød Hegn, en Mil vest for Helsingør, og den anden i Jylland ved Hovedgaarden Hald i Nærheden af Viborg. Denne valgte Plads var den gamle Rytter-Lejrplads fra Hærens Lejrsamlinger ved Hald i Halvfjerdserne. Planerne til de to Anlæg blev under Samarbejde med Komitéen udarbejdet af Ingeniørkaptajn HOFF, og trods mange Vanskeligheder af forskellig Art fremmedes Arbejdet i Vinterens Løb med saa stor Hurtighed, at begge Lejre ved Foraarets Begyndelse stod rede til at modtage deres Beboere. Der var imidlertid truffet Bestemmelse om, at Horserød-Lejren skulde belægges med russiske Krigsfanger fra tyske og østrig-ungarske Fangelejre, Hald-Lejren med tyske og østrig-ungarske Krigsfanger fra Rusland.

Efter Komitéens Dannelselse var der i Christian IX's Palæ paa Amalienborg etableret et Centralkontor for Ledelsen af Lazaretlejrene. Herfra ledede jeg, bistaaet af Komitéens Medlemmer, det meget omfattende Administrationsarbejde og Forhandlingerne med udenlandske Myndigheder. I Overensstemmelse med den Ordning, der af nogle af de krigsførende Magter var truffet med Schweiz, skulde de syge Krigsfanger, som det drejede

sig om at modtage i Danmark, være saadanne, som led af forskellige medicinske og lettere kirurgiske Sygdomme, og om hvem det kunde forventes, at de ved Skiften af Opholdssted og ved passende Behandling kunde blive helbredede eller i al Fald faa deres Tilstand væsentlig forbedret. Derimod var det ikke Meningen at modtage haardtsaarede eller for stedse ukampdygtige Krigsfanger.

Arbejdet med de to Baraklejre var nu i fuld Gang trods Vanskelighederne paa Grund af den stærke Frost, de opførtes med Træbarakker og omfattede Lokaler til Behandling af medicinske og kirurgiske Sygdomme, en Isolationsafdeling for Infektionssygdomme og en Afdeling for Tuberkulose. Hertil kom Foranstaltninger til Desinfektion, Badeindretning, Lokaler til Administration, til Bevogtningsstyrken, en særlig Afdeling for syge Officerer etc. Af Hensyn til vort Ansvar for Fangernes Forbliven her i Landet maatte Lejrene organiseres paa militær Vis med en Lejrkommandant og fornøden Bevogtningsstyrke samt omgives med en Afspærring.

Samtidig paabegyndtes det store Arbejde med de talrige Forberedelser til Tilvejebringelsen af det til Lejrenes Drift og Betjening nødvendige Personale, til Ordningen af Lægespørgsmaalet samt til Ordningen af Forplejningsvæsenet i Lejrene og af Transporten af de syge Krigsfanger hertil. Ved Forhandling med Krigsministeriet blev følgende Officerer antagne til Lejrkommandanter og Lejrkaptajner, nemlig for Hald-Lejrens Vedkommende Oberst GIERSING og Kaptajn BARON WEDELL-WEDELLESBORG, og for Horserød-Lejren Oberst BRENDSTRUP og Kaptajn HJORTH. Endvidere fastsattes Størrelsen af Bevogtningsstyrken, til hver af Lejrene 1 Kompagni Fodfolk paa 100 Mand (Underkorporaler og Menige) med tilhørende Befalingsmænd. Stabsintendant SABRO stilledes til Raadighed til Ordningen af Forplejningsvæsenet og med Generallæge AMMENTORP blev der truffet foreløbige Forhandlinger vedrørende Transporten af de syge Fanger.

Dette er dog kun nogle Hovedpunkter angaaende de forberedende Ordninger. Foruden disse maatte der jo føres en lang Række Forhandlinger, ofte af en vanskelig Art, vedrørende Enkeltheder af forskellige Spørgsmaal.

Da jeg som Overleder havde et større militært Personale af Hæren under mig i Lejrene, maatte jeg jo have militær Kommandomyndighed over dette Personale, og jeg henvendte mig desangaaende til Marineministeriet. Paa mit Forslag derom ordnedes Spørgsmaalet paa den Maade, at jeg indkaldtes til midlertidig Tjeneste ved Søværnet fra den 1. Januar 1917 og stilledes til Raadighed for Udenrigsministeriet som Formand for den danske Regerings Komité til Forplejning af syge Krigsfanger. Samtidig klarede mit Forhold til de 2 Generalkommandoer saaledes, at jeg ikke stod i noget underordnet Forhold til disse, kun Bevogtningsstyrken kunde — efter Henvendelse til mig — inspiceres.

Som Overlæger i Lejrene antoges, til Hald-Lejren Lægerne LICHT (Tuberkulose Afd.), ABRAHAMSEN (Kirurgisk Afd.) og SCHRÖDER (Medicinsk Afd.) og til Horserød-Lejren Lægerne LUNDH (Tuberkulose Afd.), COLLIN (Kirurgisk Afd.) og TUXEN (Medicinsk Afd.) Apoteker etableredes i begge Lejre og Apotekere og Lejrinspektører ansattes.

Fra den 1. Marts blev Lejrens Befalingspersonale stillet til udelukkende Raadighed for Komitéen og den 20. Marts tog Officererne fast Ophold i Lejrene, og Klargøringen af disse blev fremmet saaledes, at alt burde være rede til de første Fangemodtagelser fra de første Dage i April.

Imidlertid var der truffet Foranstaltning til Udvælgelsen af syge Krigsfanger til Optagelse i vore Lazaretteje. Til Koncentrationslejren ved Moskva udsendtes 2 Læger, nemlig Lægerne PAUL ZACHARIAE (min Søn) og PAULLI, der havde virket ved den danske Hjelpeambulance i Petrograd, henholdsvis som Overlæge og assisterende Læge, og lige var bleven afløste i

disse Stillinger, efter et halvt Aars Arbejde ved Hjelpeambulancen, der var etableret i det Stroganoffske Palæ. Under denne Virksomhed oplevede de Revolutionen, som gav dem meget at bestille. Der blev indbragt Arbejdere og Soldater, Kvinder og Børn, hvoraf mange var haardt saarede. Revolutionen begyndte meget brat. Det første vore Læger saa til den, var Mordet af en General lige udenfor Ambulancens Vinduer. Ingen af de russiske Sygepassere turde gaa ud efter den faldne, saa gik de russiske Sygeplejersker ud paa Gaden med en Baare og bragte ham ind i Lazarettet, men de oprørske Soldater, der vilde have hans Lig udleveret — formodentlig for at mishandle det — stormede Palæet; den russiske Sygeplejerske CHIKOVSKAJA fik dog talt de rasende Mennesker til Rette, saa de forlod Palæet. Faa Skridt fra dette stod der en mægtig Gadekamp med Barrikader, og derfra modtog Ambulancen mange haardtsaarede — det var 3 strenge Dage for vore Læger.

Til at udvælge syge Krigsfanger i Tyskland og Østrig-Ungarn i Centralmagternes Fangeleje blev udsendt Overlæge VOGELIUS og Dr. med. CHIEVITZ.

Ved Forhandling med »Svensk Røde Kors«, der lededes af PRINS CARL, erklærede denne sig rede til at medvirke ved Hjemsendelsestransporten af Fangerne fra Rusland med Jærnbanelog fra Haparanda til Trelleborg fra April Maanedes Slutning og derfra videre med det for Invalidetransport særlig indrettede Dampskib »Birger Jarl« til Aarhus. Ved Foranstaltning af Hærens Lægekorps skulde Fangerne saa transporteres derfra pr. Bane til Hald-Lejren. For Krigsfangerne fra Centralmagternes Fangeleje ordnedes Transporten saaledes, at de førtes over Stettin og derfra med Hospitalsskibet »Imperator« til Helsingør, hvorfra de i Automobile og i Røde Kors Ambulancevogne kørtes ud til Horserød-Lejren.

I Lejrene var man i rette Tid færdige til Modtagelse af de første Hold Fanger. Alle Forberedelser var trufne, Reglementer

og Bestemmelser for Tjenesten og Driften var udfærdigede af Komitéen.

Saa kom de første Transporter.

En sørgelig Skare var det. Aandelig og legemlig nedbrudte. Trækkene sløvede under Ensformigheden i Fangenskab. Legemerne hærgede af Sygdom og Saar, Kinderne hulede, Øjnene store og udstaaende. Mange var som lammede af Krigs-Psykosen, Minderne om Kampene overvælder dem nu og da. Deres Følelser var mærkbart afstumpede, gjorde Indtryk af Ligegyldighed og Selvopgivelse.

Men — det varede ikke længe, inden de fleste af dem begyndte at rette sig. Den omhyggelige og venlige Pleje, den gode Mad, de naturskønne Omgivelser, Følelsen af at være i Ro og Fred, udenfor alle Farer — alt dette bevirkede en hurtig og gennemgribende legemlig og aandelig Bedring hos de fleste.

Den første Fangetransport ankom til Hørsrød-Lejren den 1. Maj, den talte 150 Patienter, derefter ankom med nogle Dages Mellemrum 7 Transporter af samme Størrelse, saaledes at Lejren var fuldt belagt med 1200 Patienter den 9. Juni.

Hald-Lejren modtog de første Krigsfanger den 2. Maj og var fuldt belagt den 3. Juni.

Kun et Par Ord om Modtagelsen af Transporterne. Komitéens Medlemmer var skiftevis til Stede ved disse. Ved den første Modtagelse i Hald-Lejren var jeg til Stede. Ti Minutter før ventet kørte Toget fra Aarhus frem og standsede paa Sporet ude paa aaben Mark. Ved Banedæmningen stod opstillet et Kommando af vore Soldater, der var Invaliderne behjælpelige ved Udstigningen, som lettedes ved at Soldaterne af Sveller byggede Trappetrin op til Kupedørene. Med Toget fulgte Stabslæge SKOT-HANSEN, der var den ansvarlige øverste Leder af Transporten. Han drog omhyggeligt Omsorg for, at Fangerne blev hjælpne og støttede paa alle Maader.

De Fanger, der selv med Støtte under begge Arme ikke var

i Stand til at gaa den ikke helt korte Vej til Lejren, blev foreløbig i Toget.

Under militær Ledsagelse gik Fangerne derefter tre og tre i Rækken ned til Lejren. Det var en sørgelig, men ogsaa malerisk Procession. Fangerne var iført højst ureglementerede Uniforms-genstande, der bar tydelige Spor af mangt og meget. De var næsten alle magre og gustne, alle enten Menige eller Under-officerer og paa faa Undtagelser nær fra Tyskland.

Ved Ankomsten til Lejren, hvor Vagten præsenterede Gevær, bød jeg Fangerne Velkommen og udtalte Haabet om, at de maatte befinde sig vel her i Danmark og genvinde deres Sundhed.

Saa gik Optoget videre ind i Lejren. I en af dennes Hoved-alléer var der opstillet Borde med Blomster og en Mængde Pakker, ombundne med dannebrogfarvede Baand. Ved disse Borde stod Repræsentanter for den tyske Koloni i Kjøbenhavn, Damer og Herrer, med Koloniens Formand og den tyske Militærattaché, Kaptajn v. NEERGAARD, i Spidsen. Militærattachéen trykkede hver enkelt i Haanden, og spurgte ud om, hvor Vedkommende var fra og var blevet taget til Fange. Det var Navnene paa snart sagt alle de berømte blodige russiske Slagmarker, man hørte fra Soldaternes Mund.

Imidlertid var Toget med de særlig medtagne Fanger kørt ind til Egeskov Station, hvorfra 3 Sygeautomobiler førte dem til Lejren.

Formiddagen sluttede med en god dansk Frokost. Efter denne fik Fangerne et varmt Bad og kom derefter tilkøjs. De skulde blive liggende mindst 3 Dage for helt at komme over den lange og besværlige Rejses sikkert mange Strabadser.

Som foran nævnt fandt den første Modtagelse af Krigsfanger i Hørsrød-Lejren Sted den 1. Maj. Ved denne Modtagelse repræsenteredes Komitéen af Professor Knud Faber, Dr. med. Thorvald Madsen og Direktør Benny Dessau. Tilstede ved

Modtagelsen var flere danske Myndigheder, endvidere den russiske Legation med Militærattachéen, Oberst POTOZKI, Lederen af det russiske Røde Kors i Kjøbenhavn, Søster VERA MASLENIKOW, bærende Medailler for udmærket Tjeneste paa Valplads og Lazaret, den trofaste Mellemmand mellem de russiske Myndigheder og det danske Røde Kors, Maleren SALTOFT, Spejderchefen Grevinde AGNETE BROCKENHUUS-SCHACK og m. fl.

En Timestid før »Imperator« var ventet stod det op gennem Sundet og ind i Helsingørs Havn, hvor det fortojede ved Kajen paa Kronborg Siden. Paa Overdækket stod Fangerne, blandt hvilke der var endel Officerer, en Række Mænd i jordfarvede Uniformskapper, med blege Ansigter. Billederne af Krigens Forbandelser havde ikke løjet. Det var lidende og ramte Mænd, Ansigter hærgede af Lidelse og Længsel, af Skyttegravenes Gru og af Fangelejrene. Aldrende Folk, de fleste af Officererne i de luvslidte Uniformer, Mænd med Vildmandsskæg og syge Øjne, unge Knøse med Krigs Psykose, Apathi og Udslukthed i de stivnede og sløvede Træk. Enkelte Krøblinge med primitive Protheser eller Armene i Bind, visselig en forpjusket og hærget Flok. Midt i Skaren en høj, vildtskægget Præst i sort Pope-Kaabe med et stort Sølvkrucifiks i Kæde over Brystet.

De syge Fanger begyndte at gaa ind over Landgangen, støttede af danske Menige og af det Røde Kors Damer. Medlemmerne af det russiske Røde Kors overrakte dem smaa Knyt-Tørklæder med Cigaretter, Sæbe, Prospektkort og Sukker. Helsingør Damerne gav dem Blomster. Den lille Mlle Potozki og Søster Maslenikow med det muntre, moderlige Smil, fattede om de lerbrune Kofter og førte de Syge hen til Automobilerne. Den venlige stilfærdige Modtagelse smeltede de stive og sløve Masker. Endelig en Gang Foden paa Venne-Jord, de første Skridt ind gennem Frihedens og Livets Port.

Kun de haardest medtagne maatte benytte det Røde Kors Ambulance-Vogne.

I Løbet af en lille Time kom de alle fraborde, og med en Kors-Søster eller en Sygeplejer ved Siden af Chaufføren kørte de ad Landevejen ud til Lejren. Efter en lille Frokost der, en Messe, celebreret af Legationspræst STCHELKUNOV, blev de bragt til Hvile. I Dagens Anledning fik de om Eftermiddagen et Middagsmaaltid af lidt festligt Tilsnit.

Paa lignende Maade forløb de forskellige Modtagelser i Lejrene.

Det vilde føre for vidt for mig at gøre udførlig Rede for Lejrens Anlæg og for Livet og Behandlingen i Lejrene. Lejren ved Hald laa paa et Areal, der var saa godt som helt omgivet af Skov. Hovedlandevejen fra Viborg til Hald gik direkte forbi Lejren. Denne bestod af Officerslejren, Mandskabslejren og Bevogtningsafdelingen. Officerslejren omfattede 11 Beboelsesbarakker med 200 Sengepladser og en stor Officersmesse, der indeholdt Spiselokaler og Opholdsværelser. Læge- og Plejepersonale boede i 2 Barakker ved Lejren. Mandskabslejren var delt i 3 omtrent lige store Afdelinger og en Isolationsafdeling, den ene af Afdelingerne var Tuberkuloseafdeling. Afdelingerne laa afsondret fra hinanden og havde hver sit Køkken, der var sammenbygget med en stor Spisesal. Der var Plads i Mandskabslejren til ialt ca. 1000 Mand. Endvidere fandtes en Administrationsafdeling, en Bade og Vaskeribygning med Desinfektionsinstallationer samt Værksteder, hvor de raskere Fanger kunde finde Beskæftigelse ved deres Haandværk, og endelig en Bevogtningsafdeling med Plads til Kommandanten, de ham assisterende Officerer samt Bevogtningsstyrken.

Horsørød-Lejren laa paa en aaben Plads i Statsskoven, tæt ved Gurre Sø, og indeholdt de samme Bygninger og Installationer, som for Hald-Lejren beskrevet.

Om begge de 2 Lejre galdt, at de var forsynede med elektrisk Lys, eget Vandværk med artesiske Børinger og med et fuldstændigt Kloaksystem med Septic Tank. Alle Bygningerne var forsynede med Vandklosetter og Badeværelser.

Livet ude i Lejrene begyndte snart at antage den jævne og rolige Form, den ene Dag lignede den anden, Kur og Pleje, Maaltider, Brevskrivning og Passiaren. Læ af de store Skove og rigeligt med Sol og Varme havde været Lægerne gode Forbundsfæller. Den gode Hygiejne, den gode Mad, de smaa Fornøjelser og Adspredelser, og det at være i Brevforbindelse med Hjemmene, det bevirkede alt sammen, at Sundhedstilstanden, som fornævnt, forholdsvis hurtigt bedredes.

Den 1. Juli foretog Komitéens Præsident, Hs. kgl. Højhed PRINS VALDEMAR, ledsaget af mig, en Inspektion af Lazaret-lejren ved Hald. Rejsen var foretaget ad Søvejen til Aarhus og derfra fortsat med Toget. Ved Middagstid ankom vi til Viborg, hvor vi tog ind paa »Preislers Hotel« og spiste Frokost. Kl. 2¹/₂ kørte Prinsen og jeg ud til Lejren, hvor han modtoges af Kommandanten, den østrig-ungarske og den tyske Tilforordnede med Lejren, Major, Baron PUTHON og Kaptajn FISCHER samt det ved Lejren ansatte Personale.

Prinsen gjorde straks en Runde gennem det store Kompleks, han fik alt forevist og forklaret, og han udtalte gentagne Gange sin Tilfredshed med hvad han saa. I Officerslejren begav Hs. kgl. Højhed sig straks ind i Officerskasinoet, hvor ca. 175 Officersfanger stod opstillet; hver enkelt blev forestillet for Prinsen, der henvendte nogle venlige Ord til hver især.

I Mandskabslejren stod alle Fangerne opstillede til Parade udenfor Barakkerne; en af dem fremsagde her et smukt Digt, i hvilket han rettede en varm Tak til Prinsen for alt, hvad der var gjort for Fangerne, saa de var komne her til det smukke, venlige Danmark.

PRINS VALDEMAR takkede for den smukke Hyldest, men erklærede, at Æren for, hvad der var udrettet, ikke tilkom ham alene, men ogsaa hans gode Medarbejdere i Sagen.

Derefter aflagde Prinsen Besøg hos de Syge i Barakkerne, hvor han talte med hver enkelt af de sengeliggende Fanger.

Efter at have drukket en Kop The i Officerskasinoet kørte Prinsen og jeg tilbage til Viborg, hilst til Afsked med den østrigske, den ungarske og den tyske Nationalsang af Fangerne, som havde dannet Espalier ved Udkørslen.

Vor Hjemrejse fandt Sted om Aftenen over Aarhus med Damperen til Kjøbenhavn.

Det fremgik af Inspektionen, at vore Læger og Sygeplejersker allerede havde udrettet et stort Arbejde, assisteret, efter deres egne Udtalelser, særdeles dygtigt af fremmede fangne Læger og fremmede Sygeplejersker. Skørbug fandtes hos et ret betydeligt Antal Fanger. Blandt de tuberkuløse fandtes hos ikke faa udvendig Tuberkulose. Overlæge Abrahamsen havde foretaget et stort Antal Operationer, men han mente, at han ikke kunde naa før i Løbet af September Maaned at faa opereret alle de, som nødvendigvis maatte opereres. Mange af de Saarede havde gaaet i Aarevis efter den første flygtige Forbinding og Behandling, uden senere grundig Behandling.

Der fremkom endvidere ved Inspektionen Indtryk af, at der herskede en udmærket Disciplin i Lejren, en Disciplin, som jo først og fremmest skyldtes Opdragelsen i de paagældende Hære og medfødt Disposition derfor hos Nationerne. Men den var i Lejren yderligere fremmet, ikke ved Strængthed, men ved de rette Midler, en fast, men human Optræden fra Kommandantskabets Side.

I Horserød-Lejren fandt Fangerne sig ogsaa i forbavsende kort Tid tilrette i Lejren. De naturskønne Omgivelser og den gode Forplejning, de smaa Adspredelser og Hvilen bevirkede ogsaa her en hurtig Bedring af Sundhedstilstanden. Værst var naturligvis Tuberkulosen at faa tilvejebragt Bedring med.

Men Menneskematerialet, Fangerne, var jo af en anden Støbning, af en anden Natur, end Fangerne i den jyske Lazaret-lejr. Russerne var jo nok godmodige af Sindelag, der var noget barnligt i deres Væsen, de vilde gerne gøre deres Pligt, men

de var upaalidelige og derfor vanskeligere at have at gøre med. Gæringen i deres Fædreland, Gæringen i Forholdet mellem de højere og lavere stillede, havde medført, at Komitéen ikke havde ment at kunne træffe en lignende Ordning som i Hald-Lejren, nemlig at Fangerne, som var inddelte i Kompagnier, var under Ledelse af deres egne Officerer, tilmed fordi, at den store Procent af de russiske Officerer i Lejren ikke var militært opdragne, men var civile Folk, der var stukne i Uniformen efter en kortvarig Uddannelse. Det daglige Tilsyn maatte derfor alene føres af det danske Lejrpersone, Lægerne og Sygeplejerskerne; den russiske Sygeplejerske, Vera Maslenikow, som havde Ophold i Lejren, og for hvem Fangerne havde en stor Respekt, var dog til megen Hjælp i denne Henseende.

For at være Mellemlid mellem Fangerne og de danske Autoriteter havde det russiske Krigsministerium iøvrigt sendt Ritmester BASILE DE GMÉLINE, men Maslenikow tog dog det meste af denne Gerning paa sig.

Inspektion af Lejren foretoges jævnlig af mig, ligesom ogsaa Komitéens Læger af og til konfererede med Lejrlægerne angaaende Fremgangen med Patienterne i Lejren.

Allerede i September Maaned kunde en Del af Invaliderne fra begge Lejre hjemsendes og i Midten af November afgik Resten, for Størstedelen helbredede eller betydelig bedrede.

En Del af de haardest medtagne var dog afgaaede ved Døden, i Horserød-Lejren 26, i Hald-Lejren dog et betydeligt mindre Antal. De Døde var blevet begravede med militær Hønnør, henholdsvis paa Hornbæk Kirkegaard og paa Kirkegården i Viborg.

Efter Hjemsendelsen af den 1ste Belægning fra Lejrene, blev disse hurtigt sat i Stand til Modtagelsen af den 2den Belægning.

Den russiske Generalmajor KALICHEVSKY, Chef for den russiske Generalstabs Sektion for Evakueringen af Krigsfangerne, som havde deltaget i den paa Amalienborg under Prins

Valdemars Forsæde i Oktober og November afholdte Konference mellem Repræsentanter for Tyskland, Østrig, Rumænien, Rusland og Tyrkiet angaaende Arbejdet for Forbedring af Krigsfangerne Kaar, henvendte sig til mig om, hvorvidt det ikke var muligt at beskæftige de russiske Officerer i Horserød-Lejren ved at give dem Ledelsen af den daglige Tjeneste for Mandskaberne, saaledes som Forholdene jo var ordnede i Hald-Lejren. Jeg oplyste ham saa om Grunden til, at vi havde ment ikke at kunne ordne os saaledes i Horserød, men han bad da saa meget om, at vi vilde gøre et Forsøg i den Retning under den 2den Belægning, idet han oplyste, at de Fanger, som vilde blive internerede under denne, var roligere og bedre Folk end dem, som vi hidtil havde haft at gøre med. Modstræbende gik jeg saa ind paa at gøre et saadant Forsøg, men det viste sig snart, at dette Forhold ikke kunde opretholdes.

Den første Transport ankom til Horserød den 22. November, og Lejren var fuldt belagt med 1200 Mand den 21. December. Til Hald-Lejren ankom 2den Belægning i Tiden mellem 16. November og 4. December, men der kom kun ialt godt 300 Patienter.

Forsøget med at give de russiske Officerer i Horserød-Lejren Ledelsen af og Tilsynet med Mandskabet under den daglige Tjeneste faldt ikke heldigt ud. Revolutionen i Rusland havde jo efterhaanden skabt Uro i Lejren. De intelligente blandt Fangerne samlede, naar de kunde se deres Snit, Grupper af de uvidende Bondesoldater og arbejdede en revolutionær Stemning op blandt dem, som gav sig Udslag paa flere Maader. De mødte ikke præcist til Maaltiderne, og da den inspektionshavende Officer i en af Spisesalene paatalte dette og erindrede de for sent kommende om, at de var Gæster i et fremmed Land, som gjorde vel imod dem, hvad der forpligtede dem til at følge de for Tjenesten fastsatte Bestemmelser, saa rejste en Soldat fra et af de nærmeste Borde sig op og raabte til Offi-

ceren saadan noget som: »Det kan være nok, før var det Jer, men nu er det os, som bestemmer«. Manden blev straks indsat i en af Lejrens Arrester. Flere andre Subordinations Forseelser, dog af noget mindre alvorlig Art end den forannævnte, havde til Følge, at samtlige af Lejrens Arrester og endda nogle af Arresterne paa Kronborg blev besat med Overtræderne, jeg fandt det under de foreliggende Forhold endog rigtigst at stille nogle Poster af Bevogtningsstyrken mellem Officers- og Soldaterlejren.

Situationen fordrede derfor nu en bestemt Indgriben, og jeg tog saa, med Tilslutning fra Ritmester Gméline, min Tilflugt til en Bestemmelse, der var taget paa det afsluttende Møde i Konferencen paa Amalienborg, og som gik ud paa, at en interneret Krigsfange for usømmelig Opførsel kunde tilbagesendes til den Fangelejr, hvorfra han var kommen. Efter telefonisk Forbindelse med den kommanderende Officer i Warnemünde sendte jeg saa Synderen fra Spisesalen under militær Bedækning, en Officer og 2 Mand under Gevær, til Warnemünde og afleverede ham til den vedkommende Myndighed der.

Dette gav foreløbig Ro i Lejren, dog forefaldt der noget efter en usømmelig Opførsel overfor Kommandanten fra en af de lavere stillede Officerers Side, hvilket ogsaa medførte Officerens Afsendelse til Warnemünde.

Hjemsendelsen af 2den Belægning fra Horserød-Lejren skete i Løbet af Foraaret og Forsommeren 1918, fra Hald-Lejren ved Udgangen af Maj Maaned. Hjemsendelsen fra Horserød var dog en vanskelig, langvarig og brydsom Sag. Først medgik der lang Tid inden det lykkedes at faa Tilsagn fra det tyske Krigsministerium om at ville assistere ved Transportens Videreførsel fra tysk eller okkuperet Havn. Under den lange Ventetid voksede Vanskelighederne indenfor Lejren næsten daglig, idet de Internerede fik Tid til at fremmane alle mulige Betæneligheder. Der fremkom derved flere ret vanskelige

Situationer, f. Eks. da 800 Soldater indgav en Erklæring, hvori de af Frygt for Tyskerne nægtede at gaa med vort Dampskib til Libau, da Officererne i et Antal fra 40-70 afgav lignende Erklæringer til Komitéen, at de ikke vilde transporteres gennem Tyskland eller gennem de okkuperede Distrikter. En Tid kunde jeg aflaste Lejren noget ved ugentlige Transporter over Norge-Murman, indtil disse standsedes af Torpederinger i Nordhavet. Da jeg havde bragt i Erfaring, at den russiske Bolchevik Kommissær i Norge var paa Besøg i Kjøbenhavn, tilkaldte jeg ham og anmodede ham om at tage ned i Horserød-Lejren og forsøge at berolige de Internerede og bringe dem til Fornuft. Da jeg tillige traf Bestemmelse om, at Transporterne gennem de okkuperede Distrikter skulde ledsages af en af Lejrens danske Læger og nogle af vore Sygeplejersker, faldt Størstedelen af Fangerne til Ro og fulgte godvilligt med. Ved Afsendelsen af den 3. og sidste Transport var der dog atter paa Grund af Udviklingen af de politiske Forhold i Rusland, Vanskeligheder ved at faa Officererne hjemsendt. Ialt 7 Officerer erklærede, at de ikke kunde eller vilde rejse hjem.

Da jeg gjorde Udenrigsministeriet bekendt med dette Forhold, fik jeg følgende Meddelelse fra Ministeriet, at Regeringen anmodede de 7 Officerer om godvilligt at gaa med Transporten, da man i nærværende Tilfælde ikke ønskede at anvende Magt. Denne Meddelelse kundgjordes i russisk Oversættelse for de paagældende Officerer og havde til Følge, at de efter nogen Betænkning erklærede sig villige til at følge med Transporten. De besteg ogsaa Vognene og viste ingen Modvillie herved, men 3 af dem udviste ikke desmindre den for Officerer ganske uværdige Optræden, idet de efter Ankomsten til Helsingør saa Lejlighed til at desertere inden Dampskibets Afgang derfra til Libau.

Denne Officerernes Frygt for at følge med hjem til Rusland skyldtes udentvivl hovedsagelig Udviklingen af de politiske

Forhold i Hjemlandet. Jeg havde af Ministeriet faaet Tilladelse til under Hensyn hertil at lade et begrænset Antal foreløbig forblive her i Landet, og det havde været mig meget magtpaaliggende at give Tilladelsen til saadanne Officerer, for hvem der kunne skønnes at være virkelig Fare ved deres Hjemvenden til Rusland. For de fornævnte 7 Officerers Vedkommende havde jeg ikke nogen virkelig Begrundelse for at udstrække Tilladelsen til at omfatte dem.

Nu var altsaa Lejren tomt, og vi kunde kun være glade over, at Forholdene endelig havde tilladt at faa Sagen gennemført og Hjemsendelsen iværksat.

Fra Udenrigsministeriet havde jeg modtaget en Anmodning om at indsende en Beretning om hele denne Evakueringssag. Efter Indsendelsen af denne modtog jeg fra Ministeren personlig følgende Skrivelse:

»Kjøbenhavn, den 17. Juni 1918.

Hr. Admiral!

Idet jeg anerkender Modtagelsen af Deres Skrivelse til Udenrigsministeriet af 13. ds., benytter jeg Lejligheden til overfor Hr. Admiralen at udtrykke Udenrigsministeriets bedste Tak for den udmærkede og energiske Maade, paa hvilken De har ledet den vanskelige Evakuering af Krigsfangerne i Horserød-Lejren til en heldig Afslutning. Ministeriet billiger ganske de af Hr. Admiralen i denne Forbindelse truffne Dispositioner.

Deres ærbødige
Erik Scavenius.

Hr. Kontreadmiral Zachariae,

Stk. af Dbg., Dbm., F. M.«

Grunden til at jeg personlig fik denne Tilkendegivelse var, at jeg alene havde haft Ansvaret for hele Lejrens Evakuering og hvad dermed stod i Forbindelse, idet denne Sags hurtigt skiftende Faser havde krævet hurtige Afgørelser og ikke havde gjort det muligt at behandle Sagen i Komitémøder.

Det havde jo ikke manglet Komitéen paa Anerkendelser for vor Indsats i det store Barmhjertighedsarbejde. Fra de vedkommende fremmede Regeringer og deres Repræsentanter her paa Stedet, fra det russiske Røde Kors, fra det tyske Sonderausschuss for Krigsfangehjælp i Kjøbenhavn havde vi jo modtaget gentagne hjertelige Taksigelser og Anerkendelse for vor Barmhjertighedsgerning, og dybest og inderligst havde Takken jo lydt fra de restituerede Fanger, efterhaanden som de drog hjem til deres Fædreland.

Vi havde jo ogsaa fra Udlandet modtaget Ærestegn for vor Gerning. For mit Vedkommende tildeltes der mig det østrig-ungarske Røde Kors Ærestegn af 1. Klasse med Krigsdekoration, det russiske Røde Kors Udmærkelsestegn af 1. Klasse og Dekorationen af det tyske Røde Kors 1. og 3. Klasse.

Lejrene blev nu istandsatte og klargjorte til eventuel ny Anvendelse.

I de første Dage af Oktober indtraf imidlertid et fuldstændigt Sammenbrud i Tyskland. Den tyske Overgeneral, General-Feltmarskal HINDENBURG, havde i en Depeche til Regeringen betegnet Krigens Fortsættelse som formaalsløs og forlangt, at der skulde dannes en Regering, som var villig til hurtigst muligt at afslutte Vaabenstilstand og derefter Fred med de Allierede. Han havde erklæret, at det sidste Øjeblik var inde til en Afslutning af Fjendtlighederne. Selv om Kampen kunde fortsættes endnu en kort Tid, vilde det, skønt det vilde kræve Hundretdusinde af nye Blodoffre, ikke forbedre, men kun forværre Tysklands Stilling.

Under disse Omstændigheder havde Hospitaliseringsspørgsmaalet tabt betydelig Interesse. Udsigten til en snarlig Standsning af Fjendtlighederne, til Vaabenstilstand og Fred stillede jo Udvekslingen af Krigsfangerne mellem Centralmagterne og de Allierede i Forgrunden. Der kom ingen Patienter til Lejrene, og jeg indberettede da paa Komitéens Vegne til Ministeriet, at Lejrens Istandsættelse og Klargøring var afsluttet, og indsendte

samtidig en Statusoversigt for vort Pengeregnskab. Endvidere anmodede jeg for mit eget Vedkommende, under Henvi-
sing til tidligere mundtlig Meddelelse, om Tilladelse til at nedlægge mit Mandat som Formand for og Medlem af Komitéen, og forespurgte om, til hvem det af mig i sin Tid paatagne og derefter paahvilende Hverv, som jeg under de indtrufne Forhold maatte anse for endt, skulde overdrages.

Den 9. Oktober svarede Udenrigsministeriet, at det kunde imødekomme min Anmodning og bad mig samtidig modtage Ministeriets bedste Tak for det af mig ydede store og værdifulde Arbejde som Formand for og Medlem af Komitéen. Ministeriet fandt det herefter rettest, at Komitéen i sin Helhed opløstes, og at dens Aktiver og Arkiv m. m. blev overdraget til Justitsministeriet. Endvidere anmodede Ministeriet mig om at tilkendegive dette for Komitéens Medlemmer og samtidig overfor de Herrer at udtrykke Ministeriets bedste Tak for det af dem ydede værdifulde Arbejde ved Hospitaliseringen.

Dagen forud havde jeg gennem Marineministeriet modtaget følgende Meddelelse:

Hs. Majestæt Kongen har under 5. d. M. tilskrevet Forsvarsministeren saaledes:

»Vi ville allernaadigst have afskediget Kontreadmiral Georg Hugh Robert Zachariae, Storkors af Dannebrog og Dannebrogsmænd, dekoreret med Fortjenstmedaillen i Guld tillagt Viceadmirals Karakter.

Hvilket vi hermed allernaadigst meddele Dig til allerunderdanigst Efterretning og videre fornøden Foranstaltning«.

Denne sjældne Udmærkelse var for mig den smukkeste Belønning for de 2 Aars anstrengende Arbejde i Landets Tjeneste.

I et Møde i Komitéen paa Amalienborg den 11. Oktober gjorde jeg Medlemmerne bekendt med Udenrigsministeriets ovennævnte Skrivelse. Jeg udtalte derefter, at vi altsaa nu idag efter over 2 Aars Arbejde stod ved Afslutningen af den Gerning,

som i sin Tid var blevet os overdraget. I store Træk gennemgik jeg, hvad der under vore smaa Forhold var udrettet til Lindring af den Nød og Elendighed, som den forfærdelige Krig havde ført med sig. Vanskelig havde jo Opgaven været, vanskelig at faa i Gang paa Grund af den herskende Usikkerhed og Ubeslutsomhed i de krigsførende Lande, vanskelig at holde i Gang paa Grund af de stedse stigende Besværligheder ved Tilvejebringelse af de for Lazaretlejrenes Drift nødvendige Fødemidler, Brændsel m. m. Det forekom mig, at vi med Tilfredshed kunde se tilbage paa, at det var lykkedes os at faa Hospitaliseringen i Gang, at faa 2 Hospitaliseringsperioder gennemført, under hvilke ialt 3847 syge Krigsfanger af 3 Nationaliteter, 1507 i Lejren ved Hald og 2340 i Horserød-Lejren var blevne plejede og behandlede, saa at vi havde naaet at gøre en forholdsvis Indsats i det store Barmhjertigheds Arbejde, som havde været udøvet fra neutral Side i de forløbne Krigsaar. Slutelig bragte jeg mine Medarbejdere en hjertelig Tak for godt Samarbejde og for den Tillid, de havde vist mig under Arbejdet.

Afviklingen af Lejrene blev nu afsluttet. De vedkommende fremmede Legationer og private Institutioner blev underrettede om Komitéens Opløsning, ligesom ogsaa denne blev bekendtgjort gennem Ritzaus Bureau.

I Begyndelsen af November udbrød der Revolution i Tyskland, og Socialdemokratiet overtog Styret af den nye tyske Republik, og den 11. November afsluttedes Vaabenstilstanden mellem de krigsførende Magter. Vor Regering traf straks Foranstaltning til, at alle Forhold her i Landet blev ført tilbage til den samme Tilstand som under Fredsforhold.

Efter lange Forhandlinger med de tyske Delegerede ved en Konference i Versailles blev Fredstraktaten underskrevet den 28. Juni 1919, men først efter Ratifikations-Dokumenternes Udveksling i Paris den 10. Januar 1920 fandt Fredens endelige Ikrafttræden Sted.

Under Verdenskrigen var der i mit private Liv sket forskelligt, særligt for Børnenes Vedkommende, lykkeligvis af glædelig Art. Vor Datter Maggie var i Begyndelsen fremdeles ansat i Kommunens statistiske Kontor, men under et Besøg paa Lolland i Sommeren 1917 blev hun forlovet med Godsejer Lauritz Wilhjelm til den smukke gamle Herregaard Øllingsø, beliggende ca. 1 Mil øst for Nakskov, en meget anset og afholdt Mand. Brylluppet fandt Sted i Holmens Kirke d. 10/11 1917, og Vielsen forrettedes af hendes Broder, Pastor Willy, som var Kateket ved Kirken. Efter en lille Bryllupsmiddag paa Trianglen, Bryllupsrejse til Sverrig.

Den 26/10 1918 kom vort første Barnebarn til Verden, en lille Pige, som fik Navnet Lykke Wilhjelm. Min Hustru og jeg rykkede derved op i Bedsteforældre-Værdigheden, allerede lidt til Aars i denne Værdighed.

Vor Søn Ingeniør Hugo var hjemme i Danmark paa Orlov i Vinteren 1915-16, han maatte rejse hjem til Bangkok over Siberien paa Grund af Krigsforholdene. I 1918 kom den 2. Overraskelse fra Børnenes Side. I Brev fra Bangkok af 2. Februar meddelte han os i begejstrede Ord, at han havde forlovet sig med en yndig ung Pige, Maria Hoheb, Spanierinde fra Portorico, som var i Besøg hos en gift Søster i Bangkok. Den 14. Februar fandt Brylluppet Sted i Christ-Church, og efter Brylluppet var der stor Reception hos deres Venner »Béranger's.« Til Stede ved denne var Hs. kgl. Højhed Prins Kambaeng Bejra, Trafikministeren, Hs. Excellence Chao Pya Wongse og et meget stort Selskab.

Den 15/3 1920 indløb der Telegram til os fra Bangkok med Meddelelse om Fødselen af en lille Pige. Ved Barnedaaben i den katolske Katedral fik hun Navnet Gladys Maria Zachariae.

Altsaa endnu ingen Dreng til Slægtens Fortsættelse.

Sønnen, Doktor Poul, havde i September 1916 overtaget Stillingen som Overlæge ved den danske Hjelpeambulance i

Petrograd. Som saadan virkede han i et halvt Aar, under til sine Tider ret vanskelige Forhold (Revolutionen). Efter Afløsningen d. 20. Marts 1917 antoges han og hans ved Ambulancen assisterende danske Læge, Dr. Paulli, som tidligere nævnt i mine Erindringer, af den danske Regeringskomité til Forplejning af syge Krigsfanger til at udvælge syge Krigsfanger i Rusland til Optagelse i vore Lazarette. Vore 2 Læger afrejste saa til Koncentrationslejren i Moskva og paabegyndte dette Arbejde, som beskæftigede dem et Par Maaneder. Min Søn rejste saa hjem og virkede paa Frederiksberg Hospitals Sektionsstue til April 1918, hvorefter han tiltraadte Tjeneste paa Fødselsstiftelsen paa Rigshospitalet som Kandidat og efterhaanden rykkede op i Stillingen som 2. og 1. Reservelæge ved Stiftelsen.

Ved Begyndelsen af 1920 blev han forlovet og gift med en af sine Medarbejdere ved Stiftelsen, Meta Lund. Vielsen blev foretaget i Holmens Kirke af hans Broder, Pastor Willy, og Bryllupsmiddagen fejredes hos en af Metas Søstre.

Jeg kommer saa til vor yngste Søn Willy, som jo havde taget teologisk Embedseksamen i 1914 og derefter havde overtaget foreløbig Virksomhed som Lærer ved nogle af de københavnske Skoler. Da han nogle Aar efter bestemte sig til at begynde sin Gerning som Præst, søgte jeg at faa ham ind i Præstegerningen under Vejledning af min Ven, Provst Fenger. Det lykkedes, og jeg opnaaede at faa ham udnævnt til 1. Kateket ved Holmens Kirke d. 6. April 1916. Han blev ordineret i Frue Kirke d. 10. Maj og indsat i Embedet d. 21. Maj af Fenger. Efter 6 Aars Virksomhed ved Holmens Kirke i denne underordnede Stilling, skulde han gerne have Udvikling i selvstændig Gerning, og han søgte derfor et ledigt Embede som Sognepræst i Landet-Ryde Sogn paa Lolland. Den 26. Juni 1922 fik han Udnævnelse til dette Embede og flyttede dertil d. 4. August. Straks derefter indsattes han i Embedet af Provst Warburg.

Han var stadig ugift, Præstekone af den rigtige Støbning kan jo egentlig daarlig undværes i et Landsogn.

Efter denne Digression over vore hjemlige Forhold, vender jeg tilbage til Verdens Forholdenes Udvikling efter Tysklands Sammenbrud i Oktober 1918. Den 5. Oktober fremsattes fra tysk Side Anmodning om Fredsforhandlinger paa Basis af Præsident Wilsons Formulering i 14 Punkter af de forenede Staters Krigsmaal. I disse krævedes Selvstyre for undertrykte Nationaliteter, Polakker, Czecker, Serbere o. a., uden at dog Nordslesvigerne var nævnte deri. Men Wilsons 14 Punkter fremtraadte som et almindeligt Program for den nye Verdensordning, der skulde følge efter Freden, saaledes at ogsaa de ikke nævnte ufri Folk eller Folkedele greb det som et indirekte Løfte for Fremtiden.

Med Fremsættelsen af denne Anmodning fra tysk Side var det en Selvfølge, at det nordslesvigske Spørgsmaal atter kom paa Dagsordenen. Ved Artikler i den norske og svenske Presse, nogle Dage senere ogsaa i den danske, rejstes Kravet om, at hvis Europas Kortet skulde ordnes efter Folkenes Selvbestemmelsesret, maatte dette Spørgsmaal nødvendigvis løses.

Det vilde føre mig for vidt her at komme ind paa de mange Enkeltheder i Udviklingen og de lange Forhandlinger om denne vort Folks Hjertesag, det gennem 50 Aar inderligt nærrede Ønske om en Genforening med Stammefrænderne syd for Kongeaen. Kun Hovedpunkterne i Udviklingen skal jeg anføre.

Den 23. Oktober rejste det slesvigske Medlem H. P. Hansen-Nørremølle i den tyske Rigsdag Kravet om Opfyldelsen af Pragfredens § 5 og en endelig Løsning af det nordslesvigske Spørgsmaal paa Grundlag af Folkenes Selvbestemmelsesret.

Den tyske Udenrigsminister, Dr. Solf, svarede H. P. Hansen i Rigsdagen og afviste et dansk Retskrav paa Grundlag af § 5, men d. 14. November foreslog han H. P. Hansen dansk-tyske Forhandlinger m. H. t. Nordslesvig. Den danske Regering vilde imidlertid ikke indlade sig paa saadanne Forhandlinger, og fra fransk Side blev det ogsaa hævdet, at det nordslesvigske

Spørgsmaal skulde ordnes paa Fredskonferencen, ikke ved direkte Forhandlinger mellem Danmark og Tyskland.

I Dagene d. 16. og 17. November samledes den nordslesvigske Vælgerforenings Bestyrelse og Tilsynsraad med Repræsentanter for hele Nordslesvig til et stort Møde paa »Folkehjemmet« i Aabenraa. Efter en længere Diskussion vedtoges den for Nordslesvigs Krav afgørende Resolution, af hvilken jeg skal anføre følgende:

»Vi ønsker det nordslesvigske Spørgsmaal løst paa den Maade, at Nordslesvig opfattes som en Helhed, hvis Befolkning ved at stemme Ja eller Nej tilkendegiver, om den vil genforenes med Danmark.

Nordslesvig er den Del af Hertugdømmet Slesvig, der ligger Nord for en Linie fra Flensborg Fjord, Nord om Flensborg langs Skelbækken, Sønderaaen og Vidaaen, ud til Vesterhavet, Nord for Sild.

Vi betragter det som en Selvfølge, at tilstødende Distrikter af Mellemslesvig, som rejser Kravet, har Ret til ved en særlig Afstemning at tilkendegive, om de ønsker at komme tilbage til Danmark.«

Tilhængere af Flensborgs og Dele af Mellemslesvigs Tilbagevenden til Danmark følte sig ikke tilfredsstillende ved Aabenraa-Resolutionen, og der paabegyndtes derfor et Arbejde for at skaffe Udtalelser fra Flensborg og Mellemslesvig. Jævnside med denne Agitation opstod ogsaa en sydslesvigske Bevægelse, den saakaldte Dannevirkebevægelse, hovedsagelig Ønsket om et Danmark til Eideren.

Aabenraa-Resolutionen og Dr. Solfs Brev blev imidlertid oversendt til den danske Regering med en Henvendelse fra H. P. Hansen om, at Regeringen ved Henvendelse til de Allierede vilde foretage de Skridt, som var nødvendige for at den danske Befolkning i Nordslesvig under Forhandlingerne om Verdensfreden kunde faa sin Ret anerkendt og derved i en nær Frem-

tid sit brændende Ønske om at blive genforenet med sit gamle Fædreland Danmark opfyldt. Regeringen lovede i et Svar til H. P. Hansen at forelægge Nordslesvigernes Sag for de associerede Magters Regeringer.

Med Hensyn til den øvrige Del af Slesvig fik man saavel i Kongeriget som i Sønderjylland efterhaanden mere og mere et bestemt Indtryk af, at Regeringens Politik gik ud paa: »saa lidt Sønderjylland tilbage som muligt udover 1. Zone, Nordslesvig«. I Løbet af December Maaned afholdtes der Protestmøder rundt omkring i Landet, hvor der vedtoges Resolutioner, der udtalte Mistillid til Ministeriets sønderjydske Politik, der krævedes Valg til Folketinget udskrevet snarest muligt, idet det erkendtes, at Grundlaget for et nyt Ministerium kun kunde tilvejebringes ad forfatningsmæssig Vej ved at skabe et andet Folketingsflertal.

Den 3. December vedtog Venstre og det konservative Folkeparti i Landstinget et Mistillidsvotum til Ministeriet Zahle. I dette Mistillidsvotum udtalte Landstinget sit levende Ønske om, at Afstemningsomraadet i Sønderjylland maatte tilfalde Danmark i saa stort et Omfang, som muliggjordes ved Fredstraktatens Bestemmelse om, at Grænsen skulde drages paa Grundlag af Afstemningsresultatet og under Hensyn til de paagældende Steders geografiske og økonomiske Forhold. Tillige udtalte Landstinget sin Misbilligelse af, at Statsministerens offentlige Udtalelser kun var egnede til at modvirke dette Formaal.

Regeringen stillede sig stadig afvisende overfor disse Protester.

Tyskerne søgte ved Vold at hindre Afholdelsen af danske Møder i Ellund og andre Steder i Mellemslesvig.

Den 21. Februar fremsatte den danske Gesandt i Paris, Kammerherre Bernhoft, sit Exposé over det slesvigske Spørgsmaal for Stormagternes Raad. Fredskonferencens belgisk-slesvigske Kommission, der var den egentlige sagkyndige Kommission, som skulde behandle Spørgsmaalets Realitet, tiltraadte

i Princippet Vælgerforeningens Afstemningsforslag og stillede Forslag om et provisorisk internationalt Styre i Afstemningstiden, bestaaende af 5 Kommissærer, 3 allierede, 1 norsk og 1 svensk, med danske og tyske Tilforordnede.

Dette Forslag godkendtes af Stormagternes Udenrigsministre. Første Udkast til Fredstraktaten blev derefter overrakt de tyske Delegerede i Versailles den 7. Maj 1919. Udkastet medførte et Modforslag fra den tyske Fredsdelegation, som ikke saa sig i Stand til at antage hverken det i Fredsudkastet foreslaede Omfang af Afstemningsdistriktet eller Afstemningens Vilkaar og Frister. Godt 14 Dage efter afgav de Allierede deres Svar paa det tyske Modforslag. I Svaret, hvormed fulgte det endelige Traktatudkast, gaves der Tyskland en Frist paa 12 Dage til at undertegne. Affattelsen i det tyske Modforslag om Afstemningsmaaden i Slesvig var der intet Hensyn taget til, derimod bibeholdtes kun 2 Afstemningszoner, 1. og 2. Zone (Nordslesvig og Mellemslesvig); den 3. Zone, Afstemningen i Sydslesvig, var derimod opgivet under Hensyn til Tysklands og Danmarks Indvendinger med at holde Afstemning der. Danmark havde jo nægtet at tage imod denne Afstemning, fordi Befolkningen var overvejende tysk.

Den 16. Juni alleveredes de allieredes Magters Svar tillige med den endelige Fredstraktat til de tyske Delegerede, og den 28. Juni blev Traktaten underskrevet i Versailles.

Allerede den 9. Juli billigede den tyske Nationalforsamling Fredens Ratificering, og i Løbet af Efteraaret ratificerede de forskellige Magter, med Undtagelse af Amerika, Fredstraktaten.

Nu begyndte Gennemførelsen af Traktatens Bestemmelser. Som Medlemmer af den internationale Kommission, der skulde styre det slesvigske Afstemningsomraade udpegedes Gesandterne ved det danske Hof, SIR CHARLES MARLING og PAUL CLAUDEL som Englands og Frankrigs Repræsentanter, medens den norske og svenske Regering til Medlemmer af Kommissionen valgte

Telegrafdirektør THOMAS HEFTYE og Landshøvding O. F. VON SYDOW. Tidligere Attaché ved den engelske Legation i København, Legationssekretær i Kristiania, BRUDENELL BRUCE, blev Kommissionens Generalsekretær. I Begyndelsen af August samledes den internationale Kommission i København for at indlede Arbejdet med Hensyn til Overtagelsen af Styret.

Da Præsident Wilson stadig ikke kunde bevæge det amerikanske Senat til at billige Fredstraktaten, besluttede de andre Stormagter at skride til Udveksling af Ratifikationerne i Paris d. 10. Januar 1920, for dermed endelig at lade Traktaten træde i Kraft. Fra denne Dato begyndte da Fredstraktatens forskellige Frister at løbe, og den internationale Kommission havde dermed Beføjelse til at overtage Forvaltningen af det slesvigske Afstemningsomraade.

Dagen efter, d. 11. Januar, ankom de Allieredes Besættelsestroppers øverste Kommandant, Admiral SHEPPARD, til Flensborg, og Kommissionen udnævnte nye sønderjydske Amtmænd i Stedet for de tidligere tyske Landraader. Endvidere udstedte den internationale Kommission en længere Proklamation d. 14. s. M. om Overtagelsen af Forvaltningen. Derefter rømmede de tyske Tropper Afstemningsomraadet i Løbet af de følgende 14 Dage og erstattedes overalt af engelske og franske Besættelsestropper. De fremmede Troppers Ankomst hilstes med Begejstring, Velkomsttaler og Blomster. De var jo ikke blot Symbolet paa den genvundne Frihed, de var Befrierne selv.

Den internationale Kommission ankom derefter til Flensborg og tog efter en festlig Modtagelse Ophold paa »Flensburger Hof«, som var lejet af Kommissionen. Dens Hovedopgave var Gennemførelsen af en fri og uafhængig Folkeafstemning i de to Zoner og paa Basis deraf at afgive Forslag om Grænsens Fastsættelse.

Afstemningen fandt Sted paa 2 Tidspunkter. For den 1. Zones Vedkommende stemtes der den 10. Februar. Resultatet var

75,431 danske Stemmer, hvilket var 74,2 pCt. af samtlige afgivne Stemmer. Af tyske Stemmer blev der afgivet 25,329 Stemmer, hvilket var 24,10 pCt. af samtlige afgivne Stemmer. 882 Stemmer blev kasserede som ugyldige. Afstemningen foregik i det Hele og Store uden alvorlige Sammenstød, Dagen forløb forholdsvis rolig. Regnen strømmede ned det meste af Dagen, men den store Mængde Dannebrogsslags friske røde og hvide Farver bar en stor Del af Stemningen igennem. Paa de Steder, hvor Danske var samlede, modtoges Resultaterne, altsom de indløb, med stormende Jubel, og paa de offentlige Forsamlingshuse sang Mængden danske Sange.

I København samledes Titusinder og atter Titusinder af Mennesker paa Raadhuspladsen. Vejret indbød ellers ikke til længere Ophold i fri Luft, men til Trods for Føret og til Trods for en Byge af og til holdt Folk ud.

Da de første Resultater indløb fra nogle Landsogne i Aabenraa Amt med et overvældende Antal danske Stemmer, brød Mængden ud i Jubelraab, og hele Aftenen igennem lød Hurraraabene op mod B.T.s Vinduer, hvor smukke Lysbilleder fra Steder af det skønne Sønderjylland Gang paa Gang fremkaldte Jubel, og ind imellem lød de gamle, smukke nationale og sønderjydske Sange henover Pladsen. Langt over Midnat holdt Folk ud, og kun med Besvær banede Sporvognene sig Vej forbi det kendte Hjørne, hvor det store Kort viste flere og flere røde Pletter som Tegn paa Danskhedens Sejr i det gamle danske Land.

Henimod Tidspunktet for Afstemningen i 2. Zone, den 14. Marts, blev Stemningen i Flensborg-Interesserede Kredse, baade i Danmark og i Nordslesvig, stadig mere urolig for det kommende Resultat af Afstemningen, samtidig med at ogsaa Agitationen baade fra dansk og tysk Side skærpedes til den sidste Kamp. Som Følge af den tyske Agitation umiddelbart Syd for 2. Zone kom atter Tanken frem om en Rømning af 3. Zone. Dette fandt Udtryk i en Henvendelse til den danske Rigsdag

fra en Række danske Tillidsmænd fra Byen Flensborg og for Landkredsen i 2. Zone samt fra Medlemmer af det mellemslesvigske Udvalg, hvori der udtaltes en indtrængende Bøn om, at den danske Rigsdag vilde søge at formaa Regeringen til at bestræbe sig for at opnaa Rømning af denne Zone. En stor Flensborg Demonstration fandt Sted i København. Men Regeringen foretog, i Overensstemmelse med sit tidligere Standpunkt, paa dette sene Tidspunkt intet Skridt i Anledning af denne Henvendelse.

Paa Valgdagen skinnede Solen over Dansk og Tysk med vidunderlig foraarsaglig Mildhed. Vejret kunde ikke give Nogen Paaskud til at blive borte fra Valghandlingen. Forhaabningsfuld var Stemningen, selv om Mindretallet var givet, der skulde jo ikke blot tælles om Aftenen, men senere vejes og vrages, saa Retfærdigheden kunde faa Ordet.

Der blev afgivet 13,025 danske Stemmer og 48,148 tyske. Af Flensborgs bosiddende Befolkning stemte 7,589 for Danmark, 19,416 for Tyskland.

Sin Opfattelse af Afstemningernes politiske Resultater, gav Udenrigsministeriet Udtryk i Cirkulæretelegrammer til Gesandtskaberne. I det første af disse udtaltes bl. a.: »Med 2. Zone vilde Danmark faa en samlet tysk Befolkning paa over 100,000 Indbyggere, der vilde føle en Indlemmelse i Danmark som en Tvangsindlemmelse, det vilde skabe en stadig Uro, som vilde volde Danmark de største Vanskeligheder.«

Imidlertid haabede og arbejdede de Flensborg-Interesserede Kredse baade i Sønderjylland og Danmark stadig paa at vinde Flensborg med de nordligste Sogne af Mellemslesvig for Danmark. Ministeriet Zahles sønderjydske Politik havde jo alt i længere Tid fremkaldt almindelig Uro og Utryghed i Befolkningens forskellige Lag, og i store Protestmøder Landet over var det blevet tilkendegivet, at man ikke anerkendte dette Ministeriums Ret til at træffe Afgørelse i den sønderjydske Sag paa det danske Folks Vegne, da Ministeriet jo endnu aldrig ved noget

Valg havde faaet Mandat til at løse dette store Spørgsmaal, som mere end noget andet laa Nationen paa Hjerte. Dag for Dag, efterhaanden som Tiden nærmede sig, da man kunde vente Kommissionens Indstilling, voksede disse Bevægelser. I en Landshenvendelse til Hs. Majestæt Kongen var der rettet en Henvendelse til Majestæten om at udnævne et nationalt Ministerium, der straks vilde udskrive nye Rigsdagsvalg.

Kongen kunde efterhaanden med fuld Føje nære Tvivl om, at Folketinget i den daværende Situation afgav et paalideligt Udtryk for Folkets Villie. Selv indenfor Regeringspartierne rejstes der Protestkrav mod Ministeriet, som undsagdes af en Række af disse Partiers bedste Mænd. Det var derfor Majestædens grundlovsmæssige Ret at søge Klarhed tilvejebragt i saa Henseende.

Mandag d. 29. Marts kaldte Kongen Statsminister Zahle til sig og opfordrede ham — som gentagne Gange tidligere — til at udskrive Valg til Folketinget, da Kongen under Hensyn til den foreliggende politiske Situation i dens Helhed maatte frygte, at Folketinget ikke længere var i Overensstemmelse med Folkets Villie.

Statsministeren nægtede at efterkomme Opfordringen, hvorpaa Kongen henstillede til ham at indgive Ministeriets Dimission.

Da Statsminister Zahle heller ikke vilde gøre dette, men paaberaabte sig, at der først burde gøres et nyt Forsøg paa at faa tilvejebragt Enighed om Grundlovsændringen og Valglovsforslaget, erklærede Kongen, at han ikke saa sig i Stand til at fortsætte Samarbejdet med Ministeriet Zahle.

Paa senere til Statsministeren fra Kongens Side rettet Opfordring om at fungere indtil et Forretningsministerium var dannet, svarede Statsministeren afvisende.

Om Aftenen samledes de ledende Mænd fra det socialdemokratiske Parti, Arbejdernes Fællesrepræsentation og de samvirkende Fagforbund til et Møde, paa hvilket det vedtoges enstemmigt

at sende en Deputation til Amalienborg med Krav om at faa Landets Forfatning respekteret, det afskedigede Ministerium genindsal og Rigsdagen sammenkaldt for at færdigbehandle Valgloven. Hvis dette Krav ikke blev imødekommet inden Tirsdag d. 30. Marts Kl. 9¹/₂ Fmd., vilde der blive fremsat Forslag om Generalstrike paa et Møde i de samvirkende Fagforbund.

Dagen efter fik de Afslag paa denne brutale Henvendelse til Hs. Maj. Kongen, og paa Opfordring fra Kongen dannedes der saa den 30. et Forretningsministerium med Højesteretssagfører OTTO LIEBE som Statsminister. Ministeriets Opgave skulde udelukkende være at lede Statens Forretninger, indtil Folket havde haft Adgang til gennem Valg til Folketinget at sikre sig, at dets Repræsentation var et fuldgyldigt og paalideligt Udtryk for dets Villie.

Paa de samvirkende Fagforbunds Generalforsamling d. 31. Marts, hvor Generalstriken skulde beslattes, vilde Hr. Zahle slet ikke genindsættes, førend der havde været afholdt Folke­tingsvalg, og for det andet vilde Hr. Lyngsie (som ikke havde været med paa de ledende Mænds Møde) slet ikke have Generalstrike paa Spørgsmaalet om Ministeriet Zahle. Og saa blev da Resultatet, at Generalstriken i Realiteten udsattes en Ugestid for slut­telig aldrig at blive til noget. Derimod kunde visse Virkninger af den hovedløse Optakt ikke undgaaes. Visse Fag gik straks i Strejke, bl. a. Bladenes Typografer, og der blev Spektakler paa Gaderne.

Mændene af Ministeriet Liebe kunde regne sig til Fortjeneste, at de i en kritisk Stund gav Hs. Maj. Kongen og Landet et Ministerium og dermed tilvejebragte en nødvendig Forudsætning for en Forhandling om Situationens Afvikling.

I Statsraadet den 31. Marts blev der taget Beslutning om, at Valgene til Folketinget skulde finde Sted d. 22. April. Folke­tinget var ved kongeligt Budskab opløst fra Onsdagen den 21. April. Naar Rigsdagen samledes efter endt Paaskeferie d. 14. vilde Ministeriet give begge Tingene Meddelelse om Grunden til Forretningsministeriets Dannelse.

Den 3. April om Aftenen fandt Forhandling Sted mellem Kongen og Formændene for Rigsdagspartierne. Ud paa Morgenen havde Majestæten en Samtale om disse Forhandlinger med Statsminister Liebe, der efter Kongens Henstilling ønskede at fratræde, hvorefter Kongen takkede Liebe for den Bistand, han havde ydet ham.

Kongen agtede derefter at anmode OVERFORMYNDER FRIIS om at danne et Ministerium med det Formaal, at Rigsdagen snarest muligt kunde genoptage sine Møder og fortsætte Valg­lovsforhandlingerne, saaledes at Valget kunde afholdes den 22. April eller saa snart derefter, som den vedtagne Valglovs Frister muliggjorde det.

Alle Partirepræsentanterne gav Tilsagn om at samarbejde med det Ministerium, der dannedes paa dette Grundlag, og den 4. April overdrog Kongen Overformynderen at danne den nye Regering.

Tilbage stod endnu Ordningen af den faglige Konflikt-Situation. Ved Førligsinstitutionens Forhandling lykkedes det efter Overvindelsen af ret betydelige Vanskeligheder at opnaa Forlig om Natten til den 5. Ved en Proklamation fra de samvirkende Fagforbund og Socialdemokratisk Forbund blev Generalstriken derefter hævet og aflyst. Arbejdet skulde fra den 5. gaa sin normale Gang, og hvor det var nedlagt, skulde det optages Morgenen efter, den 6.

Efter at Ministeriet med Rigsdagen havde gennemført Valg­loven, afholdtes Valget til det nye Folketing den 26. Resultatet blev et stort Nederlag for Radikalismen, Partiet tabte 15 Manda­ter, og Venstre og de Konservative vandt 14 Mandater. Det var jo en Folkedom over de radikale Ministre, som svarede Kongen med Strike, der suppleredes af Socialdemokratiet med Generalstrike, og saa gik dette Parti til Valg med Republikkens Indførelse paa Programmet.

Den 5. Maj afløstes Ministeriet FRIIS, som jo kun havde

været et Forretningsministerium, af et Ministerium NEERGAARD, og den 7. Maj indkaldtes den nye Rigsdag. Ifølge en Udtalelse af vor Gesandt i Paris, havde man i det franske Udenrigsministerium udtalt Tvivl om, hvorvidt et først nu iværksat Regeringsskifte vilde kunne udøve nogen Indflydelse paa Løsningen af det slesvigske Spørgsmaal. De sidste Efterretninger gik ud paa, at den internationale Kommission endnu ikke havde endt sine Overvejelser, og det var sagt Gesandten, at Kommissionen paatænkte at lægge nogle Kommuner i 2. Zone Nord for den nye Landgrænse af Hensyn til disse Distrikters Ernæringsforhold.

Efter derom taget Bestemmelse rykkede de danske Tropper den 5. Maj ind i Sønderjylland, og en dansk Embedsmand overtog i Henhold til Fredstraktaten Administrationen af 1. Zone. Efter danske Troppers Ankomst til Sønderborg, varede det ikke mange Timer før de atter stod paa Dybbøl. Over Skandserne ved Dybbøl, Skuepladsen for nogle af de mest heltemodige Optrin i dansk Krigshistorie, vajede atter Dannebrog.

Tropperne til Sønderborg, Aabenraa og Haderslev ankom til Sønderborg med Kystforsvarsskibet »Olfert Fischer« og Dampfærgen »Stærkodder«, der havde taget Styrken og Oberst Moltke, den Øverstkommanderende for den danske Besættelsesstyrke i Nordslesvig, ombord i Assens. Styrken til Tønder afgik med Jernbane over Fredericia. Ryttersstyrken til Tønder red først fra Ribe over Grænsen den 6.

Byerne var festklædte og i Feststemning, der var rejst Æresporte og trukket Guirlander. Byernes Damer kastede Blomster ned over Soldaterne. Da Bataillonen var kommen fra Borde i Sønderborg, marcherede den med Oberst Moltke og Bataillonschefen i Spidsen til Nørretorv og tog Opstilling foran Missionshotellet. Fra dettes Altan holdt Næstformanden for Borgerrepræsentationen en smuk Velkomsttale, hvorefter Hurraraabene rungede over Pladsen. Talen besvaredes af Oberst Moltke med

hjertelige Ord. Et mægtigt Tog drog nu under Musik op til Marinestationen, de danske Soldater med Blomster og Bøgegrene i Geværpiberne, fulgt af et Landgangskompagni fra »Olfert Fischer«.

Ved Indgangen til Marinestationen havde de franske Alpejægere, der i Hurtigmarch var komne før Toget, taget Opstilling. Den danske Bataillon trak efter Franskmændene ind paa Kasernepladsen, der præsenteredes Gevær og Fanen førtes til højre Fløj. Efter et kort Rør traadtes an igen, og den engelske Admiral Sheppard fra Flensborg med Stab, ledsaget af Oberst Moltke med Stab passerede forbi Fronten af den danske Bataillon og det franske Kompagni, medens Militærmusikken spillede »God save the King«.

Det officielle Ceremoniel var fuldbyrdet. Den danske Militærmagt havde overtaget Kommandoen.

Den internationale Kommissions Indstilling var bleven endelig udfærdiget og underskrevet af Kommissionens Medlemmer d. 16. April. Sir Charles Marling afrejste den 25. over London til Paris for at forelægge Indstillingen for Ambassadørraadet.

Indstillingen gik ud paa, at for det første alle Kommissærerne indstillede, at hele 1. Zone skulde tilfalde Danmark, dog foresloges nogle ubetydelige Grænsereguleringer Nord for Aventoft og ved Krusaaen og Købbermøllen.

For det andet havde de franske og norske Kommissærer afgivet Særvotum, der foreslog Grænsen lagt saaledes, at den fulgte Sydgrænsen for Aventoft, Sønder Løgum, Ladelund og Medelby Sogne, hvorhos Grænsen fra Padborg foresloges lagt Syd om Nyhus Sø, saaledes at den gennemskar Klusris Skov og fortsattes i lige Linie ud i Fjorden, indtil den ramte den oprindelige Grænse for 1. Zone.

En Delegation fra 2. Zone afrejste saa til Paris for om muligt at faa fremført Ønskerne med Hensyn til denne Zone. Delegationens principielle Ønske var Flensborgs Indlemmelse, sekun-

dært ønskedes den 2. Zone internationaliseret. Ambassadørkonferencen erklærede, at Delegationen var kommen for sent, den vilde ikke blive hørt, samt at Tanken om Internationalisering ikke var gennemførlig.

Den 26. Maj sluttede Ambassadørkonferencen Behandlingen af det slesvigske Spørgsmaal. Raadet havde fundet den af den internationale Kommission foreslaaede Grænse overensstemmende med Traktaten, den sydlige Linie var ansét i Strid med Traktaten, idet Afstemningen havde været til Gunst for Tyskland, og de anførte geografiske og økonomiske Hensyn var efter nøje Undersøgelse befundne ikke at kunne begrunde en Tilside-sættelse af Afstemningen.

Grænsen skulde dog lægges Syd om Padborg Station. Søgrænsen mod Vest var kun angivet som en Linie i nordvestlig Retning, overladende Romø til Danmark og Sild til Tyskland. Grænselinien i Flensborg Fjord skulde følge Hovedsejlløbet.

Den 30. Maj overgav Ambassadørraadets Formand Meddelelse om den af Raadet vedtagne fremtidige Grænse mellem Danmark og Tyskland til den danske Gesandt i Paris. Den ny Grænse notificeredes den 15. Juni. Ved denne Notifikation stadfæstedes Overdragelsen af Suveræniteten over de slesvigske Territorier og Øer, beliggende Nord for den definerede Grænselinie, til de allierede og associerede Magter, og fra samme Dato tilbagegav Magterne de omtalte Territorier og Øer til Danmark. Overdragelsestraktaten blev endelig undertegnet den 5. Juli i Paris; i denne overdroges alle Suverænitets-Rettigheder over Nordslesvig til Danmark. Overdragelsen skulde regnes fra den 15. Juni 1920.

Ved Undertegnelsen af denne Traktat oplæste den danske Gesandt efter Ordre en Tak, hvori han i det danske Folks og den danske Regerings Navn gav Udtryk for den dybe Taknemmelighed, der besjælede alle Danske overfor de allierede og associerede Magter.

Den 15. Juni havde den internationale Kommission bekendtgjort, at efter hvad der nu var sket, var dens Myndighed i Afstemningsomraadet ophørt med den 16. Juni. Kommissionen forlod derefter Flensborg. Hvad redelig Villie og intenst Arbejde havde kunnet udrette, havde ingen Kommissær undladt at gøre.

Statsminister Neergaard fremsatte den 25. Juni i Folketinget Forslaget om Indlemmelse af de sønderjydske Landsdele i Kongeriget Danmark. Naar Regeringen ikke havde villet afvente selve Traktaten var det af iøjnefaldende praktiske Hensyn. Hvis man ikke vedtog Indlemmelsen nu, vilde Genforeningen først have kunnet finde Sted efter Valget, altsaa i Midten af August Maaned.

Lovforslaget vedtoges enstemmigt efter en smuk og stemningsfuld Forhandling, hvorefter Lovforslaget oversendtes til Landstinget, hvor det ogsaa vedtoges enstemmigt.

Den 9. Juli ratificerede Hs. Maj. Kongen den under 5. Juli i Paris underskrevne Traktat om Overdragelsen af de sønderjydske Landsdele. Endvidere forelagde Statsministeren til Underskrift et kongeligt Budskab i Anledning af Indlemmelsen. Da Kongen havde underskrevet, blev der afgivet Kanonsalut og Kirkeklokkerne ringede. Idet Kongen og Ministrene derpaa rejste sig, opfordrede Hs. Majestæt Ministrene til i Forening med ham at udtale et »Gud bevare Danmark«.

I alle Landets Kirker fandt Klokkeringning og Gudstjenester Sted. I Hovedstaden afholdtes en stor Genforeningsfest.

Dagen efter holdt den danske Konge sit højtidelige Indtog over den gamle Grænse ned i Sønderjylland. Den kongelige Familie var, efterat Genforeningsfestlighederne i Hovedstaden d. 9. var afsluttede, afrejst om Eftermiddagen med Dampskibet »Dannebrog« til Kolding, ledsaget af Følget og Ministrene i Ledsagedamper. Efter Modtagelsen om Morgenen d. 10. kørte Majestæten med Følge i Automobiler gennem den rigt smykkede By ad Landevejen Syd paa. I alle Landsbyer var der oprejst Æresporte med Inskriptioner. Kongeparret hilstes Velkommen

fra Beboernes tætte Flokke, der havde taget Opstilling langs Vejen. Saa langt man kunde sé ind over det skønne bakkede Land vajede Flagene ud fra Gaarde, Huse og Haver. Titusinder af Landsmænd fra Syd og Nord var mødt for at byde Kongen og hans Hus Velkommen til Sønderjylland.

Ca. 1000 Meter nord for Grænsen steg Kongen til Hest paa en smuk hvid Hest, der for Anledningen var stillet til Raadighed af Greve Danneskjold-Samsøe, Visborggaard, og fulgt af Kronprins Frederik og Prins Knud, ligeledes til Hest, og af Dronning Alexandrine i aaben Ekvipage, red Kongen frem mod den gamle Grænse. Her paa dette Sted, med frodige Marker, levende Hegn og Smaaskove, vekslende i Bakke og Dal, var en stor Æresport rejst over den væltede Grænsepæl. 60-70,000 Mennesker var mødt frem for at byde Kongeparret Velkommen. Et Kompagni af 1. Bataillon fra Sønderborg var opstillet som Æresvagt til venstre for Vejen. Hurraraabene bruste gennem Luften, da Processionen kom til Syne, men der var aandeløs Stilhed, da Kongen med blottet Hoved og stærkt bevæget red over Grænselinien og førte sin Hest frem mod den lille Talerstol til højre for Vejen. Her bød Amtraadsmedlem, Gaardejer REFSHAUGE Kongen Velkommen i en smuk og fyndig Tale. Dybt grebet af Øjeblikkets Højtidelighed svarede Kongen: »Min første Hilsen til Sønderjyderne skal være et »Velkommen hjem«. Hr. Refshauge mindede om min Bedstefaders Tid og den Tids Slægter. Jeg vil ogsaa erindre min Bedstefader og min Fader, som jeg ønsker havde holdt her i Stedet for mig. Gud velsigne dem allesammen. Og lad os nu alle arbejde paa at gøre vort Land sundt og stærkt. Danmark leve«. (9-foldigt Hurraraab).

Kongen bøjede sig nu ned fra Hesten og løftede en lille hvidklædt Pige op foran sig paa Sadelknappen, ombølget af en jublende Folkemængde.

Der var en stor og skøn Stemning over det hele.

Toget fortsattes Syd paa gennem en Række af Æresporte og

store Menneskemængder mod Christiansfeldt og Haderslev, hvor en festlig Modtagelse ligeledes fandt Sted. Efter en Højtidelighed i Frue Kirke, hvor Biskop Kock talte, kørte Kongen gennem Byen og sluttede ved Havnen, efter paa Turen at have besøgt Krigergravene.

Ombord i »Dannebrog« (Skibet var fra Kolding gaaet til Haderslev) sejlede Kongeparret derefter til Aabenraa. Her fandt en lignende Modtagelse Sted. Kongen red fra Havnen med Følge, Dronningen og Prinserne i Vogne, op til Raadhuset, hvor Borgmester FINK bød Velkommen. Derefter red Kongen gennem Byen ad Hovedgaden til Folkehjem, hvor Kaptajn FISCHER talte. Efter et kort Ophold der begav man sig til Krigergravene, hvor der nedlagdes Kranse, og derfra fortsattes til »Dannebrog«, hvor de Kongelige gik ombord. Om Aftenen var Byen festlig illumineret.

Skibet overnattede i Aabenraa for næste Morgen tidlig at sejle til Sønderborg.

I den gamle Købstad var der travlt om Morgenen, de sidste grønne Kranse sømmedes paa Murene. Eksprestog ankom med de af Regeringen til at overvære Genforeningsfesten paa Dybbøl Bjerg indbudte. Dampskibet »Bernstorff« ankom med Rigsdagens Ting. Langs Havnen trækker Garden op tilligemed et Kompagni af den garnisonerede Fodfolksbataillon.

Blandt de af Regeringen indbudte, højere Embedsmænd, slesvigske Interesserede og andre, var ogsaa jeg. I Byen var jo alle Rum optagne, jeg havde paa Indbydelsen selvanden faaet anvist et Værelse paa Marinekasernen, men da jeg fra Jernbanestationen paa Sundevedsiden gik over Pontonbroen, saa jeg vort Fyrinspektionsskib »C. F. Grove« fortøjet ved Bolværk i Havnen. Jeg gik derombord og blev modtaget med stor Elskværdighed og Gæstfrihed og fik Logis og Forplejning derombord under Opholdet.

Det var efterhaanden blevet en straalende Højsommormorgen.

Den flagende gamle Købstad med de vejrbitte Tegltage mellem Haver, Havnen med hvide Yachter, pyntede med brogede Flag, Krydseren »Gejser« til Ankers i Sundet udfor Byen, og ovre paa den anden Side af det blaa Sund, Folk i tætte Klynger lejrede paa de grønne Skrænter.

Klokken 9 saas derude bag den grønne Pynt paa Alssiden Kongeskibets Master og gule Skorstene, og Krydseren »Gejser« afgav Kongesalutten. Kongeskibet var eskorteret af 3 Torpedobaade, Kystforsvarsskibet »Olfert Fischer« og Kadetskibet, Krydseren »Hejmdal«.

Paa »Dannebrog«s Hjulkasse stod Kongen og smilte og hilste ind mod Kajens Folkeskarer, der jubledede og svingede med Hattene.

Ved Landstigningen, hvor Garden havde taget Opstilling, bød Fabrikant KNARHØJ Kongeparret Velkommen til Sønderborg, og Kongen takkede, idet han udtalte, at han med hele sit Hjerte havde fulgt Sønderjyderne i deres Lidelser gennem de trange Aar. Derefter foretog de Kongelige en Køretur gennem Byen, der var rigt flagsmykket.

Paa Slotspladsen opstilledes imidlertid en Procession, bestaaende af Rigsdagen, de stedlige Komitéer, et Marinekommando, Akademisk Skyttekorps, Veteraner m. fl., jeg sluttede mig til Veteranernes Trop. Kl. 11 afmarcherede Processionen til Dybbøl. Kl. 11.20 kørte Kongeparret med deres Sønner, Enkedronningen og de øvrige kongelige Herskaber, fulgt af Garden derop ad den stejle, minderige Landevej, hvor Skanserne 5 og 6, til højre for Vejen, var indrettede som Festplads. Hs. Majestæt vilde gerne som efter den første Bestemmelse have redet i Spidsen for Garden op ad Dybbøl Bjerg, og han havde søgt at blive i Stand dertil ved en gentagende Massagebehandling af sin ved Skiftningen af Hest ved Indtoget i Haderslev tilskadekomne Fod, men det havde vist sig umuligt at gennemføre dette.

Øverst paa Dybbøl Banke, lidt vest for Møllen, havde de danske Soldaterforeninger rejst en høj Flagmast, paa hvilken et mægtigt Dannebrog gik tilvejs, idet Kongens Vogn passerede.

Kong Christian d. 9.s Hønmørmarch klinger ind over Festpladsen, da de Kongelige træder ind paa denne. Hattene flyver af den forsamlede Mængde, og Hurraraabene bruser udover Pladsen. Til Orkesterledsagelse synger Mængden Edv. Lemckes Sang »Du skønne Land«. Efter Afsyngelsen talte Amtmand, Lensgreve O. D. SCHACK. Hans Tale vil til alle Tider blive staaende som det skønneste, mandigt faste og af dyb Følelse og Højhed baarne Udtryk for Mødet mellem Danmark og det genvundne Land.

Med inderlig Tak og Glæde tager vi mod Danmarksnavnet, sagde Grev Schack, mødes vi i Dag til Samarbejde for Danmarks Vel og Danmarks Fremtid. Den Kærlighed, der spirede og plejedes i de lange og trange Udlændigheds Aar, skal nu bære Frugt — lød det med særlig Varme i den Sang, vi vel hyppigst har sunget henede: »Mig fryder din Ros, din Ære, mig knuger din Sorg, dit Savn«, saa skal det nu vise sig, at vor Kærlighed var saa stærk og ægte, at vi kan indfri vore Løfter, at vi vil møde Kravene og være med til at bære Byrderne, at det er sandt, naar vi synger videre: »Hver Glans, hver Plet vil jeg bære, som falder paa Danmarks Navn, og at »om Trængsel og Nød du fristed, jeg elsker dig dobbelt omt«.

Vi skal være dig gode og trofaste Sønner og Døtre, Danmark, det lover vi dig idag — det giver vi dig Haandslag paa, Kong Christian!

Da Leveraabene var forstummede, overrakte en Deputation med gamle Kaptajn FISCHER som Ordfører, Kongen som Sønderjydernes Gave en Gengivelse i Guld af Guldhornene fra Gallehus, for hvilken Kongen bragte sin varmeste Tak og sluttede saaledes: »De kan være overbevist om, at vi vil værne

om denne Gave, saa at den til sene Tider kan minde om den Dag, da vi mødtes henede for aldrig mere at skilles«.

Da Kongens Tale sluttede, spillede Musikken dæmpet »Slummer sødt i Slesvigs Jord«, og nu løftede Stemningen sig i en skøn og gribende Apoteose. Fire hvidklædte unge Piger og en gammel graanende Mandsskikkelse steg op af Kongehøjens Trin. Pigerne bar udbredt mellem sig et gammelt Dannebrogslag fra 1864. De unge Piger overrakte, dybt bøgende sig, Kongen det gamle Flag, og deres Ledsager, Menig HANS THOMSEN fra 1864, tolkede Gavens Budskab.

Kongen bøjede sig ned over den gamle Flagdug og trykkede sine Læber mod den. Han greb de unge Pigers Hænder og omfavnede den graanede Veteran og kyssede ham paa Kinden.

Saa talte Kongen. Han sagde: »Ligesom jeg her har kysset denne gamle Fanes Dug, saaledes skal mit Folk vide at holde Danmarks Flag i Ære. Danmark, vort Fædreland, leve«.

Derefter holdtes Taler af Minister H. P. HANSEN, MØLLER LORENTZEN fra Graasten, PETER GRAU, Statsminister NEERGAARD og PEDERSEN NYSKOV.

Festen sluttede med en Kantate af Axel Juel, hvorefter Hs. Majestæt hilste paa Tilskuerne, der havde lejret sig paa Pladsen. Efter dette kørte de Kongelige til Byen.

Under Festen havde jeg faaet en stemningsfuld Plads i Veteranernes Række, jeg var kommet til at staa under Oberst Læssøes Bataillonsfane, som blev holdt af en Veteran fra 64, Søn af Bæreren af Fanen i Slaget ved Isted. Ved min Side havde jeg Veteranen, Forfatteren Erik Skram. Denne Gruppe under Fanen var bleven tegnet paa Stedet af Kunstmaleren Hans Nikolaj Hansen, hvem det var overdraget at male de officielle Genforeningsbilleder til Frederiksborgmusæet. Tegningen var oprindeligt bestemt til at danne Motivet i et af disse Billeder, men da Billedernes Antal, som fra først af var planlagt til 5, blev indskrænket til 3, blev Tegningen ikke benyttet efter sin Be-

stemmelse. Hans Nikolaj Hansen, som var en Ven af mig, forærede mig Tegningen, en stor og fortræffelig Skitse, som er mig en kær Erindring om den højtidelige Dag paa Dybbøl.

Dagen sluttedes med Regeringens Festmiddag paa »Sønderborghus« for de Indbudte, ved hvilken Sammenkomst jeg havde Lejlighed til at træffe sammen med de fleste af de fremragende Sønderjyder i den slesvigske Nationalkamp.

Den næste Førmiddag kørte de kongelige Automobiler fra Sønderborg over Nybbøl til Tønder, til venstre havdes den dejlige Udsigt ned over Vemmingbund og videre til Broager med den dobbeltspirede Kirke. Ved Bøffelkoppel blev der gjort Holdt. Ligeoverfor Skoven ligger Huset med Gravene over de danske Soldater, der faldt her i 1864. Husets Ejer og hans Hustru begravede de Faldne i deres lille Have, og han havde værnet og hæget over denne Grav. »De vog dem, vi grov dem en Grav i vor Have, lagde dem ved Siden af den alfare Vej« skrev Holger Drachmann. Kongen besaa de smukke Grave og hilste paa Beboerne. Der kørtes videre ad den smukke Vej gennem Æresporte og det festlig smykkede Graasten med Udsigt over Flensborg Fjord.

Ved Krusaa skilles Vejene til Flensborg og Aabenraa og til Tønder og Sønderborg. En Skare paa 4-500 Flensborgere havde taget Opstilling her med Flag og Bannere. Der stod paa disse: »Forposterne lever i Haabet« og »Flensborgerne hilser Danmarks Konge«. »Der er et yndigt Land« blev sunget. Alle græd. Kongen talte mildt og trøstende til de Fremmødte, der klyngede sig til Vognen og holdt hans Hænder. Det var en dybt rørende Scene.

Derefter kørte Kongen og hans Følge videre. Han var her ved Krusaaen kun 5-6 Minutters Gang fra Grænsen, og hinsides denne stod henved 4000 Flensborgere og Mellemslesvigere, som ikke havde kunnet faa Pas.

Ankommen til Tønder passerede Kongen en Æresport uden-

for Byen, hvor de jyske Dragoner og et Æreskompagni af 2. Bataillon havde taget Opstilling, Modtagelsen fandt Sted paa Torvet under den bredkronede gamle Lind og med det ærværdige Kannikehus, det morsomste lille Torv, nogen dansk Købstad kan møde op med. Her var samlet Borgmester, Magistraten, Borgerrepræsentationen og Embedsmændene. Borgmester OLUFSEN bød Kongeparret Velkommen paa Byraadets og Befolkningens Vegne, hvilken Tale besvaredes med venlige Ord af Kongen. Da Leveraabene og Kongesangen var forstummet, hilste Kongen paa hver enkelt af de Tilstedeværende, hvorefter der foretoges en Tur ind gennem Byen, og derfra kørte Kongeparret ud til »Schackenborg«, hvor det vilde gæste Lensgreven i hans skønne gamle Fædrenehjem, hvor der indtoges en Forfriskning, og Kongen paa det hjerteligste takkede Grev Schack for al hans Opofrelse, for hans Fædrelandssind og hans utrættelige og dygtige Arbejde.

Den loyale og vakre Befolkning i den yndige lille Flække Møgeltønder, frembar sin Hyldest for Kongeparret, og Kongen takkede i hjertelige Ord.

Hermed var Besøget i Vestegnen sluttet, og Kongeparret maatte hurtigt tilbage til Sønderborg, hvor der skulde være Taffel ombord i Dannebrog.

Den officielle Del af Kongens Rejse var hermed afsluttet.

Selve Dybbølfeften havde været mægtig gribende. Henover disse Skanser og denne Jord, der er mættet med Fortidens blødige Minder, havde der nu bølget et Hav af Mennesker, grebet af en eneste stor Lykkesfølelse. Et helt Folk havde dybt bevæget hyldet sin egen Enhed i sin Konges Person.

Hjemkommen fra Genforeningsfesten gik Tiden sin vante Gang paa Villa Trianglen, jeg havde altid nok at gøre, det laa i min Natur saa vidt muligt at være beskæftiget. Dyrkningen af forskellige Interesser, først og fremmest at male, fyldte min Tid, og jeg var ogsaa til min Hustrus Rædsel ikke saa lidt af

en Samler, jeg gemte saa meget, lavede bl. a. en stor Dagbog i Billeder fra mine mange Oplevelser. Plads var her jo nok af i Hjemmet, men mine mange Opstillinger i Værelserne, gjorde jo Arbejdet med den daglige Tørring af og Rengøringen noget omstændelig.

Jeg har glemt at fortælle, at min Virksomhed som Formand i Regeringskomitéen til Forplejning af syge Krigsfanger medførte endnu en Anerkendelse herhjemme for Udførelsen af dette mit Arbejde. Den 20. September 1919 havde Hs. Majestæt paa Indstilling derom af Ærespræsidenten for Dansk Røde Kors, Hs. kgl. Højhed Prins Valdemar, approberet at der tildeles mig det da indstiftede Mindetegn for Dansk Krigsfangehjælp 1914—1919.

I Aaret 1920, den 16. September, naaede jeg det Tidspunkt i Livet, som i gamle Dage kaldtes Støvets Aar; jeg naaede denne Alder rask og flink og i fuld Vigueur. Pressen var saa venlig at bringe denne Begivenhed til offentlig Kundskab paa den smukkeste Maade, og jeg modtog paa Dagen talrige Lykønskninger. Den kongelige Familie fra Bernstorff, Prins VALDEMAR og Prinsesse MARGRETHE, Prins AXEL og Prinsesse MARGARETA gav Møde paa Trianglen om Formiddagen for at ønske til Lykke, og drak Chokolade med os. Og i Dagens Løb modtog jeg mange Besøg af Familie, Venner og Bekendte. Dagen endte med en fornøjelig og stor Familiemiddag paa Trianglen.

Den 20. September fejrede min Broder, Grosserer F. Zachariae, mine 70 Aar med stor flot Middag i hans Hjem i Fredensborg, Villa Paradise. Han deltog ikke i Selskabelighed udenfor sit eget Hjem, og han havde derfor ikke deltaget i Fødselsdagsfesten hjemme hos os. Til Stede ved Middagen var flere af hans faste Vennekreds, der for en væsentlig Del bestod af Kunstnere, baade fra Musikkens, Teatrets, Litteraturens og Billedkunstens Verden.

Henimod Aarets Slutning, den 19. December, indtraf den

glædelige Begivenhed, at vor Svigerdatter Meta, vor Søn Dr. Pouls Hustru, bragte en Søn til Verden, vort første mandlige Barnebarn. Derved var jo Muligheden for Slægtens Fortsættelse tilvejebragt. Indtil da var der i hele Slægten Z. kun Børnebørn af Kvindekønnet. Det var en sød og kraftig Dreng, som i Daaben fik Navnet HUGO POUL JAMES ZACHARIAE.

Aaret 1921, ved Januar Maanedes Slutning, havde vi en anden glædelig Oplevelse. Vor Svigerdatter Maria fra Bangkok med hendes lille Datter Gladys ankom med Ø. K.'s Motorskib »Selandia« til Danmark paa Besøg for at hilse paa sin kære Mands Forældre og blive bekendt med dem og hele hans øvrige Familie. »Selandia« anløb paa Vejen hertil Aarhus og skulde losse nogle Dage der, hvorfor Maria med Barnet og den siamesiske Barnepige tog med Aarhus Damperen til København. Jeg stillede jo i spændt Forventning i den tidlige Morgenstund ved Damperens Anlægsplads for Enden af Sankt Annæ Plads. Ved Skibets Ankomst stod paa Dækket en ung Dame i ivrig Samtale med en Herre, i hvem jeg genkendte Prins Aksel. Prinsen og Prinsesse Margareta var ogsaa kommet med »Selandia« fra et Ophold i Østen. Jeg saa, at Prinsen henlede Damens Opmærksomhed paa mig, og saa fulgte en livlig Viften til mig fra hende. Et Øjeblik, saa var jeg ombord og vekslede et kærligt Velkomstkys med min smukke Svigerdatter. Og det var den sødeste lille Unge, Gladys, som i sin Barnepiges Arm ogsaa fik et Velkomstkys af mig. Efter at jeg havde hjulpet Maria med hendes Bagage, kørte vi under hjertelig Samtale ud til Bernstorff Triangel — der var jo saa meget at tale om, vi havde jo hidtil kun kendt hinanden gennem Breve og Fotografier. I vort Hjem fandt jo en kærlig Velkomsthilsen Sted mellem Svigermoder og Svigerdatter og det henrivende lille Barnebarn.

Maria og Barnet blev hos os til Udgangen af April Maaned. Jeg fulgte hende saa til Amerika Damperen, hun skulde over New York til Portorico for at besøge sin Moder, som hun jo

ikke havde sét siden sit Giftermaal, og præsentere den lille Gladys for hende og Slægten derovre.

Forinden Afrejsen herfra fik Maria dog Tid til sammen med os at tilbringe nogle fornøjelige Paaskedage paa Øllingsø og stifte Bekendtskab med Herregaardsfolkene, Svoger Lauritz og Svigerinde Maggie.

Efter hendes Afrejse gik Tiden sin sædvanlige Gang paa Trianglen. Sommeren bragte dog en Afveksling, nemlig med Festlighederne paa Bernstorff Slot i Anledning af Prinsesse Margrethes Bryllup med hendes Forlovede, Prins Rénatus (Réné) af Bourbon-Parma. Selve Bryllupshøjtiden, som vi var indbudte til at overvære, fandt Sted i Jesu Hjerter Kirke i København d. 9. Juni. Aftenen forinden blev der afholdt en »Polterabend« paa Slottet, ved hvilken vi ogsaa var Gæster. Til Stede ved Festligheden var vor kongelige Familie og Prins Réné's Slægt samt endel særlige Venner og Bekendte, deriblandt Direktøren for Landmandsbanken i København, Etatsraad Glückstadt og Frue. Jeg nævner særlig dem, fordi Etatsraadinden var en noget vel fremtrædende Foreviser af de mange pragtfulde Gaver, som var udstillede i en af Salene, hun glemte ikke at fremhæve det kostbare Udstyr i Guld til et Toiletværelse, som var skænket Prinsessen af hende og hendes Mand.

Efter en fornøjelig Souper dansedes der til ud paa Natten, og efter Afslutningen spadserede vi i den lyse, smukke Sommernat gennem Parken over til vort Triangelhjem.

Jesu Hjerter Kirke var næste Morgen usædvanlig smagfuldt pyntet, idet man havde fulgt Prinsessens Smag og udelukkende anvendt hvide og lyserøde Blomster. Ved Alteret brændte Lysene, og Solglimt kastede Reflekser ind gennem de pragtfulde Glasmosaiker i Kirkeruderne.

Efterat de Indbudne — Uniformer og Civile med Damer, der alle bar Hat og let udskaarne lyse Toiletter — havde taget Plads, ankom det kongelige Følge, som i Procession bevægede

sig op gennem Kirken, i Spidsen Deres Majestæter Kongen og Dronningen, Brudgommen, Hs. kongelige Højhed Prins René med sin Moder, Hertuginde af Parma, Hds. Majestæt Enkedronningen, og derefter fulgte den kongelige og bourbonske Familie. De kongelige Herskaber tog Plads paa de øverste Stolerækker, Kongen og Dronningen oppe i Koret tilhøjre, medens Prins René førte sin Moder til Pladsen tilvenstre for Brudeparret.

Efter en kort Stilhed — et Brus fra Orgelet. I Døren stod Prins Valdemar med sin unge Datter, to inderlig gode Venner, sammenlevede saa nært som faa fra den Gang, den lille Prinsesse stod moderløs tilbage. De smilede til hinanden, smilede af de ivrige Paaklædersker, som ikke kunde faa Slæbet til at ligge i de rigtige Folder, saa førte Prinsen Prinsessen op gennem Kirken, hvor Brudgommen modtog hende med et Haandkys og tog Plads med hende paa sin venstre Side foran Alteret, medens Prins Valdemar tog Sæde ved Siden af Hertuginde af Parma.

Saa fulgte Vielsen efter det skønne højtidelige katolske Ritual. Efter at den var fuldbyrdet, og det unge Par havde modtaget Slægtens Lykønskninger, fandt Opbrudet Sted, og den kongelige Procession forlod Kirken. Det nygifte Par kørte i aaben kongelig Gallaekvipage gennem Staden til Amalienborg, og den populære Prinsesse og hendes Gemal hyldedes undervejs paa det hjerteligste af Hovedstadens Befolkning.

August Maaned tilbragte vi som sædvanlig efter vor Datters Giftermaal paa Herregaarden Øllingsø og fejrede Svigersønnens Fødselsdag. Det var jo i disse Aar saaledes, at vi ofte gjorde en Udflugt dertil, ja, indtil 3 Gange aarlig. Det var jo et herligt Hjem, hvor vi tilbragte mange glade Dage hos vore Kære.

Øllingsø er jo en gammel Herregaaad, formentlig oprettet i Tiden omkring 1300, men Navnet Øllingsø er sikkert langt ældre og har været Betegnelsen for det Sted, hvor Gaarden

blev bygget, nemlig Øen midt i et oversvømmet Terrain. Blandt Ejerne af Gaarden i tidligere Tider skal jeg kun nævne Adelslægten Pors, et af de ældste Slægtsnavne i den danske Adel, der var Ejere gennem et Par Hundrede Aar, og senere gik Gaarden over til Adelslægten Vind. I 1827 købtes Gaarden af Mathias Hamborg Wilhjelm og har siden da været i Slægten Wilhjelm's Besiddelse.

Den nuværende Hovedbygning er opført 1869 af vor Svigersøns Fader, det er en stor og smuk Bygning i hollandsk Renaissance og af røde Mursten med 8 dekorative Gavle. Gaarden er en Mønstergaard og anses for en af de bedste Gaarde paa Egnen. Ejendommens Størrelse er 577 Td. Land Ager og Eng, 300 Td. Land Skov, og en Park paa 8 Td. Land.

Jeg havde her rigelig Lejlighed til at dyrke min Hovedpassion, jeg malede paa Kraft, Billeder fra Gaarden og den smukke Egetræspark, fra den pragtfulde Kostald og Hestestalden samt fra de maleriske Situationer under de store Arbejder i Høsttiden. Med de mange Herregaarde i Omegnen og deres Beboere gjorde vi ogsaa efterhaanden Bekendtskab og deltog i Selskabelighederne der. Jeg nævner blandt disse Familier Familien le Maire paa Herregaarden Frederiksdal, Neergaards paa Skelstoft, Enkegrevinde Reventlow paa den interessante, gamle Hergaard, Rudbjerggaard, Ziersens paa Wilhelmshøj og de unge Konows paa Gammelgaard. Min Ven, Hofjægermester Konow paa Gammelgaard, hos hvem vi jo tidligere i flere Aar havde været Gæster, var afgaaet ved Døden i Aaret 1919, og Gaarden var overtaget af Sønnen.

Man havde tidligere fortalt mig, at der var grimt paa Lolland. Det passede ikke, den lange Række Herregaarde med de smukke Parker, der strækker sig gennem Øen, de vide Udsigter over de grønne Roemarken og de store, bølgende Kornmarker gav tværtimod Landskabet i Sommertiden en egen Ynde.

I mine Erindringer fra Aaret 1919 har jeg fortalt om den

Anerkendelse af min Virksomhed som Formand i Regeringskomitéen til Forplejning af syge Krigsfanger, som blev mig givet gennem Tildelingen af det indstiftede Mindetegn for Dansk Krigsfangehjælp. Jeg havde da troet, at hermed havde Anerkendelserne denne Virksomhed vedrørende faaet deres Afslutning. Men nej — i Oktober Maaned modtog jeg følgende Skrivelse:

Deutsche Gesandtschaft
Kopenhagen

Kopenhagen, d. 14. Oktober 1921.

Sehr verehrter Herr Admiral!

Ich habe die Ehre, Ihnen anbei die Ihnen von dem Herrn Reichspräsidenten für Ihre tatkräftige Mithilfe bei allen Bestrebungen zu Gunsten der deutschen Kriegs- und Zivilgefangenen in Russland verliehene

Grosse Denkmünze

nebst einem Begleitschreiben des Herrn Reichspräsidenten zu übersenden.

Mit dem Ausdruck vorzüglichster Hochachtung verbleibe ich

Ihr sehr ergebener
Freihr. von Neurath
Deutscher Gesandter.

Denkmünzen var en stor Bronzemedaille i et smukt Etui. Paa Medaillens Forside fandtes i Relief en allegorisk Fremstilling af Krigsfangehjælpen, underskrevet: »Edel sei der Mensch, hilfreich und gut«. Paa Medaillens Revers stod i Relief følgende Inskription:

»Den Wohltäteren Der Gefangenen
Das Deutsche Volk«.

Den medfølgende egenhændige Skrivelse fra Rigspræsidenten var saalydende:

Der Reichspräsident, Bad Mergentheim d. 16. Juni 1921.

Eurer Exzellenz!

beehre ich mich, für die unermüdlichen und erfolgreichen Bemühungen um das Wohl der deutschen Kriegs- und Zivil-

gefangenen in Ruszland, insbesondere für das unablässige Bestreben die Leiden der Kriegsgefangenen nach Möglichkeit zu lindern, den tiefstempfundenen Dank auszusprechen.

Eurer Exzellenz hervorragende Verdienste und aufopfernde Liebestätigkeit werden im deutschen Volke unvergänglich fortleben.

Als äuseres Zeichen aufrichtiger Dankbarkeit und zur Erinnerung ist es mir eine Freude, Eurer Exzellenz die beifolgende

Grosze Denkmünze

widmen zu können.

Mit der Versicherung der vorzüglichsten Hochachtung habe ich die Ehre zu sein

Eurer Exzellenz sehr ergebener
Reichspräsident *Ebert*.

Seiner Exzellenz
Herrn Admiral a. D. *Zachariae*,
Kopenhagen.

Det var jo en smuk Anerkendelse fra Udlandet, særlig interessant ved den egenhændige Skrivelse fra den tyske Republikspræsident Ebert.

I Begyndelsen af Marts 1922 vendte vor Svigerdatter Maria tilbage fra sit Besøg hos Moderen i Portorico og tog ind til os paa Trianglen, og den 15. Marts kom Hugo paa Orlov hertil og tog ogsaa ind til os. Den 29. s. M. naaede min Broder i Fredensborg Støvets Aar. Han havde en god Presse, baade for hans Virksomhed i Fredensborg, hvor han jo havde boet i mere end en Snes Aar, og hvor han paa mange Maader havde gjort sig fortjent af sine Byesbørn, og ogsaa for hans Virksomhed i Hovedstaden, for hans Interesse for Naturfredning og for hans Interesse for Københavns Topografi og Historie. Han fejrede Fødselsdagen med 2 kort efter hinanden følgende meget flotte Middage, hvori vi og vore Bangkok Børn deltog, og ved hvilke hans Venner, Forfatterne og Skuespillerne, særlig Professor Østergaard, Elith Reumert og Olaf Poulsen ved ildnende og morsomme Taler søgte at overgaa hverandre og løfte Stemningen til Højdepunktet.

Senere tilbragte Hugo og Maria Sommeren her i Landet, var i Besøg paa Øllingsø og tilbragte en Tid paa Hotel i Hornbæk. Hugo var jo efterhaanden avanceret frem i Stilling under de siamesiske Statsbaner, og det var jo til Glæde for os alle, at hans Arbejde derude ogsaa fik Anerkendelse herhjemme fra, idet Ridderkorset af Dannebrog blev tildelt ham under Opholdet her, hvilket var af særlig Betydning og Støtte for ham i hans Position derude og overfor den fremmede Regering.

Den 22. Juni var der stor Gallaforestilling i det kongelige Teater i Anledning af Kongen og Dronningen af Italiens Besøg ved vort Hof. Jeg var indbudt til at overvære Forestillingen, ved hvilken der opførtes en Opera og Baletten Napoli, en italiensk Underholdning i Sang og Dans.

En Del af Sommeren tilbragte vi som sædvanlig paa Øllingsø. Som foran nævnt havde vor Søn Willy faaet Embedet som Sognepræst i Landet-Ryde Sogn paa Lolland, og den 4. August flyttede han ind i sin Præstegaard og indsattes af Provsten i Embedet. Vi var paa Øllingsø og overværede den højtidelige Indsættelse, og vi var ham jo behjælpelige ved Indretningen af hans nye Hjem. Det var en af de rigtige gamle, hyggelige Præstegaarde, en lang een Etages Bygning med Straatag og med mange gode Værelser. Bygningen var trelænget og omfattede en meget stor Gaardsplads, til hvilken en lille Nøddeallé førte ind fra Landevejen. Til Bygningen hørte en stor Have med høj Trævækst og en udmærket Frugthave.

Der hørte jo 2 Kirker under Embedet, Hovedkirken, Landet Kirke, var en stor og interessant gammel Kirke. I Sakristiet hang Grubbernes Portrætter og deres Adelsvaaben, og paa Kirkeskibets søndre Væg i en svær, oval Ramme et kæmpemæssigt Maleri, forestillende Præsten Mathias Lerche og Familie. Dette Epitafium er opsat Anno 1677. Mathias skal have haft en Kæmpeskikkelse, der fortælles om ham, at han var 3 Alen og et Kvarter høj og omtrent 3 Alen i Omkreds, og at man

ved hans Begravelse maatte danne en ny stor Port i Taarnmuren, da Vaabenhusets Dør var for lille til, at Kisten ad denne Vej kunde komme ind i Kirken.

Ryde Kirke var kun lille, men ogsaa en gammel Kirke af historisk Interesse. Den var beliggende paa Gammelgaards Grund ved Udkanten af den til Parken hørende smukke Lund. I Koret paa dets Nordvæg hænger et stort Epitafium over Lauritz Grubbe til Gammelgaard og hans to Hustruer. Epitafiet er omgivet med en Krans af Grubbernes, Sparrernes og andre til Grubberne knyttede Adelslægters Vaaben.

Vi var jo nu bleven endnu stærkere knyttet til Lolland, idet 2 af vore Børn var bleve bosiddende derovre, og vore Besøg paa Øen blev ogsaa noget længere end tidligere, da begge Børnene kappedes om at sikre sig vor Nærværelse. Der var iøvrigt ikke mere end et godt Kvarters Kørsel med Automobil mellem Øllingsø og Præstegaarden.

Den 5. August var vore Børnebørns Antal blevet forøget med en Dreng, idet vor Svigerdatter Meta havde bragt Søn Nr. 2 til Verden, en sød lille Dreng, som jeg holdt over Daaben i Holmens Kirke ved vor Hjemkomst til Hovedstaden. Han fik Navnet FRANCIS GEORGE ROBERT, altsaa lutter Familiefornavne.

I September rejste Hugo, Maria og Barnet efter endt dejlig Ferie hjem til Bangkok.

Næste Aar fratraadte vor Søn Poul Reservelægestillingen ved Fødselsstiftelsen paa Rigshospitalet og nedsatte sig paa Amagerbro som Accoucheur og praktiserende Læge. Han fik ret hurtigt god Virksomhed derude i denne stærkt voksende Bydel, og paa Grund af hans og hans Hustrus fra Virksomheden paa Rigshospitalet store Kendskab til Byens Jordemødre blev han jævnlig af dem tilkaldt, naar Lægehjælp var nødvendig ved Fødslen. Det var jo en ret anstrengende Gerning, idet de gode Kvinder, som skal bringe Børn til Verden, jo som oftest hensynsløst overfor Hjælpen foretager dette i Nattetimerne. Lægen

kunde derfor tidt faa sin Nattesøvn forstyrret, ja, det hændte jo af og til, at han næppe var kommet hjem, i Seng og var faldet i Søvn efter den første Forstyrrelse, før han blev kaldt ud paany samme Nat til et nyt limevis Hjælpearbejde. Til Trods for de nye Teorier om Børneindskrænkning, viste Praxis ikke nogen Nedgang af Betydning i de Fødendes Antal.

Sommeren 1923 tilbragte vi som sædvanlig paa Øllingsø. Da jeg imidlertid havde faaet en Anmodning om at staa Fadder til vor Nevø Paul Albecks Søn, rejste vi fra Øllingsø over Langeland og Svendborg til Middelfart, hvor Barnets Forældre var bosiddende. Det var en meget fornøjelig Udflugt, og vi tilbragte nogle gode og glade Dage derovre. Der er faa Steder i Danmarks Land, der ejer saa mild en Skønhed som Middelfart og Omegn, og der er en Hygge over den lille By, som den ligger i Klintens Læ, lunet af Skove. Da der ikke var Husrum til os hos det unge Par, tog vi ind paa den tæt udenfor Byen liggende Kongebrogaard, en Restaurant med et mindre Hotel, pragtfuldt beliggende ved Bæltet i Kongebroskoven. Efter Baredaabsfesten foretog vi nogle Udflugter i Omegnen med et Par af de andre Gæster, som var kommet til Festen i egen Bil. Vi besøgte saaledes det dejlige skovrige Fænø i Bæltet udfor Hindsgavl, og en anden Dag tog vi i Bil med Færgen fra Middelfart til Snoghøj, og derfra kørte vi til Fredericia.

Vi havde begge endel Ungdomsminder fra denne By fra før vor Forlovelse, idet vi af og til dengang kom i Besøg hos en Onkel af min Hustru, en Kaptajn Lorentzen af Hæren, som var gift med min Moders yngste Søster, altsaa ogsaa min Onkel. Det morede os meget at opfriske gamle Minder fra de Tider, Huset, hvori det Lorentzenske Hjem fandtes, og som stod uforandret, Minderne fra 6. Juli 1849, »Landsoldaten« og det store Mindesmærke paa »Kæmpegraven«. Ogsaa foretog vi en Spadseretur over hele den smukke Fæstningsvold med de lange Alléer langs Voldens Hoved, med Krat og Buske ned

over dens Sider og over Forværkerne og med den brede Fæstningsgrav.

Vi oplevede i Tankerne under dette Besøg Erindringer om glade Ungdomsdage.

Hovedbegivenheden i Slægten i Aaret 1924 var min Broder, Grosserer Francis Zachariaes 50 Aars Forretningsjubilæum, som fejredes ved en stor Festmiddag i hans Ejendom, Villa Paradise, i Fredensborg. Jubilæumsdagen var den 17. Oktober, og han havde paa denne været Genstand for megen Hyldest fra Forretningsverdenen og anden Side i Hovedstaden og fra Borgerne i Fredensborg og Omegn. Men han havde jo ogsaa været en virksom Mand, der foruden selv at lede sin store Forretning paa mange Maader havde udført betydeligt Arbejde i Samfundets Interesse. Som fordums Elev i Efterslægtsskolen i Hovedstaden tog han i 1886 Initiativet til Oprettelsen af Efterslægtssamfundet, hvis Opgave skulde være at kunne bidrage til Pensionering af Skolens gamle Lærere. I 1892 stiftedes paa hans Initiativ og ved hans Energi Fabrikantforeningen i hans Fag, for hvilken han var Formand i en Række Aar. I 16 Aar var han sammen med Højesteretssagfører Charles Shaw Leder af Grundejerforeningen i Fredensborg, og de udførte sammen et stort og samfundsnyttigt Arbejde for Byerne Fredensborg og Asminderød. Fra alle disse Hverv trak han sig tilbage, da han fyldte 70 Aar.

I 1919 købte han den meget forfaldne Asminderød Kirke, som tilhørte 2 Svenskere. Han bragte den paa Fode ved gennemgribende Restaurering, udvidede dens Kirkegaard betydeligt og overdrog den da til Menigheden med et Tilskud fra hans Side paa 22,500 Kr. I 1894 havde han købt den bekendte Skansebakke ved Hillerød for at redde den glimrende Udsigt fra Bakken over Nordsjælland mod den truende Bebyggelse. Arealet er 32 Tdr. Land, som han successive maatte købe til Formaalets Realisation.

Endelig skal kun nævnes hans topografiske Interesse, som havde været Anledning til hans Samling af topografiske Billeder fra de forsvundne københavnske Idyller med Gengivelse af deres mindre skønne Efterfølgere, hvilken Samling han gjorde tilgængelig for sine Medborgere gennem Udgivelsen af det illustrerede Værk »Før og Nu«.

Vi var nu naaet saa langt frem i Tiden som til 1925, der paa et enkelt Omraade blev et Rekordaar for os, nemlig i vor Stilling som Bedsteforældre, idet vi i Løbet af nogle faa Dage i November Maaned oplevede en Forøgelse i Antallet af vore Børnebørn med hele 2 søde Unger. Fra Bangkok fik vi nemlig Telegram den 5. fra vor Søn Hugo, saalydende: »Son allright«. Og fra Amager indløb der den 11. Meddelelse fra vor Søn Poul, at Meta havde bragt en Datter til Verden. Alt var forløbet godt begge Steder, og der var det glædelige Moment for begge Tilfældes Vedkommende, at det var et Barn af det Køn, som hidtil ikke havde været repræsenteret blandt Afkommet, i Bangkok en Dreng, hvor der hidtil jo kun var en Pige, og paa Amager en Pige, hvor der hidtil kun var Dreng. Siameserdrengen blev døbt protestantisk i Christ Church i Bangkok og fik i Daaben Navnet HUGH FRANCIS GEORGE ZACHARIAE, og den lille Amagerpige blev døbt i Holmens Kirke af hendes Onkel, Sognepræst Willy Z., der jo havde døbt begge hendes Brødre. Hun fik i Daaben Navnet MARGARET JESSIE AGNETE ZACHARIAE.

Alle Navne atter Slægtsnavne.

Det var stadig gaaet fremad for vor Søn Hugo i de siamesiske Statsbaners Tjeneste. Han var nu avanceret til Chief Mechanical Engineer og Member of the Board of Railway Commissioners. Endvidere var han blevet Medlem af Bestyrelsen for Siam Cement Co. Ltd. og Technical Adviser in His Majesty's Privy Purse-Department. Der var af den siamesiske Regering tildelt ham Kommandørkorset af den siamesiske Hvide Elefant Orden og Dekorationen som Storofficer af den siamesiske Kroneor-

den samt den siamesiske Kroningsmedaille. Paa Foranledning af den berømte Marskal Joffre, der efter Verdenskrigens Slutning foretog en Rejse til Østen, blev der af den franske Regering tildelt Hugo Officerskorset af Dekorationen Mérite Agricole. Som det vil erindres var han Indehaver af det danske Ridderkors af Dannebrog.

Alt i alt en smuk Position for den unge, kun 44-aarige Mand.

Vor Søn, Overlæge Poul, havde jo ogsaa i Aarenes Løb baade fra Ind- og Udland modtaget Ærestegn for hans Arbejde ved Ambulance i Udlandet under Krigen og for hans Arbejde med Udvælgelse i Udlandet af syge og saarede Krigsfanger til Hospitalisering i vore Fangelejre. Han havde faaet tildelt Mindetegnet for dansk Krigsfangenhjælp, Dekorationen af det tyske Røde Kors 2den og 3die Klasse, det russiske Røde Kors Udmærkelsestegn af 2den Klasse, det østrigske Røde Kors Officersærestegn med Krigsdekoration og den ungarske Krigserindringsmedalje.

Tidlig paa Aaret 1926, den 20. Marts, lød om Morgenen det vemodige Budskab udover Hovedstaden: Kongens Moder, Hds. Majestæt Enkedronning Louise er død.

Enkedronningen havde tilbragt en ret rolig Nat, men først paa Morgenen opstod der en Hjertesvækkelse, som det dog lykkedes Lægerne at bringe til Ophør, saaledes at Tilstanden indtil ud paa Eftermiddagen var rolig. Men senere indtraadte en betydelig Forværrelse, hovedsagelig fordi Kræfterne aftog meget, og Kl. 7.20 Aften afgik Hds. Majestæt ved Døden som Følge af en pludselig Hjertelammelse.

Den Sorg, som ved Enkedronning Louises Død kom til Kongen og hans Slægt, havde Folkets Deltagelse i Følge. Og til den Trøst ved et tungt Tab, som Medfølelse kan yde, føjede Folket sin vemodige Tak for Enkedronningens Liv og Virken, der gjorde hende til et Forbillede som Karakter og som Kvinde.

Den kongelige Familie samledes til Gudstjeneste i Marmor-

kirken. Efter Gudstjenesten samledes den paany i Kongens Palæ til Drøftelse af, hvornaar og under hvilken Form Bisættelsen skulde finde Sted. Det blev bestemt, at der intet Castrum Doloris skulde afholdes, og at Enkedronningens Kiste skulde blive paa hendes Palæ indtil Bisættelsesdagen, som blev fastsat til den følgende Søndag.

Efterat det afsjælede Legeme var lagt i Kiste, medens Familien opholdt sig i et Værelse ved Siden af Enkedronningens Soveværelse, traadte Familien ind til Kisten og henlagde skønne Blomster paa den kære Afdøde.

Kisten, dækket af et Dannebrogssflag, blev derefter baaret fra Soveværelset gennem den Afdødes private Opholdsstuer ned i Stueetagen, hvor den blev henstillet i Havesalen. Kisten blev baaret af Hs. Majestæt Kongen, Hs. kgl. Højhed Kronprinsen, Deres kgl. Højheder Prins Harald, Prins Gustav, Prins Knud og Prins Christian Schaumburg Lippe samt Admiral Carstensen og Professor le Maire. Efter Kisten fulgte Resten af den kgl. Familie, Grev Brockenhuus Schack og Kammerherre Krag.

Efterat Kisten var sat paa Plads, dvælede de Kongelige nogle Øjeblikke i Salen.

Søndag Formiddag blev Kisten baaret ud til den udenfor Palæet holdende Rustvogn, der var forspændt med Heste i sorte Skaberakker, som førtes af sørgeklædte Livbetjente. Æresvagten af Officerer tog Stilling langs begge Sider af Vognen. I de første Rækker bag Kisten ordnede Herrerne af den kongelige Familie sig tilligemed de til Bisættelsen ankomne udenlandske fyrstelige Herrer: KONGEN AF NORGE og Kronprins OLAV, den SVENSKKE KRONPRINS, de svenske Prinser CARL og EUGEN, Prins ARTHUR af Storbritannien og Prins GEORG af Grækenland, alle tilfods og ledsaget af deres Følger. Lige efter Processionen kørte de kongelige Damer.

Toget gik gennem Byen til Hovedbanegaarden under mægtig Deltagelse fra Befolkningens Side. Dér holdt et Særtog med

Ligvogn og med den kongelige Salonvogn samt med en Række andre Salonvogne til Følget og de Indbudte. Jeg var tilsagt til at overvære Højtideligheden i Roskilde, og min Hustru havde faaet Indbydelse til at overvære den.

Ankommet til Roskilde kørtes Kisten, ledsaget af Processionen tilfods, gennem Byen til Domkirken, og under stor Deltagelse fra Befolkningens Side. I Domkirken fandt en gribende Sørgehøjtidelighed Sted. Kongelig Konfessionarius, Provst FENGER, forrettede Bisættelsen og holdt med varm Inderlighed en stærkt personlig præget Afskedstale over den Afdøde.

Under Højtiden i Kirken kunde det ikke være andet, end at mine Tanker gik langt tilbage i Tiden, ja, til dengang jeg som Kadetunderofficer paraderede i Slotskirken i Stockholm ved Prinsesse Lovisa's Bryllup med vor Kronprins, og deltog i nogle af Bryllupsfesterne derovre. Som Dronning af Danmark og Enkedronning havde Hds. Majestæt altid været mig bevaagen og vist mig Venlighed.

Sommeren gik sin sædvanlige Gang. Maria med begge Børnene, to yndige Unger, kom hertil ved Maj Maanedes Udgang med Selandia og tog ind paa Hotel Kongen af Danmark. Gladys skulde sættes i Skole her i Landet.

Vor Søn Hugo maatte blive alene tilbage i Bangkok Vinteren over, da han, som det vil fremgaa af det efterfølgende, maatte ønske at faa den ham tilkommende 9 Maaneders Orlov henlagt til det følgende Aar. Han rejste saa hertil i April 1927.

Aaret 1927 var jo et Aar, som vi to Gamle paa Trianglen og vore nærmeste havde sét hen til i forhaabningsfuld Forventning, om det skulde forundes os at opleve den Dag i Aaret, paa hvilken vi kunde fejre vor Guldbryllupsfest i vore Kæres Kreds. Vore Børn og Børnebørn fra Bangkok tilbragte Sommeren her i Landet for at kunne deltage i Festen. Da den store Dag nærmede sig, blev alle Forberedelser truffene, for at det kunde blive en saa festlig og glad Dag som muligt, et ufor-

glemmeligt Minde for os alle gennem Tiderne. Vi bestemte os til at samle hele den til Stede værende Familie og vore nærmeste Venner til Festen — det blev et stort Selskab — og vi maatte derfor have store Lokalteter til Raadighed og valgte at feste paa Langelinies Pavillon i den kongelige Yachtklubs Lokaler.

Saa kom endelig den forjættede Dag, den 4. November, med smukt Solskin over Hjemmet paa Trianglen. Fra Morgenstunden af og gennem hele Dagen strømmede det ind med Gaver, Breve og Telegrammer. Et pragtfuldt Blomsterflor fyldte snart alle Værelser i Hjemmet, store Blomsterdekorationer i Kurve og Krystalskaale, Kurve og Skaale med Frugt m. m. fra Slægt og Venner, fra Kolleger i Bestyrelsen for Admiral Winterfeldts Stiftelse og fra taknemmelige Beboere i Stiftelsen, fra gamle Kammerater i Marinen o. fl. Ialt modtog vi 85 Gaver og 137 Breve og Telegrammer.

Ved 2-Tiden begyndte Gratulanterne at strømme ind. I Spise-stuen, som var bleven til en hel Blomsterhave, var dækket et langt Bord med Vin, The, Kager og Frugt, deriblandt en gammeldags Fødselsdagskage, pyntet med 50 smaa Dannebrogsslag. Vore Børn, Svigerbørn og Børnebørn var de første, som overbragte deres Lykønskning, og gennem et Par Timer indfandt Slægt og Venner sig, deriblandt Admiralerne Konow og Scheel med Fruer, Admiral Carstensen og mange andre gode Venner og Bekendte. Ved 4 Tiden tyndedes Rækkerne ud, og snart efter faldt der Ro over Guldbrudeparret.

Om Aftenen Kl. 7 samledes i den kongelige Yachtklubs Lokaler paa Langelinies Pavillon det til Festmiddagen indbudne Selskab og modtoges af Guldbrudeparret. Der var ialt 59, men der skulde have været 69, paa Grund af Sygdom og andre Aarsager havde 10 desværre maattet sende Afbud, deriblandt min Broder, Grosserer Francis Z. Festlokalerne, 2 store Modtagelsesværelser og en meget stor Spisesal var smukt møblerede

og pragtfuldt pyntede med Blomster og andet. I Kaminerne flammede Brændestykker, og fra Vinduerne saa man ud over Yderhavnen med de forbi glidende, oplyste Skibe. Alt i alt en prægtig Ramme om den store Højtid.

Da alle var samlede, marcherede man med Guldbrudeparret i Spidsen og efter Tonerne af Bryllupsmarchen af en Skærsommernatsdrøm, ind i den festlig oplyste Spisesal. Alt var jo forbedret med Bordkort, Bordsedler og en samlet Bordplan, saaledes at Selskabet hurtigt var placeret paa de for dem bestemte Pladser ved Bordet. Dette var dækket i U-Form og rigt pyntet med Blomster, midt paa Hovedbordet Aarstallene 1877 og 1927 i Blomster. Her sad Festparret, og lige overfor dem sad deres mangeaarige Husjomfru, Anna Nielsen, midt mellem de 4 ældste Børnebørn. For Enden af Sidebordene sad de to af Sønnerne, Overingeniør Hugo Z. og Pastor Willy Z. og sørgede for at alt gik, som det skulde ved disse Borde. Den tredie af Sønnerne, Overlæge Poul Z., virkede som »magister bibendi« og sad ved den venstre Bordrunding lige foran Musikken.

Medens Suppen spistes, rejste jeg mig og ønskede paa Hustru's og egne Vegne Selskabet hjertelig Velkommen og takkede alle, fordi de var kommet herud for at fejre Højtidsdagen sammen med os.

Fiskeretten spistes i Ro, og under denne fordeltes den følgende Sang til Guldbruden, hvorefter Champagnen skænkedes.

Sangen var trykt i et Omslag, paa hvis For- og Bagside var anbragt et Billede, paa Forsiden et Billede af den gamle Ulvegade i Nyboder, hvor Guldbrudeparret satte Bo den 4. November 1877, og paa Bagsiden Villa Trianglen — Bernstorff, Guldbrudeparrets nuværende Bolig. Begge Billeder var tegnede og reautograferede af mig under Forberedelserne til Festen. Sangen var saalydende:

Til Sophie

den 4. November 1927.

Mel.: Jeg elsker de grønne Lunde — —
Jeg saa Dig i Ungdoms Dage,
Saa straalende lys og glad,
En Freja, som maatte betage
Hver Yngling udi vor Stad.

Jeg saa Dig, blev og betaget
Af Din smilende Yndes Magt,
Blev mere og mere draget,
Og fik det omsider sagt.

Du gav mig Dit »Ja« saa frejdig,
Din Kærlighed ren og varm,
Og loved at følges med mig,
Som Venner to, Arm i Arm.

Du blev min Viv og skænkte
Mig en Børnelok, flink som faa,
Paa eget Du aldrig tænkte,
Kun paa Hjemmet, paa mig og de Smaa.

En Sømandsbrud uden Lige,
Thi naar jeg paa Havet var,
Du styrede alt, tillige
Du var baade Mo'r og Fa'r.

Halvthundrede Aar er svundet,
Som en Drøm er de gledet hen,
Din Guldbrudekrans er bundet,
Min inderlig kære Ven.

For hvad Du vort Hjem har givet,
Jeg bringer Dig Takken min.
For hvad der er naaet i Livet,
Næst Vorherre er Æren Din.

H. Z.

Saa intonerede Musikken Melodien »Jeg elsker de grønne Lunde«, og Sangen lød med stærk Tilslutning gennem Salen. Under Sangen saas mangt et vaadt Øje, og efter dens Slutning lød en kraftig Klapsalve.

Jeg rejste mig og holdt følgende Tale:

Min kæreste Sophie!

Det var den 29. Januar 1875, Holmens Hæderstegns Dag, ogsaa kaldet Medailledag, at jeg fik Dit »Ja«. Der var noget symbolsk i dette. Du hørte jo til »Holmens faste Stok«, født i Nyboder, opdraget derude og konfirmeret derudefra. Og saa skulde det være saa, at Du faa Aar efter at Dine Forældre var flyttede derfra, kom tilbage til Christian d. 4des smaa Huse som Hustru og kom til at virke derude som saadan med Hæder i samfulde 24 Aar.

Det, som for mit Vedkommende fandt Sted hin 29. Januar, var den endelige Besegling af Følelser, der længe havde ulmet i mig. Som min kære Ungdomsven, den senere Professor, Nikolaj Bøgh, skrev i en Vise til vort Forlovelsesgilde:

Dengang han var Kadet og gik med Trøje,
Der var en Magt, som røved ham hans Fred.
Han saa i Dybet af en Piges Øje
Og blev saa taus og underlig derved.
Og hvem han Livets Stræben vilde vie,
Det aned han, da han var voksen knap,
Og naar han hørte nævne et »Sophie«,
Med Trøjens Krave rødmed han omkap.

Idag for halvthundrede Aar siden stod vi ved hinandens Side for Alteret i den gamle Holmens Kirke. Hvad Du lovede den Dag, har Du i fuldeste Maal holdt. Du har været mig en god og kærlig, ren og trofast, nøjsom og dygtig Hustru gennem vort lange Samliv. Du har været en elskelig og opofrende Moder for vore Børn. Og naar jeg naaede saa højt op i mit Kald, som Tilfældet blev, saa har Du en stor Del af Æren derfor. Thi Du paatog Dig alt, saavel i Hjemmet som udenfor Hjemmet, som Du paa nogen Maade kunde overkomme, for at jeg kunne faa den nødvendige Tid til Raadighed til at arbejde mig opad og fremad i min Gerning og udnytte mine

Eyner. Og naar Du kunde støtte mig i min Gerning, var Du altid rede dertil.

For alt dette føler jeg Trang til i Aften at bringe Dig en inderlig og dybtfølt Tak, og denne Tak vil jeg gerne give Udtryk derigennem, at jeg løfter mit Glas og tømmer det til Ære for Guldbruden min, faur og fin, som sidder her ved min Side, og beder Selskabet give mig Tilslutning til et kraftigt, 3-dobbelt Hurra for hende,

Guldbruden leve!

3 kraftige Hurraraab og almindelig Jubel lød saa gennem Salen.

Nu bares Andestegen rundt og Champagnen skænkedes paany. Den livligste Stemning herskede ved Bordet, mens Musikken spillede Fædrelandssange og Sange om Flaaden og det gamle Nyboder. Under Slutningen af Retten fordeltes en ny Sang, skrevet af vor Søn, Overlæge Poul. Sangen var nydelig monteret, oprullet i et forgyldt Paprør, ombundet med en Dannebrogssløjfe, med en Bouket af forgyldte Aks i Toppen. Den lød saaledes:

Til Guldbrudeparret

den 4. November 1927.

Mel.: Nu Lovsalen skygger.

Saa lifligt I mødtes	Fik Tiden om Panden
i Ungdommens Vaar,	forsølvet Jert Haar,
∴ hvor Kærlighed fødtes,	∴ hvor herligt selvanden
som ikke forgaar. ∴	at mindes de Aar. ∴
Saa ærligt tilsammen	Men lifligst i Løndom
i Manddommens Aar	og høstgyldne Skær,
∴ I delte i Gammen	∴ Som Gamle Jer Ungdom
de skiftende Kaar. ∴	nu drømmer I nær. ∴

P.

Da Sangen under Bifald forstummede, rejste Poul sig og talte:

Idag for 50 Aar siden var der Fest i 4de Christians gamle Nyboder, idet en ung, flot Løjtnant med mørke Krøller førte sin smukke, blonde Brud for Alteret og satte Bo i Ulvegade. Det var et stateligt Par at skue, og der blev stillet store Forventninger

til dem, men de skuffede heller ikke disse. Rask steg han op i Graderne, og allerede i 50 Aars Alderen træffer vi *ham* som Admiral og Holmens Chef og *hende* som Værtinde i et stort Hjem med mange Representationspligter udad og et stort Arbejde indad med Opdragelsen af 4 Børn, der skulde sættes i Vej. Men Lykken tilsmilede Parret, og Arbejdet gik let fra Haanden og lykkedes for dem, saaledes at de idag paa deres Guldbryllupsdag med Taknemmelighed kan sé tilbage paa 50 Aars harmonisk og lykkeligt Samliv.

Jeres Liv er jo faldet i en interessant Tidsalder, rig paa Begivenheder og Udvikling. I Jeres pure Ungdom oplevede I Tabet af Sønderjylland, men som Gamle til Gengæld Glæden ved Genforeningen efter Verdenskrigens Omskiftelser. Som ung Officer sejlede Fa'r paa Togter med de stolte Fregatter og oplevede derefter Udviklingen gennem Damp- og Panserskibe til Mine- og Torpedobaade og sidst Undervands- og Flyvebaade. Og paa lignende Vis er det jo gaaet i det civile Liv med Overgangen fra de gode gamle Dage bag Københavns Porte og Volde med Vægtersang og Tranlygter paa Gaderne og Hyrevogne i behageligt Luntetrav, til Verdensstaden med det elektriske Lys-hav, Telefoner, Automobiler, Biograf, Radio, Rundkastning, og hvad det nu hedder altsammen — kort sagt, der er sket noget i de Aar, og dog synes vi, at denne lange Tid med de mange Omskiftelser fra et roligt og sat Tempo til Elektricitetens ener-verende Fart er gaaet relativt let og umærkeligt hen over Jeres Hoveder uden at enervere Jer.

Thi hvor mange faar Lov til at følges ad i saa mange Aar og under saadanne Omstændigheder som I, og hvor mange kan fejre deres Højtid i saadant Vigueur.

Først og fremmest skyldes det vel et naadigt Forsyn, som rundhaandet har øst af sine Gaver. I fik Evner og Lyst til at bruge dem, en blid Medbør i Jeres Livssejlad uden Sorger, Mødgang eller svære Sygdomme, samt Lov til at beholde alle

Jeres Kære omkring Jer og se Slægten fortsat; og I har endelig faaet den sjældne Gave at bevare Ungdommens aandelige og legemlige Rankhed op i den høje Alder.

Men I har ogsaa taknemmeligt skønnet paa Gaverne og forstaaet at bringe noget ud af dem, og I har holdt Jeres Interesser vedlige op i Alderen. Mo'r sin Interesse for »det huslige«, hvis mindste Datailler hun selv nu nødig giver Slip paa, og Fa'r sin Interesse for Malerkunsten, som han jo stadig uddyber.

Dog — I har nu ikke interesseret Jer for Jer selv alene, men ogsaa for Jeres Familie og Omgivelser har I vist en usvækket Omhu — og jeg vil i Aften gerne have Lov til at bringe Jer en Tak for alt, hvad I har været for os alle i de mange Aar — først og fremmest naturligvis for os Børn, hvis Skridt I med aldrig svigtende Kærlighed har vaaget over, fra de første hjælpeløse til de sidste vi har gjort — og vi vil takke jer for den Lærdom og de Grundsætninger for Livet, I indprentede os, og som vi erfarede det var godt at bo og bygge paa.

Men ogsaa fra Svigerbørn, Børnebørn, Slægt og Venner og Husstand vil jeg bringe min Tak. — Og naar alle vi idag tilsammen skal hylde Guldbrudeparret og udtale gode Ønsker for dem, maa det bl. a. først og fremmest være, at det endnu i mange Aar maa blive dem forundt at følges ad lige saa raske, ungdommelige og interesserede som nu, og med det Ønske vil jeg bede dem alle med mig at tømme Glasset og raabe et »længe leve Guldbrudeparret«.

De leve!

Atter genlød Salen af 3 kraftige Hurraraab og Bifaldstilkendegivelser, og saa rejste jeg mig og takkede:

Tak, kære Poul, for de smukke og kærlige Ord, som Du henvendte til Mo'r og Fa'r, og hvormed Du glædede os meget. I har været gode Børn allesammen. Der er et gammelt Ord, som siger, at Børn er en Guds Velsignelse. Ikke altid synes dette at passe, men for vort Hjem har det gamle Ord talt ret.

I har været gode Børn, men I har ogsaa været flinke Børn, som med Flid og Æresfølelse har arbejdet Eder fremad til gode, selvstændige Stillinger i Livet.

Ederes gamle Mo'r og Fa'r takker Eder paa deres Højtidsdag derfor. Og de takker Eder, fordi I har bragt saa kære Svigerbørn til Hjemmet, den bedste af alle Svigersønner og de sødeste af alle Svigerdøtre.

Tak, allesammen, for hvad I har været for os gennem Aarene.

Under den videre Gennemgang af Menuen fulgte Sangene og Talerne Slag i Slag. Det vilde føre mig for langt, om jeg vilde gengive, hvad der skete paa disse Omraader under Resten af Festmiddagen saa udførligt, som jeg ovenfor har gjort det for den første højtidelige og intimeste Del af Festens Vedkommende.

En af Selskabets yngste, LØJTNANT NIELS O'NIELL OXHOLM talte som Talsmand for de Unge og takkede for al den Kærlighed og Gæstfrihed, som Ungdommen altid havde mødt i vort Hjem. Kort efter at han havde sluttet, skete der noget sensationelt. En ung og smuk Dame, vor Svigerdatter fra Bangkok, Fru MARIA ZACHARIAE havde rejst sig op. Paa en charmerende og naturlig Maade sagde hun:

I would like to say just a few words and thank father for his very nice words to his children.

I understood from his speech, that he thought, he had got the best of all daughters in law. I myself must say, that it is a great chance in my life, that I have got such nice parents in law, and if I had had the opportunity to choose myself, I could not have done a better choice. I therefore want to thank them for all, that they have been to me.

Bravoraab og Bifald.

Imidlertid var der atter blevet omdelt en Sang, der var overskrevet: *Til Grannie og Grandad*, den 4. November 1927, Mel: *Forgangen Nat* o. s. v. Det viste sig at være en meget morsom og fornøjelig Sang, underskrevet af vort ældste Barnebarn,

LYRKE WILHELM, hvori hun, næst efter at give en meget livlig og humoristisk Beskrivelse af hendes Samliv med os og vor Omsorg for hende gennem de forløbne Aar, bragte Grannie og Grandad en Tak for alle de Minder, vi havde skænket hende, og hertil føjede hun en Tak fra alle Børnebørnene for al den Kærlighed, som vi i rigeste Maal havde skænket dem alle.

Sangen gjorde megen Lykke, saa tog hendes Fader, HOFJÆGERMESTEREN, Ordet og bragte en hjertelig og smukt motiveret Tak til os fra Svigerbørnene og Børnebørnene.

Den udmærkede Menu gik sin Gang. Maden var god og meget rigelig, Vinen ligeledes. Opvartningen var ogsaa meget tilfredsstillende. Der var Stil og Fest over det hele, og Stemningen ved Bordet var meget livlig. De fleste var jo gamle Bekendte, hvoraf flere ikke havde sét hinanden i mange Aar. Det bidrog jo ogsaa til at give Sammenkomsten en særlig fornøjelig Karakter.

Den eneste tilbageværende af mine Kammerater i Søkadet-holdet fra 1864, KOMMANDØR BRÆSTRUP, tog nu Ordet og bragte mig en dybfølt Tak fra Kammeraterne for det gode Kammeratskab, som jeg altid i mine høje Stillinger havde vedligeholdt, og for den Humanitet, som jeg altid havde udvist overfor mine Underordnede. Desuden bragte han mig og min dygtige og elskværdige Hustru en Tak for al udvist Hjertelighed og Gæstfrihed i de forløbne 50 Aar.

Atter deltes en Sang rundt: 1877, 4. November 1927. Mel.: Brudevalsens af et Folkesagn. Sangen var skrevet af vor Svoger, KAPTAJN HARALD BLOCK, som i denne paa en elskværdig Maade spøgende fremstillede vore Ejendommeligheder, vor ungdommelige Farten rundt i al Slags Vejr til Hovedstaden, og Sommer og Vinter til vor Slægt i Landet. Denne Karakteristik uddybede han nærmere i sin derpaa følgende Tale, i hvilken han paa Søskenendes, Svigerinders og Svogeres Vegne bragte os en Tak for de mange Aars hjertelige Samliv.

Saa kom »Magister bibendi«, Overlæge Poul Z., op og oplyste, at der var indløbet en Telefonmeddelelse fra ENKEKEJSERINDE DAGMAR paa Hvidøre med en Lykønskning fra hende til Guldbrudeparret. KRONPRINSEN havde sendt en telegrafisk Lykønskning. Meddelelsen modtoges af Selskabet med Haandklap. (PRINS VALDEMAR havde umiddelbart før Guldbryllupsdagen ved personligt Besøg overbragt sin Lykønskning.)

I Anledning af Enkekejserindens Opmærksomhed føler jeg Trang til at anføre, at den var et Led i en lang Række Opmærksomheder, som var udvist mod mig fra hendes Side gennem Aarene. Naar Hds. Majestæt kom paa Reden med Polarstjernen, var jeg ofte indbudt til en Lunch ombord i Yachten.

Jeg tog nu Ordet og talte for vor mangeaarige Husjomfru ANNA og sagde, at som hun i Aften virkede mellem Børnebørnene, havde hun i tidligere Tid virket mellem vore egne Børn, da de var i samme Alder. I over 37 Aar havde hun været min Hustru en trofast og dygtig Hjælper i vort Hjem, og jeg bragte hende en hjertelig og dybfølt Tak for hvad hun havde været for os og vort Hjem gennem de mange Aar.

Nu rejste min gamle Ven, KONGELIG KONFESSIONARIUS, PROVST FENGER sig op og holdt med sædvanlig Veltalighed en pragtfuld og varmtfølt Tale til Forherligelse af mig og min Hustru, og hvori han gennemgik hele vor Livsbane og min store Virksomhed gennem de mange Aar. Det vilde føre mig for langt ud at komme ind paa Enkeltheder i denne Tale, som modtoges med stærkt Bifald af Selskabet. Jeg takkede ham for de smukke, men alt for rosende Ord, for trofast Venskab og for hvad han havde givet af evige Værdier til os, til vort Hjem og vore Børn gennem Aarene.

Festen gik videre paa den fornøjeligste og mest stemningsfulde Maade. Der var Liv og Glæde i Salen, og alle syntes at more sig fortræffeligt. Min Fætter, KONTORCHEF RASMUS ZACHARIAE tog

Ordet og talte først paa Vers. Jeg synes at jeg, trods min Bestræbelse for at fatte mig i Korthed, maa have denne fornøjelige Indledning med i mine Erindringer. Versene lød som følger:

Der gives ingen stoltere Fornemmelse end den,
at sidde i sin egen Baad og styre,
at stole paa sig selv, være Mand imellem Mænd,
og vide, alle Fejlgreb ere dyre.
Paa Havet er den Mand, der sejler i sin Baad,
en enevældig Hersker, der følger eget Raad.
Han bæres af de Bølger, som lurar paa hans Liv,
de holder ham i Aande, naar Kulingen er stiv.

Der gives ingen stoltere Fornemmelse end den,
at sidde i sit eget Hus og styre,
at stole paa sig selv og at virke for sin Ven,
og vide andres Raad er altid dyre.
I Huset er den Viv, der bruger Naal og Traad,
maaske en større Hersker, end Manden i sin Baad.
Lad Manden tro sig Herre, saasnart han bliver gift,
han er den smaa desværre, naar Tøjet faar en Rift.

Der gives ingen stoltere Fornemmelse end den,
at have fundet i sit Liv Balance,
at stole paa sig selv og at stole paa den Ven,
med hvem man har en hellig Alliance.
Man styrer ud som Brudgom, man styrer ud som Brud,
man styrer efter Lykken, derfor man sejler ud,
og hjælper man hinanden, i Jævnhed uden Pral,
saa ender hun og Manden
som Viceadmiral.

Den sidste Taler ved Festen var min Ungdomsven, PROFESSOR, OVERARKITEKT WENCK. Han talte for En, der staar Guld-

brudeparret nær, men som savnedes her i Aften. Det var for min Broder, Francis, som efter hans til Stede værende Hustru's Udsagn ikke var rask nok til at kunne være med ved denne smukke Fest. Francis Zachariae, denne store, smukke Mand med de straalende Øjne, med sit ofte saa barske Væsen, var en Mand i Ordets bedste Betydning, med Hjertet paa det rette Sted, altid hjælpende dem, som trængte til hans Hjælp. Professoren sluttede med at bede Selskabet tømme Glassene for Originalen, Francis Zachariaes Vel.

Stærkt Bifald og Tilslutning.

Klokken var nu bleven henad 10. Menuen var gennemført, og under Hensyn til hvad der skulde komme bagefter, hævedes Bordet.

I det store runde Taarnværelse indtoges nu Kaffen og Likørerne. Cigarer og Cigaretter tændtes, og under den livligste Stemning fortsattes Samværet her, indtil det næste Nummer paa Programmet anmeldtes. Anmeldelsen gik ud paa Samling i den store Spisesal til Fotografering.

Grosserer Francis Z. havde nemlig anmodet Guldbrudeparret om, at han som Gave i Dagens Anledning maatte lade tage et stort Gruppefoto af Selskabet og derefter tilsende hver af de til Stede værende Familier og Enkeltpersoner et Eksempplar af dette Billede. I den ene Ende af Spisesalen var der nu truffet Forberedelser til Gruppens Opstilling, og Hoffotograf Elfeldts Broder var til Stede med sine Apparater. Et Øjeblik efter var alle paa Plads, Magniumsbomben knaldede, og Pladen til den paatænkte smukke Erindring om Festen var tilvejebragt.

Saa spillede Musikken op til Dans, Brudevælsens af et Folkesagn; Guldbrudeparret aabnede Ballet, dog kun gennem et efter Alderen afpasset Stykke af Salens Længde. Og snart efter var Gulvet besat baade af Gamle og Unge, der lystig hvirvlede sig rundt mellem hverandre i den store smukke Sal. Og udenfor Salens Vinduer gled nu og da et oplyst Dampskib forbi. Ly-

sene spejlede sig i Vandet og kastede glimtvis et Lysskær ind over Orlogsværftet, Guldbrudgommens Domæne gennem 14 lange Aar.

Kl. 12 sluttede Musikken af, og der serveredes saa The med Ostekiks, Kager og Bagværk. Snart efter begyndte Selskabet at bryde op. Ved Afskeden med Guldbrudeparret fremførtes mange hjertelige Taksigelser og Udtalelser om den dejlige, uforglemmelige Fest, den festligste Dag, mange af Gæsterne længe havde oplevet.

Kl. 12¹/₂ var alle taget bort, og saa kørte det gamle Brudepar — med inderlig Tak til Forsynet for Naaden og Velsigelsen, som var bleven dem til Del gennem de halvhundrede Aar og paa Festdagen — gennem Natten ud til deres landlige Hjem paa Bernstorff.

Faa Dage efter Guldbrylluppet, ved Midten af November, rejste Hugo og Maria med deres lille Søn hjem til Bangkok, medens den godt 7¹/₂ Aar gamle Datter, Gladys, blev ladet tilbage her i Landet, da hun skulde i Skole og opdrages paa dansk. Hun var sat i Huset hos Hugo's to ugifte Kusiner, Frøknerne May og Ellen Zachariae, der var bosiddende sammen i Hovedstaden. De var begge store Børneelskere, og hun blev hos dem Genstand for et omsorgsfuldt Tilsyn og en kærlig Opdragelse, særlig Tante Ellen blev en anden Moder for den lille Pige.

Den 16. November føjede min Broder, Francis, endnu en Opmærksomhed til de mange, som han alt havde vist Guldbrudeparret, idet han til denne Dag havde indbudt os og et stort Selskab til en pragtfuld og flot Fest i hans Hjem i Fredensborg, med Guldbrylluppet som Program. Det blev en meget livlig og fornøjelig Dag. Den store Stab af hans litterære- og Kunstnervenner bidrog mægtigt til at sætte Stemningen op. Forfatteren, fhv. kongelig Skuespiller Elith Reumert havde skrevet en udmærket morsom Vise til vor Forherligelse, som blev sunget med stor Akklamation ved Middagen.

Vi troede nu, at Efteraarets store Festligheder var gaaet til Ende, men nej, der skulde komme én endnu inden Aarets Udgang. Min Kusine ELLA, Datter af GENERALLOJTNANT ZACHARIAE, som var gift med Overlæge ved Statens Fødselsanstalt i Aarhus, DR. MED. VICTOR ALBECK, skulde fejre Sølvbryllup den 30. December, og de tilskrev os, at vi endelig maatte komme over og glæde dem med vor Nærværelse ved Festen. Vi modtog Indbydelsen, rejste derover med Aarhusdamperen og tog ind paa Hotel Regina, hvor Sølvbryllupsfesten skulde holdes. Det blev en stor Fest i lignende Stil som vort Guldbryllup, der forløb paa den smukkeste Maade. Efter Festdagen tilbragte vi endnu et Par hyggelige Dage med Besøg i Ægteparrets Hjem paa Fødselsanstalten, hvorefter vi maatte skynde os hjem, da jeg efter gammel Sædvane vilde med til Nytaarskuren paa Amalienborg.

Sommeren 1928 tilbragte vi som sædvanlig paa Øllingsø og i Præstegaarden, men i September Maaned gjorde vi en Udflugt til Skagen og tilbragte et Par Uger der, September Maaned med den klare Himmel er der mest vidunderligt deroppe. Jeg havde jo flere Gange været paa Skagen, sidste Gang i 1916, da jeg paa en prægtig Biltur gennem Jylland med min Svoger, Ferdinand Albeck med Hustru og Børn kom dertil og opholdt os der en Tid paa Badehotellet paa Grenen. Men min Hustru havde aldrig været paa Skagen, som hun havde hørt lovpriset saa meget, og derfor gerne vilde sé. Vi tog saa pr. Damper til Frederikshavn og derfra med det lille Skagenstog, der i Løbet af 1¹/₂-2 Timer bragte os til Bestemmelsesstedet, hvor vi tog ind paa Brøndums kendte Hotel, der er noget for sig selv, og hvor man bør bo, naar man vil slaa sig ned for nogen Tid paa disse Kanter. Der er Tradition over dette Hotel, oprindeligt laa her den gamle Kro, saaledes som denne saa ud, da Kunstnerskaren i Halvfjerdserne drog til Skagen.

Vi fik et hyggeligt Værelse anvist og blev vel modtaget af

Værten, Originalen Degn Brøndum og hans elskværdige Hjelper, hans 2 gamle Søstre, som lignede hinanden, men skelnedes nemmest gennem de sorte Fløjelsbaand om Haaret, hvoraf den ene havde to, den anden kun ét. Der var mange Gæster paa Hotellet, og i den dejlige store, lyse Spisesal traf vi flere Bekendte og gjorde snart flere nye, fornøjelige Bekendtskaber blandt vore Bordfæller.

Det var det skønneste Vejr under hele vort Ophold paa Skagen, og vi maatte sande, at intet Sted i vort Land er Himlen saa høj, Horizonten saa vid, Luften saa ren, Solen saa stærk som i denne Danmarks nordligste og ejendommeligste By. Jeg havde selvfølgelig min Malerkasse med og tilbragte Morgenerne paa Sønderstrand i begejstret Arbejde med Gengivelsen af de maleriske Motiver dernede. Efter Frokosten afsøgte min Hustru og jeg Byen og foretog Udflugter til alle Seværdigheder i Omegnen. Først ad Kørevejen ud til Grenen, Danmarks yderste Spids, hvor Kattegat og Skagerak løber sammen, tit med kraftige Skumsprøjt, og saa langs nordre Strand til Drachmanns Grav mellem Klitterne, skønnere Hvilested kunde jo ikke findes til »Havets Sanger«. Naturen ligger hen i al sin uberørte Skønhed og Storhed, Søerne toppes paa Grenen og Terner og Maager gynger paa Voverne. Videre gik vi til Grenens Badehotel, der jo har alle Betingelser for at være det store, mondæne Verdensbad.

En anden Dag foretog vi en Udflugt ad Batterivejen ud til Nordstranden, det var friskt Vejr, og Skagerak sendte sine kraftige Brændinger ind mod Land. Det vilde føre mig for vidt at komme ind paa alle disse vore herlige Udflugter, vi tog alting med, Gamle Skagen (Højen) og saa paa det muntre Badeliv, den idylliske Plantage, som blev gennemtravet, Maleren Krøyers Hus med dejlige Kunstværker og Erindringer fra den berømte Malers Tid, Drachmanns Hus, som stod urørt fra hans Tid, og hvor mange morsomme Ting fangede

Øjet. Ogsaa den tilsandede Kirke, som jo blev tilsandet alm. Bededag 1775 under en frygtelig Storm med Sandflugt, og senere opgivet, aflagde vi et Besøg. Endvidere besøgte vi Kirkegaardene med de mange Mindesmærker. Gravstenenes Indskrifter taler deres eget alvorsfulde Sprog, her Navnet paa en modig Redningsmand, her Inskriptionen over en fremmed Sømand, og rundt om gennem de navnløse Grave de mange, som fandt deres Død i Bølgerne og opskylledes paa Skagens hvide Strand eller droges op af Dybet i Fiskernes Garn og Vod.

Gaar man fra Vesterbyen et Stykke sønder paa langs Stranden, kommer man til Klitgaarden, en enkelt og stilfuld Bygning med en prægtig Beliggenhed i en storslaaet Natur, et yndet Opholdssted for Kongefamilien under de aarlig tilbagevendende Besøg paa Skagen. Under vort Ophold deroppe var de Kongelige paa Gaarden, og jeg gik derfor derud for at aflægge Majestæterne en skyldig Høflighedsvisit. Jeg traf imidlertid ingen hjemme, men skrev mig paa den fremliggende Besøgsliste. Nogle Dage efter var det min Fødselsdag — jeg fyldte 78 Aar — og jeg havde tænkt mig, at den paa det af-sides liggende Sted kunde gaa ganske ubemærket hen. Men Bladenes Fødselsdagslister røbede mig, og jeg blev Genstand for venlig Opmærksomhed fra flere Sider. Den første Gratulant fra Morgenstunden var Hs. Majestæt Kongen, som kom cyklende ud til Hotellet for at ønske mig til Lykke.

Hs. Majestæt kørte jævnlig Cykelture ind gennem Byen og dens Omegn, talte med dem, som han mødte og saa ind til sine gode Bekendte; han kendte vist efterhaanden alle deroppe. Naar han kom kørende ud af Østre Strandboulevard, hvor jeg mellem denne og Stranden sad og malede, skete det af og til, at han stod af Cyklen og satte sig paa Bænken ved Siden af mig og iagttog mit Arbejdes Fremgang, medens han gjorde spøgende Bemærkninger, men iøvrigt udtalte, at Billedet skam ikke var saa galt.

Jeg havde ogsaa en lille Udstilling af mine Arbejder i Hotellets Gaard for Familien Brøndum og nogle af mine Bekendte blandt Gæsterne.

Min Hustru og jeg nød Opholdet i den friske Natur, under den herlige klare Himmel, ved den solbeskinnede hvide Strand og det blaa Hav. Men ogsaa Livet indenfor Hotellet var vi glade for. Efter den gode Middag blev Kaffen drukket i den tidligere Spisesal, Gallerisalen med de mange og kostbare Billeder; Kroyers uforlignelige Billede »ved Frokosten« og den lange Maleri-Portrætfrise af Kunstnere, som havde boet paa Hotellet. Her tilbragte vi saa Aftenerne paa fornøjeligste Maade sammen med en lille Kreds, som efterhaanden havde dannet sig, og hvorimellem bl. a. fandtes en ung dansk Sanger med sin Lut og et Par yngre svenske Damer.

Under al denne Idyl fik Skagen dog under vort Ophold Forbindelse med den store Verden, først gennem et 3 Dages Besøg — fra den 8.-11. — paa Reden og i Havnen af en større tysk Flaadeafdeling, som kommende fra Wilhelmshafen havde afholdt Manøvrer i Nordsøen og nu var paa Vejen til Østersøen. Flaaden bestod af Panserskibe, Krydsere, 2 Torpedobaadsflotiller, Mineskibe og Transportskibe, ialt ca. 50 Fartøjer med en samlet Besætning af mellem 6 og 7000 Mand. Den tyske Flaadechef, Viceadmiral Oldenkopp blev ledsaget af Chefen for det i Havnen liggende danske Fiskerinspektionsskib, Torpedobaaden Sværdfisken, modtaget i Audiens paa Klitgaarden af Hs. Majestæt Kongen. Paa den sidste Dag af Flaadens Besøg blev der afholdt en stor og smuk Højtidelighed paa den ny Kirkegaard ved Mindesmærket og den tyske Grav fra Skagerakslaget, som overværedes af ca. 100 Officerer og ca. 300 Repræsentanter fra de forskellige Krigsskibe. Senere paa Dagen var der stor Landlov, vel 3-4000 af Besætningerne besøgte Byen, der blev ganske præget af dette Besøg. Masser af Skagboere og Badegæsterne var jo paa Benene i den Anledning.

Dagen derefter afsejlede Flaaden.

Den næste Afbrydelse af Idyllen var den spanske Konge ALFONSO's Besøg paa Skagen, Kongeparret fik omtrent en Times Besøg af ham paa Klitgaarden. Kong Alfonso kom med Krydseren »Principe Alfonso« paa Reden den 19. om Morgenen ved 10 Tiden. Kort efter stod den spanske Kongechalup ind gennem Havneindløbet med det pragtfulde spanske Kongeflag i Stævnen og lagde til ved Slæbestedet, hvor Sværdfiskens Besætning paraderede, og hvor Kong Christian modtog sin høje Gæst. De to Konger hilste hjerteligt paa hinanden, og Amtmanden udbragte et Leve for Kong Alfonso, som besvarede med 9-foldige Hurraraab, og efter en kort Kur med de fremmødte Notabiliteter steg Kongerne til Vogns, og saa gik det i flyvende Fart til Klitgaarden, hvor Dronning Alexandrine ved Dørtærskelen afventede den kongelige Gæst.

Besøget varede som sagt kun omtrent en Time. Efter at have indtaget nogle Forfriskninger stod de to Konger ind i det ventende Automobil og kørte til Havnen, hvor Kong Alfonso, efter at have hilst paa de forskellige Honoratiores, tog en hjertelig Afsked med Kong Christian.

Spaniens Konge, der under sit kortvarige Ophold havde vundet almindelig Sympati ved sit elskværdige, smilende og ligefremme Væsen, styrede nu hilsende og vinkende ud gennem Havnen, medens vor Konge og hans to Sønner hilste igen, indtil Kongechaluppen forsvandt bag Havnemolen.

Kl. 12²⁰ afsejlede »Principe Alfonso«. Skagen, som i Tidens Løb har haft saa mange celebre Besøg, saaledes bl. a. Kejser Wilhelm, Kong Oskar II og Kong Chulalongkorn af Siam, havde føjet et nyt Blad til sin glørværdige Historie.

Kong Christian kunde sige at det var det billigste Kongebesøg, han nogensinde havde haft.

Kort før vor Hjemrejse overværede vi endnu en af Skagens store Dage, dog af en noget anden Art end de fornævnte.

Den 22. September indviedes Skagens nye Musæum, og vi havde faaet Indbydelse til at overvære Festligheden. Klokken lidt før 2 samledes et talrigt og repræsentativt Selskab i den skønne Bygning, som var rejst i Familien Brøndums gamle Have. Brøndum, der i henved et Par Uger havde maattet holde Sengen, stod ikke desmindre op og fjernede derved Bekymringerne for, at den, der havde bidraget allermost til Musæets Rejsning, skulde savnes ved den store Begivenhed. Præcis Kl. 2 ankom den kongelige Familie og modtoges af Musæets Bestyrelse, fhv. Musæumsdirektør Dr. phil. Karl Madsen, Fru Anna Ancker, Hotelejer Brøndum, Overplantør Dahlerup og Apoteker Klæbel.

Indvielsestalen blev holdt af DR. PHIL. KARL MADSEN, som i et interessant Foredrag skildrede Musæets Tilblivelseshistorie. Han sluttede sin Tale med, at dette Musæum vilde staa som et Minde om en Tid, der nu ikke var mere, men som havde haft sin store Betydning for Skagen og for den danske Malerkunst.

Efter Karl Madsens Tale blev de Kongelige og de øvrige Gæster vist om i Musæet. De lyse og festlige Rum vakte almindelig Beundring, og ikke mindre glædede man sig over den smukke Samling af Skagens Malernes Kunst. Billederne var skænkede af Viggo Johansen, Locher og hans Børn og navnlig af Tuxen og Michael, Anna og Helga Ancker. Det var svært at løsrive sig for at følge Indbydelsen til den ventende Champagne og Kransekage, der blev indtaget i den saakaldte Brøndum Sal som Slutning paa Festen.

Saa kom da Hjemrejsedagen, vi tog hjem samme Vej, som vi var kommet, og vi tog hjem med Erindringen om et dejligt Ophold, under hvilket Skagen i det smukke Solskinsvejr havde vist sig fra sin mest bedaarende Side.

Kort efter vor Hjemkomst indtraf en Begivenhed, som jeg mindes med Vemod.

Den 13. Oktober om Aftenen afgik KEJSERINDE DAGMAR ved

Døden paa Hvidøre, idet hun stille sov hen efterat have døset det sidste Døgn. Højt oppe i Aarene, træt af Dage, tynget af Sorger saa store, som det vel kan falde i et Menneskes Lod, sov den danske Kongedatter ind i sit Barndoms Land, hvortil hun var tyet for at finde Ro og Hvile. I de sidste Aar, Kejserrinden tilbragte i Danmark, efter at det store Rige, der var blevet hendes andet Hjemland, var blevet hærgel af Omvæltningernes Brand, og den Trone, hendes Husbond og efter ham hendes Søn havde beklædt, var styrtet sammen, havde hun levet stille og tilbagetrukket her under sin hjemlige Strands Bøge. Men med Medfølelse, kærlig Deltagelse og Ærbødighed havde den danske Befolkning stadig omfattet hende og i Tankerne fulgt hendes stille, fordringsløse Færd. For os alle var hun stadig baade Kejserrinden og den danske Kongedatter.

Kejserrindens Kiste med det afsjælede Legeme henstod først aaben i Havesalen paa Hvidøre. Ved Kistens Hovedende stod en af Livkosakkerne Vagt. Ved Fodenden stod ved en Bedepult en af Hofstaten og læste Bønner. Saaledes henstod Kisten til den førtes til Alexander Newski Kirken i Bredgade, hvorfra Bisættelsen skulde foregaa.

Det lille Kirkerum i denne Kirke er som et byzantinsk Helgen-skrin — prydet med Guld og Udskæringer og med blankt skinnende Billeder af hellige Mænd, hvis forgyldte Glorier straalere i Kerternes Lys.

Kejserrindens Kiste stod paa en Forhøjning midt paa Kirkegulvet, omgivet af herlige og kostbare Blomster og Blomsterdekorationer. Kisten var dækket af det danske Flag — over dens Hovedende — og det russiske Flag over den nederste Del. Omkring Kisten stod en Æresvagt, i Baggrunden Baron N. GERSDORFF og Senator VAN DER VLIET, i Forgrunden russiske Officerer.

Paa Bisættelsesdagen begyndte Dødsmissen Kl. 10. Allerede paa dette Tidspunkt indfandt hele Slægten Romanoff sig i

Kirken. Dødsmissen gik sin Gang med Bønner og Hymner i Mængde. Metropolitens EULOGIOS talte, langsomt og med dyb Inderlighed kom Ordene frem fra hans Læber, uforstaaelige for danske Øren klang de dog af stærk Menneskelighed og Følelse, fri for al Patos.

Da Klokkeren nærmede sig 1, ankom den danske Kongefamilie og de fremmede Fyrsteligheder. Ganske langsomt — næsten umærkeligt gled nu Messen over i den egentlige Sørgegudstjeneste. Saa traadte Provst KOLTSCHEFF frem og holdt en smuk og stærkt personligt præget Tale over den afdøde Kejserinde, som han sluttede med følgende Farvel: »Farvel Kejserinde, vor Moder. Idet jeg bøjer mig til Jorden for Dig, bringer jeg Dig Dit tro Folks sidste Hilsen.«

Saa traadte Kejserindens Døttre, STÖRFYRSTINDERNE XENIA og OLGA frem til Kisten og trykkede deres Læber mod Helgenbilledet paa dennes Laag, derefter fulgte alle de øvrige russiske Herskaber. Et dybt Indtryk gjorde det, da den gamle HERTUGINDE THYRA AF CUMBERLAND, den eneste tilbageblevne af Kong Christian den 9.s skønne Døttre, traadte frem og knælede ved Kisten, støttet af sin Broder, PRINS VALDEMAR, og af PRINS GEORG af Grækenland. Hertugindens Sorg var overvældende, og de mange til Stede værende saa med Deltagelse Taarerne glimte bag det tætte Slør.

De sidste, der traadte frem til Kisten og knælede i et Øjeblik Bøn, var KONGEN og DRÖNNINGEN AF DANMARK.

Derefter traadte 12 Herrer frem og bar Kejserindens Kiste ud. Forrest gik Fyrst DOLGORUCKI og Viceadmiral AMDRUP. Saa fulgte en Kreds af det gamle Ruslands Dignitarer, der førte deres Herskerinde bort fra den sidste Plet af Rigets Territorium — til Hvilestedet ved hendes Forældres Side.

Den aabne Ligvogn med fire sorte Heste, som bar Sørgeskaberækker, var kørt frem. Vognen var beklædt med sort Fløjl med gyldne Kroner.

Et lille russisk Kor sang — og imens blev Kisten sat op paa Vognen, og Sørgetoget ordnede sig. Det blev et imponerende Tog.

Først Politidirektørens Bil, saa Politidirektørens Vogn, derefter Garnisonskommandanten med Adjutant, Gardehusarer i Galla med dragne Sabler, Garden, det russiske Kor, Metropolitens, fem græsk katolske Præster og to Messedrenge med Lys i Hænderne. — Endelig Vognen med Kisten, ved dens Sider gik Kejserindens nærmeste mandlige Slægtninge, og ved Siden af dem igen gik de to Kosakker i brune Uniformer med Sørgeslør.

Efter Kisten kom i straalende Uniformer de fyrstelige Personer, som havde deltaget i Sørgegudstjenesten og de fremmede Ministre. Bagefter kørte Vognene med Damerne, ledsaget ved Siderne af Gardehusarer — og endelig sluttedes det lange Tog med Gardere og Husarer.

Da Toget satte sig i langsom Bevægelse, lød der ude fra Batteriet Sixtus Skud efter Skud, Sørgesalut paa 121 Skud, som varede hele Tiden under Togets Bevægelse til Østbanegaarden. Overalt var der mange Mennesker paa Fortovene i Bredgade, og alle Vinduer i Husene var fyldte. Efterhaanden som Toget kom frem, saa man, at alle blottede Hovederne. Endelig naaede man Pladsen ved Banegaarden. Mens alle gjorde Hønhjør, blev Kisten baaret ned fra Rustvognen. Præsterne gik foran.

Noget stort Ceremoniel var der ikke udfoldet, men den gamle Enkekejserindes Ligfærd gennem Roskildes Gader blev dog af pompøs Virkning. Kisten, der var hyllet i et Dannebrogsslag, bares af gallaklædte Gardeofficerer gennem Stationsbygningen ned til den ventende Ligvogn. Umiddelbart efter Kisten kom Kongefamiliens Medlemmer og det øvrige Følge. I samme Øjeblik Kisten kom til Syne paa Banegaardstrappen, tilkendegav de mange Mennesker, der var samlede bag Afspærringerne paa Banegaardspladsen, deres Ærbødighed for den døde Maje-

stæt. Herrerne blottede deres Hoveder og Damerne nejede. Et mægtigt Klokkebrus lød fra Byens Kirkeklokker. Vejen gennem Hovedgaden ned til Domkirkens Kongeport var bestrøet med Gran, den smukke Flagallé, som Roskilde bruger ved højtidelige Lejligheder, var paa Plads, og Infanteri med opplantede Bajonetter stod langs Gaden.

Toget aabnedes af de stedlige Myndigheder, saa kom et helt fremmedartet Optog, den russiske Kantor i lang, grøn Silkekaabe i Spidsen for Koret fra Alexander Newski Kirken. Umiddelbart herefter Metropolit og Præsterne, der var iført vissen-grønne, rigt overbroderede Silkeornater og bar høje Metraer paa Hovederne. De smukke gamle Prælater med de milde Ansigtsudtryk deltog i Korsangen, og standsede denne et Øjeblik, faldt de ind med Bønner for Kejserindens Sjæl. Det var et Billede, der her oprulledes, saa uendelig fjernt fra den religiøse Kultus, vi herhjemme var vant til at have for Øje — men et Billede, der trods sin Fremmedartethed rummede en Stemning af Inderlighed og Alvor.

Saa kom Ligvognen, paa hver Side af denne gik to Rækker Gardeofficerer med dragne Sabler. Umiddelbart efter Vognen gik i forreste Række PRINS VALDEMAR, den SVENSKE KRONPRINS, KONG CHRISTIAN, KONG HAAKON og HERTUGEN AF YORK. Bag efter kom de øvrige fyrstelige Personer, de russiske Deltagere fra Ind- og Udland og forskellige Honoratiores.

Ankommet til Domkirken, bares Kisten af Gardeofficerer op gennem Kirken, ledsaget af Sørgeprocessionen, til Frederik d. 5.s Kapel, hvor den af tilstedeværende Personale nedsattes i den Egetræs Sarkofag, der var opstillet ved Siden af Kong Christian den 9.s og Dronning Louises Sarkofager. Saa fandt en gribende Sørgehøjtidelighed Sted. Orglet tav, og der lød Mandssang fra Pulpituret i Højkoret. Det var Studentersangerne, der foredrog Salmen »Tænk naar engang«. Efter Salmen lød Provst Fengers Stemme — han talte mod Kongefamiliens Medlemmer, men

han hørtes langt ind i Kirken. Hans Stemme var bevæget, men Ordene var prægede af den sædvanlige Kraft og Inderlighed. Talen var af stor Virkning, baaret frem af dyb personlig Følelse, som den var. Provsten sluttede med at lyse Velsignelsen over alle Tilstedeværende.

Ude i Kirken lød Orgelet paany, en dæmpet Sørgehymne, der blandede sig med det russiske Kors Sang.

Højtiden sluttedes derefter med Salmen »Under dine Vingers Skygge«, sunget af Studentersangerne.

Ved Udgangen af Oktober indtraf vor gamle Ven Provst Fengers Præstjubilæum, halvtreds Aars Præstegerning i den danske Folkekirke. Endel af hans Venner og Beundrere, hvorimellem vi var, fejrede ham med en Festmiddag, der forløb paa den smukkeste Maade. Min Hustru havde den Ære at blive ført tilbords af Jubilaren.

Julen tilbragtes paa Øllingsø. Vi havde jo hidtil haft et for vor Alder usædvanligt godt Helbred, som tillod os at rejse omkring, at se os om i Landet, besøge vore Børn paa Lolland, naar det iøvrigt passede os. Men i Slutningen af Marts Maaned 1929 fik min Hustru en stærk Attaque af Lændesmerter med Feber og andre Komplikationer, saa at vor Søn, Dr. Poul, fandt det rigtigst at indlægge sin Moder paa det smukke nye Amtssygehus i Gentofte, hvor hun kunde blive bedre passet end i Hjemmet. Amtssygehuset laa jo i vor Nærhed, saa jeg daglig kunde besøge hende og tilbringe længere Tid hos hende. Hun fik et smukt Værelse paa den medicinske Afdeling og rettede sig temmelig hurtigt. Jeg havde imidlertid faaet nogle Vanskeligheder med mit højre Knæ og benyttede Lejligheden til at underkaste mig en Undersøgelse paa Sygehuset, fik en Røntgenbehandling hvoraf det fremgik, at Aarsagen til mine Knæsmerter var en mindre Forkalkning af Knæet. Overlægen tilraadede mig derefter en ambulans Massagebehandling og derpaa følgende Diathermiebehandling, som jeg underkastede mig, og som ogsaa hjalp mig og bragte mig paa Fode igen.

Efter et godt 14 Dages Ophold paa Sygehuset kunde min Hustru udskrives som rask og vende hjem igen til Trianglen.

Vi var nu atter Karl for vor Hat, men havde dog begge faaet et lille Varsel om, at vi ikke var hele Aarsunger mere.

Den 29. Maj kom vor Svigerdatter Maria fra Bangkok hertil med Sønnen Master Hugh og tog ind paa Hotel Kongen af Danmark, og Gladys flyttede saa fra Tanterne May og Ellen til sin Moder paa Hotellet. Master var vokset godt og blevet en køn og morsom lille Fyr. Vor Søn Hugo havde ikke kunnet følge med dem paa Grund af, at Forarbejderne til et større Jernbaneprojekts Gennemførelse maatte afsluttes, forinden han kunde tage afsted. Maria tilbragte Sommeren i Hornbæk og paa Øllingsø.

I Juni Maaned tog vi Mod til os og lagde ud paany med en Rejse til Lolland. Vi besøgte først vor Søn Willy i Præstegaarden og flyttede derfra over til Øllingsø. Vi havde som sædvanlig en dejlig Tid derovre. Ogsaa August Maaned tilbragte vi paa Øllingsø og var med til at festligholde vor Svigersøns Fødselsdag. Under vort Ophold indtraf jo ogsaa den 25. min Hustrus 77 Aars Fødselsdag, som vor Søn Pastoren højtideligholdt ved en fornøjelig Middag i Præstegaarden, og saa rejste vi atter hjem til Trianglen.

Sommeren var gaaet uden at min Hustru havde haft nogen Mindelse om hendes Sygdomstilfælde i Foraaret, og vi var desaarsag blevet dristigere med Hensyn til Foretagelsen af Udflugter. I Oktober var vi atter paa Lolland paa Besøg i Præstegaarden, og i Slutningen af December rejste vi paany derover, medbringende den lille Gladys, for at tilbringe Julen paa Øllingsø. Vor Søn Overingeniøren var rejst fra Bangkok d. 25. November, han forlod Skibet i Genua og tog til Paris for der at hente Maria, som var rejst ham imøde og boede hos sin derværende Søster. Lille Juleaften kom Parret til Øllingsø og tilbragte Julen sammen med os derovre.

De første Maaneder af Aaret 1930 fik Hugo travl Beskæftigelse i Anledning af følgende.

Ved Midten af Marts Maaned fik dansk Industri en stor og ærefuld Leverance, det drejede sig om 7 kæmpemæssige Diesel Lokomotiver til de siamesiske Statsbaner fra Aktieselskabet Frichs Lokomotivfabrik i Aarhus.

Leverancen stod i Forbindelse med den Studierejse, som den siamesiske Trafikminister PRINS PURACHATRA, Kongen af Siams Broder, havde foretaget i Europa forrige Sommer. Paa denne aflagde han bl. a. Besøg i Danmark, og ved denne Lejlighed saa Prinsen de nye, mindre Diesel Lokomotiver, som Frich kort forinden havde leveret til vore Statsbaner.

Under Distriktschef Eiers Ledelse foretog Prins Purachatra en Prøvekørsel med et af Lokomotiverne op ad Kystbanen. Prinsen tilbragte en meget væsentlig Del af Turen i Lokomotivets Førerrum. Han, som er en intelligent og dygtig Mand — og som i Perioden 1918-28 havde været Commissioner General, hvilket svarer til det danske Generaldirektør Embede — var overmaade tilfreds med, hvad han havde set og erfaret. Denne hans Opfattelse havde nu for nogen Tid siden givet sig praktisk Udslag deri, at Frichs Fabrik og den store schweiziske Fabrik Sutzer fik den ærefulde Opfordring til at konkurrere om Leverancen af Diesel Lokomotiver til Siam.

Som ovenfor nævnt havde vor Søn Overingeniøren nu travlt i de første Par Maaneder af 1930 med at forhandle med den Frichske Fabrik om Udarbejdelsen af Tilbudet angaaende Leverancen af de store Lokomotiver, ligesom han ogsaa var i Schweiz hos Sutzer for at forhandle om Leverancen. Da Kontrakterne om Leverancen endelig blev underskrevet af de siamesiske Statsbaner ved Midten af Marts med det Resultat, at Leveringen af de store Lokomotiver gik til Danmark, og Leveringen af nogle mindre Lokomotiver af samme Art gik til Schweiz, var Overingeniør Z. hos Sutzer, men kom saa hurtigt tilbage hertil.

Det morede os Forældre at læse et Interview af ham i Berlingske Tidende angaaende det siamesiske Jernbanevesen. Bladets Korrespondent havde truffet ham ved Direktøren for Frichs Fabrikker, Due Petersens Arbejdsbord, hvor de to Herrer studerede en Række Lysttryk, Vægtberegninger o. l. Korrespondenten skrev, at Overingeniør Zachariae var en høj og kraftig Mand, brunet af Østens Sol, en kosmopolitisk Type, hos hvem hver Gestus og hver Bevægelse dækkede Begrebet large.

Den 31. Marts indtraf mit 60 Aars Jubilæum som Søofficer. Jeg havde i Tidens Løb ikke taget Notits af de forskellige Jubilæer, jeg kunde have holdt og agtede heller ikke at gøre det ved denne Lejlighed. Men vor Søn Hugo vilde ikke lade Dagen gaa uænsat hen og samlede os med Overlæge Poul og Meta samt vor Svigersøn Lauritz, som tilfældigvis var her i Byen, til en fin og fornøjelig Middag ude i Restaurant Nimb, hvor Dagen blev mindet.

Den 3. April blev Overingeniør ved de siamesiske Statsbaner, Cand. polyt. H. A. K. Zachariae, der var Ridder af Dannebrog, udnævnt til Dannebrogsmænd, og den 29. s. M. rejste han og Maria, medtagende den lille Master, hjem til Bangkok. Gladys blev ladet tilbage her, og flyttede igen til Tanterne May og Ellen.

I Begyndelsen af Juli Maaned havde vi den triste Oplevelse at miste en af vore gamle og gode Venner, Holmens Provst, HANS MATHIAS FENGER, som afgik ved Døden paa Silkeborg Kuranstalt af et Hjerteslag, faa Uger før han vilde have naaet de 80 Aar. Han plejede hvert Aar at gennemgaa en Kur paa Anstalten, og var kommet deraf godt en Uge før, særdeles velbefindende. Dagen før han rejste fra Hovedstaden ringede han mig op i Telefonen og sagde, at man jo kun engang fyldte 80 Aar, og at han paa Fødselsdagen vilde samle sin nærmeste Slægt og nogle af sine gode Venner til en lille Festlighed, og at min Hustru og jeg endelig maatte glæde ham med vor

Nærværelse ved denne. Jeg svarede, at vi vilde være paa Øllingsø ved den Tid, men selvfølgelig gerne vilde komme til Staden og være hans Gæster. — Men det skulde altsaa ikke blive saaledes, han havde paa Dødsdagen været sammen med de øvrige Kurgæster og spist og været elskværdig og livlig som altid. Ved 10 Tiden havde den gamle Provst sagt Godnat og vilde begive sig til Ro. Da han lidt efter var paa Vej til sit Værelse, ramtes han paa Trappen af et Hjerteslag og faldt om. En Læge og en Sygeplejerske, som var i Nærheden, kom straks til Hjælp og fik Provsten i Seng, men Livet var allerede da udslettet.

Ved Provst Fengers Bortgang blev der en tom Plads i den danske Kirke, som næppe nogen anden af vor Slægt vilde formaa at udfylde. Provsten var noget helt for sig selv. Hans rige, frodige Personlighed og varme umiddelbare Menneskelighed vandt ham Venner baade opad og nedad i Samfundet. Faa, eller maaske Ingen spændte socialt sét saa vidt som han.

Han begravdes den 19. Juli fra Frue Kirke, han fik den Begravelse, han burde have. Med Kongen og Dronningen og Kongehusets Medlemmer, med 50 Præster i Ornat, med mange Embedsmænd, Officerer og andre i straalende Uniformer, og med unge Søofficerer som Ordensmarskaller. Det blev en overvældende Deltagelse. Vor Frue Kirke var fyldt til Trængsel baade paa Gulvet og i Gallerierne, og udenfor maatte store Skarer af Mennesker staa i den silende Regn, forgæves ventende paa at slippe ind. Det blev den største Begravelse Byen havde oplevet i mange Aar. Som de ældste af hans endnu levende Venner havde min Hustru og jeg faaet Plads helt oppe ved Familien.

Den 1. residerende Kapellan ved Holmens Kirke, Pastor Hornbeck, Provstens Medarbejder gennem 26 Aar, holdt Hovedtalen, en pragtfuld, stærkt personlig præget Tale, og sluttede med en Bøn. Efter Talen sang Koret og hele Følget »den store

hvide Flok«. Efter endnu en Tale af Stiftsprovst Ussing sang Koret en gammel Hymne, og under Orgelpræludium blev Kongen og hans Familie fulgt ud af Kirken af Provst Fengers to Sønner. Endnu en Salme, og saa bar Præster Kisten ud, medens andre Præster og Søofficerer fulgte den paa Vej ned gennem Langskibet.

Kort efter denne alvorfulde Dag, i Tyverne af Maanden, indtraf den Begivenhed, at den gamle siamesiske Statsmand, PRINS DAMRONG, en Broder til den afdøde store Konge af Siam, Chulalongkorn, ankom til København med sine to Døttre, Prinsesserne PILAI og POON, for at besøge den kongelige Familie og deres nu herhjemme værende danske Venner fra Siam, Etatsraad H. N. Andersen og Admiral Richelieu. Efter et Par Dages Ophold paa Amalienborg som Kongeparrets Gæster, og efter flere Gange at have besøgt deres ovennævnte Venner og deltaget i Fester hos dem og i Udflugter fra Kokkedal, sluttede den officielle Del af Prinsens Besøg med en Fest paa Bernstorff hos Prins Valdemar, hvorefter Prins Damrong og Døttrene tog Ophold paa Hotel d'Angleterre for at blive der en Ugestid og tage Byen og dens Seværdigheder i nærmere Øjesyn.

Under Hensyn til min Søns Stilling ude i Siam og til, at han stod paa selskabelig Omgangsfod med Prinsen og andre Prinser af det kongelige Hus, fandt jeg det i sin Orden at aflægge et Besøg hos Familien paa Hotel d'Angleterre. Jeg tog derind og blev modtaget paa det venligste af hele Familien, der var samlet i Hotellets Fyrstesalon. Prinsen var en lille brunlig, graasprængt Mand, vever og livlig, der talte flydende Engelsk, og Døttrene to smaa smilende, milde og yndefulde unge Piger, der kun fyldte lidt i de store Stole i Salonen. De var klædte i diskret europæisk Formiddagstoilet, desværre, i siamesisk Dragt maatte de have virket som Eventyrprinsesser. Samtalen drejede sig jo først om vore Børn derude i Bangkok, som han satte megen Pris paa, og jeg takkede ham for al

Venlighed og Anerkendelse, de var Genstand for derude. Prinsen syntes at jeg skulde tage ud og besøge dem, men da jeg svarede ham, at jeg paa Grund af min høje Alder ikke mente at burde indlade mig paa saa lang en Rejse, sagde han, at det ikke var noget at tale om, 3 Maaneder kunde det gøres paa, Rejse i store komfortable Skibe, og han vilde stille et Palæ til min Raadighed under mit Ophold derude.

Ved Afslutningen af Besøget fulgte han mig til Dørs og takkede mig hjerteligt for den Glæde, jeg havde gjort ham ved at besøge ham, han skulde nok bringe en Hilsen fra mig til mine Børn ved Hjemkomsten til Bangkok.

August Maaned tilbragte vi som sædvanligt paa Øllingsø. Vi var netop kommet hjem derfra, da vi fik den triste Meddelelse fra vor Datter, at Godsejer Helge Konow paa Gammelgaard pludselig var afgaaet ved Døden. Overalt havde Meddelelsen om den sympatiske og livsglade unge Godsejers Bortgang vakt den største Bestyrtelse og Sorg, han havde kun ligget syg et Par Dage, da en Blodprop pludselig gjorde Ende paa hans Liv. Da han var en Slægtning af min Hustru og en Søn af min afdøde gamle Ven, Hofjægermester August Konow, i hvis og hans Hustrus Hjem vi tidligere i mange Aar havde tilbragt en lille Sommerferie paa Gaarden, fra hvilke Ophold vi havde de smukkeste og fornøjeligste Minder samt Indtrykket af at have været virkelig velkomne Gæster, besluttede jeg mig til straks at rejse tilbage til Øllingsø. Min Svoger, Kaptajn Block, som ogsaa vilde være til Stede ved Begravelsen, fulgtes med mig paa Rejsen. Forinden vor Ankomst havde der været en enkelt og meget smuk lille Højtidelighed i Hjemmet paa Gammelgaard. Ved denne var der i Havesalen og i Vestibulen samlet en repræsentativ Forsamling af vestlollandske Godsejere og Landmænd, og vor Søn, Pastor Willy havde holdt en smuk og varmfølt Tale. Efter at der var sunget et Par Salmer, blev Kisten kørt til Kapellet ved Ryde Kirke — den gamle Kusk

paa Godset kørte for sidste Gang for sin unge Herre. Godsets Funktionærer og det store Følge ledsagede.

Den 10. September fandt Jordefærden Sted fra Ryde Kirke, den lille Kirke var stuvende fuld. Pastor Willy Z. udtalte bl. a. at efter den afdødes Ønske skulde der ikke i Dag holdes nogen særlig Tale, idet denne var bleven holdt i Hjemmet, saa at han blot ud fra et almindeligt kristeligt Standpunkt talte om, hvad der var sket og rettede en Del trøstende Ord til den Afdødes Moder, Hustru og Børn. Han sluttede med at citere et Par Strofer af en smuk gammel Begravelsessalme.

Paa Kirkegaarden sænkedes Kisten i et Gravsted, umiddelbart bag ved Faderens.

Efter at have tilbragt en Dagstid paa Øllingsø, vendte Kaptajnen og jeg tilbage til Hovedstaden.

Den 16. September passerede jeg atter en af de Milepæle i Tilværelsen, som det var blevet mig forundt at opleve, jeg fyldte 80 Aar. De nærmeste Dage forinden havde jeg været Genstand for Besøg af Pressefotografer, der tog Billeder af mig til Brug for Bladene. En af dem ønskede saa meget at faa Lov til at tage et Billede af mig som Maler og fik mig overtalt til at stille mit Staffeli op i min Have, trække i Malerkittel og fingere Arbejde med Palet og Pensel derude. Det blev forresten et stort og morsomt Billede, som forsonede mig med den hafte Uejlighed. Paa selve Fødselsdagsmorgenen bragte Hovedstadspressen sympatiske og rosende Artikler med hæderlig Omtale af min lange tjenstlige Gerning og øvrige Virksomhed. Allerede tidlig paa Morgenen fyldtes vore Værelser med Blomster og Gaver, og hver Postgang bragte Bunker af Breve og Telegrammer. HANS MAJESTÆT KONGEN telegraferede fra Skagen: »Mindes Dagen«, PRINS GEORG AF GRÆKENLAND sendte telegrafisk Lykønskning fra Paris. PRINS VALDEMAR aflagde personlig Fødselsdagsvisit, og Slægt og Venner gjorde ligesaa.

Jeg fik ialt 150 Breve og Telegrammer fra Ind- og Udland.

Selve Festen blev holdt med en stor og flot Middag hos vor Søn Overlæge Poul og Hustru ude paa Amager, de havde gjort alt for at gøre Dagen saa smuk og festlig som muligt. Meta, som jo er en udmærket Husmoder i sit Hjem og ikke bange for personlig at tage fat, havde sat et stort Arbejde i Gang med Forberedelser til Dagen og havde ogsaa opnaaet et glimrende Resultat af sine Anstrengelser. Poul havde jo ogsaa gjort sit Bedste i den Henseende, han havde skrevet en morsom og vittig Sang forsynet med Fotografier af mig som Kadet i yngste Klasse og som Viceadmiral, den gik paa Melodien: »Min Tip, Tip, Tip, Tip Oldefar gik glip«. Sangen gjorde megen Lykke. Pladsen tillader mig desværre ikke at gengive den i sin Helhed, men de to sidste Vers maa jeg have med, de lød saaledes:

Hvorfor de to,
som i Gentofte bo',
nu holder sig saa flot?
Det Svar er kort og godt;
De tingelingling paa Rangel
ta'r ud fra der's Triangel
saa ofte *Fie* vil,
og hun slaar altid til.

Saadan man let,
og før man aner det,
bli'r firsindstyve Aar
med Tænder og med Haar.
Og tingelingling mer »einfach«
end *Hindhede* og *Steinach*
og uden Raakost naar
du nok de 100 Aar.

Saa holdt Poul en smuk og kærlig Tale til sin gamle Fader, som bevæget takkede ham for denne og for hans Omsorg og hele Forhold overfor os gennem Aarene.

Det blev en livlig og fornøjelig Aften, som fulgte efter Bordet, og sent bragte Bilen os to Gamle hjem til vort landlige Bo.

Ved Midten af Oktober Maaned indtraf 125 Aars Jubilæet

i Admiral Winterfeldts Stiftelse. Det fejredes ved en smuk lille Aftenfestlighed i vort sædvanlige Festlokale, Ansgarssalen i Kristelig Forening for unge Mænd. Jeg havde under denne den Glæde at kunne overrække Inspektør Petersen ved vor største Bygning, »Trøstens Bolig« i Klerkegade, som havde varetaget denne Gerning med Flid og Dygtighed lige siden Stiftelsens Oprettelse og altsaa holdt Jubilæum sammen med denne, Dannebrogsmændenes Hæderstegn.

I November Maaned aflagde vi Besøg hos vore Børn paa Lolland. Under vort Ophold i Præstegaarden i Aarets Løb havde vi fulgt Nationalmusæets Arbejde med Restaureringen af Landet Kirkes store Altertavle, der er et Billedskærerarbejde fra 1582. Tavlen, som er delt i 6 Felter, er enestaaende i sin Art her i Landet, de ældste Malerier og tilsvarende Inskriptioner var under Arbejdet dragne frem, idet de havde været overklistret af 6 senere Alterbilleder, som Musæet havde ment burde fjernes. Disse Alterbilleder, hvis Motiver alle var hentede fra Kristi Lidelseshistorie, var en Del beskadigede, og for at redde dem fra Ødelæggelse tog jeg mig for at restaurere dem og lod dem indramme sammen. De blev anbragt i Vaabehuset over Indgangen til Kirken. Menighedsraadet var meget glad for dette mit Arbejde og rettede en hjertelig Tak til mig derfor.

I Slutningen af December, et Par Dage før Juleaften, rejste vi atter, medtagende vor lille Sønsøn Poul, til Øllingsø for at fejre Julehøjtiden der. I de første Dage af Januar vendte vi tilbage for at jeg kunde deltage i Nytaarskuren paa Christiansborg Slot hos Hs. Majestæt Kongen.

I Marts Maaned 1931 indtraf en meget sørgelig Begivenhed i vor nærmeste Slægt. Min Broders Hustru NELLY, som havde været plaget af den Basedowske Sygdom og efter Lægeraad var indlagt paa St. Josephs Hospital for at gennemgaa en Kur derfor, afgik under denne ret pludseligt ved Døden. Hun havde været min Broder en elskelig og opofrende Hustru, der under

hans svagelige Tilstand havde plejet ham og været ham en ganske uundværlig Støtte under hans lidende Tilværelse. Sorgen over Tabet af hende var for ham bedøvende, og Savnet haabløst. Hun havde været et fint tænkende og uselvisk Menneske, som hjælpsomt tog sig af alle, der henvendte sig til hendes gode Hjerte. Min Hustru og jeg holdt meget af hende og var dybt bedrøvede over hendes Bortgang.

Hun blev bisat fra Hjemmet, Villa Paradise, i Fredensborg, den 15. Marts. Vi var med andre, der havde staaet hende nær, til Stede ved Bisættelsen, hvor Lilly Ericson-Kvartetten og Poul Knudsen paa det skønneste udførte den liturgiske Del af Højtiden. Efter dennes Afslutning blev Kisten kørt ud og indsat i min Broders Mausolæum ved Asminderød Kirkegaard.

Efter at jeg nu var fyldt de 80 Aar, besluttede jeg mig til paa Grund af min høje Alder at trække mig tilbage fra den sidste af de Bestillinger, som jeg havde paataget mig efter min Afgang fra Tjenesten, nemlig Stillingen som Medlem af Bestyrelsen og administrerende Direktør for Admiral J. B. Winterfeldts Stiftelse. Jeg havde meddelt Bestyrelsen dette ved Begyndelsen af 1931 og samtidig rettet den Forespørgsel til de Herrer, om de under Hensyn til at Stiftelsen var oprettet af en Admiral i Flaaden, maatte ønske fremdeles at have en Officer af dette Værn til Formand i Bestyrelsen. Da denne Forespørgsel blev besvaret med Enstemmighed bekræftende af de Herrer, meddelte jeg endvidere, at jeg havde Grund til at antage, at en saa dygtig, retsindig og elskværdig Mand som Hs. Excellence VICEADMIRAL AMDRUP vilde være villig til at overtage Formandsstillingen, og der blev saa fra de Herrer Side enstemmigt udtalt Sympati for og Tilslutning til et saadant Formandsvalg, og jeg bemyndigedes til paa Bestyrelsens Vegne at rette en Henvendelse til Admiralen desangaaende. Admiralen takkede for den ærefulde Henvendelse og erklærede sig rede til at træde til, naar det passede mig.

Jeg sammenkaldte derefter et Bestyrelsesmøde til den 30. Maj, til hvilket jeg anmodede Admiralen om at komme til Stede for at overtage Hvervet. Efter at have præsenteret Bestyrelsens Medlemmer for ham, takkede jeg ham for Imødekommelsen af Henvendelsen og bød ham hjertelig Velkommen. Han svarede, at det havde været ham en Ære og Glæde at modtage det ham tilbudte Hverv, og at han vilde gøre sit bedste for at bestride dette, det bedste vilde vistnok være, om det kunde lykkes ham at gaa i mit Fodspor.

Jeg tog derefter Ordet og bragte mine hittidige Kolleger i Bestyrelsen en hjertelig og dybfølt Tak for vort Samarbejde gennem de mange Aar og for den gode Hjælp ved Arbejdet, for den Hengivenhed og Tillid, de havde vist mig gennem Aarene. Gode og smukke Erindringer vilde jeg bringe med mig herfra. Saa sagde jeg Farvel med Ønsket om, at Lykke og Velsignelse maatte følge vor gamle Stiftelse fremad gennem Tiderne.

Dette Farvel besvaredes af den ældste i Bestyrelsen, Kontorchef Købke, i en meget smuk og anerkendende Tale, han sluttede med at sige, at de vilde i Taknemmelighed bevare Mindet om en elskværdig og fortræffelig Leder, fra hvem de skiltes med Vemod og med Ønsket om et fuldtud lykkeligt og rigt Otium for ham.

Derefter forlod jeg det stemningsfulde Møde.

Gennem de henved 15 Aar, i hvilke jeg havde været Formand i Bestyrelsen for Admiral Winterfeldts Stiftelse, havde jeg haft rig Lejlighed til at sé og erfare, hvilken Lykke og Velsignelse der skabtes og spredtes ud mellem gamle smaatstillede Enker og ugifte Kvinder gennem det billige Husly, som Stiftelsen ydede. Fra Nyoptagne havde jeg modtaget Brev paa Brev, der aandede den inderligste Taknemmelighed og den største Fortrøstning til Fremtiden, og Glædestaarer havde jeg sét i mangt et Øje ved saadanne Lejligheder. Og naar jeg saa tænker paa,

hvormange der er bleven hjulpne gennem de ca. 126 Aar, som Stiftelsen havde bestaaet, hvilket Fond af Glæde og Lykke er der saa ikke ophobet i de mange Aar gennem den gamle Admirals opofrende Arbejde for de gamle og mindre velstillede i Samfundet. Hans store personlige og ihærdige Arbejde har faaet sin Løn gennem Tiderne, og Stiftelsen staar som et Hædersminde for den ædle og rettænkende gamle Mand.

Forinden jeg slutter dette mit Indlæg om Stiftelsen, ønsker jeg at fremføre følgende. Vor gamle Husjomfru, som havde tjent os uforligneligt i 41 Aar, var nu begyndt at blive træt og mente at maatte trække sig tilbage. Hun havde efter min Tilskyndelse sendt Ansøgning ind om Optagelse i Stiftelsen. Da jeg i Marts Maaned havde meddelt Bestyrelsen min Hensigt om at ville fratræde Formandsstillingen, havde Medlemmerne mellem sig, for at vise deres Erkendtlighed overfor mig, besluttet at hun straks skulde have Adgang og faa overdraget en Lejlighed i Stiftelsen som Fribolig for Livstid. Da de meddelte mig dette, takkede jeg dem meget og tilføjede, at det for mig var den smukkeste Maade paa hvilken de herved havde givet Udtryk for deres Paaskønnelse af min Gerning i Stiftelsen gennem de mange Aar.

Vor Svigerdatter Maria og Master kom hertil fra Bangkok i Maj Maaned, og tog ind paa Hotel Kongen af Danmark, hvorfra de tog Sommerophold i Hornbæk.

Ved Midten af Juni Maaned gik Rejsen for vort Vedkommende som sædvanlig til Øllingsø og derfra til Præstegaarden i Landet, hvorfra vi ved Juli Maanedes Begyndelse foretog en større Udflugt til Sønderjylland. Min Hustru havde endnu ikke sét denne vor genvundne gamle, dejlige Landsdel og havde meget ønsket engang at komme derover. Nu traf det sig saadan, at min Hustrus Søster og hendes Mand, Kaptajn Block, var paa et længere Sommerbesøg hos deres Datter og hendes Mand, Ritmester i Dragonerne, Gundelach, som var ansat i Sønderborg

ved den kommanderende Officer, Generalmajor Tuxens Stab. Blocks og Gundelachs var vidende om, at vi havde den Tanke en Gang at komme over til Sønderjylland, og de anmodede os om nu at gøre Alvor deraf og komme over at besøge dem, det var jo i Øjeblikket saa heldigt, at Blocks havde deres Automobil med derover, saa der var en rig Lejlighed til med dem at ture rundt i Landet og sé de minderigeste Steder, den skønne Natur og Befolkningen paa den nemmeste og behageligste Maade. Vi tog da en rask Beslutning, takkede for Indbydelsen, pakkede vor Kuffert og tog over Nakskov, Spodsbjerg, Rudkjøbing, Svendborg og Faaborg med Dampfærgen derfra til Mummark paa Als, hvor vor Svoger, Kaptajnen, hentede os med sin Bil og kørte os til Rivierahotellet Alhambra i Sønderborg, hvor hans Hustru havde hjulpet os med at bestille et henrivende Værelse til os i Beletagen med Udsigt over Sundet, Byen og det gamle Slot.

Vi blev hjerteligt modtaget i det Gundelachske Hjem, hvor vi som Regel var til Middag og tilbragte hyggelige Aftener. De beboede en smuk Villa, en af dem, som i sin Tid var byggede af den tyske Regering som Boliger for de i Byen garnisonerede Officerer. Formiddagene tilbragte vi sammen med Blocks paa Biludflugter rundt omkring i Landet.

Vi foretog saaledes en prægtig Tur gennem Als, denne smukke gamle danske Ø, hvortil der jo knytter sig saa mange Minder. Der er noget saa hyggeligt og tiltrækkende ved baade Naturen og Befolkningen. Paa Øen findes kun to store Skove, Sønderskov og Nørreskov, men de blide Bakker, Engene, de smaa Skovgrupper og levende Hegn i Forbindelse med det blinkende Vand til alle Sider giver Øen et smilende og yndefuldt Præg. De levende Hegn kan være saa kønne, at man glemmer Vejens Støv for at se efter alle de vilde Roser, Kaprifolier og Brombærbuske, der breder sig paa Digerne. Ved Augustenborg Fjord ligger Augustenborg Slot og By, hvor vi aflagde et Besøg. Slot-

tet var jo de augustenburgske Hertugers Hovedsæde. Til Slottet hører en meget smuk Park med et Enkesæde. Vest for Augustenborg Fjord ligger Ulkebøl Sogn, hvis nordligste Spids er Arnkilsøre, hvor Tyskernes Overgang skete den 29. Juni 1864, og hvor de sidste blodige Kampe fandt Sted, der jo endte med vor Hærs Rømning af Øen.

Fra Augustenborg kørte vi Nord paa op til Nordborg, en lille Flække paa Øens Nordspids, der skylder det gamle Nordborg Slot sit Navn. Det oprindelige Slot var jo blevet bygget omkring Midten af det 12. Aarhundrede paa en lille Ø i den dybe Nordborg Sø som Værn mod Vendernes Overfald paa de alsiske Kyster. To Gange i Tidernes Løb er Slotsbygningen sunket i Grus, nu staar det 3. Slot paa den idylliske Ø. Det er i privat Eje, købt af patriotiske Grunde af en gammel, rig Alsinger, der fik det indrettet til en dansk Efterskole.

Hjemturen gennem Øen foretoges langs den herlige Østkyst gennem den milelange Nørreskov, der gaar lige ned til Stranden og det friske blaa Bælt.

En anden Dag foretog vi en Udflugt fra Sønderborg gennem Sundeved og videre ad Landevejen til Flensborg. Vi har jo ingen Landsdel, der har saa mange historiske Minder som Sundeved, især fra Krigen 1848-50 og 1864. Vi kørte først forbi en Sten, hvorpaa der stod, at her faldt under Stormen paa Dybbøl GENERALMAJOR DU PLAT, MAJOR SCHAU og MAJOR ROSEN den 18. April 1864, saa passerede vi de mange Krigergrave og oppe paa Bjergets Kam, Dybbøl Mølle: »tvende Gange skudt i Grus, atter rejst som Møllehus«, som der staar paa en Mindesten paa Møllen. Fra Møllen havde vi en herlig Udsigt over Broagerland helt over til Angels Kyst. Videre gik det forbi Resten af de gamle Skanser, Dybbøl By og Bøffelkøbbel Skov samt det smukt beliggende Nybøl og langs Noret. Ved Graasten gjorde vi holdt og besaa det smukke Slot, som nu benyttes til Retsbygning og Administrations Lokaler for

Gendarmeriet. Det er jo fra den tidligere store Have, at Graastensæblet stammer. Med Udsigt over den naturskønne Flensborg Fjord passerede vi Rinkeæs og derefter Holbøl, naede saa Krusaa og Grænsen og holdt kort efter vort Indtog i Sønderjyllands gamle Hovedstad Flensborg.

Sjældent frembyder en By et saa fængslende Skue som Flensborg. Se den ude fra Fjordsiden og læg Mærke til, hvorledes Husene med deres blaa og røde Tage naturligt og utvungent klatrer op ad Bakkeskrænten. Flensborg er en dejlig By, meget af den gamle Stad er endnu bevaret. Ved den 1½ Fjerdingsvej lange, brede Hovedgade, særlig paa Holmen, ligger ikke faa af de gammel-flensborgske Gavlhuse med deres pyntelige grundmurede Hovedfacader, prydede med Tinder af Murankre i skønne Mønstre. Og bag ved Købmandshusene ofte en dyb, malerisk Gaard samt en smuk Have.

Vi kørte ind i Byen gennem den gamle Nørreport, den eneste af de oprindelige 4 Byporte, som ikke er nedrevet. Det er en ejendommelig gammel Port, prydet med de kønne Galvtakker, paa den pranger Danmarks Rigsvaaben stadig ved Siden af Flensborgs Vaabenskjold. Ad Storegade kørte vi videre og gjorde Holdt ved den bekendte, interessante Gnomenkeller, et Lokale med dekorative Piller og Krydshvælvinger, hvor vi indtog en god Frokost. Vi havde indrettet det saaledes paa disse vore Biludflugter, at Blocks gav Bilen og Benzinen, og vi var Værterne ved Frokosterne. Efter denne gik vi en Tur op gennem Byen og fik et Generalindtryk af denne og dens seværdige Bygninger samt af Befolkningen. Det hændte, naar det hørtes at vi talte Dansk, at vi blev standsede og tiltalt med vemodige Bemærkninger af dansksindede Borgere. Paa den gamle Kirkegaard aflagde vi et længere Besøg, vi betraadte den med store Træer overskyggede Begravelsesplads med Æresfrygt i Sindet ved Tanken om de to Tusinde danske Soldater, som efter at have lidt Døden i Kampen for et dansk Slesvig,

var lagt til Hvile her, for Størstedelen i en Kæmpehøj med Gitter, Beplantning og Gange. I Højen hviler HELGESEN, KROGH, SCHLEPPEGRELL og LÆSSØE.

Langs Sydsiden af Flensborg Fjord strækker sig milevidt pragtfulde Bøgeskove. Her ligger det i Danmarks Historie navnkundige Lyksborg (Glücksborg) Slot, der er smukt beliggende ved en Sø. Her opholdt Kong Frederik VII sig meget, og her døde han den 15. November 1863. Slottet ejes for Tiden af Hertugerne af Sønderborg-Glücksborg. Vor Prinsesse Helena, der jo er gift med Prins Harald, er en Datter af den i 1934 afdøde Hertug Friederich Ferdinand af Sønderborg-Glücksborg.

Vi kørte derud, besaa Slottet og maatte sande, at en skønnere Beliggenhed er sjælden at finde.

Hermed afsluttedes Dagens Udflugt, og vi kørte tilbage til vor Middag i Sønderborg.

Vor næste Udflugt var en Tur til Vestkysten. Turen gik ad Flensborg Landevejen og Vejen forbi Krusaa og Bov over Højderyggen og den magre Hedeegn, der strækker sig fra Syd til Nord midt gennem Landet. Vejen gik gennem fattige Sogne med opdyrket Hedejord. Vort Maal var Tønder, som viste sig at være en meget ejendommelig og gammeldags hyggelig By med sine lave Gavlhuse og røde Tage. Dens nærmeste Omgivelser var udstrakte Engdrag, der til Slut gik over i Marsken. I Nord havde man dog Heden paa ½ Mils Afstand.

Jeg har før i mine Erindringer, nemlig under Genforeningsfestlighederne, omtalt Byens Torv med den bredkronede gamle Lind og det ærværdige Kannikehus, det morsomste lille Torv, nogen dansk Købstad kan møde op med. En Spadseretur gennem Hovedgaden, Tønder Uldgade, frembyder med sine lave Gavlhuse og med deres fremspringende, lige ned til Gaden gaaende, Karnapper, Motiver af stor malerisk Virkning. Byen maa vist siges at være en af de smukkeste af de sønderjydske Købstæder, den er en gammel By, den ældste Købstad i Sønder-

jylland efter Slesvig. En Gang ugentlig, det meste af Aaret rundt, holdes der Kvægmarked. En tidligere Erhvervsgren, det berømte Knipleri, findes ikke mere.

Efter at have set os lidt om i Byen og indtaget en god Frokost paa et Hotel i Uldgade, steg vi aller til Vogns og kørte ud til det Vest for Byen liggende Møgeltønder, der er en idyllisk Plet med en Kirke med højt Spir. Byen er ren dansk-sindet. Til højre for den ligger det gamle Slot Schackenborg, der endnu er i den grevelige Schackske Families Eje, til Slottet hører et meget smukt Parkanlæg, der liver op i den ellers saa skovfattede Egn. Vi stod af her og besaa det smukke, gamle Gods. Den nuværende Ejer er den fra den nationale Kamp bekendte Lensgreve, nuværende Amtmand over Tønder Amt, OTTO DIDRIK SCHACK. Lensgreven er en god dansk Mand, der som nævnt har taget levende Del i den nationale Kamp og var blandt de fængslede ved Verdenskrigens Begyndelse. Jeg vil aldrig glemme hans pragtfulde Tale paa Dybbøl Bjerg ved Genforeningsfesten.

Saa kørte vi ud til det ved Havet liggende Højer, der er Udhavn for Tønder og har et ret betydeligt Fiskeri.

Vi havde endnu en Del af det for Dagen lagte Program tilbage.

Turen gik nu fra Tønderegnet Nord paa til Løgumkloster, en lille Flække, der ikke, ligesom det omliggende flade Hede-land, i det hele taget er særlig bemærkelsesværdig; dens Trivsel skyldes væsentlig Kvægmarkederne. Men der er et Omraade, som gør et Besøg her af Interesse. Byen skylder det i det 12. Aarhundrede grundlagte Cistercienserkloster sin Oprindelse. En Del af denne Klosterbygning staar endnu ved Klosterkirken. Kirken er en mægtig og imponerende smuk Korsbygning, der efter Ribe Domkirke er den mest seværdige og interessante Kirke i Sønderjylland, den rager med sit spidse Taarn højt op i Landskabet og ses paa lang Afstand.

Da vi kom til Kirken, var der Ingen at sé til at skaffe os Adgang, men vi fandt en lille Dør, som stod paa Klem og gik ind. Inde i Kirkens Hovedgang, i den store Stilhed, gik en Mandsperson op og ned, det viste sig at være Præsten, som vistnok gik og memorerede sin Tale, vi havde nemlig paa Vejen et godt Stykke fra Byen passeret et langsomt kørende Ligtog, og der skulde være Begravelse fra Kirken. Præsten tog venligt mod os og bad os benytte Tiden forinden denne til at se os om. Det gjorde vi selvfølgelig uden at forstyrre ham mere. Vi besaa det dejlige Rum og de forskellige Seværdigheder, bl. a. et Relikvieskab fra Aaret 1300, nogle smukke gamle Korstole, et stort gotisk Krucifiks, nogle pragtfulde Træfigurer m. m.

Turen gik saa østerover, forbi Bedsted, Hellevad, Egvad og Rødekro til Aabenraa. Det var velgørende at komme fra Hedeegnen over til det rige og frodige østlesvigske Land med sin skønne Natur. Fjorden skar sig dybt ind i Landet, omgivet af høje Bakker med herlige Bøgeskove, af grønne Marker og gyldne Agre, adskilt af de mange levende Hegn, der giver Østlesvigs Natur et særegent Præg. En frodig Blomstervækst forlener Landet med yderligere Skønhed og Ynde.

Aabenraa Omegn hører til Sønderjyllands smukkeste Egne. Dette er Danmark, et Landskab, en Natur saa dansk som Østjylland og Nordsjælland. Byen selv er som Seværdighed uden særlig Interesse. Vi kørte igennem den og et Stykke langs Fjordens Sydside, Øst paa gennem Fjelsted Sogn, under hvilken Kørsel vi havde en smuk Udsigt til Als og Fyen, kørte forbi Saatrup med sit for en Landsbykirke meget høje, spirprydede Taarn og videre til Sønderborg.

Under vort Ophold i Sønderjylland fik vi Tid til endnu en Udflugt, som gik til Broagerland. Den sydligste Del af Sundevad danner Halvøen Broagerland, som med sine høje Bakker og mange Kystskove er rigt paa Naturskønhed, det er et meget

stort, tæt befolknet Landsogn, med næsten lige saa mange Indbyggere, som Sundeveds andre 4 Sogne tilsammen. Vejen derud gik ad Flensborg Landevejen forbi gamle Frydendal og Avnbjerg til Frydendal Kro, hvor vi drejede af til venstre ned i Broagerland. Vejen fortsattes mellem Vemmingbund og Nybøl-nor til Byen Broager. Kirken, der er fra Aar ca. 1200, var indviet til St. Jørgen, dens Taarn ender i 8 Spidsgavle, hvorover der rager 2 slanke Spir i Vejret. Paa Taarnet havde Preusserne jo i 1864 under Angrebet paa Dybbølstillingen etableret en Udkigspost, hvorfra i Kikkert hele vor Stilling, Sønderborg og en stor Del af Als kunde oversés, saaledes at ingen Troppebevægelser om Dagen kunde blive skjult for Fjenden.

I Taarnet opbevares et Træbillede, der forestiller St. Jørgens Kamp med Dragen. Paa den smukke gamle Kirkegaard er der mange Krigergrave.

Forinden jeg slutter disse Erindringer fra vort Besøg i Sønderjylland vil jeg gerne give Udtryk for en hjertelig Tak til Familien Gundelach for deres store Gæstfrihed mod os og for deres Omsorg for, at vi skulde faa det størst mulige ud af Opholdet derovre. Ogsaa Blocks havde jo bidraget væsentlig til det store Udbytte af Opholdet. Gundelachs gjorde et festligt og fornøjeligt Middagsselskab for os, hvor vi bl. a. gjorde Bekendtskab med de overordnede militære Myndigheder paa Stedet og deres Fruer. Og saa maa jeg ikke glemme at nævne, at en tidligere Kollega af mig, Udskrivningschefen i de sønderjydske Landsdele, Kommandørkaptajn Malthe-Bruun, som under min Værftschefstid, da han endnu var tjenstgørende i Marinen, havde været Adjutant hos mig, straks efter vor Ankomst til Hotel Alhambra aflagde os et Besøg, og han viste os yderligere den Opmærksomhed at indbyde os til Middag i hans ved den sydlige Indgang til Sundet skønt beliggende store Villa.

En ganske interessant Oplevelse havde vi under Opholdet i Sønderborg ved Overværelsen af en stor Ringriderfest.

Festen aabnedes ved en stor Parade paa Slotspladsen af ca. 350 Ringridere til Hest.

Lidt efter Midten af Juli Maaned afsluttede vi den meget vellykkede Udflugt til Sønderjylland og rejste hjem. Mange smukke og glade Minder bragte vi med hjem derfra.

Ved Midten af August Maaned rejste vi atter til Lolland, denne Gang til vor Søn Pastor Willy i Landet Præstegaard. Her fejredes min Hustrus 79 Aars Fødselsdag sammen med vore Kære fra Øllingsø. Næste Formiddag skulde Willy til Maribo, og vi kørte med, da vi havde nogle Ærinder at besørge derinde. Medens vi var beskæftiget hermed, kom Willy i største Hast mod os med alle Tegn paa, at der var hendet noget alvorligt. Han fortalte betaget, at han paa Stationens Posthus havde sét et Opslag, der bragte den sørgelige Meddelelse, at en ung dansk Dame Dagen forud var kommet meget alvorligt til Skade ved en Automobilulykke i Tyskland, og at den unge Dame var Fru Inger Stig Møller.

Det var Kaptajn Blocks yngste Datter, der var paa Automobiltur i Udlandet med sin Mand, Kammerjunker, Premierløjtnant Stig Møller.

Dybt rystede over denne Meddelelse tog vi hjem til Præstegaarden, hvor vi snart efter hørte nærmere om Ulykken, den var sket som en Følge af en haard Bremsning af Vognen for at undgaa Kollision med en fra en Sidevej kommende Bil. Der var straks kommet Hjælp til Stede, og de Tilskadekomne var blevet indbragt til Hospitalet i den nærliggende By.

Inger var ved Bremsningen slynget ud af Vognen og dødelig kvæstet, og Stig var ogsaa kommet alvorlig til Skade. Kort efter Indlæggelsen afgik Inger ved Døden, hendes Svoger, Gros-serer Kay Møller, var straks efter Modtagelsen af Efterretningen om Ulykken rejst derved for at være behjælpelig ved Ordningen af alle Følgerne af den sørgelige Begivenhed.

Vi rejste saa hjem til Trianglen for at være til Stede ved

Ingers Begravelse. Den fandt Sted den 1. September fra Frederiksberg Kirke under meget stor Deltagelse fra Slægt, Venner og Bekendte.

Julen tilbragtes paa Øllingsø, en Jul paa Landet er jo i flere Henseender nok saa højtidsfuld og smuk som i Hovedstaden, og vi tilbragte som saa ofte før en herlig Festuge derovre.

Ved Midten af Marts Maaned 1932 havde vi en slem For skrækkelse. Vor Datter Maggie, som med sin Mand var paa Besøg i Hovedstaden, havde i den senere Tid lidt af Smerter, som plagede hende til Stadighed. Hun talte med sin Broder, Dr. Poul, derom. Efter at have sat sig ind i Sagen, raadede han hende til efter sin Hjemkomst at lade sig indlægge paa Sygehuset i Nakskov under den meget anséte og dygtige Overlæge Mac Dougal for at lade sig nærmere undersøge og videre behandle der. Dette gjorde hun ogsaa, og det førte til, at han mente at maatte underkaste hende en Operation. Dette skete da, og Forsynet var hende og os andre gunstig, saa at den blev vel overstaaet, og efter en længere Rekreationstid paa Sygehuset kunde hun tage hjem til Øllingsø og med Forsigtighed saa smaat begynde sin huslige Gerning. Det havde været en meget trang og alvorlig Tid for os alle, for hendes Elskede i Hjemmet og for os to Gamle, der maatte sidde i Spænding saa langt fra vort Barn, indtil det lysnede derovre.

Den 29. Marts fyldte min Broder Francis i Fredensborg 80 Aar. Han havde, ligesom da han passerede de tidligere Mærkepæle i hans Tilværelse, en god Presse og var Genstand for megen Opmærksomhed fra Forretningsverdenen og anden Side i Hovedstaden og fra Borgere i Fredensborg og Omegn. Men han var jo meget deprimeret over det store og tunge Tab, han Aaret forud havde lidt ved hans Hustrus Død, et Tab, som han ikke kunde komme over, og han ønskede derfor ikke at se nogen af sine nærmeste Slægtninge hos sig, ikke engang os, men vilde tilbringe Dagen alene og dvæle i Tankerne om de

mange dyrebare Minder om Hjemmet fra den Tid, da de var to sammen i dette.

I Maj Maaned var vor Søn Willy paa Besøg hos os. Han kom hertil i sin Bil, og efter Besøgets Afslutning fulgte vi med ham i Bilen til Landet Præstegaard. Men lige efter at vi var kommet dertil, maatte min Hustru gaa tilsengs paa Grund af stærke Lændesmerter. Hun havde, det tapre Menneske som hun er, haft begyndende Smerter herhjemme i de sidste Dage og havde fortiet dette for ikke at forstyrre den planlagte Rejse, som hun vidste, at jeg under de foreliggende Omstændigheder aldrig vilde have tilladt, men den lange Kørsel i den noget skumplende Vogn og nogle Punkteringer paa Grund af Vejreparationer paa Lolland, som medførte, at vi maatte gaa et ikke ubetydeligt Stykke til nærmeste Reparationsværksted havde været for meget for hende. Hun sagde imidlertid intet derom, men da vi naaede Præstegaarden, maatte hun paa Grund af de stærkt tiltagne Smerter gaa til Bekendelse og gaa tilsengs. Det var Søndag, saa det var vanskeligt at faa fat paa en Læge, men omsider lykkedes det. Med en Uge i Sengen under Lægebehandling maatte hun bøde for sin Uforsigtighed. Saa rettede hun sig. Gud ske Lov, og vi flyttede over til Øllingsø, hvor vi tilbragte nogen Tid i Ro til vi rejste hjem til Gentofte.

Ved August Maanedes Begyndelse tog vi et ca. 14 Dages Rekreationsophold i Fredensborg, hvor vi gik i Pension i Hotel Prinsen og havde en rolig landlig Tilværelse. Vi havde et meget godt Værelse, og Bispisningen var udmærket. Jeg malede paa Kraft og fik ogsaa fuldført et større Billede, en Udsigt fra Marken bag Hotellet over Landsbyen Sørup, Esrom Sø og Landskabet paa den anden Side af Søen i Baggrunden. Der var ikke mange Pensionærer paa Hotellet, vi havde dog Lejlighed til at forny et gammelt Bekendtskab med en af disse, Forfatterinden Ingeborg Marie Sick, som hvert Aar tilbragte en Del af Sommeren paa Hotellet. Professor, Dr. phil. Vilhelm

Andersen gift med Olaf Poulsens Datter Rose, som var bosiddende i Fredensborg, spiste ogsaa nogle Gange, naar han var alene hjemme, sin Middag sammen med os paa »Prinsen«.

En Afbrydelse i den landlige Idyl havde vi dog. Vi var blevet indbudt til Grosserer Enevoldsen, en nær Omgangsfælle af vor Søn Poul og Hustru, og som vilde fejre vor Svigerdatter Meta's Fødselsdag, den 7. August, i sit Hjem i Vedbæk. Vi tog derover pr. Bane til Holte og derfra med Rutebil til Vedbæk, og havde en fornøjelig og festlig Dag derovre. Grossereren kørte os om Aftenen i Bil til Holte, hvor vi tog Toget hjem til Fredensborg.

En Morsomhed fra vort Ophold paa »Prinsen« erindrer jeg. Ved en Dag at gennemblade et Eksempplar af den lokale Presse faldt mit Øje paa følgende Notits: »Byens Gæster, den tidligere franske Viceadmiral Zachariae og Frue bor for Tiden paa Hotel Prinsen«.

Nu nærmede vi os med stærke Fjed den store Dag, paa hvilken min Hustru skulde fylde de 80 Aar. Allerede under Opholdet i Fredensborg blev hun i den Anledning Genstand for et Interview fra Hovedstadsbladet »B. T.«, som sammen med et pænt Billede af hende blev gengivet i Bladet for den 25. Interviewet var overskrevet »Holmens faste Stok« og lød saaledes: »Jeg er født, konfirmeret og gift i Nyboder, og der er vore Børn kommet til Verden, fortæller Admiralinde Zachariae, som idag fylder 80 Aar. Min Fader var Admiral Albeck, og der boede vi, til vi flyttede ud paa Søkvæsthuset, da min Mand blev Admiral.

— Hvordan er det at være knyttet til Marinen?

— Hvordan det var, siger Admiralinden i et fint Smil — vi levede et Kammeratliv i Nyboder, gemytligt og tarveligt — nu har Tiden jo andre Fordringer, og den Tone, der er i Styrelsen nu, er saa forskellig fra Styrelsen i vore Dage, at den kan man ikke altid forlige sig med.

— Hvori ligger Bristen?

— Der følger Forpligtelser for den, der er knyttet til Fædrelandet, og saa maa man se bort fra egne Interesser, om man ikke vil svigte, og impulsivt eller diplomatisk — fortsætter Admiralinden:

— Jeg har haft min Pige i 41 Aar — sér De: det er ikke at svigte, og alle dem, der tidligere har hjulpet mig i min Husførelse, hjælper mig den Dag i Dag. »Holmens faste Stok« kan man kalde det — en saadan Trofasthed og Uegennytte finder man nu ikke saa let i vore Tider, og saa bor vi endda i Gentofte, hvor Prins Valdemar har vist os den Velvilje at leje os »Kavalerboligen Trianglen«, selv om vi i disse Dage har taget Ophold paa »Hotel Prinsen« i Fredensborg og om nogen Tid rejser til min Datter, Hofjægermesterinde Wilhjelm, paa Lolland — vi er nemlig lidt vagabonderende, lægger den 80-aarige Admiralinde til — det ligger til Slægten: min Fader var 90 Aar, da han endnu deltog i Kongens Taffel, gik hyppigt i Selskab og kunde taale at ryge Cigar paa Cigar — han var over 91 Aar, da han døde i vort Hjem paa Søkvæsthuset.

— Hvordan er Nutidens Ungdom?

— I vore Dage er Børnene Nummer 1, Forældrene Nummer 2 — hos os var det omvendt, vi har 4 Børn, ingen af dem har gjort os Sorg, men givet os Glæde, og Ungdommen er da prægtig.

— Hvad er Facit af et langt Liv?

Admiralinden modtager vort Spørgsmaal med Øjne af Lys, der sér ud over Livet, der er Havbrise om hendes Sind og hendes 80 Aar, da hun svarer:

— Facit, spørger De — det er Glæden over Livet. Da jeg var ung, sagde jeg altid hjemme: I maa ikke være ked over, at jeg er saa glad — og stille lægger Admiralinden til: og glad, det er jeg.«

Ogsaa »Berlingske Tidende« bragte paa Fødselsdagen et stort og pænt Billede af Fødselsdagsbarnet, ledsaget af et sympatisk

Indlæg om den elskværdige og meget afholdte gamle Dame, Admiralinde Sophie Agnete Zachariae, der havde levet det meste af sit Liv i Nyboder, og som i Dag fejrede sin 80 Aars Fødselsdag. Mange gode Ønsker vilde sikkert paa denne Dag naa Admiralinden, og alle hendes Venner vil ønske hende en fortsat lys og lykkelig Alderdom.

Ja, endog »Nakskov Tidende« mindedes Dagen med et elskværdigt Indlæg. Min Hustru var gennem vore mange Besøg paa Lolland og som Hofjægermesterinde Wilhjelms Moder, vel kendt derovre.

En lille Tid forinden den 25. rejste vi saa over til Øllingsø, hvor Festdagen skulde fejres. Allerede Dagen før denne ankom en Del af vore nærmere Slægtninge og andre Indbudte til Gaarden, blandt dem var selvfølgelig vor Søn Doktor Poul og Hustru. Imellem dem var ogsaa en af min Hustrus Barndomsveninder og Skolekammerat, Konferensraadinde Corinna Reisz, født Löwenfeldt. Heldigvis blev Vejret straalende smukt og afgav en pragtfuld Ramme om Festen, saa at man kunde færdes ude i den dejlige Park.

Den store Middag paa selve Festdagen forløb udmærket. Vor Svigersøn, Hofjægermesteren, førte Fødselsdagsbarnet til Bords og holdt en varmfølt Tale for hende. Ogsaa jeg tog Ordet og bragte min velsignede gamle Hustru en Tak for de mange lyse Minder fra vort lange Samliv, og en Tak for hvad hun i den lange Tid havde været for mig, vore Børn og vort Hjem. I Festmiddagen deltog foruden de tilrejste Gæster en Del af Husets Venner fra Omegnen, jeg nævner blandt dem Enkegrevinde Reventlow fra Godset Rudbjerggaard og Godsejerinde Beate le Maire fra Frederiksdal, som vi satte megen Pris paa og som ofte under vore Ophold paa Lolland havde vist os en udsøgt Gæstfrihed.

Det blev jo en to Dages Fest, først den næste Dag om Eftermiddagen rejste de, som var kommet tilrejsende til Festen,

hjem igen, medbringende glade og fornøjelige Minder fra de to Dages Ophold derovre.

Vi blev hele September Maaned paa Øllingsø for at kunne overvære vort ældste Barnebarn, Lykkes, Konfirmation, som fandt Sted i Nakskov Kirke den 25. September. Hun konfirmeredes sammen med en Del af sine Skolekammerater fra den store og gode Kommuneskole i denne By, i hvilken hun havde været Elev i nogle Aar. Det var jo Meningen, at hun skulde tage sin Studentereksamen ved Skolen, hun havde lovet sin Fader at gøre sit Bedste for at kunne opnaa Værdigheden som akademisk Borger.

Det blev jo en festlig Dag for os alle paa Gaarden, ikke mindst for os gamle Bedsteforældre. Der var jo kommet nogle af de nærmeste Slægtninge og Bekendte tilrejsende for at overvære Højtiden. Min Svigersøns Broder, Direktør Aksel Wilhjelm og hans Hustru Effie, var blandt disse. Direktøren holdt Festtalen for Barnet, en formfuldendt og smuk Tale. Ogsaa jeg tog Ordet og mindedes den Dag mellem Jul og Nytaar 1918, da vor lille Lykke blev holdt over Daaben i den ved Godset liggende Græshave Kirke, det var en festlig Dag i den lille smukt oplyste Kirke. Det var jo Herremandens lille Pige, der skulde holdes over Daaben, og Kirken var stuvende fuld af Sognets Beboere, da vi holdt vort Indtog i den. Der var jo ogsaa noget ud over det sædvanlige at sé. Det yndige lille Barn, baaret af sin Bedstemoder, Admiralinden, ledsaget af Barnets Forældre og Fadderne, hvoriblandt en Admiral i fuld Galla (jeg havde faaet Ordre af min Datter til at møde i min vildeste Pragt) og en Stiftsdame fra Vallø med det røde Ordensbaand over Skulderen. Efterat Daaben havde fundet Sted forlod vi Kirken, og det var rørende at sé Admiralinden under Udgangen, i sin Begejstring over sit første og yndige Barnebarn, vise dette frem imod Højre og Venstre, saa at alle i Kirken kunde faa det dejlige Barn at sé.

Jeg henvendte til Slutning et Par Ord til Konfirmanden. For os Bedsteforældre havde hun jo som det ældste af Børnebørnene haft en særlig Stilling blandt disse. Hun havde altid været et godt og kærligt Barn overfor os. Forsynet havde givet hende mange af Livets Goder, gode Evner havde hun faaet. Nu haabede vi, at hun i de kommende Dage maatte udvikle alt dette, som var hende givet, hende selv til Ære, hendes Forældre og gamle Bedsteforældre til Glæde, og andre til et godt Eksempel.

Ved December Maanedes Begyndelse indtraf PRINS OG PRINSESSE GEORG AF GRÆKENLANDS Sølvbryllup, og jeg sendte en telegrafisk hjertelig Lykønskning til Festparret i Paris. Vi satte megen Pris paa Prinsen, som altid besøgte os paa Trianglen, naar han opholdt sig paa Bernstorff hos Prins Valdemar, hvilket jo som bekendt gik ofte paa. Jeg modtog straks efter Festdagen følgende Brev fra Paris:

Kære Admiral

Jeg beder Dem og Admiralinden modtage min Kones og min hjerteligste og oprigtigste Tak for Deres trofaste Lykønskninger i Anledning af vort Sølvbryllup. Disse Ønsker var mig særlig kære, fordi de kom fra en af mine gamle Lærere.

Deres altid hengivne

Pr. Georg.

En hyggelig og smuk Juleaften tilbragte vi hos vor Søn, Doktor Poul, og Meta paa Amager, efterat vi først havde overværet den liturgiske Gudstjeneste i Frelzers Kirke sammen med Poul og hans Børn. Vi havde bestilt os et Værelse paa Hotel Terminus, hvor vi sov Julenat for saa Juledags Morgen at rejse til Øllingsø, hvor vi tilbragte Resten af Julen. Det blev en særlig festlig Jul for os to Gamle derovre, idet vor Søn, Overingeniør Hugo, var kommet rejsende til Gaarden fra Bangkok for at fejre Julen sammen med os og sine Kære. Og det var ikke som sædvanligt et kortere Besøg i hans Hjemland, men det var for at tage fast Ophold her i Landet, at han denne Gang var

kommel. Det var jo en inderlig Glæde for os to Gamle at faa vor kære Søn hjem igen efter 24 Aars Fraværelse i det fjerne, nogle Tusinde Mile herfra liggende Tropeland, faa ham tilbage sammen med hans kære, smukke Hustru Maria og de to søde Unger, for at vi med Forsynets Hjælp kunde have dem om os i Resten af vore Dage. Det var en af de store Glæder i Livet, som det forundtes os at opleve, en Glæde, som vi paa Grund af vor høje Alder jo næppe kunde have ventet vilde blive os til Del.

Aarsagen til at han havde afsluttet sin store Virksomhed i Siam var den, at der som bekendt havde været Revolution i Landet, og at der efter denne var lavet om paa alt derude, som det syntes ham ikke til det bedre, og at han under disse Forhold var begyndt at længes efter at komme hjem, ogsaa under Hensyn til Opdragelsen af sine Børn, som han ønskede skulde opdrages paa dansk, og til Adskillelsen fra dem og Bekostningen derved og ved Rejserne hertil. Han havde desaaarsag aabnet Forhandlinger med Regeringen om at trække sig tilbage og om Afviklingen af sine Forhold derude og Fastsættelsen af sin Pension. Regeringen havde gerne villet beholde ham og havde stillet ham i Udsigt at blive Adviser ved Departementet med højere Gage. Da han imidlertid havde fastholdt Ønsket om at gaa hjem, havde den været meget imødekommende og havde bevilget ham en efter vore Forhold høj Pension, alt i alt en meget tilfredsstillende Ordning. Han var saa afrejst den 25. November med M/S »Erria« til Europa, havde forladt Skibet i Genua og var rejst via Marseille til Paris, hvor Maria ventede ham, og derfra fulgtes de saa til Øllingsø, hvortil de ankom til Julen. Deres Børn var kommet dertil fra Hovedstaden.

Paa den første Audiensdag i Januar 1933 paa Christiansborg Slot overbragte jeg Hs. Majestæt Kongen mit Ønske om et glædeligt Nytaar, og jeg ledsagedes ved denne Lejlighed af min Søn, Overingeniør Hugo, som gerne vilde fremstille sig

for Hs. Majestæt efter sin Hjemkomst her til Landet for at blive her, og takke for de Naadesbevisninger og den Støtte, han havde faaet herhjemme fra under sin 24 Aars Tjeneste ude i Siam. Kongen underholdt sig venligt med ham om hans Ophold og Gerning derude og udtalte nogle anerkendende Ord om, at han havde bidraget til Vedligeholdelsen af det gode Omdømme, som Danske nød derude i det fremmede Land.

Ved Midten af Januar Maaned indtraf en sørgelig Begivenhed i vor nærmeste Slægt, idet min Hustrus yngste Broder, Grosserer Ferdinand Albeck afgik ved Døden. Han var indenfor Trælastbranchen en kendt Mand, der med stor Flid og Dygtighed gik op i sin Forretning, som han havde overtaget efter Grosserer, Tømmerhandler Julius Schmedes i Gyldenløvesgade. Af Familien var han et elskværdigt og fornøjeligt Medlem, og han var en god Familiefader og elskede sit Hjem, hvor han vil blive meget savnet. Af alle, som han kom i Berøring med, var han afholdt og agtet. Oprindeligt var han af godt Helbred, men de sidste Par Aar af sit Liv skrantede han mere og mere, indtil han 73 Aar gammel bukkede under for en Aareforkalkning.

Han blev jordfæstet fra Frederiksberg Kirke under stor Deltagelse og blev begravet derude paa den gamle Kirkegaard.

Den 27. Februar indløb der Meddelelse fra Gmunden om, at den sidste af Kong Christian den IX's Døttre, PRINSESSE THYRA, HERTUGINDE AF CUMBERLAND, var afgaaet ved Døden om Natten af Lungebetændelse, 79 Aar gammel. Prinsessen kom vel aldrig saa langt frem i Magtens og Storhedens Glans, som hendes to ældre Søstre, men i det Tidsrum af det danske Kongehus' Historie, der var knyttet til Fredensborg-Bernstorff Kongehjemmene, tegner Hertuginde af Cumberlands Skikkelse sig ligesaa levende som hendes Søstres, hendes yndefulde og karakteristiske Personlighed er et fremtrædende Led og Del i Billedet af vort Kongehus og dets Medlemmers Liv og Færd og Møder i hine fjerne Dage.

Jeg har tidligere i disse mine Erindringer omtalt de Lejligheder, ved hvilke jeg i mine unge Dage var sammen med Prinsessen. Men ogsaa i mine ældre Aar, naar Hertugparret var paa Besøg ved vort Hof, havde jeg Lejlighed til at genopfriske Bekendtskabet. Hertugen var en meget elskværdig og livlig Mand, han havde den Vane, naar Taflet hos vor gamle Konge var til Ende, at indbyde nogle af de ved dette til Stede værende Herrer til at følge ham over i Christian den VII's Palæ, hvor Hertugparret boede i Stueetagen, for at ryge en Cigar og drikke et Glas Vin og tilbringe Resten af Aftenen med ham. Han kunde da fortælle Historier paa den livligste og fornøjeligste Maade, ofte af meget interessant Indhold.

Hertugen afgik som bekendt ved Døden i Aaret 1923. Hertuginde blev bisat den 7. Marts i Gmunden ved Siden af hendes Ægtefælle i den hertugelige Gravhælvning paa Slottet. Nærværende var en Skare af hendes Paarørende og nærmeste Slægt.

Størstedelen af April Maaned tilbragte vi paa Øllingsø. Den 11. Juni fyldte min Hustrus Barndomsveninde, KONFERENSRAADINDE REISZ, 80 Aar. En Del af hendes Slægt, Venner og Bekendte sluttede sig sammen og indbød hende til en Fest paa Fødselsdagen hos Nimb. Jeg følte mig ikke helt vel ved den Tid og havde i Grunden tænkt mig at blive hjemme den Dag, men Festkomitéen bad mig om ikke at svigte, da jeg efter Fødselsdagsbarnets Ønske skulde føre hende til Bords. Jeg maatte saa lystre Parolen. Selve Festtalen blev holdt af Konferensraadindens Svigersøn, Forpagter Bech fra Vallø. Efter ham tog jeg Ordet og indledede min Tale med nogle Barndomsminder, hvorunder jeg fortalte Selskabet, at for nogle og halvfjerdsindstyve Aar siden kom to Smaapiger, Corinna Löwenfeldt og Sophie Albeck, i Skole sammen. Det var i en eksklusiv lille Pigeskole under Ledelse af Frøken Camilla Gandil. De to Smaapiger blev snart gode Veninder, og da de begge havde

deres Hjem i St. Annæ Østerkvarter, den ene ved Nyboder og den anden i Nyboder, saa var det jo saa naturligt, at de fulgtes ad ved Hjemgangen fra Skolen. Denne Hjemgang skete jo under stilfulde og fornemme Former, idet Pigebørnene blev afhentet af Kammerherre Løwenfeldts Tjener, som eskorterede dem hjem, bærende deres Skoletasker. Skolen laa vist dengang i Dronningens Tværgade, og Vejen hjem gik gennem Bredgade, men da de kom til den store Port i Muren omkring Marmorpladsen, gik Stilfuldheden og Fornemheden fløjten, og Smaapigerne tumlede sig efter Formiddagens aandelige Anstrengelser i lystig Leg mellem og paa de mange Brokker og fra Kirkeruinen nedstyrtede Marmorblokke og Kapitæler, som laa spredte rundt paa Pladsen. Efter Legens Afslutning gik Vejen saa stilfuldt videre gennem Porten i Muren ud til Kongensgade og til Nyboder.

Barndomsvenskabet gik saa efter Konfirmationen over til Ungpigevennskab i de følgende Aar, og blev aldrig, selv efter at de unge Piger fik Hymens Lænker paa, helt afbrudt. Jeg skal ikke her komme ind paa Resten af Talen, men indskrænke mig til, at min Hustru havde oplevet den Glæde, for en snart 6 Aar siden at have sin Barndomsveninde med til vor Guldbryllupsfest, og at Barndomsveninden forrige Aar til vor store Glæde satte Kronen paa sit trofaste Venskab ved at tage den lange Vej fra Vallø, hvor hun var paa Sommerbesøg hos sine Børn, til Vestlolland for at overvære min Hustrus 80 Aars Fødselsdag, som blev fejret hos vor Datter og Svigersøn paa deres skønne Herregaard Øllingsø.

Jeg sluttede med at bringe min Hustrus hjertelige og dybt-følte Tak til Fødselsdagsbarnet for de mange Aars kærlige og trofaste Venskab.

Festen forløb smukt og fornøjeligt med Taler og Sang, og det store Søndagsfyrværkeri i Tivoli, hvortil vi fra Festlokalerne havde den bedste Udsigt, afgav en glimrende Ramme om den vellykkede Fest.

Juni Maaned gik ikke til Ende før den for vort Vedkommende havde foranlediget vor Deltagelse i endnu en Fødselsdagsfest, denne Gang for en 50 Aars Fødselsdag, idet vor næst- yngste Søn, Overlæge Poul, den 19. passerede denne Milepæl i Tilværelsen. Vi plejede gennem mange Aar at fejre denne Dag i vort Hjem, men det kunde ikke godt lade sig gøre denne Gang paa Grund af en i Øjeblikket mindre heldig Betjening i Hjemmet, og Festen maatte derfor holdes paa et offentlig Sted. Det blev saa til en Aftensammenkomst med en elegant lille Souper i den ved Tivoli beliggende store Restaurant Wivex, hvor vi havde en fornøjelig Aften, under hvilken vort 50-aarige kære og flinke Fødselsdagsbarn blev hyldet af det lille Selskab, hvoraf nogle særlig passionerede Dansere deltog i Dansen mellem Bordene.

Efter Hjemkomsten til Hovedstaden fra Julebesøget paa Øllingsø var Hugo og Maria taget ind paa Hotel Kongen af Danmark, og de skulde nu begynde Arbejdet med at finde en Bolig i Byen, som passede dem, og som de iøvrigt syntes om. Det lykkedes efter en Del Søgen at finde en saadan i Østbanegade, en stor og pragtfuld Lejlighed paa Hjørnet skraas overfor Langeliniebroen. Der var fri og smuk Udsigt over Kastelvoldens og Langelinies nordlige Del og enkelte Udkig til Sundet, i det hele taget en meget tiltalende Bolig, saavel hvad Værelser som Beliggenhed angik. Lejligheden var ledig fra 1. Februar, og der blev straks taget fat paa Istandsættelsen, og saa kom Montering og Udstyret, som for Størstedelen skulde anskaffes her i Byen, idet det naturligvis ikke havde været praktisk at lade meget af dette transportere den lange Vej hertil fra Hjemmet i Bangkok. Ved Slutningen af Marts Maaned var alt saa vidt fremskaffet, at de kunde flytte ind. Det var blevet et nydeligt og malerisk Hjem med smukke Møbler og med en ret righoldig østerlandsk Udsmykning, bestaaende af Malerier, Tæpper, Maatter, Vaaben, Sølvgenstande, dekoreret Porcelæn o.m.

I Juli Maaned indtraadte Overingeniør Hugo i A/S Vølunds Bestyrelse som Afløser af forhenværende Statsbanedirektør Busse, som var afgaaet ved Døden.

I samme Maaned var vi en Dag i Hornbæk paa Besøg hos vor Svigerdatter Maria og vor Svigerinde Elma Albeck, som boede paa Hornbækshus. Endvidere var vi til en større Aftenfestlighed paa Slottet Hvidøre hos Grevinde Musse Scheel og beundrede hendes smukke Hjem, som jo i sin Tid havde været hendes Ungdomshjem. August Maaned tilbragte vi som sædvanligt paa Øllingsø med Besøg i Præstegaarden, Badeudflugter til Østersøstranden ved Humminge og Deltagelse i Selskabelighed hos vore Børns Omgangsfæller i Omegnen. Maanedens to Fødselsdage, vor Svigersøns og min Hustrus, blev festligholdte paa Øllingsø.

Resten af Aaret hengik i vort Hjem paa Trianglen. Den 27. Oktober var en Festdag paa Bernstorff Slot, idet PRINS VALDEMAR fyldte 75 Aar. Han havde jo gennem hele Livet forrettet Tjeneste i Flaaden, virkelig Tjeneste som vi andre. Blandt hans mange Togter skal jeg særlig nævne hans Togt i 1899-1900 som Chef for Krydseren Valkyrien paa Togt til Østasien for at vise Flaget og fremme Danmarks Handel m.m. i denne fjerne Verdensdel, for hvilken Opgaves fortræffelige Gennemførelse han høstede megen Anerkendelse. I 5 Aar stod vi sammen i Tjenesten som Admiraler. Efter min Afsked var han min elskværdige Vært i den ham tilhørende Villa Trianglen ved Bernstorff Parken, en smuk og landligt beliggende Bolig, hvor vi nu i 17 Aar havde haft et dejligt Hjem. Han var en af de sjældne Værter, som altid, naar han var paa Besøg ovre hos os, spurgte om der ikke var noget vi ønskede gjort ved Lejligheden. Paa Fødselsdagen var han jo Genstand for megen Opmærksomhed, han var jo en sjælden elskværdig, jævn og ligefrem Karakter og var derfor meget afholdt. Selvfølgelig var jeg ogsaa mellem de mange Gratulanter, som hyl-

dede ham paa Fødselsdagen, og jeg takkede ham hjerteligt for hans Forhold over for mig gennem de mange Aar.

Juleaften tilbragte vi ikke, som vi plejede, paa Øllingsø, men i vor Søn Hugo's og Maria's nye, smukke Hjem sammen med Familien fra Amager, vor Søn Poul, Meta og deres Børn. Vi syntes nemlig, at da det var den første Julefest, vore hjemvendte Børn fejrede i deres eget Hjem her i Danmark, saa burde vi være hos dem paa denne Aften. Det blev en rigtig dansk Julefest med et stort, nydeligt pyntet Juletræ, der tog sig prægtigt ud i den høje Dagligstue, med en rigtig dansk Julemiddag: Risengrød med Mandel i og Gaasesleg, og der var Julestemning og Glæde hos os alle gennem Aftenen.

Januar Maaned 1934 begyndte som sædvanligt med, at jeg var til Audiens hos Hs. Majestæt Kongen paa Christiansborg Slot.

Aaret begyndte iøvrigt med et uventet og trist Dødsfald i vor nærmere Slægt, idet min Fætter, Kontorchef ved Statsbanerne, R. N. Zachariae, afgik ved Døden af en Hjertelidelse i en Alder af knap 65 Aar. Han var en Søn af min Farbroder, Generalløjtnant Zachariae, og hans Morfader var den berømte filosofiske Professor Rasmus Nielsen, fra hvem han havde arvet udprægede filosofiske og videnskabelige Interesser. Indenfor Statsbanernes Etat var han en meget kendt Mand, og mange af hans Medarbejdere følte opriglig Vemod ved hans Død og erindrer ham som den udprægede Personlighed, der vel havde Kanter, men ogsaa en fin menneskelig Forstaaelse, en hjertensgod og meget morsom Mand, hvis Vid var begavet, ofte stærkt satirisk betonet.

Den afdøde var meget familiekær og var vor gode Ven, som vi satte megen Pris paa, og vi vil ofte savne ham. Han var en udpræget Ener, et sjældent Menneske.

I Slutningen af Februar ledsagede vor Søn Hugo Direktør Saxild af Firmaet Kampmann Saxild & Co. paa en Rejse til Teheran for som dettes raadgivende Ingeniør at deltage i For-

handlingerne med den persiske Regering angaaende Driftsformen for den under dette Firmas Ledelse under Bygning værende Transpersiske Bane. Opholdet i Teheran udstrakte sig over et Par Maaneder indtil Slutningen af April.

I Begyndelsen af April Maaned, da vor Svigersøn, Hofjægmester Wilhjelms, fratraadte det af ham gennem mange Aar bestridte Hverv som Formand for Jagtrettens Aflysning i Maribo Amt, blev han udnævnt til Ridder af Dannebrog.

Jeg havde en Tid haft nogen Vanskelighed ved Gangen med mit venstre Ben, og en Aften i Maj Maaned, da jeg klædte mig af, opdagede jeg, at Benet fra Knæet af og helt ned var blevet betydeligt tykkere end mit andet Ben. Dr. Poul konstaterede, at der var Vand i Benet, og da han mente, at det kunde være en Blodaare, som var blevet forstoppet, og da Hævelsen tiltog og jeg tillige havde nogen Feber, syntes han, at det var rigtigst at indlægge mig paa Amtssygehuset. Det var første Gang i min lange Tilværelse, at jeg havde været underkastet et Hospitalsophold, og ihvorvel jeg maatte indrømme, at jeg blev passet godt, saa kedede denne Sengeligen mig saa meget, at da Feberen havde forladt mig, og der fra Sygehusets Side egentlig ikke gjordes noget ved mit Ben, idet man mente, at det vilde rette sig af sig selv med Tiden, saa lod jeg mig efter 11 Dages Ophold udskrive, tog hjem med mit tykke Ben og begyndte en Kur der efter Pouls Anvisning og med Hjælp af en Sygeplejerske, som daglig gav mig lidt Massage og lagde Benet i Bind. Da hun skulde rejse, ordinerede Poul Anskaffelse af en elastisk Strømpe, som ogsaa efterhaanden fik Bugt med Hævelsen i Benet og bragte Gangen saa temmelig i Orden.

I Juli Maaned kunde vi saa rejse til Øllingsø og tog derfra paa Besøg i Præstegaarden i Landet, hvor min Hustrus 82 aarige Fødselsdag blev fejret af vor Søn, Pastoren, paa hyggeligste Maade. Ved August Maanedes Udgang afsluttede vi Besøget paa Lolland og tog hjem til vort Gentofte-Hjem. Resten

af Aaret tilbragte vi der. Kort før Jul fik jeg en Omgang af Forkølelse med Feber, men jeg fik dog Lov af Lægen til vel indpakket at køre ind til vor Søn Hugo for at tilbringe Juleaften der sammen med vore i Hovedstaden boende Børn og Børnebørn.

Vi var imidlertid nu begyndt at blive gamle, og Alderen gjorde sig gældende paa forskellige Omraader. Min Hustrus Bevægelsesevne var taget meget af, og hun kunde kun gaa langsomt med Stok eller støttet af en Anden. Vi maatte derfor holde os mere i Ro i Hjemmet og indskrænke vor Deltagelse i Livet udenfor dette. Det var ogsaa af anden Grund blevet en naturlig Følge af, at de fleste af vore Omgangsfæller og Bekendte fra Ungdomstiden efterhaanden var døde. Af mine Klassekammerater fra Søkadetakademiet var der ingen tilbage, de var alle bortkaldte herfra, og vor Omgang var derfor efterhaanden indskrænket til kun at omfatte vore gode og kærlige Børn og Børnebørn og vore nærmeste Slægtninge. Men lykkeligvis havde vi trods indtrufne Skrøbeligheder endnu saa godt et Helbred tilbage, at vi kunde glæde os ved Livet i vort dejlige, gamle Hjem og besøge Børnene, som ogsaa ofte kom ud til os og vidste ikke alt det gode, de kunde gøre for at glæde os med.

Naar man har faaet Lov til at følges saa længe gennem Tiderne, som min Hustru og jeg har faaet det, saa er Minderne fra Samlivets Dage jo en talløs Skare. Forsynet har givet os en lykkelig Tilværelse, lyse og velsignede Minder har vi fra denne.

Ja — Alderdommen er jo Mindernes Tid. Jeg har ogsaa i de sidste Par Aar søgt at samle saa mange af disse Minder, som jeg endnu havde Erindring om og har nedskrevet dem og ladet dem trykke som Manuskript. Som der staar paa dette Arbejdes Titelblad, er det nedskrevet til mine Børn og Børnebørn og ikke bestemt for andre.

Det var jo heller ikke et fuldt afsluttet Mindeskrift, udarbejdet efter en bestemt Plan og sammenstemt for de enkelte Deles Vedkommende, som jeg sendte i Trykken. Nej — det var blevet til paa den Maade, at jeg efterhaanden som det stykkevis var blevet nedskrevet, sendte det afsted til Bogtrykkeriet. Derfor er det ikke blevet noget helt igennem ensartet behandlet Arbejde.

Ja — Alderdommen er jo Mindernes Tid. Den Gamle, hvis Virksomhed i denne Verden er afsluttet, sér jo ikke fremad mod Livet hernede, men tilbage. Hans Forhaabninger og Forventninger er opfyldte eller tilintetgjorde, og han venter ikke mere af Livet end at maatte faa Lov til endnu at leve en lille Tid med sine Kære og saa vandre bort herfra i Fred.

Med dette Ønske slutter jeg disse mine Erindringer.

Den 7. Juni 1935.

G. Zachariae

*Mit Vaabenskjold som Storkorsridder af Dannebrog,
ophængt i Frederiksborg Slotskirke.*

Det Anker, hvormed Skjoldmærket fornedet afsluttes, er Symbolet for at jeg har tilhørt Marinen, og Kontreadmiralsflaget, som vøjer over Hjelmen, angiver den Grad, jeg havde naaet ved min Afgang fra denne. Paa Skjoldet har jeg selv malet et bekendt Parti fra Orlogsværftet, de gamle Bygninger Hovedvægten og Mastekranen. Dette symboliserer dels min afsluttende Virksomhed i Etaten, min 14aarige Virksomhed som Chef for Orlogsværftet, dels min Hovedadspredelse udenfor Arbejdstiden, Dyrkning af Malerkunsten.